

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Гордана Б. Јелић

**ЛИНГВИСТИЧКА ОБЕЛЕЖЈА И ДИСКУРСНА
СТРУКТУРА КРАТКИХ ПОРУКА
У МОБИЛНОЈ ТЕЛЕФОНИЈИ**

ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА

Београд, 2016.

UNIVERSITY OF BELGRADE
FACULTY OF PHILOLOGY

Gordana B. Jelić

**LINGUISTIC FEATURES AND DISCOURSE
STRUCTURE OF SMS TEXT MESSAGING**

DOCTORAL DISSERTATION

Belgrade, 2016

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ
БЕЛГРАДСКОГО УНИВЕРСИТЕТА

Гордана Б. Елич

**ЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ И
ДИСКУРСИВНАЯ
СТРУКТУРА КОРОТКИХ СООБЩЕНИЙ
В СОТОВОЙ ТЕЛЕФОНИИ**

ДОКТОРСКАЯ ДИССЕРТАЦИЯ

г. Белград, 2016г.

ПОДАЦИ О МЕНТОРУ И ЧЛАНОВИМА КОМИСИЈЕ

МЕНТОР:

др Весна Половина, редовни професор, Универзитет у Београду, Филолошки факултет

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ:

др Наталија Панић-Церовски, доцент, Универзитет у Београду, Филолошки факултет
др Зорка Кашић, редовни професор, Универзитет у Београду, Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију

Датум одбране:

Изјаве захвалности

Велику захвалност дугујем ментору, проф. др Весни Половина, пре свега, на помоћи у избору овако актуелне и занимљиве теме, а затим и на правим смерницама, као и свим сугестијама, критикама и коментарима током израде ове дисертације.

Захваљујем се свим својим драгим пријатељима и студентима који су ми уступили своје SMS поруке и на тај начин омогућили ово истраживање.

Посебну захвалност заслужују моји родитељи, који су са пуно љубави и вере у мене преузели сав терет свакодневних обавеза како бих ја могла да се посветим писању овог рада, и мој старији син Никола, који је као тинејџер стрпљиво одговарао на моја бројна питања у вези са навикама младих у писању порука и помогао ми да их боље разумем и опишем.

*За бескрајно разумевање, љубав и подршку свих ових година,
докторску дисертацију посвећујем својим момцима.
Синовима Михајлу и Николи, и супругу Јови.*

Београд, март 2016.

Гордана Јелић

ЛИНГВИСТИЧКА ОБЕЛЕЖЈА И ДИСКУРСНА СТРУКТУРА КРАТКИХ ПОРУКА У МОБИЛНОЈ ТЕЛЕФОНИЈИ

РЕЗИМЕ

Од краја 90-тих година прошлог века, комуникација кратким порукама доживела је невероватан пораст, и данас се број дневно послатих и примљених кратких порука изражава у милионима. Поред бројних студија које су проучавале језик електронске поште, мало пажње је посвећено анализи језика кратких порука у мобилној телефонији. Тек последњих неколико година, лингвисти настоје да опишу језик који се употребљава у писању кратких порука, како он увелико превазилази технолошка ограничења медијума и поприма себи својствена лингвистичка и прагматичка својства.

Предмет овог научног рада јесте детаљна лингвистичка анализа спроведена на корпусу од 20.000 кратких порука на српском језику. Кренули смо од претпоставке да језик кратких порука има своју сопствену динамику развоја као и специфичне језичке манифестације, које је могуће идентификовати и описати само на аутентичном језичком материјалу. Корпус чине кратке поруке које смо добили од породице, пријатеља, колега, студената, тинејџера и познаника, различитих професија и старосне доби од 15 до 70 година.

Истраживање смо сместили у области корпусне лингвистике, анализе дискурса, као и у област анализе конверзације. Користили смо превасходно индуктивни метод јер смо методом опсервације долазили до закључака на којима смо засновали опис и категоризацију језика кратких порука као врсте електронског дискурса. Циљ нам је такође био да одредимо у којој мери језик кратких порука, као један писани жанр, личи на говорени језик. Са друге стране, било је потребно одредити и она лингвистичка обележја која су специфична за језик кратких порука и

на основу којих се он разликује од говора. Поред тога, циљ нам је био да објаснимо различите друштвене, ситуационе и мотивационе факторе који утичу на избор језичких средстава и непосредно учествују у креирању лингвистичког профила језика кратких порука.

Овим истраживањем настојали смо да дамо одговоре на велики број лингвистичких питања и да покушамо да дефинишемо како фонолошка, лексичка и прагматичка, тако и социолингвистичка и комуникациона обележја дискурса кратких порука. Желели смо да свеобухватном анализом омогућимо да се боље разуме сам језик кратких порука и разјасне недоумице и често површне оцене и погрешне критике које се могу чути на рачун језика кратких порука.

Закључци до којих смо дошли у овом истраживању у области лингвистике могу се даље користити и у другим научним дисциплинама, као што су социологија, психологија и комуникологија. С обзиром на то да се комуникација путем електронских медија непрекидно развија, резултати овог рада отварају могућности за даље праћење еволуције не само језика кратких порука у мобилној телефонији, већ језика електронске комуникације уопште.

Кључне речи: *језик, кратке поруке, писање, говор, лингвистичка обележја, нове конвенције, анализа дискурса, дискурсна структура*

Научна област: Општа лингвистика

Ужа научна област: Анализа дискурса

УДК:

LINGUISTIC FEATURES AND DISCOURSE STRUCTURE OF SMS TEXT MESSAGING

SUMMARY

Since the end of 1990s, the SMS communication has progressed at an increasingly accelerated pace and today the daily number of sent and received text messages is expressed in millions. Numerous studies deal with the language of e-mails, however, little attention was paid to the analysis of the SMSs. It is only recently that the linguists have tried to characterize the language used in texting as it largely overcomes the technological restrictions of its medium and acquires specific linguistic and pragmatic features.

The subject of this scientific paper is a detailed linguistic analysis carried out in the corpus of 20,000 short messages written in Serbian language. Our starting point was the supposition that texting language has its own developmental dynamics and specific linguistic manifestations, which can only be described by using authentic linguistic material. The corpus consisted of short messages obtained from family, friends, colleagues, students, teenagers and acquaintances of different professional affiliation, aged 15-70 years.

The research belongs to the field of corpus linguistics, discourse analysis, as well as conversation analysis. We primarily used the inductive method since we made our conclusions by the method of observation of the grounds for description and categorization of the language of short messages as a type of electronic discourse. Additionally, we aimed at determining the extent to which the language of short messages, as a written genre, resembles spoken language. On the other hand it was necessary to determine also the SMS-specific linguistic features that differentiate them from speech. Also, our objective was to explain various social, situational and motivation factors that affect the choice of linguistic devices and directly affect creation of linguistic profile of the texting language.

This research was an attempt to provide answers to a number of linguistic issues and to try to define phonological, lexical and pragmatic, but also sociolinguistic and communication features of the texting discourse. By a comprehensive analysis we wanted to enable better understanding of this type of language and clarification of ambiguities and often superficial judgements and assessments overcriticizing the language of text messages.

The conclusions resulting from this research in the field of linguistics can be further used in other scientific areas, such as sociology, psychology and communicology. Having in mind that communication via electronic media is constantly being developed the results of this study offer possibilities to further follow the evolution of not only of the language of text messages, but also of the electronic communication in general.

Key words: *language, short messages, writing, speech, linguistic features, new conventions, discourse analysis, discourse structure*

Scientific field: General Linguistics

Narrow scientific field: Discourse Analysis

UDC:

ЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ И ДИСКУРСИВНАЯ СТРУКТУРА КОРОТКИХ СООБЩЕНИЙ В СОТОВОЙ ТЕЛЕФОНИИ

АННОТАЦИЯ

От конца 90-ых годов прошлого века отмечается невероятный рост коммуникации короткими сообщениями, и в настоящее время число ежедневно отправленных и полученных коротких сообщений исчисляется миллионами. Несмотря на многочисленные исследования, изучаемые язык электронной почты, мало внимания уделялось анализу языка коротких сообщений в сотовой телефонии. Только последние несколько лет, лингвисты делают попытки описать язык, которым пользуются в написании коротких сообщений, так как он, во многом, выходит за рамки технологических ограничений носителей, и приобретает уникальные лингвистические и прагматические признаки.

Предметом настоящей научной работы является детальный лингвистический анализ, проведенный на корпусном материале, состоящем из 20 тысяч коротких сообщений на сербском языке. Мы исходили из предположения, что язык коротких сообщений обладает своей собственной динамикой развития, а также специфическими языковыми проявлениями, которые возможно идентифицировать и описать только на аутентичном языковом материале. Корпус составлен из коротких сообщений, собранных нами от семьи, коллег, студентов, подростков и знакомых различных профессий, в возрасте от 15 до 70 лет.

Исследование проводилось в рамках корпусной лингвистики, анализа дискурса, а также в области анализа речевого общения. Для решения поставленных задач нами был использован, прежде всего, индуктивный метод, так как путем метода наблюдения мы делали выводы, на которых основывали описание и классификацию языка коротких сообщений как вида электронного дискурса. Целью данной работы также было определение степени схожести языка коротких

сообщений, как письменного жанра - письменной формы, и устной речи. С другой стороны, было необходимо определить те лингвистические особенности, которые специфичны для языка коротких сообщений, и на основании которых он отличается от устной речи. Помимо того, нашей целью являлось пояснение различных социальных, ситуационных и мотивирующих факторов, которые влияют на выбор языковых средств и непосредственно участвуют в создании лингвистического профиля языка коротких сообщений.

Настоящее исследование является нашим стремлением дать ответы на большое число лингвистических вопросов, и попыткой определить фонологические, лексические и прагматические, а также социолингвистические и коммуникационные характеристики дискурса коротких сообщений. Нам хотелось путем всеобъемлемого анализа создать возможность лучшего понимания самого языка коротких сообщений и пояснить сомнения и часто поверхностные оценки и неправильную критику, которые иногда звучат в адрес языка коротких сообщений.

Наблюдения и выводы в области лингвистики, содержащиеся в настоящем исследовании, можно в дальнейшем использовать и в других научных дисциплинах в т.ч. в социологии, психологии и коммуникологии. Учитывая, что коммуникация путем электронных носителей постоянно развивается, результаты настоящей работы создают возможность для дальнейшего отслеживания эволюции не только языка коротких сообщений в сотовой телефонии, но и языка электронной коммуникации вообще.

Ключевые слова: *язык, короткие сообщения, писание, устная речь, лингвистические характеристики/особенности, новые конвенции, анализ дискурса, дискурсивная структура*

Научная область: **Общая лингвистика**

Научное направление: **Анализ дискурса**

УДК:

САДРЖАЈ

1.	УВОД	1
1.1.	ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ИСТРАЖИВАЊА	1
1.2.	МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТУП.....	3
1.2.1.	Корпусна лингвистика.....	4
1.3.	ОПИС КОРПУСА	5
1.3.1.	Величина и репрезентативност корпуса	8
1.3.2.	Припрема и обрада корпуса	10
1.4.	СТРУКТУРА РАДА	11
2.	САВРЕМЕНА ИСТРАЖИВАЊА КРАТКИХ ПОРУКА.....	13
2.1.	КРАТКА ИСТОРИЈА РАЗВОЈА КРАТКИХ ПОРУКА.....	14
2.2.	РАЗЛИЧИТИ АСПЕКТИ ИСТРАЖИВАЊА	16
2.2.1.	Друштвене функције кратких порука	18
2.2.2.	Стилске разлике у писању кратких порука	21
2.3.	СОЦИО-ЛИНГВИСТИЧКИ ПРИКАЗ КОМУНИКАЦИЈЕ	
	КРАТКИМ ПОРУКАМА	22
2.3.1.	Социјализација младих кроз комуникацију кратким порукама...	24
3.	ЛИНГВИСТИЧКА ОБЕЛЕЖЈА КРАТКИХ ПОРУКА	27
3.1.	ПРАВОПИС И ГРАФОСТИЛИСТИЧКА ОБЕЛЕЖЈА	27
3.1.1.	Ортографија	27
3.1.1.1.	<i>Анализа употребе правописних правила.....</i>	<i>27</i>
3.1.1.2.	<i>Нове конвенције</i>	<i>40</i>
3.1.2.	Графостилистичка обележја.....	53
3.1.2.1.	<i>Емотикони.....</i>	<i>54</i>

3.1.2.2.	<i>Логограми</i>	57
3.1.2.3.	<i>Вербализација смеха</i>	59
3.1.3.	Закључак	60
3.2.	МОРФОЛОГИЈА	62
3.2.1.	Творба речи.....	62
3.2.1.1.	<i>Глаголи</i>	63
3.2.1.2.	<i>Остале врсте речи</i>	66
3.2.2.	Скраћенице.....	67
3.2.3.	Закључак	72
3.3.	ЛЕКСИКА	73
3.3.1.	Омладински жаргон.....	74
3.3.1.1.	<i>Вулгаризми</i>	80
3.3.1.2.	<i>Идиоми и колокације</i>	82
3.3.1.3.	<i>Англицизми</i>	85
3.3.2.	Дијалектизми и архаизми	92
3.3.3.	Закључак	94
4.	ДИСКУРСНА ОБЕЛЕЖЈА КРАТКИХ ПОРУКА	96
4.1.	СЛОЖЕНОСТ ЈЕЗИЧКЕ СТРУКТУРЕ.....	97
4.1.1.	Сегментирање текста од стране аутора поруке	101
4.1.1.1.	<i>Говорно комбиновање клауза</i>	102
4.1.1.2.	<i>Специфично комбиновање клауза у кратким порукама</i>	104
4.1.2.	Специјалне независне реченице.....	107
4.1.3.	Закључак	110
4.2.	ЕЛИПСЕ У КРАТКИМ ПОРУКАМА	110
4.2.1.	Врсте елипси	111
4.2.1.1.	<i>Интертекстуалне елипсе</i>	112
4.2.1.2.	<i>Текстуалне елипсе</i>	114
4.2.1.3.	<i>Структурне елипсе</i>	115
4.2.2.	Закључак	116

4.3. ПИТАЊА: ВРСТЕ И КОМУНИКАТИВНА ФУНКЦИЈА	117
4.3.1. Основна подела.....	117
4.3.1.1. <i>Опита или тотална питања</i>	117
4.3.1.2. <i>Посебна или парцијална питања</i>	123
4.3.2. Елиптична питања	124
4.3.3. Упитне партикуле	127
4.3.4. ИЛИ – Питања	129
4.3.5. Негативна питања	131
4.3.6. Да клауза у функцији питања.....	132
4.3.7. Низање питања.....	132
4.3.8. Неке специфичности у употреби глаголских времена	133
4.3.9. Одступања од граматичке норме у упитним реченицама	134
4.3.10. Закључак	135
4.4. МИНИМАЛНИ ОДГОВОРИ.....	136
4.4.1. Класификација минималних одговора.....	138
4.4.1.1. <i>Прости минимални одговори</i>	142
4.4.1.2. <i>Сложени минимални одговори</i>	145
4.4.1.3. <i>Специфични минимални одговори</i>	150
4.4.2. Закључак	152
4.5. ДЕИКСА	153
4.5.1. Лична деикса.....	154
4.5.2. Временска деикса	157
4.5.3. Просторна деикса	161
4.5.4. Деиктички маркери става	164
4.5.5. Закључак	167
4.6. МАРКЕРИ ДИСКУРСА	168
4.6.1. Употреба маркера говорног језика у кратким порукама	170
4.6.2. Специфични маркери дискурса кратких порука	173
4.6.3. Закључак	177

4.7. МАКРОСТРУКТУРА КРАТКИХ ПОРУКА	178
4.7.1. Почетак кратких порука – обраћање.....	178
4.7.2. Завршетак кратких порука – отпоздрављање	181
4.7.3. Закључак	182
4.8. УПАРЕНИ ТУРНУСИ.....	182
4.8.1. Постекспанзија другог дела упарених турнуса	187
4.8.2. Самоисправка и исправка.....	188
4.8.3. Специфичности структуре дискурса кратких порука	197
4.8.4. Закључак	199
4.9. ЕКСПАНЗИЈЕ КРАТКИХ ПОРУКА У НОВИМ АПЛИКАЦИЈАМА (VIBER).....	200
5. ЗАКЉУЧАК.....	213
ЛИТЕРАТУРА.....	218
ПРИЛОГ 1.....	224
ПРИЛОГ 2.....	230
ПРИЛОГ 3.....	236
БИОГРАФИЈА АУТОРА.....	237
ИЗЈАВА О АУТОРСТВУ	
ИЗЈАВА О ИСТОВЕТНОСТИ ШТАМПАНЕ И ЕЛЕКТРОНСКЕ ВЕРЗИЈЕ ДОКТОРСКОГ РАДА	
ИЗЈАВА О КОРИШЋЕЊУ	

1. УВОД

1.1. Предмет и циљ истраживања

Предмет истраживања овог рада подразумева свеобухватну анализу језика кратких порука на основу сакупљеног корпуса кратких порука. У раду се тежи ширем проучавању у односу на већину досадашњих истраживања која су се бавила анализом скраћеница и ортографских варијација које су условљене медијумом, како би се истражила остала лингвистичка обележја која би могла да дефинишу комуникацију кратким порукама као језички варијетет.

Комуникација путем кратких порука је релативно нови облик асинхроне комуникације који се односи на слање и примање кратких откуцаних порука путем мобилних телефона коришћењем SMS услуге (Short Message Service – SMS), коју нуди већина телефона још од краја 90-тих година прошлог века. У европској литератури из ове области, користи се термин SMS како за медијум тако и за саме поруке (нпр. Kasesniemi and Rautianen, 2002). У српском језику се такође углавном користи термин SMS у оба случаја, SMS сервис, односно SMS порука када се жели нагласити појам на који се термин односи.

У енглеском језику користе се различити термини за именовање језика који се користи у кратким порукама: *textese*, *phone shorthand* (Sutherland, 2002), *Txt* (Shortis, 2007a,b), *texting* (Crystal, 2008a), *SMS communication* (Hard af Segersteg, 2002). Таг (Tagg, 2009) у својој докторској дисертацији користи Шортисов термин *Txt*, а кориснике кратких порука назива *texters*. Термине *text messaging* и *texting* користи подједнако да би означила медијум и језички варијетет, док термин *text message* користи за именовање појединачне поруке. У овом раду, због практичности употребе термина, а услед његовог честог понављања, користиће се термин *кратке поруке* уз одређену именицу, како би одговарајућа именичка фраза недвосмислено

указала на који сегмент овог вида комуникације се мисли. Дакле, биће коришћене следеће синтагме: језик кратких порука, сервис кратких порука, комуникација путем кратких порука, и кратка порука за саму појединачну поруку.

У нашој анализи пошли смо од претпоставке да језик кратких порука има своју сопствену динамику развоја као и специфичне језичке манифестације, које је могуће идентификовати и описати само на аутентичном језичком материјалу. Управо због тога наше истраживање спада у област корпусне лингвистике јер је засновано на анализи корпуса од 20.000 корпусних јединица. У нашој земљи до сада није урађено истраживање језика кратких порука на овако великом корпусу упркос све већем значају овог вида комуникације. С обзиром на присуство комуникације путем кратких порука у приватном животу, али и у пословном свету, сматрамо да је потребно спровести детаљну лингвистичку анализу како би се боље разумео сам језик и разјасниле недоумице и честе површне оцене и погрешне критике које се могу чути на рачун језика кратких порука.

Ми смо наше истраживање сместили у области корпусне лингвистике, анализе дискурса као и у област анализе конверзације, са намером да што је могуће веродостојније остваримо основни циљ нашег рада, а то је опис језика који се користи у комуникацији кратким порукама на основу резултата истраживања корпуса аутентичног материјала. Користили смо превасходно индуктивни метод с обзиром на то да смо методом опсервације спровели категоризацију специфичних лингвистичких и дискурских обележја и дошли до закључака на којима смо засновали опис овог вида комуникације. Циљ нам је такође био да одредимо у којој мери језик кратких порука, као један писани жанр, личи на говорни језик. Иако кратке поруке не захтевају непосредан одговор, оне се могу размењивати брзо, што омогућава "вођење конверзације", тако да комуникација путем кратких порука често има дијалошку форму, нарочито код млађе популације. Са друге стране, било је потребно одредити и она лингвистичка обележја која су специфична за језик кратких порука и на основу којих се он разликује од говора. Поред тога, циљ нам је био да објаснимо различите друштвене, ситуационе и мотивационе факторе који

утичу на избор језичких средстава и непосредно учествују у креирању лингвистичког профила језика кратких порука.

1.2. Методолошки приступ

Методолошки приступ одређен је циљевима и теоријским оквирима рада. С обзиром на то да је предмет рада свеобухватна анализа језика кратких порука неопходно је било применити комбинацију различитих приступа.

Основно полазиште наше анализе јесте претпоставка да језик кратких порука представља језички варијетет¹. Како је сваки језички варијетет условљен и одређен ситуацијом у којој се користи, његова анализа и опис треба да се заснива на аутентичном језичком материјалу (корпусу), који може да буде састављен било од аудио записа говорног језика или од различитих форми писаног језика. Управо због тога, главни методолошки приступ наше анализе представља корпусна лингвистика², о чему ће више речи бити у наредном поглављу.

Како је један од основних циљева наше анализе био описати лингвистичка обележја језика кратких порука, било је потребно одредити аналитички приступ и изабрати одговарајући језички модел за анализу. Будући да анализа дискурса спада у област прагматике, која подразумева проучавање језика на надреченичном нивоу, те употребу језика у контексту, изабрали смо приступ системско-функционалне граматике по Халидејевом моделу (Halliday, 1994), као и дескриптивни модел граматике говорног језика (*spoken grammar*) Картера и МекКартија (Carter and McCarthy, 2006). Међутим, да би се боље разумела специфична обележја језичког

¹ Бугарски (1987:3) дефинише варијетет као "ситуирани облик језика, одређен темпорално, регионално, социјално, функционално или неком комбинацијом ових елемената". Филиповић (2009: 14) варијететом назива "сваки језички систем који има изворне говорнике (дијалекат, језик) без обзира на његов статус, политичку моћ или писану реч".

² Ханстон и Френсис (Hunston, S. and Francis, G., 1999: 15). 'Овај приступ представља оно што данас иде под именом корпусне лингвистике: начин испитивања језика посматрањем великих количина спонтано насталог, електронски складиштеног дискурса, уз коришћење софтвера који одабира, сортира, пореди, броји и рачуна.'

израза у кратким порукама, такође смо наводили граматичка правила и дефиниције граматике српског језика (Станојчић, Поповић, 2011).

Иако језик кратких порука формално представља облик писаног језика, он по многим својим карактеристикама подсећа на говор, посебно на свакодневну, неформалну страну говорне делатности. Стога смо приликом анализе структуре комуникације кратким порукама, користили метод анализе конверзације, служећи се одговарајућим појмовно-терминолошким апаратом, аналитичким средствима и категоријама (Sacks, 1974; Schegloff, 1968; Polovina, 1987, 1999; Stević, 1997; Savić, 1993).

С обзиром на то да смо укупан корпус од 20.000 порука припремили тако да се састоји од два дела исте величине, 10.000 порука је сакупљено од особа млађих од 30 година, а 10.000 порука је преузето од особа старијих од 30 година, било је неопходно користити метод поређења како би се утврдиле сличности и разлике у употреби језичких средстава између ова два подкорпуса.

У току самог истраживачког процеса настојали смо да уочимо потенцијалне новине и специфичности језичког израза у језику кратких порука. На овај начин смо идентификовали резултате креативности у употреби свакодневног језика забележеног у форми кратких порука, те он представља индуктивни метод анализе проистекао из самог корпуса (*corpus-driven investigation*).

1.2.1. Корпусна лингвистика

Савремена корпусна лингвистика је посебна грана лингвистике која се бави језичком анализом корпуса писаног и говорног језика, и чији је главни задатак да на емпиријски начин утврди како се језичке законитости и јединице реализују у конкретним језичким контекстима. Корпусна истраживања, поред корпуса, подразумевају и употребу савремених алата и методолошких поступака који ће језичку грађу учинити доступном и прегледном за анализу. Детаљан увид у корпус данас не би био могућ без употребе рачунара. С једне стране, рачунар нам омогућава да прикупљамо и чувамо велике количине текстова, захваљујући својим великим

меморијским капацитетима. Са друге стране, различити софтверски пакети нам омогућавају да проучавамо и посматрамо језичке манифестације, те да добијене податке интерпретирамо помоћу различитих статистичких техника, у погледу фреквентности, фразеологија и колокација (Hunston, 2002: 3).

Уопштено говорећи, корпус је збирка текстова природног језика састављена по одређеном критеријуму, односно скуп језичког материјала, било да су у питању делови текста или цели текстови, који је одабран према јасно утврђеном лингвистичком критеријуму са циљем да чини језички узорак. С обзиром на то да се корпус саставља у циљу постизања одређених резултата, врста корпуса зависи од његове намене. Ханстон (Hunston, 2002: 14-16) наводи осам врста корпуса: стручни или специјализовани, општи, компаративни, паралелени, ученички, педагошки, историјски или дијахрони и мониторински корпус. Корпус који је коришћен у нашем раду припада врсти специјализованих корпуса јер се састоји од одређене врсте текстова (кратких порука). Сврха специјализованих корпуса јесте да се испита посебан аспект језика, с обзиром на то да обухвата само један језички варијетет одабран по одређеном критеријуму.

1.3. Опис корпуса

Основни библиографски подаци корпуса наведени су у Табели 1. Важно је нагласити да је приказан само број особа које су дале своје поруке, док је немогуће било одредити тачан број учесника у комуникацији јер немамо податак о томе ко су били пошиљаоци порука које су наши учесници примили, и које су нам такође доставили на анализу. Можемо само да претпоставимо да би укупан број учесника у размени порука које смо анализирали био преко две стотине. Такође је битно истакнути да смо укупан број порука поделили на два подкорпуса тако што смо узели старосну доб од 30 година, као границу.

Табела 1. Библиографски подаци корпуса.

	Корпус
Број порука	20.000 10.000 млади + 10.000 одрасли
Период сакупљања порука	Јануар 2011 – октобар 2014. (3 године и 9 месеци)
Начини сакупљања	Поруке су добијене од познаника, пријатеља, породице, студената и тинејџера. Сви учесници су били упознати са природом истраживања и циљевима овог рада. Учесници су самостално одредили колико и које ће поруке дати за анализу, с тим да им је стављено до знања да ће све поруке бити анонимне (биће измењена лична имена) и да не постоје добре и лоше поруке, већ да су све поруке занимљиве са аспекта "одређивања како људи пишу поруке у свакодневной комуникацији".
Састав учесника	15-70 година Ђаци, студенти, запослени (различите професије), пензионери
Укупан број учесника који су дали своје поруке	19
Језик комуникације	Српски језик
Врста комуникације	Лична, приватна преписка

Приликом сакупљања порука наишли смо на различите реакције код људи. Свима од којих смо затражили поруке били су јасно предочени сви услови под којима ће њихове поруке бити обрађене и приказане у јавности. Такође им је речено да могу да избришу поруке за које сматрају да су интимне природе, као и неке пословне поруке или поруке од банке, у којима се налазе подаци о стању на рачуну, те уплатама и исплатама. Без обзира на могућност селекције порука и на чињеницу да ће поруке бити анализиране само са лингвистичког аспекта, многи нису били вољни да дају своје поруке. Овде желимо да нагласимо да су млади, тинејџери и студенти, били много спремнији да уступе своје поруке, и углавном су то радили без икаквих ограничења, у смислу брисања неких порука или захтева за анонимношћу.

На одлуку о томе на који начин ћемо сакупљати поруке утицали су практични разлози који су имали за циљ да се добије што више података за анализу³. Практични разлози су подразумевали време потребно за прикупљање порука, потешкоће приликом пребацивања порука са телефона у формате који се могу обрађивати на рачунару, те оклевање људи да уступе своје приватне поруке. Управо из ових разлога одлучили смо се да искористимо оне изворе који су нам доступни, а то је, пре свега, било могуће ангажовањем познаника, пријатеља, породице, али и студената и тинејџера, са којима смо у непосредном контакту.

У литератури о језику кратких порука наишли смо и на другачије методе сакупљања порука, на пример праћење и анализа порука неколико појединаца у одређеном периоду (Grinter and Eldridge, 2001; 2003: 477 порука, 5 учесника), те метод којим се анализирају поруке анонимних пошиљалаца, сакупљене углавном путем интернета или јавног канала који омогућава бесплатно слање порука на одређени телефонски број. Овим методом је могуће сакупити велики број порука од великог броја учесника (Fairon and Raunier, 2006: 30.000 порука (од провобитних 75.000), 3.200 учесника).

Уочено је неколико предности ангажовања породице и пријатеља у поређењу са методом који подразумева учествовање анонимних учесника. Пре свега, на овај начин смо обезбедили аутентичност корпусног материјала, што код анонимних пошиљалаца није увек сигурно, нити је лако проверити да ли су неке поруке можда измишљене или прилагођене намени. О питању аутентичности има записа у литератури, где су аутори, који су користили метод сакупљања анонимних порука, били принуђени да неке поруке изоставе јер су из различитих разлога посумњали у њихову веродостојност, описујући их као '*non-genuine messages*' (How and Kan, 2005) или '*messages that seemed to actually be filled in by someone... making things up for the fun of it*' (Hard af Segersteg, 2002: 209).

Поред тога, с обзиром на то да смо имали лични контакт са особама које су нам дале своје поруке могли смо са њима да обавимо интервјуе у циљу појашњења различитих питања. Нарочито код порука младих било је потребно обавити личне

³ Hunston (2002: 26). '*make use of as much data as is available*'.

разговоре како бисмо разумели њихове навике у писању, на пример, размену изузетно кратких порука, са једне стране, и потребу да се пишу изразито дугачке поруке, са друге стране. Младе смо анкетирали и по питању употребе нових конвенција, где смо сазнали како они неке новине избацују из употребе, а уводе неке нове стилове писања. Ово је показатељ креативности и жеље за игром речима, које смо учили у порукама младих, али и њихове потребе да буду оригинални и да недвосмислено буду представници своје генерације, с обзиром на то да неке начине изражавања временом прерасту и сматрају их "дечјим" (одређене скраћенице: *nmz, msm,...*), а неке формалне изразе (нпр. *srdacan pozdrav*) свесно избегавају, док дуже граматичке конструкције често замењују елиптичним структурама.

1.3.1. Величина и репрезентативност корпуса

Приликом састављања и креирања корпуса потребно је водити рачуна о две основне особине сваког корпуса, а то су његова репрезентативност и величина (Kaewphannagam et al., 2002). Поред наведеног, специфична природа кратких порука са собом је донела нове изазове, тако да смо се приликом састављања корпуса кратких порука за потребе овог рада сусрели са неколико питања. Прво питање се односило на одабир порука, наиме учесници су сами одлучивали које поруке ће дати за анализу. Појавило се и питање исправљања словних грешака, где смо одлучили да све поруке наводимо у оригиналу, без икаквих корекција. О проблему избора одговарајућег метода за обраду података биће више речи у наредном поглављу. Такође, значајну пажњу смо посветили етичким разматрањима по питању анонимности и приватности власника кратких порука. Припремили смо формулар у ком су сви учесници дали сагласност на дозволу коришћења њихових SMS порука у нашем истраживачком раду, а ми смо се, са наше стране, обавезали да ће сви подаци личне природе бити анонимни приликом објављивања, иако већина учесника није инсистирала на анонимности.

Већ смо нагласили да корпус који смо обрадили у овом раду припада врсти специјализованих корпуса, који је по свом обиму много мањи у поређењу са општим

(референтним) корпусима. Наш корпус обухвата 20.000 порука што је до сада највећи обрађени корпус кратких порука на српском језику. Ако би се обрађени корпус посматрао на основу укупног броја речи које су заступљене у корпусу, он не би био велик. Међутим, сама природа анализираниог материјала захтева да сваку поруку посматрамо као засебну јединицу, попут текстова или делова текстова у неким другим анализама писаног језика, што нам даје за право да наш корпус од 20.000 порука дефинишемо као велики корпус.

Поред величине, друга битна карактеристика сваког корпуса јесте његова репрезентативност. Појам репрезентативности може да се доведе у питање приликом састављања сваког корпуса (McEnergy et al 2006: 73; Hunston 2002: 28-30). Природа комуникације кратким порукама намеће посебна ограничења у вези са репрезентативношћу корпуса. Наша анализа, пре свега, није подразумевала насумично одабрани материјал, већ материјал до кога смо успели да дођемо у нашем личном приватном и пословном окружењу. Овде ваља истаћи да смо настојали, колико је то било могуће, да ангажујемо различите профиле људи, по критеријуму старосне доби (15-70 година), али и по професији (наставници, професори, инжењери, технолози, васпитачи, пензионери, те ђаци и студенти). Евидентно је да многе професије нису заступљене, међутим кроз преписку, односно на основу анализе примљених порука наших испитаника, сусрели смо се и са порукама великог броја других профила људи, што је било могуће закључити на основу садржаја порука.

Друго ограничење по питању репрезентативности нашег корпуса јесте време. Период у ком смо ми сакупљали поруке износи 3 године и 9 месеци. Међутим, развој и могућности које пружају мобилни телефони, као медијум овог вида комуникације, директно утичу на стил писања и изражавања у језику кратких порука, тако да је битно истаћи да наша анализа, дијахроно гледано, описује један одређени период у развоју језика кратких порука.

1.3.2. Припрема и обрада корпуса

Било је потребно одредити начин на који ћемо заменити лична обележја, било да су у питању имена, презимена, надимци, бројеви телефона, адресе становања, имејл адресе или слично. Тег (Tagg, 2009) је у свом раду користила принцип кодирања тако што је све индикаторе идентитета обележила одговарајућом општом именицом и редним бројем појављивања (NAME1, NAME2, SURNAME1, SURNAME2,...). Рок (Rock, 2001: 11-13) такође подржава ову врсту анонимизације, наводећи да је много ефектније заменити властита имена неком врстом кода, него их заменити измишљеним именима. Међутим, ми смо се одлучили да изаберемо ову другу опцију, односно да анонимност спроведемо тако што ћемо користити насумично изабрана друга имена, из два разлога. Први разлог је што се у српском језику именице, па самим тим и лична имена деклинирају, тако да употреба безличног и граматички необележеног кода у реченици не би звучала природно и ометала би правилно разумевање реченице. Други разлог је што употреба личних имена носи са собом информацију о полу особе о којој је реч у поруци, што такође утиче на разумевање како садржаја поруке, тако и стила изражавања и опхођења у складу са разликом у половима.

Прва фаза прикупљања порука за формирање корпуса подразумевала је пребацивање порука из телефона у рачунар, односно у програм који је погодан за обраду текстуалних података. Следећа фаза је била иницијално читање порука са циљем да се обришу оне поруке које нису релевантне за анализу. Избрисане су поруке техничке природе у којима телефонски оператер обавештава кориснике о пропуштеном позиву или о доступности позиваног броја, затим поруке са извештајима из банке или личним подацима везаним за бројеве рачуна и новчане износе. Задржали смо поруке пословне природе у којима агенције или фирме обавештавају купце о различитим понудама и акцијама. Такође смо задржали поруке које имају само графички садржај, било у виду емотикона или комбинације знакова интерпункције.

Све поруке су пребачене у Мајкрософтов програм за табеларну обраду података *Excel*. Овај програм је изабран из практичних разлога јер су подаци лако доступни у смислу претраживања, помоћу наредбе *Find*, могу се лако сортирати по абecedном реду и омогућавају сортирање података по колонама (датум, време, број телефона пошиљаоца, број телефона примаоца, порука).

Цео корпус порука смо такође пребацили у текстуалне датотеке (.txt) како бисмо податке могли обрађивати у програму конкордансе *Wordsmith Tools 6* (Scott, 1996). Овај програм смо користили за приказ фреквентности појаве одређеног језичког елемента, као и приказ језичког окружења дате језичке јединице, односно њене конкордансе са осталим језичким појавама.

1.4. Структура рада

Рад се састоји од пет делова. Осим закључка, сваки део је даље подељен на поглавља и потпоглавља. У уводном делу смо описали предмет и циљ нашег истраживања и дали основне податке о анализираном корпусу, те методима које смо користили у анализи.

Други део рада се односи на преглед литературе у свету, с обзиром на то да на нашем језику до сада није рађена обимнија студија о језику кратких порука. Настојали смо да прикажемо различите аспекте на основу којих су други аутори приступали анализи кратких порука. Такође смо приказали кратак преглед развоја комуникације кратким порукама.

Опис и резултати истраживања приказани су у наредна два дела рада. Део о лингвистичким обележјима поделили смо на три поглавља, са намером да представимо графолошке, морфолошке и лексичке карактеристике језика кратких порука. Посебну пажњу смо посветили опису нових конвенција у писању кратких порука и графостилистичких елемената који су постали препознатљиво обележје овог писаног жанра, анализи скраћеница и различитих морфолошких процеса, те употреби омладинског жаргона. У делу о дискурским обележјима истражили смо сложеност реченичне структуре у језику кратких порука, анализирајући различите

начине комбиновања клауза. Такође смо приказали елиптичност исказа, као и врсте и комуникативне функције питања, реченичног облика који је веома заступљен у комуникацији кратким порукама. Још једно препознатљиво обележје је свакако употреба минималних одговора. Дали смо класификацију минималних одговора као и најчешће примере пронађене у обрађеном корпусу. Начини на који учесници у комуникацији кратким порукама упућују на особе, временске и просторне околности који се непосредно тичу одређене комуникације описани су у поглављу о деикси. Главни део нашег рада такође представља анализа дискурса кратких порука са приказом дискурских маркера, као и анализом епистоларне форме кратких порука. На крају поглавља, описали смо структуру дискурсне организације кратких порука, са посебним освртом на дискурс порука преко Вајбера, због чега смо проширили основни корпус примерима који илуструју специфичности ове нове апликације у комуникацији путем мобилних телефона.

У закључку смо сумирали резултате нашег истраживања настојећи да јасно дефинишемо све карактеристике по којима би се језик кратких порука могао класификовати као језички варијетет.

На крају рада навели смо прилоге. Прилози 1 и 2 представљају илустрације из оба подкорпуса кратких порука, а као Прилог 3 навели смо формулар Сагласности, коју су нам потписали сви који су нам уступили своје поруке за анализу.

2. Савремена истраживања кратких порука

У свету је највећи број научних радова у области комуникације кратким порукама написан на енглеском језику и углавном су усмерени на анализу нестандардне ортографије и скраћеница. С обзиром на то да смо ми у нашем раду детаљно истражили лингвистичка и дискурсна обележја кратких порука, у овом поглављу првенствено желимо да укажемо на остале аспекте анализе језика кратких порука којима су се бавили други аутори и које имају додирних тачака са другим научним дисциплинама, као што су социолингвистика, социологија, психологија и комуникологија.

На пољу савремених комуникација, SMS сервис је област која се најбрже развија. Кратке поруке су у почетку биле споредни производ у мобилној индустрији. Према Агару (Agar, 2003) нико није очекивао да ће кратке поруке доживети овакав процват и у почетку су их озбиљно схватале само телекомуникационе компаније. Посматране су као маргинално средство за комуникацију, односно као начин на који су компаније за мобилне телефоне комуницирале са својим клијентима. С обзиром на то да комуникација кратким порукама није била водећи циљ развоја мобилних телефона, нагли пораст њене употребе затекао је неспремним како технологе и социологе, тако и представнике других друштвених области (Faulkner and Culwin, 2005). Норман (Norman, 1998) сматра да када дође до изума новог производа, његова примена не улази тако брзо и природно у људске животе, као и да производи треба да буду уведени постепено како би људи пронашли њихово место и сврху. Он даље додаје да ако нови производ може да обави неки задатак који се на други начин не може обавити, онда ће тај производ заживети, без обзира колико то било тешко и компликовано.

Постоји више разлога збох којих је SMS комуникација заживела и постала саставни део социјалне културе широм света, а не само савремено технолошко откриће. У почетку свог развоја, кратке поруке су биле сигурнији и поузданији

начин да се оствари комуникација од телефонских разговора путем мобилних телефона. Разговори су били подложни прекидима услед лошег сигнала и слабе покривености мреже, те је преписка кратким порукама постала много практичнија, како за пошиљаоца тако и за примаоца поруке. Други суштински разлог је приватност. Дејви (Davie et al., 2004) истиче да кратке поруке нуде много већу приватност тинејџерима који желе да "причају" са својим пријатељима или желе да флертују и, уопштено, свима који желе да обављају приватне "разговоре" на јавном месту. У Финској, као постојбини мобилних телефона, социолози су спровели бројна истраживања и указали на велику промену у финској култури. Како Пуро (Puro, 2002) наводи, по природи тихи и ћутљиви Финци (стереотип који се често може пронаћи у литератури северноевропских земаља) са ентузијазмом користе мобилне телефоне за обављање свакодневних неформалних разговора, који нису својствени њиховој социјалној култури и опхођењу.

2.1. Кратка историја развоја кратких порука

Идеја о слању кратких порука родила се још 80-тих година, а за њеног идејног творца сматра се Немац Фридхелм Хилебранд (Friedhelm Hillebrand). Он је желео да уобличи кратку форму писане преписке која ће бити наставак телеграма, телекс-порука, разгледница и честитки. Анализом је дошао до закључка да би дужина од 160 карактера била сасвим довољна за овај облик преписке⁴.

Пре више од 23 године, тачније 3. децембра 1992. године, прву кратку поруку је послао Нил Пепворт (Neil Papworth), 22-годишњи инжењер компаније *Vodafone* у Великој Британији са свог персоналног рачунара на мобилни телефон свог пријатеља, са кратким празничним садржајем "Срећан Божић" (*'Merry Christmas'*). Он је прву поруку у историји послао свом колеги Ричарду Џарвису (Richard Jarvis), који је тада био на божићној забави своје фирме и није могао да му се захвали и узврати честитку јер тадашњи мобилни телефони нису имали могућност уношења

⁴ <http://latimesblogs.latimes.com/technology/2009/05/invented-text-messaging.html>

текста. Прву SMS поруку са мобилног на мобилни послао је почетком 1993. године један стажиста у компанији *Nokia*. Те године *Nokia* почиње производњу првих мобилних телефона који могу да шаљу поруке. Прве поруке биле су бесплатне, али су се могле размењивати само међу корисницима исте мреже. Тек са појавом мобилних телефона друге генерације, који су имали могућност слања и примања кратких порука, заживео је и сервис кратких порука (SMS). У почетку, SMS није био претерано популаран и користили су га искључиво пословни корисници. Две године касније појавио се систем T9, који је омогућавао тзв. *predictive texting*, куцање речи унапред, на основу првих откуцаних слова. Прва QWERTY тастатура појавила се 1997. године са моделом *Nokia 9000i Communicator*.

До праве експанзије кратких порука дошло је са увођењем *pre-paid* модела плаћања услуга мобилне телефоније⁵. SMS сервис је почео масовно и незаустављиво да се шири у свим слојевима друштва јер је нудио јефтино и ефикасно средство комуникације. Почетком новог миленијума, забележене су милијарде размењених кратких порука широм планете на годишњем нивоу.

Огроман потенцијал сервиса кратких порука препознали су мобилни оператери и друге компаније који су почели да користе кратке поруке како би освојили тржиште и привукли циљне групе да користе њихове услуге и производе. Данас постоје изузетно софистицирани модели пословања путем SMS сервиса, који нам омогућавају различите услуге електронске трговине (куповина) и електронског пословања (плаћање рачуна, трансфер новца, провера стања на рачуну).

У почетку су мобилни телефони били тешки и масивни, а куцање порука је захтевало време и додатан напор, с обзиром на то да је све до појаве 'паметних' телефона тастатура на мобилном телефону била бројчана. Према стандарду ISO/IEC 995-8 1994 тастатура има 12-15 тастера, који се користе за куцање знакова интерпункције, нумеричких карактера и 26 слова енглеског алфабета. Сваки тастер обавља неколико функција те може бити потребно више пута притиснути тастер да би се откуцао жељени карактер (Butts and Cockburn, 2002). У литератури се могу наћи и подаци о просечној брзини куцања порука, са максимално 21 речју у минути

⁵ www.itk.ilstu.edu/staff/drathke/277web/.../reading/SMSoverview2.pdf

код професионалаца (Silfverberg et al., 2000), и 6 речи у минути код аматера (Pavlovych and Stuerzlinger, 2004). Без обзира на ове недостатке, комуникација кратким порукама је доживела велики успон.

Данас, словно-бројчана тастатура на додир омогућава лако и брзо куцање порука. Као илустрацију навешћемо примере из нашег рада. У питању су поруке преузете из преписке преко Вајбера, где је, на основу тога што је уз сваку поруку наведено време слања, могуће одредити колико речи је откуцано у минути. Уочили смо неколико порука које имају више од 20 речи откуцаних у минути, од којих једна има чак 38 речи (стр. 144-148). У овој преписци су учествовали млади људи који, уопштено говорећи, куцају много брже од одраслих и који са појавом нових технологија стичу и нове вештине, од којих је једна свакако вештина брзог куцања на тастатури на додир, било на мобилном телефону, таблети, PDA уређају или неком другом савременом апарату.

У последњој деценији били смо сведоци не само технолошког развоја мобилних телефона, већ и њиховог естетског преображаја. Модел мобилног телефона постаје ствар престижа и модни детаљ, а агенције за оглашавање у својим кампањама пласирају идеју да је кориснику неопходан савремени апарат ако жели да несметано обавља све његове функције и да се забавља у исто време. Мобилни телефон није више само алатка, већ модни детаљ, верни пратилац, продужетак сопствене личности, који на неки начин говори о томе какав је његов власник (Ling, 2004; Davie et al., 2004). Неоспорно је да су употреба и значај мобилних телефона доживели невероватан пораст, и свет је постао незамислив без различитих могућности за комуникацију које омогућава мобилна телефонија.

2.2. Различити аспекти истраживања

Упркос све већем значају комуникације кратким порукама и порасту броја размењених порука широм света, још увек нема довољан број научних радова у области лингвистике који су проучили овај феномен на свеобухватан начин. Потреба да се проучи језик кратких порука постоји из више разлога. Са једне стране, језик

кратких порука је свеprisутан у нашим приватним животима, али и на пословном и професионалном плану. Са друге стране, у јавности се води полемика о штетном утицају овог писаног жанра на стандардни језик, а посебно на писменост младих нараштаја, који расту уз нове технологије. Тег (Tagg, 2007), цитира Џона Хамфриза (Humphrys, 2007), новинара часописа *Daily Mail*, који оне који пишу кратке поруке назива "вандалима који чине језику оно што је Џингис Кан учинио својим непријатељима пре осам стотина година"⁶, Ауторка такође наводи да многи текстови у медијима пласирају негативан став према језику кратких порука. Оваквим негативним ставовима супротставио се Кристал (Crystal, 2008a), водећи полемику против популарне митологије која оптужује језик кратких порука. Аутор настоји да разјасни неке погрешне ставове о језику кратких порука, наводећи да употреба скраћеница није искључиво карактеристика језика нових технологија, те да језик кратких порука не уништава стандардни језик, нити има лош утицај на општу способност деце да читају и пишу.

Комуникација кратким порука је знатно више проучавана у већим језицима. Највише литературе свакако има на енглеском језику. Ејчисон и Луис (Aitchison and Lewis, 2003) су проучавали SMS комуникацију у оквиру језика нових медија. О друштвеном и културном развоју и утицају кратких порука расправљали су Харпер и група аутора (Harper et al, 2005). Објављен је и читав низ научних радова са занимљивим насловима, преко Хамфриза (Humphrys, 2007. *I h8 txt msgs*) до Кристала (Crystal, 2008a. *Gr8 Db8*; Crystal, 2008b. *2b or not 2b*), и Бисвангера (Bieswanger, 2007. *2 abbrevi8 or not 2 abbrevi8: A Contrastive Analysis of Different Space- and Time-Saving Strategies in English and German Text Messages*).

Лингвистичко интересовање је углавном усмерено на анализу скраћеница, варијација у спелингу енглеског језика и елиптичних структура које су условљене медијумом (Hard af Segersteg 2002; Thurlow and Brown 2003). Поред тога, истраживање комуникације кратким порукама се у великој мери заснива на

⁶ *'They are destroying it, pillaging our punctuation; savaging our sentences; raping our vocabulary. And they must be stopped'*. Цитат преузет са сајта <http://www.dailymail.co.uk/news/article-483511/I-h8-txt-msgs-How-texting-wrecking-language.html>, (27. августа 2015.)

интервјуима, дневницима и опсервацијама, и на ограниченим количима података (Hard af Segersteg, 1152 text messages; Thurlow, 554 text messages). Свакако треба споменути докторску дисертацију Каролине Тег (Tagg, 2009), под насловом *A Corpus Linguistics Study of SMS Text Messaging*, у којој ауторка користећи методологију корпусне лингвистике даје детаљан опис нестандардних језичких облика и скраћеница, те указује на креативност језика кратких порука, као и његове сличности и разлике у поређењу са говорним језиком. Ауторка је свој рад сместила у оквире корпусне лингвистике, анализе дискурса и студија о језичким варијететима, са циљем да пружи боље разумевање овог контроверзног медијума (Tagg, 2009).

2.2.1. Друштвене функције кратких порука

Анализирајући комуникацију кратким порукама, разни аутори су настојали да утврде које су теме највише заступљене, односно о чему најчешће пишу корисници овог вида комуникације, те да покушају да спроведу категоризацију резултата на основу критеријума о разликама у половима и у старосној доби. На основу анализе спроведене на случајно одабраном узорку од 882 кратке поруке сакупљене од 463 испитаника у Норвешкој, Линг (Ling, 2005b) издваја неколико најфреквентнијих тема заступљених у кратким порукама на основу њиховог процентуалног удела у анализираном корпусу: уговарање свакодневних активности, размењивање емоција, одговори, питања, давање информација, наредбе или захтеви, обавештења личне природе, разноврсне друге категорије.⁷ Анализирајући наведене категорије, аутор запажа одређене социо-демографске разлике. Мушкарци су склонији да, као одговор, пишу кратке поруке са једном речју. Када планирају активности, мушкарци, тинејџери од 13 до 19 година и млађи људи радије користе кратке поруке за планирање активности у средње далекој будућности, док су жене склоније да праве планове везане за непосредну будућност. Жене, и у мањем обиму тинејџери и млади, много чешће размењују емотивне поруке.

⁷ Ling, 2005b. The most common themes used in SMS messages, Norway 2002: Coordination (33%), Grooming (17%), Answers (14%), Questions (11%), Information (6%), Commands or requests (6%), Personal news (5%), Diverse other categories (9%).

Фокнер и Калвин (Faulkner and Culwin, 2005) су засновали своју студију о заступљености различитих садржаја у кратким порукама на дневницима које су њихови испитаници водили у периоду од две недеље. Укупно су анализирана 24 дневника, а групу испитаника су чиниле углавном младе особе, између 20 и 30 године, и универзитетски студенти. За потребе истраживања, за све поруке је било неопходно навести следеће податке: датум, време, статус поруке (послата/примљена), текст поруке, личне податке пошиљаоца као и однос између пошиљаоца и примаоца поруке. Оформљена је база података примљених кратких порука, и сваки члан тима је самостално класификовао поруке на основу унапред утврђених категорија. Резултат истраживања је листа најзаступљенијих тема, пореданих на основу фреквентности појављивања (Табела 2).

Табела 2. Класификација тема према Фокнер и Калвину (Faulkner and Culwin, 2005).

1.	Advertisements
2.	Questions
3.	Rendezvous immediate and ongoing
4.	Rendezvous near future
5.	Events
6.	Instructions
7.	Reminders
8.	Jokes
9.	Signon
10.	Signoff
11.	Gossip
12.	Dates
13.	Information—personal
14.	Information—commercial
15.	Information—operational

Филипан-Жигнић, Велички и Собо (Filipan-Žignić, Velički i Sobo, 2012) наводе да су у њиховом корпусу од 1000 кратких порука на хрватском језику заступљене готово све теме из свакодневог живота, као што су "љубав, породица, школа, пријатељство, изласци, слободно време, празници, рођендани, кућни

љубимци, спорт, политика и друштво у целини". Међутим, аутори указују на присуство и неких других занимљивих тема као, на пример, "раскидање везе, објава развода, рекламирање путем SMS порука, уручивање или давање отказа и омаловажавање или конфронтирање локалних политичара". Аутори закључује да се готово било која тема може пронаћи у садржају кратких порука.

Кристал (Crystal, 2008a) наводи читав низ друштвених и информационих функција које се могу обављати путем интеракције кратким порукама, без обзира на ограничења у писању кратких порука, која су условљена самим медијумом комуникације. Аутор истиче да су све поруке друштвене природе позитивне, било да преносе подршку, саосећање, емоције којима се изражава недостајање, жеља за пријатељством. У друштвене поруке спадају честитке личне природе, као што су честитке за рођендан, годишњицу или постигнут успех, као и честитке за државне и верске празнике. Аутор наводи да су нека истраживања дошла до закључка да готово четвртина свих порука припада овој категорији. Међутим, забележени су и случајеви ухођења и малтретирања путем кратких порука. Кристал наводи студију Беле Елвуд Клејтон⁸, која је истраживала како се кратке поруке могу користити за личне препирке и свађе.

Међу различитим друштвеним функцијама, Кристал сматра да кратке поруке имају огроман потенцијал за пружање помоћи и давање савета. Наводи да Самарићани⁹, хуманитарна организација која пружа подршку и помоћ људима у невољи широм Уједињеног Краљевства и Републике Ирске, виде у кратким порукама нови начин комуникације са својим штићеницима. Кристал такође истиче све већи значај који родитељи придају кратким порукама у побољшању комуникације са својом децом. Друштвена функција која је најзаступљенија међу млађом популацијом односи се на кратке поруке којима се изражавају љубавне емоције, удварање, флертовање, започињања или раскидања везе. Млади, такође, често пишу и шаљу поруке из досаде, али и када желе да се забаве, прослеђујући

⁸ Bella Elwood-Clayton, 'Desire and loathing in the cyber Philippines', in R. Harper, L. Palen, and A. Taylor (eds.), *The Inside text: social, Cultural and Design Perspectives in SMS* (Dordrecht: Springer, 2005), 197.

⁹ www.samaritans.org

смешне циркуларне поруке или смишљајући нове садржаје. Човек, као *homo ludens*, има потребу да се игра, и ова потреба има великог утицаја на креирање језика кратких порука, као што ћемо видети у нашој анализи.

У кратке поруке чија је функција давање информација, Кристал убраја разноврсне услужне садржаје. Велики број организација различитих профила, као што су трговина и банкарство путем мобилних телефона, те агенције за маркетинг и оглашавање, формирају листе слања и шаљу кратке поруке са информацијама о својим делатностима свима који се налазе на тој листи. Велики утицај кратких порука у маркетиншким кампањама препознале су и политичке партије, тако да комуникација кратким порукама улази и у свет политике и избора, чиме овај технолошки феномен поприма нове димензије.

2.2.2. Стилске разлике у писању кратких порука

Постоји претпоставка да постоје разлике у навикама писања кратких порука међу половима. Рафи (Rafi, 2009) на основу анализе спроведене на корпусу од 100 кратких порука и резултата упитника спроведеног код 50 испитаника (25 особа мушког и 25 особа женског пола) долази до закључка да постоје значајне разлике у писању кратких порука међу половима, на лексичком, морфолошком и синтаксичком нивоу. Особе женског пола пишу дугачке поруке и користе сложеније реченичне структуре. Истражујући карактеристике појединих старосних група, закључује да су девојке од 15-19 година склоне да пишу дугачке и синтаксички сложене поруке, док су младићи исте доби више оријентисани на једноставне поруке.¹⁰

Линг (Ling, 2005a) сматра да култура SMS комуникације живи међу тинејџерима, а посебно међу корисницима женског пола. Упркос чињеници да су мушкарци први усвојили употребу мобилних телефона, жене су главна покретачка снага SMS комуникације (Ling, 2000). Девојке пишу дугачке и сложеније поруке, више воде рачуна о писању великог слова и употреби знакова интерпункције, много чешће

¹⁰ Линг (Ling, 2004). 'Једна мисао, једна порука'. ("one thought" messages)

уносе емоције у комуникацију и знатно више користе епистоларну форму писања порука, са одговарајућим поздравима на почетку и завршетку порука.

Мобилни телефони омогућавају људима да буду доступни у било које време. Међутим, како Пуро (Puro, 2002) наводи постоји разлика у ставовима које особе мушког и женског пола имају према мобилним телефонима. За жене је комуникација путем мобилног телефона више средство помоћу којег могу да завршавају обавезе и брину о својим ближњима на бољи и ефикаснији начин, док мушкарци посматрају мобилни телефон више као средство за обављање пословних активности.

2.3. Социо-лингвистички приказ комуникације кратким порукама

Комуникација путем мобилних телефона, али и електронска комуникација уопште, проучавају се са више аспеката у оквиру различитих научних области, као што су анализа дискурса, социоллингвистика, комуникологија, бихевиорална психологија, анализа друштвених мрежа и социологија (Sotillo, 2012). Неколико студија се бавило утицајем технологија које омогућавају друштвену интеракцију (*socially interactive technologies - SITs*) на однос који млади имају у свом друштвеном окружењу у свакодневном животу, изван технолошких оквира (Bryant, Sanders-Jackson, & Smallwood, 2006). Њихови резултати показују да друштвено изоловани адолесценти не користе савремене технологије за комуникацију, нити она повећава друштвене активности код оних који их користе. Ови ставови су супротни ставовима који се могу пронаћи у литератури о SMS порукама у северно европским земљама, где важи уверење да комуникација кратким порукама помаже стидљивим особама у њиховом друштвеном животу.

Сотило (Sotillo, 2012) своје истраживање заснива на теорији говорних чинова (*Speech Act Theory*) са циљем да одреди које су комуникативне функције највише заступљене у анализираном корпусу од 5.809 кратких порука. Сотило дефинише друштвену мрежу кратких порука као комплексан систем интерперсоналних односа и очекивања између пошиљаоца кратких порука и оних који примају и одговарају на

примљене поруке. Ауторка користи теорију говорних чинова да би објаснила како пошиљаоци користе језик кратких порука да би остварили жељене циљеве и радње и како примаоци порука интерпретирају значење на основу садржаја примљене поруке. Још неколико студија је користило теорију говорних чинова за анализу језика електронских комуникација, због практичне таксономије која омогућава да се комуникативне и функционалне оријентације кратких порука идентификују као одређени илокуциони чинови (Nastri, Peña, and Hancock, 2006; Twitchell and Nunamaker, 2004).

Резултати анализе показују да су најзаступљенији асертиви и експресиви, а затим директиви и комисиви, док се функционална оријентација анализираних кратких порука углавном може класификовати као лична (*personal-relational*) и информативна (*transactional-informational*). Међутим, Сотило сматра да би било пожељно сакупити на хиљаде анонимних кратких порука од особа из различитих географских подручја САД-а, који би представљали различита социоекономска и културна обележја. Велике базе података састављене од кратких порука омогућиле би проучавање не само синтаксичких, ортографских или стилистичких карактеристика језика кратких порука, већ и анализу текста, прагматичких функција, као и социо-културолошких аспеката кратких порука, са посебним освртом на пребацивање са једног језичког кода на други. Оваква свеобухватна анализа различитих друштвених мрежа SMS комуникације (припадници различитих друштвених група) значајно би унапредила наше разумевање овог варијетета језика који се реализује у природном окружењу (*'a variety of naturally occurring language'*).

Последњих година све се већи број аутора у својим научним студијама јавно супротставља претераним оптужбама новинара и друштвених експерата и указује на позитивну везу између кратких порука, са једне стране, те писмености и укуса и навика у читању, са друге стране (Plester, Wood and Bell, 2008; Plester, Wood and Joshi, 2009). Други аутори тврде да језик кратких порука нема никакав лош утицај на усвајање стандардног језичког кода (Tagliamonte and Denis, 2008).

Терлоу (Thurlow, 2006) је анализирајући 101 новински чланак о језику кратких порука и комуникацији путем рачунара дошао до закључка да велика већина

анализираних текстова описује језик који се користи у писаним жанровима електронске комуникације у негативном светлу. Међутим, емпиријска истраживања оповргавају овакво негативно вредновање језика кратких порука, као и језичких навика и вештина које корисници комуникације кратким порукама развијају. Резултати истраживања показују да већи део језика кратких порука поштује правила стандардног језика, и да нестандардни облици који се користе често представљају креативне творевине, имају одређену комуникативну функцију и одраз су развијене језичке компетенције (Tagliamonte and Denis, 2008). Анализирајући поруке на норвешком језику, Линг (Ling, 2005б) је открио да је само 6% речи скраћено, док Линг и Барон (Ling and Baron, 2007) приказују да њихов корпус кратких порука сакупљених у Америци садржи мање од 5% скраћених речи. Иако је употреба различитих специфичних облика у језику кратких порука већа у енглеском језику у поређењу са другим језицима (Bieswanger, 2007), анализе кратких порука показују да њихова употреба није толико честа (Ling and Baron, 2007; Thurlow, 2006).

Фарина и Лиди (Farina and Lyddy, 2011) такође сматрају да језик кратких порука није тако девијантан каквим га представљају медији. Штавише, указују на позитивну корелацију између језика кратких порука и читања, вокабулара и осећаја за фонолошка правила код деце, те специфичног језичког исказа код младих. Аутори закључују да креирање језика кратких порука на одређени начин одсликава употребу металингвистичког знања, које омогућава учесницима у комуникацији кратким порукама да се пребацују са једног језичког система на други.

2.3.1. Социјализација младих кроз комуникацију кратким порукама

SMS је социо-културолошки феномен, посебан субкултурни модел припадности младој *hi-tech* генерацији, која се по њему препознаје и одваја од остатка популације. Касвио (Kasvio, 2001) сматра да су мобилни телефони популарни код младих људи управо због њихове приватности и могућности да добију тачно ону особу коју су желели да чују. Аутор такође указује на чињеницу да

можете да знате кога ћете добити на телефон, али не знате где се та особа налази, те се, у већини случајева, први део конверзације односи на локацију саговорника. У комуникацији кратким порукама тренутни положај саговорника је битан само када је тражен одговор на питање *Где си?*. Сама форма кратких порука намеће сажет и конкретан садржај, у ком нема простора за "ћаскање" као код телефонских разговора.

Раст популарности комуникације путем мобилних телефона међу младима лежи у чињеници да је то много јефтинија технолошка опрема од компјутера, који нуде комуникацију путем електронске поште (Grinter and Eldridge, 2003), а такође је много практичнија и доступнија (Davie et al., 2004). Фокнер и Калвин (Faulkner and Culwin, 2005) истичу да је мобилни телефон много приватније средство за комуникацију од рачунара, који, у већини домаћинстава, деле остали чланови породице управо због великих финансијских издатака потребних да би се набавио компјутер.

Употреба и могућности које пружа комуникација путем мобилних телефона омогућавају тинејџерима богат друштвени живот. Кроз овај медијум, тинејџери не само да организују своје друштвене активности већ користе овај вид комуникације да искажу и уобличе веома сложене емотивне и социјалне аспекте животног доба кроз који пролазе. Линг (Ling, 2005a) истиче да, у време адолесценције, тинејџери осећају снажну потребу и жељу да изграде сопствену личност која ће бити, социолошки гледано, независна првенствено у односу на њихове родитеље. Свакако, један од главних проблема са којима се сусрећу тинејџери јесте управо еманципација у односу на родитеље. Динамичан темпо савременог живота мења навике и помера границе прихваћеног друштвеног понашања много брже него што је то било у традиционалним друштвима. Тинејџери су свесни да ће се друштво чији ће они бити део у одређеној мери разликовати од друштва у ком живе и раде њихови родитељи. Вештине које су појединцу потребне, технологије које користи као и квалитет и ниво образовања, мењају се из генерације у генерације. Због свега наведеног, тинејџер је активни учесник у стварању сопствене социјализације (Glaser and Strauss 1971, 57-88).

У периоду транзиције, односно преласка из периода детињства у свет одраслих, друштво вршњака игра главну улогу јер омогућава тинејџерима да унутар своје групе доносе одлуке и граде сопствене ставове у односу на разна социјална и етичка питања. Према Фајну (Fine, 1987:126), друштво вршњака штити своје чланове и активни је учесник у развоју једне идеокултуре, односно, читавог система надимака, шала, стилова одевања, песама, артифаката, итд. Адолесценти осећају потребу да испробају различита друштвена понашања по питању доношења одлука, стварања компромиса и решавања конфликта, али исто тако да тестирају, односно проналазе границе између прихватљивог и неприхватљивог понашања у другим сферама, као што су сексуалност, конзумација алкохола, однос према ауторитетима и различити степени друштвене/нормативне девијантности (Ling, 2005a). Док родитељи, с једне стране, пружају тинејџерима неопходну емотивну подршку и развијају осећај за (не)морално понашање, с друге стране, управо односи који се стварају унутар групе вршњака имају ту моћ да пруже тинејџерима међусобно разумевање у њиховој интеракцији са светом одраслих и разним облицима ауторитета.

Линг (Ling, 2005a) своје истраживање заснива на подацима који су сакупљени на случајном узорку од 11 928 тинејџера у оквиру студије Норвешког статистичког истраживања под називом "Млади у Норвешкој" (*Ung i Norge*). Резултати истраживања указују на то да комуникација кратким порукама има комплексну улогу у одрастању адолесцената. Карактеристике комуникације кратким порукама, као што су приватност и интимност, омогућавају младим људима да лакше остваре своју еманципацију у односу на родитеље, помажу им да се лакше интегришу у друштво својих вршњака, али и да, у одређеној мери, проверавају и померају границе друштвено прихватљивог понашања, што се такође сматра за саставни део одрастања.

3. ЛИНГВИСТИЧКА ОБЕЛЕЖЈА КРАТКИХ ПОРУКА

3.1. Правопис и графостилистичка обележја

3.1.1. Ортографија

Правопис или ортографија представља скуп правила за комбиновање знакова алфабета у одређеном језику и уз граматичка правила чини основу стандардног, односно књижевног језика. На нивоу ортографије, истраживали смо употребу знакова интерпункције, писање великих и малих слова, одвојено писање речи, поштовање фонолошких и морфолошких правила, омашке условљене медијумом, као и неке нове конвенције карактеристичне за комуникацију кратким порукама. Уопштено говорећи, појам нове конвенције обухвата новине које су настале паралелно са појавом електронске комуникације и постале дистинктивно обележје овог писаног жанра. У корпусу су уочене и анализиране следеће појаве: понављање графема, речи и интерпункцијских знакова, неконвенционална употреба малих и великих слова, те произвољна употреба размака између слова и речи. Нове конвенције у писању су, заједно са употребом емотикона, начин да се превазиђу ограничења мобилних телефона као медијума комуникације и да се надомести недостатак прозодије, пауза и прекида у говору, наглашавања, мимике и гестикулације, као саставних елемената усмене конверзације, који увелико олакшавају и доприносе њеној успешности.

3.1.1.1. *Анализа употребе правописних правила*

Квалитативна, односно дескриптивна анализа на нивоу правописа спроведена је на укупном корпусу од 20.000 порука. Пажљивим читањем уочене су одређене

карактеристике, које су потом класификоване у складу са правописним критеријумима. С обзиром на уочене појаве одлучили смо да статистички прикажемо однос између два подкорпуса и донекле представимо доследност и одступање у употреби правописних правила, стога смо издвојили по 1000 порука из оба подкорпуса, као репрезентативни узорак за статистичку анализу. Тег (Tagg, 2009) је у свом раду издвојила 100 порука од укупно 11 067, тако што је насумично изабрала поруке послате око 14:30 часова. Ми смо одлучили да обрадимо већи узорак (2000 порука или 10%), који смо сачинили од порука послатих/примљених у три различита временска интервала, ујутро од 8 до 9 часова, после подне од 14 до 15 часова и увече од 22 до 23 часова. Пошто смо на овај начин изабрали узорак, насумично смо издвојили по 1000 порука у оба подкорпуса, и млађих и старијих од 30 година, и анализиране појаве процентуално смо приказали у одговарајућим табелама (Табела 3 и Табела 4).

Знакови интерпункције. У правописна правила спадају и правила о употреби знакова интерпункције. Ми ћемо анализирати употребу тачке, упитника, узвичника, зареза и тротачке у оба подкорпуса.

Тачка. Интерпункцијски знак који се, у писаним жанровима, најчешће користи да означи крај реченице је тачка. Међутим, употреба тачке се разликује у два анализирана подкорпуса. Примећено је да су млади најмање доследни када је у питању писање тачке на крају изјавне реченице. Овакве реченице они најчешће завршавају писањем одговарајућег емотикона (M 1)¹¹ или их остављају без интерпункцијског знака (M 2). Одрасли много правилније користе тачку и не употребљавају никакву замену; или пишу тачку на одговарајућем месту, или је изостављају (O 3).

(M 1) < Putujem u sredu ujutru, zato cu da zbrisem ranije :-) >

¹¹ У раду ћемо примере кратких порука узетих из подкорпуса младих обележавати великим словом М и редним бројем примера, а примере кратких порука одраслих обележаваћемо великим словом О, такође уз редни број примера. Знаковима *мање од* и *веће од* (<, >) означаваћемо почетак и крај послате поруке. Све поруке ће бити наведене у оригиналу, односно на писму којим су писане (*English US; Serbian Latin*).

< Neka je, nek spava pile, od spavanja se raste ;-) Izljubite je za mene kad se probudi uspravna lepoticka :- >*
< Cekamo te ispred zgrade <3 >

(M 2) *< Vazi, ja sam spremna, reci cu Milici da pozuri >*

(O 3) *< Dezuram na ispitu, javicu se kasnije >*

Упитник. Анализа показује да се, у оба подкорпуса, најдоследније користи знак питања. Образложење би се могло наћи у чињеници да не постоји одговарајући емотикон који би могао да замени знак питања (М 4), али и у недостатку упитне интонације, која се користи у случају када изјавна реченица има функцију питања (О 5).

(M 4) *< A kako je moja guapa danas? :-) Sta ima novo? :-* >*

(O 5) *< Vidimo se u ponedeljak? >*

Узвичник. Узвичник се, такође, у великој мери правилно користи. Међутим, у порукама млађе популације, уочени су различити начини обележавања узвика, што представља препознатљив стил писања порука, односно спада у нове конвенције. На месту узвичника, млади често стављају одговарајући емотикон (М 6), неколико узвичника у низу (М 7), понављају последњу графему (М 8) или исказ завршавају вербализацијом смеха (М 9). И у порукама одраслих такође је забележено писање више узвичника у низу, као начин постизања појачаног ефекта узвичне реченице (О 10), најчешће у порукама којима се преносе честитке.

(M 6) *< Ako, ako ;-) Uzivajte i popijte po jedno i za meneeeee :-* :-* >*

(M 7) *< Ja o pa ovaj je iz operacije trijumf!!! >*

(M 8) *< Mrzim zimuuuuu >*

(M 9) *< Znas kakav je lik hahahahahahaha >*

(O 10) < Sve je bilo savršeno, narocito vi!!! Dolazite u Bg? >
< Vaistinu se rodi! Takodje sve najljepse, mira, ljubavi i zdravlja!!! >
< Bravo!!! Puni baterije... a mene ceka pranje i spremanje ☺ pozzz >

Зарез. У оба подкорпуса, најчешће употребљавани знак интерпункције је зарез. Он се употребљава у набрајању, за одвајање вокатива и апозиција и приликом уметања речи или израза. У дугачким порукама зарезом се одвајају клаузе, када се налазе у односу паратаксе и када представљају комбиновање клауза као у говорном језику (M 11). У случају комбиновања клауза које је типично за кратке поруке, овакве клаузе се углавном одвајају тачком (O 12)¹². Међутим, примећено је одсуство зареза за одвајање узвика и партикула, посебно у порукама младих (M 13). Овде се поставља питање да ли је то последица непознавања правописног правила, или је још један од облика необележеног писања порука.

(M 11) < Ja evo skoro ustala, pijem kafu da se razbudim, nesto sam sva slogirana... Pojedi nesto i za mene :-* >
< Moze, e ajd ti pre toga dodjes do mene malo,molim teeee, znam da te mrzi i da moras da ucis, ali moramo da napravimo malo pauzu, necu da mi bude smor vikend :***** >

(O 12) < Snezo, ja sam na TMF-u. Poslala sam poruku Mii. Predavanje je u svecanoj sali. >

(M 13) < E necu na rucak jer sam malopre doruckovao sa jecom xD aj doci cemo pera i ja sutra ili kad god vam odgovara. Moze? >
< Aj pokazacu ti sve danas jer nmg ovako preko poruke hahahaha kakav kreten >
<Jaooo eto da Petar nije bio tu znali bi sta je hteo da uradi!! >
< Uh super onda <3 >
< Joj ja sam tek sad videla poruku, mozee :* >

Тротачка. Још једна специфичност која је уочена приликом анализе употребе знакова интерпункције јесте употреба тротачке. У складу са правописним правилом,

¹² Видети о комбиновању клауза у поглављу о Сложености реченичне структуре.

три тачке се стављају у реченици иза речи или реченица где је говор прекинут, па је нешто остало неисказано и недоречено (О 14). Међутим, употреба три тачке у комуникацији кратким порукама може да има посебну комуникативну намену јер коришћење тротачке, уместо тачке, на крају изјавне реченице представља начин да се ублажи исказ (М 15). Такође смо учили да млади често пишу две тачке, уместо три, што би се могло протумачити као још један од начина да унесу новину у свој начин изражавања (М 16).

(О 14) < Marija valjda u utorak krece na posao... Jel bolje? >
< E Kajo, mi krenuli na zimovanje...Cujemo se kad se vratimo...Ljubim vas... >

(М 15) < Ma tu mi je usb... U svakom slucaju dobijas to sutra... >
< Ne mogu, kod staske sam... >
< Ako budem mogao zovem te... >

(М 16) < Hahaha ne lozi se.. :D trebao mi je kredit svejedno.. :D >
< Jaoo hahah aj, aj.. Jel si otisla za karticu ono? >
< U busu sam sada zovem te posle.. Videla sam MIROSLAVA!!!!!! >
< Jeste, mislim vecim delom je zbog toga.. :(ma proci ce, ako sam izdrzala do sad izdrzacu jos 3 nedelje.. Pa nista posebno, nervira me ovaj moj decko pricacu ti u skoli.. Kod tebe? :* <3<3<3 >

У Табели 3 приказаћемо резултате анализе употребе интерпункцијских знакова. С обзиром на то да смо анализу спровели на узорку од 2000 порука, односно 1000 порука одраслих и 1000 порука младих, наведени су број порука и њихов процентуални удео, у складу са одређеним критеријумом.

Према подацима из Табеле 3 видимо да су три петине порука у анализираном узорку порука одраслих правилно правописно написане. Из овога можемо закључити да одрасли прилично воде рачуна о правопису, а неписање интерпункцијског знака на крају поруке би могло бити последица брзине комуникације и захтева одређене ситуације, односно тренутка слања поруке.

Табела 3. Резултати анализе употребе интерпункцијских знакова.

Употреба правописног правила	Поруке одраслих	Поруке младих
Правилна употреба интерпункцијских знакова	606 порука (60.6 %)	215 порука (21.5 %)
Делимично правилна употреба интерпункцијских знакова	232 поруке (23.2 %)	510 порука (51.0 %)
Одсуство употребе интерпункцијских знакова	162 поруке (16.2 %)	275 порука (27.5 %)

Највећи проблем било је сврставање порука у којима су делимично правилно коришћени знакови интерпункције. Наиме, правописно гледано све поруке из ове категорије су граматички, правописно нетачне. Међутим, у свакој од њих је употребљен по неки знак интерпункције, нарочито у дужим порукама, и написан је на одговарајућем месту те, стога, нису могле да се сврстају у категорију порука у којима није употребљен никакав интерпункцијски знак (М 17). Код одраслих је, такође, забележена недоследност у употреби интерпункцијских знакова, најчешће недостаје знак на крају поруке, али има и примера где је знак стављен само на крај (О 18):

(М 17) < Vazi, ja sam spremna, reci cu Ivoni da pozuri >
< E hoces mozda da idemo u bioskop? Isli bi i sara i njen deckic >
< E necu na rucak jer sam malopre doruckovao sa Vladom xD aj doci cemo
Deki i ja sutra ili kad god vam odgovara. Može? >

(О 18) < Ja idem u SC posle posla, pa mogu da kupim karte. Napisi mi sta bi gledala >
< Kako je Luka kako je vreme mozete li da se prosetate plazom ? >

Прилично велики број порука младих, половина анализираних узорка, које смо класификовали као поруке у којима су делимично поштована правописна правила о употреби знакова интерпункције заслужује објашњење. Чињеница је да млади у великој мери обележавају крај исказа (М 19).

- (M 19) < Ne znam **hahahaha** >
 < E jbg sad, ne moze sve u minut do 12 :) >
 < Strasno !!!! **Hahahahaha** >
 < Zini da ti kazem :p >
 < Pa marko sta mi pricas to,znam:-D >

У наведеним примерима видимо да млади свесно бирају другачије ознаке за обележавање краја реченице (вербализација смеха, емотикони, низање узвичника и слично) и на тај начин креирају сопствени стил писања, који има за циљ да постигне жељену интерпретацију поруке. Из разговора са млађом популацијом сазнали смо да се интерпункцијски правилно написана реченица, посебно изјавна реченица са тачком на крају, у порукама младих може сматрати обележеним начином писања и млади такве поруке доживљавају као знак уздржаности или љутње.

Велика и мала слова. Приликом анализе поштовања правила о писању великог слова, анализирали смо писање властитих имена као што су лична имена и презимена и називи градова, држава, народа. Анализа показује да одрасли много чешће користе лична имена, не само када спомињу неку трећу особу већ и кроз директно обраћање особи којој шаљу поруку. Са друге стране, код младих су ретко примећена оваква директна обраћања именом, на почетку поруке.

Табела 4. Резултати анализе поштовања правила у писању великог слова.

Употреба правописног правила	Одрасли укупно појава - 291	Млади укупно појава - 131
Правилна употреба великог слова	263 или 90.4 %	77 или 58.8 %
Неправилна употреба великог слова	28 или 9.6 %	54 или 41.2 %

У Табели 4 смо статистички приказали употребу великог слова на издвојеном узорку од 2000 порука. Наведени подаци се односе на број речи које би требало написати великим почетним словом, са изузетком речи написаних на почетку поруке, које би требало да су по аутоматизму самог апарата написане великим

словом. Могли бисмо закључити, на основу приказаног да одрасли много више воде рачуна о правилном писању великог слова. Међутим, и у једном и у другом подкорпусу, уочен је незанемарљив број примера са неправилним писањем великог слова. И ова карактеристика би се могла сврстати у специфичности језика кратких порука, а њена појава би се могла донекле објаснити као последица брзине куцања или настојања да се остави утисак неформалности и присности.

- (M 20) < *Ja na kraju svratih do **kineza**, kad se nadjete i krenete, zovite:** >
< *Znaci jos 2 mesecaaa -- e da **sofija** u subotu se otvara **teranova** u 1 i prvih 1000 dobija farmerke :D* >
< *Mala hoces sa mnom oko pola 4, 4 do st **merkatora** do casovnicara?<3* >
- (O 21) < *Sta ces u **topcideru**?* >
< *Hvala puno srce moje, vracamo se iz **slovenije**, gde ste vi?* >

С обзиром на то да су у наведеним примерима малим словима написана лична имена можемо закључити да овде није у питању непознавање граматичког правила. Разлози за ову појаву могу бити многобројни, од техничке природе самог телефонског уређаја, када опција за велика слова може бити искључена, до различитих ситуација у којима аутор поруке пише поруку. Наиме, поруке се често пишу у незгодним, понекад и опасним ситуацијама, на пример, док се шетамо улицом, возимо у трамвају, док возимо аутомобил итд., и тада је најважније откуцати праву информацију, а правилно писање великог слова постаје небитно.

Грешке. На нивоу ортографије уочавају се правописне грешке настале као последица непознавања фонетских правила, нпр. једначења по звучности (O 22) и једначења по месту творбе, као и последица незнања правила о састављеном и растављеном писању речи, нпр. писање речце *не* код негације глагола (M 23), речце *ли* (M 24), помоћних глагола (O 25) и предлога (M 26). „Промена речи (именица, заменица, придева, бројева и глагола) у српском језику веома је сложена. Има много различитих облика, чија је употреба нормирана граматичким правилима. У говорној пракси, међутим, често се јављају недоумице који је од тих облика правилан, а који

није,...“ (Шипка, 2010). Овакви проблеми приликом избора правилног облика речи, јављају се како у говору тако и у различитим облицима писаних жанрова, и грешке настале услед неправилног избора никако нису последица тзв. језика електронске комуникације, већ могу да буду последица непознавања граматичких правила или су одраз дијалекатског говора, као у примерима са неправилном употребом падешког облика (О 27). Такође су пронађени примери изостављања вокала и неправилне употребе везника (М 28).

- (О 22) < *Bice ovo dug dan. Jos sam u **sabcu**.* >
- (М 23) < *Drugarice mi smo jos kod Jovane i **neznam** do kad cemo ostati tako da se veceras necemo videti. Lepo se provedite u Sarajevu i javi se kad dodjete* >
< *Ako **nemozete** da me dobijete zovite na tetkin broj baterija mi je gotova* >
- (М 24) < *Pa vidim nema te. Pa reko **dal** si se naljutio :-** >
< ***Jel** ima cokolade:-D?* >
- (О 25) < *Ako vam odgovara malo ranije da dodjemo, posto smo bez auta, mi **bi** dosli.* >
< *Hvala. Sve najbolje u Novoj. **Docicemo**.* >
- (М 26) < *Nema sanse! Ceo dan **necu biti gajbi** A za onaj glup osecaj...ne znam sto ga :-D E da, zaboravila sam u kolima da ti kazem - mama mi sutra ostavlja pare za burek za rucak:-D pa ono.... O:)* >
- (О 27) < *Sredinom jula se useljavas sad rekose na **studio b*** >
< *Zdravo Tina, jako mi je drago da si bila sa Sasom **na more**, zasluzila si, moras da se opustis sto vise,...* >
< *Nisam bila **u grad**, sledeci vikend cu...* >
< ***Kuci sam** :D* >
- (М 28) < *Znaci sreda ili petak? Sredu normalno radis a u petak do **kolko**?* >
< *Veceras u 18h sastanak i podela **majci**.* >
< ***Jer** si poneo kljuc?* >

Омашке. Код анализе писања такође је важно истаћи да постоји одређени број грешака које су настале као последица медијума. Њих називамо омашке јер нису последица непознавања и непоштовања правописних и граматичких правила, већ настају услед одређених специфичности које са собом носи мобилни телефон, као средство за успостављање овог вида комуникације. У питању су врста и величина тастатуре, начин куцања порука, величина дисплеја, начин распореда и расподеле функција унутар самог телефонског апарата и слично.

(M 29) < *I tebi srecna Nova, Tamariska! :-) Da smo zivi i zdravi, i da se vesce vidjamo u ovoj godini! ;-)* Смок од мене :-* >
< *Nebitno, ja te ne napadam, samo kazem svoje misljenje, a ti malo raymisli i stavi se u moju poziciju kako bi ti bilo... Ja sam izgubila zelju da se vidimo... >*

(O 30) < *Stigla kuci...)* Cisto da ne **btines**...;*** >

Ове омашке постају препознатљиве и умногоме зависе од модела мобилног телефона. Код телефона са тастатуром на додир, познато је да близина слова може често да доведе до омашке у куцању, што може да олакша разумевање. На пример, у речи *vesce* (M 29) до омашке је дошло због близине слова *c* и *v*, а у речи *btines* (O 30) у питању је близина слова *r* и *t*. Омашка која је настала код речи *raymisli* (M 29) последица је разлика у положају слова *z* и *u* између *српске* и *енглеске* тастатуре. Код старијих модела телефона, једна тастатура служи за куцање више слова у зависности од броја притисака, што је показатељ потенцијалног извора омашке у куцању и такође може да олакша тумачење значења. У највећем броју случајева омашке настале због медијума се занемарују јер се њихова интерпретација може лако закључити на основу језичког и прагматичког контекста (изражавање жеље за "*češćim*" виђањем у честитки за Нову годину, "*Javljam ti da sam stigla kući da ne brineš*" представља стереотипне исказе у одговарајућим ситуацијама, а у случају глагола "*razmisli*" како контекст тако и можда уобичајеност такве омашке у кратким порукама са енглеском тастатуром), те не долази до неразумевања.

У комуникацији може доћи до погрешног разумевања, због нејасноће исказа, неспоразума или једноставно непажљивог писања или читања поруке, и таква говорна размена захтева објашњење или реформулацију исказа (М 31). Ова појава се назива исправка (*repair*). Како Стевић (1997) наводи "у интеракцији наилазимо на многобројне 'изворе' или узроке исправке; за њу постоје и прилике и одговарајући ресурси. Механизам поправке је процедурална база свеукупне говорне размене: тешкоће разних врста уочавамо и отклањамо, како у обичном разговору, тако и у свем нашем говорном делању." Међутим, има примера у којима пошиљаоци сами желе да исправе своју омашку, без обзира што она не утиче на разумевање поруке (М 32) - појава која се назива самоисправљање (*self-repair*). Самоисправљање пошиљаоци започињу непосредно након уочене омашке и за то је довољан само један турнус, односно једна порука.

(М 31) < *Da li ste za neku kafanicu sl vikend? :-)* >
 < *Kakva kaficaaa? :)* >
 < *Es ti vec u kafani? Kafanica ne kafica* >
 < *:D pa valjda ako mi se bude islo...* >

(М 32) < *E aj mi u povratku kupi kamilicu Kupi kod radete i uzmi kamilicu koju radi centro proizvod. Znas ono C! :-)* >
 < *Pardon:-) kod Radeta* >

Ове размене порука навели смо као примере омашке у куцању иако ће о појмовима самоисправке и исправке бити више речи у поглављу о структури дискурса кратких порука.

Дијакритички знакови. У складу са правописом српског језика неписање дијакритичких знакова сматра се правописном грешком. Корисници мобилних телефона приликом избора језика углавном користе енглеску тастатуру, дакле без дијакритичких знакова. Међутим, и када изаберу српски језик, корисници углавном не користе слова са дијакритицима, већ користе исте графеме, али без знакова (*s, z, c, s*, како би написали *š, ž, č, ć*, и комбинацију слова *d* и *j*, на месту слова *đ*). Постоје свакако и корисници који доследно користе опцију српског језика и додатним

притиском на одговарајући тастер пишу слова са дијакритичким знаковима. Анализом издвојеног насумично изабраног узорка од 2000 порука, пронађено је 159 порука написаних словима са дијакритичким знаковима у подкорпусу одраслих, а само 3 поруке у подкорпусу порука младих. Чињеница је да млади много више времена проводе на интернету, где поред прегледања садржаја, учествују и у различитим видовима комуникације: ћаскање, размена електронске поште, блогови, оглашавање преко Твитера и Фејсбука, итд. У свим наведеним медијима електронске комуникације, користе се углавном слова енглеског алфабета, тако да млади тај стил писања преносе и у језик кратких порука. Овде, значајну улогу игра и врста телефонског апарата коју особа поседује. Нови телефони са тастатуром на додир имају QUERTY тастатуру, која такође нуди могућности писања слова са дијакритицима, међутим њихова употреба захтева знатно више времена и пажње приликом куцања, као и код старијих модела телефона, тако да корисници који желе да подражавају правила правописа српског језика понекад прибегавају и другој тактици, односно комбинацији слова латиничне абецеде (sh – š, ch – č,ć, zh - ž). Овакав начин писања изискује додатан напор како за писање тако и за читање тако написаних порука, те није много заступљен.

(M 33) < Sedim na klupici, ne **mosh** me **promashish**. >
 < e jbg majkumu. pa od **chega. sh**to mi krivo >
 < **Mosh** ili ne **mosh**? **Osh** opet da me **iskulirash**?:-D >
 < ne ovaj splav je kod blankovog mosta. zove se **shlep** >

(O 34) < Onaj **drz**ach za svecu **sh**to se gore sipa **aromatic**hno ulje. Super **sh**to si ovo **nash**la:) >
 < Jel se **vid**jamo veceras? >

Иако не можемо са сигурношћу да тврдимо, али можемо претпоставити да је један од главних разлога због којих се аутори порука одлучују да реч без потребног дијакритичког знака на неким од слова напишу комбинацијом латиничних слова, тај што те речи написане само са *s*, *c*, *z*, *d* могу имати друга значења, а то нам јасно потврђује и следећи пример. Навешћемо пример преписке пронађене у корпусу

младих, у којој је било потребно додатно објашњење приликом покушаја да се имитира латинично слово српског језика са дијакритиком.

- (M 35) *A: < Bla, bla! **Trucj, trucj** :-) >*
 B: [poruka nije u korpusu]
 *A: < **Cj** je c kao curka! Nego sam stavila j da bi znao da je to c!:-) >*
 B: [poruka nije u korpusu]
 *A: < Pa da sam stavila c ne bi razumeo!msm ni sad nisi:-D ali da sam stavila c ispalo bi truc – kao kad voz ide pa se ljudi truckaju, a ne **trucj-trucj**!:D >*

Наиме, иако немамо комплетну преписку, односно одговоре примаоца поруке, јасно видимо шта је довело до неспоразума. Пошиљалац поруке је хтела да избегне погрешну интерпретацију, али је довела до још веће забуне, па је била потребана исправка у виду појашњења.

Писање страних речи. "Према српској филолошкој традицији, ранијој и садашњој писаној пракси и правописним нормама, у српском стандардном језику речи преузете из страних језика, класичних и савремених, укључујући ту и властита имена, пишу се прилагођено, а не изворно, и то једнако српском ћирилицом, као и латиничким писмом кад се њиме служимо" (Шипка, 2010). С обзиром на то да ми у овом поглављу разматрамо само ниво писања, навешћемо примере како оригиналног тако и прилагођеног облика речи. О употреби позајмљеница биће више речи у поглављу о лексици. Оно што је примећено приликом анализе корпуса јесте да писање, односно употреба страних речи, најчешће на енглеском језику, у великој мери зависи од старосне доби, те од знања и навика коришћења енглеског језика интерлокутора.

- (M 36) *< Vidi **mail** >*
 *< Tijana, ima li **any news**? >*
 *< Kad ste **free**? >*
 *< Vidimo se **next week**? >*
 *< Nista, **sorry**. Vidimo se u ponedeljak? >*

< *Ne dolazim danas – sve je ok, ne brinite, nisam bolesna. See you sutra :** >*

- (O 37) < ***Dear family**, sretna vam Nova godina i prijatan rucak:-) >*
< *Kupi vodu, **please**. Zagadjen vodovod. >*
< *Ok, procitacu kad se okupam. **Good night**:-) >*
< *Hvala, **darling**. >*
< ***Hello Pavle!** Trening ce se odrzati u sredu u 18h, da bi ti se pridruzio i ostatak grupe. Bice vas cetvoro... Izvini sad na pomeranju, ali izdrzaces... Pozzz >*

Свакако, једно од специфичних обележја комуникације кратким порукама представља писање страних речи и њихова комбинација са српским речима. Ни брзина куцања, ни медијум не спречавају пошиљаоце да правилно напишу реч на страном језику, што значи да је у питању свестан и пажљив избор (М 36, О 37).

- (O 38) < *Da li si videla **imejl**? >*
< *Ajde na **skajp**! >*
< *E budi me u 8h **pliz** :-) >*
< *Da li znas sta je plan HE Uvac za 2014 – novi trafoi ili remont? I kojih? Treba mi za **Biznis** plan.. >*
< ***Sori**, cekam majstora za masinu. Verovatno ce da je penzionise :-), al' da probam nesto. Cekam pricu. U pon idem na rodit, vidi kakva si s vremenom.>*

Из наведених примера (О 38) видимо да када су у питању фонетски транскрибоване стране речи, то су углавном речи које су устаљене у говору и као такве пренешене у медијум кратких порука.

3.1.1.2. **Нове конвенције**

Може се рећи да се комуникација кратким порукама заснива на принципу економичности што због самог медијума и ограниченог броја карактера у једној поруци, са једне стране, тако и због њене намене да брзо и ефикасно пренесе жељену комуникативну садржину, са друге стране. Радић-Бојанић (2007) истиче да у

дискурсу ћаскања, као једном од примера електронске комуникације, учесници желе да са што мање напора пренесу што већи број информација, те да нека одступања од правописних правила, као на пример, коришћење малих слова у писању исказа, заправо представљају необележени начин комуницирања јер захтева најмањи напор и даје најбрже резултате у куцању исказа, па је све што одступа од тога на неки начин обележено, и то с разлогом. Насупрот томе, у дискурсу кратких порука, писање у складу са правописним правилима представља необележени начин писања, а свако одступање сматра се обележеним писањем, и са собом носи одређену комуникативну поруку, било да се жели истакнути неки део поруке или се жели успоставити неформална атмосфера. Уочили смо да одрасли у великој мери воде рачуна о граматички и правописно правилном писању и свако одступање би се могло окарактерисати као последица брзине куцања или недовољног познавања правила, а не као свестан избор у циљу постизања одређеног комуникативног ефекта. У складу са напред наведеним, нове конвенције су углавном присутне у корпусу кратких порука млађе популације и представљају својеврсну креацију млађих генерација, што је и логично с обзиром на то да они одрастају уз нове технологије и нове видове комуникације. У обједињеном корпусу од 20.000 кратких порука издвојили смо неколико различитих начина којима пошиљаоци порука тзв. обележеним начином писања желе да постигну одређени комуникативни ефекат.

Понављање графема. Најчешћи начин за истицања или привлачења пажње читаоца јесте понављање графема, али је његова дистрибуција неравномерно распоређена. Наша анализа је показала да највише млади, чак више тинејџери, него студенти, и више особе женског него особе мушког пола, у својим порукама пишу речи у којима се понављају слова.

(M 39) < E hvalaaa ti <3 >
< Stizesss! >
< Moze pub, subota i 21h, vidimo seeeee! :-) Cmmmmmmok! >
< Naaaraavnoooo! Sad sam u gradu pa cu oko 7 da idem do drustva, malo ranije, pa se viidiimoooo! A sta da kazem tacno, kako lepo da trazim pareeee? :))) >

< *Ne mora da znaciuuuuuu, bozeeee blamcinaaaaa* >
 < *Aaaaaa ja vidim nema te, pa odmah zakljucih pogresno...sorry...a je l' ste se culi? Ja mrtva skroz, jurcanje, proleto mi dan, zaspala na kaucu, sad se probudila po peti put - debil :-/ Hocemo na pivce sutra?Ljubim, cmoka* >
 < *Eeeeeee, super! Utorak it is! :-) Ajmo 20h, pa nek bude CD u Evrocentru, da se vas dve ne cimete cak do BRE-a,a? Ili gde vam najvise odgovara? Izaberite ti i Ivona mesto, pa mi javi ;-) Joj, jedva cekam da te zagrluuuuuuim! :-)Cmok za miku mog! :-** >
 < *Iuuuuuuu, super :-)Je l' si sada makar malcice mirnija?* >
 < *Stiglo, javljam ti definitivno cim pre! :-) Pozzzzz* >

Из наведених примера видимо да је најчешће понављање самогласника, било унутар или на крају речи, мада се неретко понављају и сугласници. Понављање графема је средство којим се надомешта недостатак прозодије и интонације у писаном говору. На ефектан начин писац поруке наглашава и интонативно обележава жељену реч и постиже одређену комуникативну намену.

Табела 5. Резултати анализе најчешће понављаних графема.

Поновљена графема	Одрасли	Млади	Поновљена графема	Одрасли	Млади
Aaa	37	437	ccc	2	28
Eee	37	302	mmm	4	59
Iii	20	187	sss	3	29
Ooo	22	348	jjj	3	19
Uuu	14	112	zz/zzz	242	18

На основу резултата из Табеле 5, који се односе на цео корпус од 20.000 кратких порука видимо да одрасле особе такође користе понављање графема, али много ређе него млађе особе, са изузетком графеме *z* коју понављају приликом скраћивања речи поздрав (*poz/poz*). Одрасле особе исти ефекат радије постижу понављањем правописних знакова, нпр. упитника, узвичника или њиховом комбинацијом, него што користе понављање графема.

Понављање речи. Оно што је такође специфично за млађу популацију, посебно за тинејџере, јесте понављање речи, што свакако представља обележен начин писања порука и у потпуној је супротности са економичношћу и брзином. Ово је још један доказ да млади, када то желе, изразито воде рачуна о начину свог изражавања. Понављају се, односно пишу се два пута, неретко и више пута, углавном кратке речи и оне углавном представљају реакцију на примљену поруку, било у виду слагања и одобравања или неслагања и неодобравања. Навешћемо њихове различите реализације пронађене у корпусу.

- (M 40) < **Ne,ne** :D jel mi sutra idemo do skole? Aj danas! >
 < Aaaaa, **okej okej** <3 >
 < **Aj aj!** I ja tebe<3 >
 < A **vazi, vazi, nema na cemuu** <3<3<3 >
 < **Znam, znam** gledala sam ga sto puta hahaha <3 >
 < **Mogu, mogu,** taman cu i da ti pojasnim posto sam nabacano pisala <3<3 >
 < Pa nemam pojma reko aj da pitam:D ma **nece, nece** >
 < Jaoo ja sam tek sad videla poruku, izvini stvarno :* **jesam, jesam,** hoces da ti ponese sutra?<3 >
 < **To to,** to sam bas razmisljala, moramooo<3 >
 < **Oce,oce** :D ja za napolje nosim jaknu hahaha >
 < **Bas! Bas!** >
 < **Nista, nista.** >
 < **Nema, nema** :P kod tebe?Haha tek sreda hahahah >
 < **Ima, ima** >
 < **Da, da** :-D >
 < **Ajde, ajde** idem i ja. <3 ovo je 400ta poruka haha :D >
 < A **ok,ok** >
 < E **moze, moze** :D onaj sledeci vikend npr posto ja idem popodne sl nedelje, dogovorice se :* ma nema nista, odbrojavam dane do raspusta haha:D >
 < **Jesu, jesu** :D >
 < **Mozda, mozda...** Dog cemo se, ima vremena do petka... >

Можемо закључити да понављање речи, као једна од нових конвенција писања кратких порука, представља подражавање говора и о овој појави биће више

речи у поглављу о прагматичкој функцији минималних одговора. Овде је битно истаћи да у порукама старијих од 30 година није пронађен ни један пример понављања речи у циљу постизања одређене комуникативне функције.

Понављање интерпункцијских знакова. Поред наведене мултипликације графема и речи, забележено је и понављање знакова интерпункције, узвичника и упитника, као и њихова комбинација, такође у циљу повећања илокутивне снаге исказа (Austin, 1962; Searle, 1969). Иако је и ова појава забележена у оба подкорпуса, желимо да истакнемо да млади много чешће користе овај начин обележеног писања, што још једном потврђује њихову креативност у покушају стварања што експресивнијег исказа.

(M 41) < Dadadadada!!!!!!!!!! <333333 >
< Napisalaaa sammmmm !!!!!! <3<3<3 >
< Jaoo!!!!!!!! Sta radeee!?!?!?!? >
< Jao kako je divan!!!! Jao! Jao! Jao!!!!!!!! >
< Ajmooo!!! Vec je pola 8!!! Hahahahaha >

(O 42) < Hvala draga!!! Uzivajte, ljubim vas!!!! >
< Sve je bilo savrseno, narocito vi!!! Dolazite u Bg? >
< Da nisi jos i platu dobila, pa da castis?! >

У порукама младих видимо много већу креативност у комбиновању различитих облика нових конвенција. Уз понављање узвичника и упитника, млади комбинују понављање графема, емотикона и речи, као и спојено писање речи. Такође, постоје примери употребе вербализације смеха уз понављање знакова интерпункције. Код одраслих, углавном уочавамо само понављање интерпункцијских знакова, као начин наглашавања поруке или дела поруке.

Порука написана малим словима. Поруке написане малим словима можемо такође сматрати новом конвенцијом и обележеним начином писања порука, утолико што пошилалац настоји да коришћењем малих слова пренесе неформалност и спонтаност говорног језика у језик кратких порука. Забележени су примери ове појаве у оба подкорпуса. У неким од наведених примера само је прва реч написана

почетним великим словом због тога што је тако подешен мобилни телефон. Међутим, треба узети у обзир и могућност да је функција писања великог слова потпуно искључена, па пошиљалац поруке све речи пише малим словима.

(M 43) < nisam se cuo,dodjite,javicu ti gde cemo biti.... >
< eee pa super onda: vidimo se veceras :D >
< javicu ti se za sat vr >
< Brate nikako ne mogu da dodjem tada, imam nesto dogovoreno pre toga, dolazim ja tamo samo mi javi gde vam je sto i na cije ime je rezervacija >
< E ostavicemo vidjanje posto sutra u 8 ustajem :\ idem s mamom na nasu pijacu po marele, hoce da ih ostavi u zamrzivac i za neki kompot, zimnica :D pa da joj pomognem moram veceras i da mazem nokte na nogama i rukama, treba i da je izmasiram za pare :D hahahha puna sam posla jbg :D ostavimo od nedelje jedan dan >

(O 44) < kada bi mogle danas da se vidimo? >
< jeste, ali ja imam neke obaveze od pet, slobodna sam bila samo do tada.>
< Ja sam te zvao sa mog fiksnog da vidim za potvrdu ako ne mozes da smislim nesto drugo >

Такође смо приметили да код неких особа коришћење малих слова представља њихов стил писања кратких порука. Да писање порука искључиво малим словима није последица брзине, већ више свестан избор формирања исказа, говори нам правилна употреба знакова интерпункције, писање великог слова за потребе обликовања емотикона (нпр. :D), те употреба вербализације смеха. У већини порука уочавамо низање клауза, на начин како се клаузе нижу у говору, и можемо претпоставити да писањем малог слова пошиљалац само жели да прикаже континуитет својих мисли, идеја и предлога.

Велика слова. Оно што је значајно истаћи јесте да писање речи у целости великим словима нема исту функцију као у конвенцијама писања које важе за електронску комуникацију преко интернета (*e-mail, instant messaging, chat*), односно не подразумева викање, већ само служи да би се истакла нека реч или реченица, што се може видети у следећим примерима. Примери писања целе поруке или дела поруке великим словом пронађени су у оба подкорпуса.

- (M 45) < Kiki, **SRECAN RODJENDAN!!!** Zelim ti sve najbolje... ;-) >
 < **ZNAM STA CU DA OBUCEM U NEDELJU!!!!** >
 < Draga moja **UZIVAJ MAX !!!** Volim :-* >
 < Da, **IZLAZ 4 JEBOTE NE MOZES DA PROMASIS** >
 < Ej bre miko! Pa mi se vidjamo **VECERAAAAAAAAS!** :-) Woo
 hooooo :-D >
- (O 46) < Reci Tanji da dodje da vidi moju **PRAZNU** korpu za ves. Imam napad
 ludila samo pa perem sve po redu. A ona neka se spremi za peglanje. >
 < Samo? Pa ti si **BAS** nezna i stalozena, blago tvojoj deci!;-) >
 < Kumovi, **HRISTOS VASKRSE!** Pozdrav iz **LJUBLJANE!** >
 < Budi dobar. **CEKAM TE** >
 < **BRAVO LJILJO, JOS SAMO DATUM!** >
 < Kakve **SAD** to ima veze? >

Из наведених примера видимо да се употреба великих слова у писању користи да би се дочарале различите емоције – радост, одушевљење, честитке, али и изнервираност и слично, и свакако представљају још један пример обележеног начина комуницирања. Видимо примере у којима је само једна реч написана великим словом, као и поруке које су у целини написане великим словима.

Наизменично велика и мала слова. Овакав стил писања јесте сигурно начин да пошиљалац поруке покаже своју жељу и намеру, али и труд да његова порука буде примљена на одговарајући начин. У порукама младих пронађена су 3 примера оваквог писања, док у корпусу порука одраслих нису забележени искази наизменично написани великим и малим словом.

- (M 47) < **JeeeSssam, u Stage-u sam...** 😊 Gde si ti? 😊 >
 < Dobrooo jutroooo 😊...Ja samo da te **pozZzZz** i da ti kazem da nikako ne
 mogu stici na vezbe...imam kolokvijum, svirku, bla, bla :D ...itd. >
 < **DjAnko-seljAnko-cobAnko**, kako si mi?... E si bila kod svog ginekologa?
 Sta ti ona kaze? I sta si odlucila, je l' pocinjes da sljakas Ove nedelje, or
 what? Nadam se da si konacno pocela da se kupas, operacija ti vise ne
 moze biti izgovor! Hehehe, prljavice moja mala...cmoookac* >

Овакве поруке су углавном оптимистичке садржине јер овакав начин писања подсећа на игру словима и носи позитивне конотације. Писци оваквих порука веома пажљиво бирају која ће слова писати у великом формату, у првој поруци то је слово S, у другој поруци слово Z, а у трећој поруци слово A.

Писање слова са размаком. У следећим порукама истицање је постигнуто писањем речи са размаком између слова, што се свакако може сматрати обележеним начином писања порука. Пронашли смо примере у оба подкорпуса.

(M 48) < *Jupi sto si pronasla surpris za naseg laleta... ponesi sutra... A da znas samo da mi je muka... a ti pijes... bruka... Ali **n e c u d a b u d e m g l a d n a!** E, a kada cemo da obidjemo hipodrom?! >*

(O 49) < ***F E N O M E N A L N O .** >
< **S U P E R!!!!!!!!!!:-P** >*

Примери порука са речима написаним са размаком између слова такође подсећају на игру словима и преносе позитивне емоције. Чак и у примеру (M 48), део којим се изражава негодовање, написан на овај начин не изазива негативну реакцију.

Писање речи без размака. Ова појава је слична понављању речи, међутим, док је понављање речи присутно како у писаном тако и у говорном језику, писање речи без размака јесте новина искључиво језика кратких порука. То је још један од начина обележеног писања и специфичан је за писање младих. Ова новина присутна је и у писању порука на енглеском језику (Tagg, 2009; Crystal, 2008a).

(M 50) < *Aj i ja cu posle hahaha pa meni nije da se **basbasbas** izlazi ali znam da ce svi opet izaci sledece nedelje a mi cemo da se smaramo >
< *Srecaaaaaan rodjendaaan! Sve **najnajnaj** ti zelim, da ti se sve zelje ispune :D >
< ***Okok** :D pa to ti kazem, kao telefon, a nije telefon hahahah ali ne bih se zalila da ga imam hahaha :D >
< *Pa sta da radim vec sam skoro pola potrosila ccc! **Leto leto leto!**!! T<3 >
< ***Placem placem placemmm!** :O >
< ***Ajde ajdee**:-D <3<3<3<3<3<3<3<3<3<3<3<3<3<3<3<3<3 >******

< **Dada**, prvo kao ne treba, a posle sam je nagovorila da uzme. Preplasila sam se <3 <3 >

< **Dadadadadada!!!!!!** >

< **Nene**, ne pita sve, pita dokle ima vremena, a oni koji ne budu odgovarali radice kontrolni iz teorije tako da bolje odgovarajte! <3 >

У издвојеним примерима видимо да се иста реч пише два или више пута без размака. Спојено написане речи имају емфатичку функцију. Наглашене су углавном речи које преносе позитивне емоције и расположење. Чак и у примеру са глаголом *плакати*, овако написана порука нема негативну конотацију. Писање речи без размака има за циљ да појача емоцију у поруци и представља још један начин да се у овом писаном жанру надомести недостатак прозодије и гестикулације.

Табела 6. Резултати анализе писања речи без размака.

Речи	Одрасли	Млади	Речи	Одрасли	Млади
<i>dada</i>	/	28	<i>letoletoleto</i>	/	4
<i>basbasbas</i>	/	12	<i>najnajnaj</i>	/	2
<i>okok</i>	/	6	<i>ajdeajde</i>	/	1
<i>nene</i>	/	6	<i>placemplacemplacem</i>	/	1

У Табели 6 приказали смо заступљеност датих примера у анализираном корпусу. Видимо да није пронађен ни један пример писања истих речи без размака у порукама одраслих.

Пронађена су и 4 примера порука у подкорпусу младих у којима је спојено написана цела клауза.

(M 51)

< *Gde si, bemmumisa?* >

< **JaooooooooGlavonjooooooooDobices** batine ... >

< *Onda uplati 20.000, kad si vec toliko darezljiv, mamutijebem...* >

< **IiiiiiiiiiiiiiiiiishtonEampistOljnanumujebEm!!!** >

Оно што је овде занимљиво јесте да ове клаузе представљају псовке, на основу чега можемо закључити да је управо то разлог њиховог спојеног писања са циљем да се ублажи њихов ефекат јер из наведених примера видимо да је у питању веома присна и шаљива преписка.

Употреба неких ћирилична слова. У оба подкорпуса пронађени су примери у којима се графеме енглеског алфабета користе као ћирилична слова. Примери вербализације смеха и имитације пољубаца коришћењем ћириличног слова *x* су показатељ игре и креативности у коришћењу језика, у циљу постизања одређеног ефекта, а као резултат пажљивог и смишљеног креирања исказа.

(M 52) < *Xaxaxa kretencino:-)* >

< *Axaxaxa carice! Evo potrudicu se axaxaxa ljuuubimo te!* >

(M 53) < *Leno, nemam mrežu iz nekog cudnog razloga, mnogo te ljubim i pokusacu da te zovnem sutra vece x x x* >

(O 54) < *Xixixixi pa ona je hit!!! Prevedi joj molim te nameru :-)* >

< *Xe xe bas su lepe* >

< *Ja se izvinjavam što vas smaram, samo da vam kažem da ste me juče oduševili, svojim izgledom. Izvinite što sam vas pozvao xteo sam piće sa vama popiti.* >

У примеру (M 52) употребљено је ћирилично слово *x*, углавном у комбинацији са вокалом *a*, како би се приказала вербализација смеха. Пронашли смо и примере у којима слово *x* стоји самостално (M 53), и тада означава пољупце. У порукама одраслих пронађена су 3 различита примера (O 54), комбинација слова *x* са вокалима *i* и *e*, као и неубичајена употреба у речи *xteo*.

Енглески алфabet. За разлику од претходних примера, у језику кратких порука пронашли смо употребу графема из енглеског алфабета, која се заснива на њиховом изговору.

(M 55) < *Ja sam završila pre sat vremena sa faxom..pa sam se prošetala i sad sam u 35ci kod mosta* >

< *Jel se vracate kuci taxijem i koliko vas se vraca?* >

< Ma kad padne **sex** odma cemo se izmiriti :D hocuuu da prosetamo vcrs, kad ces doci? >

< Do sad sam spavala, komirala sam se :) Necu na **box**, jer necu stici da ucim... Hoces onda malo ranije da se vidimo? >

< U stanu sam ali cu doci do centra,aj ako mozes javi malo pre nego sto završis i ja krecem,trebase mi **max** 20min.da dodjem i nadjemo se tu. Jel rece nlb banka?>

< Zato ima da umrem do poned.!! A u poned.opet **praxa**! Zato mi je mnogo bolje kad ja odem kod nekog (msm van bg-a) nego obrnuto! Ja sam ko nevidljiv gost >

< Ali koji sam **baxuz** :-D Imala sam viska vremena i ja sidjem tamo gde je pre okretao 534 i isla peske do meka da ubijem vreme :-D I gle sad. . .jos cu i da kasnim :-D >

< Prva jeste bas, druga onako, a i ova sad ga pretera...a lepo rece Sneza malopre da izbegavamo mnogo **texta** na slajdovima... >

< Navila sam sat da ucim, a otisla da trcim :D Vreme je **extra**, i ja sam odlicno :D kako si ti djubre? :-* >

< Aj **laq** noc:-) >

< Srecan rođendan, **swe** najlepse! :) >

(O 56) < Cao Ljiljana, mozes mi poslati tvoj **fixni** broj telefona? Pozzz, Sinisa >

< Vazi. Mi smo **max** do tri ovde. Javicemo ako nameravamo da krenemo ranije. >

< **Extra** lepo se provedite >

Из наведених примера кратких порука, уочавамо да се најчешће користи графема *x*, односно њен изговор /ks/, која је у неким примерима, углавном у англицизмима, употребљена као у оригиналу, (*box*, *extra*, *max*, *sex*, *text*, *taxi*), док је у неким примерима прилагођена српским речима (*fax* (у значењу *факултет*), *fixni*, *baxuz*, *praxa*). На сличан начин употребљене су графеме *q* (*laq noc*) и *w* (*pozdraw*).

У Табели 7 навели смо неке од најчешће употребљаваних речи у којима је присутан изговор слова страног алфабета, најчешће енглеског. Такође видимо да, као и у већини примера употребе нових конвенција у језику кратких порука, млади много чешће комбинују изговор страног алфабета у српским речима од одраслих.

Табела 7. Резултати анализе употребе енглеског спелинга.

Енглески спелинг	Одрасли	Млади	Енглески спелинг	Одрасли	Млади
<i>fax</i>	/	39	<i>max</i>	2	6
<i>taxi</i>	/	9	<i>praxa</i>	/	1
<i>sex/sexy</i>	3	15	<i>baxuz</i>	/	1
<i>box</i>	/	16	<i>text</i>	/	3
<i>fixni</i>	1	1	<i>extra</i>	2	20
<i>laq</i>	/	1	<i>swe</i>	/	2

Писање сатнице. Комбинација слова и бројева за писање сатнице уочена је у оба подкорпуса, тако да се ова појава, такође, може сматрати новом конвенцијом, карактеристичном за језик кратких порука. Уобичајена пракса писања прецизне сатнице у српском језику подразумева писање бројкама, где су сати и минути одвојени тачком. Уз бројке се пишу речи *часова* или *сати*, или њихове скраћенице ћирилично слово *ч* или латинично *h*. С обзиром на то да се кратке поруке веома често користе за договарање виђања или, уопштено, организовање свакодневних обавеза, велики број порука садржи неку форму сатнице, али је веома мали број написан у складу са нормираним правилом.

- (M 57) < *ali ne valja sto ja moram da kupim Emu.. najkasnije sa njom mogu da se nadjem u 20 do 8, znaci ako dodjem kod vas moramo da krenemo u pola osam?*
- < *pa moze oko 7-pola 8? Lena nece izaci vrv ima da uci latinski... -.- ajde ako oces mozemo negde da se nadjemo? >*
- < *Kada ti kreces, u pola? >*
- < *eej marija, ja nemam kr pa ti saljem od kuce sad sa mondo sajta.. :D nama dramska traje najkasnije (bar se nadam) do pola 9, jer ova nastavnica voli da oduzi posao... pa me ti zovi oko 8 i 15-20 i ako ti odbijem poziv znaj da sam na casu i posalji mi samo por da li izlazis... hih bilo bi super da izadjes, pa da pricamo i za luku ovo.. :D >*
- < *Ne, ti kreni polako, stizem u pola, mozda zakasnim 5 min >*

< Pa nalazim se sa Andjelom u pola 10 na stanici kod crkve pa dodji onda oko 9 i 20- pola 10 tu ako hoces? <3<3<3<3<3<3 jel imas da mi pozajmis neke farmerke, mozda one iz nfashiona ili h&m, neke koje su manje? <3<3<3 >

< Bla bla bla -- pa ne znam, sad sam se setila, u petak moram rano u krevet jer ustajem u subotu oko pola 6,6 :| znaci planiram da legnem oko 11,12 :) mooram znaci kako onda da se vidimo.. A cetvrtak bosna a?? Onda sreda >

< Pomereno ustajanje za pola sata, u 7 i 45 :) >

< Vazi,ja te cimam u 5min do 9! :-D >

< Ok. Pa ja mislim oko pola 9h-9h, nisam sigurna. >

< Pa oko 11-pola 12h. Koliko ces se ti zadržati? >

< Aj u pola 11h? >

< Ili u pola 4 ili 15 do 5 >

< Oces sad negde posle posla, oko 5, pola 6, 6? Gde - nemam pojma! :-D hoces da dodjes po mene pa cemo da smislimo usput? Negde na reku, npr.? Da izvedes dete iz grada da malo vidi prirodu i zelenilo a ne samo beton? :-D >

< Jel' ti nije kasno oko pola jedanaest? Da sacekam veceru... :-) >

(O 58) < Gde si i s kim si? Dođi do pola 12, ni minut kasnije. >
< Gotovo je sve.u lokalu do pola sedam.odgovara? >

На основу анализе и примера који су наведени као различите реализације ове појаве, закључујемо да постојећи стил писања сатнице представља имитацију говора и указује на неформалност и спонтаност овог писаног жанра, што га свакако доводи у блиску везу са говором.

На крају овог поглавља, у Табели 8, сумираћемо употребу нових конвенција у обрађеном корпусу. С обзиром на то да су примери употребе свих наведених нових конвенција пронађени у порукама младих, дошли смо до закључка да су млади много креативнији у стварању нових начина формирања израза и спремнији да те иновације употребе у језику кратких порука, али и у електронској комуникацији уопште. Са друге стране, одрасли ипак бирају које ће иновације прихватити, те тако у подкорпусу порука одраслих нисмо пронашли примере понављања речи у форми

минималних одговора, наизменично писање великих и малих слова, које личи на игру, као ни речи написане без размака.

Табела 8. Резултати анализе нових конвенција

Новe конвенције	Поруке одраслих	Поруке младих
Понављање графема	✓	✓
Понављање речи	-	✓
Понављање интерпункцијских знакова	✓	✓
Порука написана малим словима	✓	✓
Порука или део поруке написан великим словима	✓	✓
Наизменично писање великих и малих слова	-	✓
Писање са размаком између сваког слова	✓	✓
Порука или део поруке написан без размака између речи	-	✓
Измењена употреба неких ћириличних слова	✓	✓
Употреба спелинга енглеског алфабета	✓	✓
Комбинација слова и бројева за писање сатнице	✓	✓

3.1.2. Графостилистичка обележја

Употребићемо појам графостилистичка обележја (Filipan-Žigniћ, Velički i Sobo, 2012) како бисмо описали визуелни изглед језика кратких порука. Кристал (Crystal, 2008a) описује шест различитих препознатљивих карактеристика писања кратких порука: пиктограме и логограме, иницијале, изостављање слова, нестандартну ортографију, скраћенице и спојено писање речи. Ми ћемо овде анализирати употребу пиктограма, кроз употребу емотикона (engl. *emoticons* ili *smileys*), логограма и вербализације смеха, као дистинктивног обележја кратких порука на српском језику, док ће о осталим карактеристикама бити више речи у поглављу о морфологији.

3.1.2.1. *Емотикони*

Емотикон је метакомуникативни сликовни приказ израза лица и представља врсту пиктограма или пиктографа, односно графичког приказа или слике која се користи како би се приказао неки предмет или концепт (Crystal, 2008a). Основна функција емотикона јесте да у недостатку гестикулације и прозодије пренесе тон пошиљаоачеве поруке и обезбеди жељено тумачење. Свој значај и популарност емотикони дугују универзалности емоција које преносе и које разумеју људи широм света, без обзира на расу, менталитет или друштвена, политичка или нека друга уверења. Сам термин емотикон настао је од енглеских речи 'emotion' и 'icon' и односи се на графички знак који се користи како би се употпунио текстуални израз у комуникацији путем рачунара (СМС – *computer-mediated communication*). Први пример употребе емотикона забележен је 1982. године, када је Скот Фалмен (Scott Fahlman), са Универзитета Карнеги Мелон, поставио поруке на дискусионом форуму рачунарског друштва са два основна емотикона, смешко (:-) - *smiley face*) и тужно лице или мргудић (:-(- *frowny face*), како би сигнализирали да ли је оно што говори шала или не (Слика 1).

```
19-Sep-82 11:44      Scott E Fahlman      :-)
From: Scott E Fahlman <Fahlman at Cmu-20c>

I propose that the following character sequence for joke markers:
:-)

Read it sideways.  Actually, it is probably more economical to mark
things that are NOT jokes, given current trends.  For this, use
:-(
```

Слика 1. Прва порука са емотиконима.¹³

Од ових почетака до данас развијено је неколико стотина нових емотикона и на интернету се могу пронаћи различите листе са симболима и објашњењима. У кратким порукама налазе се углавном емотикони састављени од знакова

¹³ Извор: <http://en.wikipedia.org/wiki/Emoticon>

интерпункције, мада новији телефони пружају и могућност употребе готових сликовних емотикона. Телефони са приступом интернету који омогућавају нпр. комуникацију путем апликације *viber* пружају још веће могућности избора различитих емотикона, који превазилазе своју првобитну улогу изражавања емоција и попримају размере новог пиктографског писма приказујући различите предмете и појмове.

У нашем корпусу пронађено је 11 различитих емотикона, што нам говори да, без обзира на све разноврснију понуду на интернету, емотикони и даље служе да пренесу базичне емоције, као што су радост, срећа или љубав, саосећање или збуњеност, туга или бес, кроз осмех, намигивање или мрштење.

- (M 59) < Pa da :D mozemo onda za rapust da se dog pa da spavam jedan dan kod tebe :) jeste se vi nesto dogovarali? :* >
< Lakuu nooc :D i ti isto lepo spavaj :* <333333333333 >
< Vazi... Mada ta frka ce trajati do kraja juna :D ali snacicemo se valjda nekako... ;) >
< :p e paaa... dobro :O :D :p >
< Jao tek je sredaaaa! -.- kada idem popodne dani mi najsporije prolaze! >
< Joooj ja sam tebi potpuno zaboravio da odg :/...sry i nadam se da te necu probuditi ;) ...elem dobio sam 9 :D ... >
- (O 60) < Kako bese ona prodavnica, sajt? Sutra cu verovatno da je obidjem, uzivo.-) >
< Sorry, nemam. Nismo to nikad koristili.-(>
< Dolazi ovde kod nas jedan spediter, lep ko lutka. Kad god udje ja se pogubim. Kao u crtacima, sve obaram, sve mi ispada, zbunim se, ne znam sto mi je :-D >
< Sinoc sam joj rekla :D Godine su to :D Ma nije, samo od ponedeljka kako stvari stoje preuzecu ga za Novu godinu :D >

Наша анализа потврђује оно што је већ познато, а то је да су и учестаност и разноврсност употребе емотикона много већи код млађе популације. Они се често поигравају са употребом емотикона тако што сваки појединачни исказ унутар поруке завршавају емотиконом, или ређају исте (нпр. срце <3<3<3<3<3) или различите симболе један за другим (нпр. чуђење, гласан смех, исплажен језик :O :D :p).

Одрасли када користе емотиконе, углавном користе један емотикон по поруци и његова употреба има прецизно одређену комуникативну намену, мада је пронађено и неколико примера са више емотикона.

У зависности од модела телефона и начина пребацивања кратких порука са телефона на рачунар, неки емотикони су задржали свој сликовни облик, док су неки аутоматски приказани као комбинација знакова интерпункције. Међутим, у циљу прегледније анализе, ми смо све емотиконе приказали помоћу знакова интерпункције.

Табела 9. Број порука у којима су коришћени следећи емотикони.

Емотикони	Млади	Одрасли
:), :-))) осмех	1074	704
:), :))) осмех	1163	473
:-(тужно лице	141	54
:(, :(((тужно лице	126	42
:-D гласан смех	598	38
:D гласан смех	984	8
:-P, :-p исплажен језик	167	20
:P, :p исплажен језик	631	6
;-) намигивање	607	98
;) , :))) намигивање	136	57
<3, <333 срце	873	4
:-*, :* пољубац	1150	150
:-/ скептичност	29	7
:/ скептичност	33	2
:! досада/љутња	40	1
:O чуђење	42	1
.- незадовољство	136	1

Табела 9 приказује листу свих емотикона, пронађених у оба подкорпуса, са приказаном фреквентношћу њихове употребе кроз број порука у којима се одређени емотикон појављује. Користили смо програм конкордансе (*WordSmith 6*) како бисмо добили наведене статистичке податке. У овом програму сви емотикони су аутоматски приказани као комбинација интерпункцијских знакова, тако да смо их могли претражити помоћу функције *Search word*. Програм нам је дао све поруке у којима се налази одређени емотикон и ми смо у табели приказали њихов укупан број. Међутим, морамо нагласити да приказани подаци нису коначни јер се у једној поруци некад појављује више истих емотикона, било узастопно или на различитим местима. Такође се у једној поруци појављују два или више различита емотикона, што даље говори о шароликости њихове употребе. Због тога смо одлучили да прикажемо број порука у којима се емотикон појављује, што значи да се иста порука може наћи у различитим категоријама, те да је коначан број емотикона већи од приказаног. Свесни смо ограничења датог статистичког приказа, али сматрамо да може послужити као илустрација разлика у употреби емотикона између два подкорпуса.

У овом поглављу желели смо да прикажемо употребу емотикона као препознатљивог графостилистичког обележја електронске комуникације. Комбиновање интерпункцијских знакова је постало моћно средство изражавања, односно веома делотворан начин побољшања тумачења текстуалног садржаја, а чести су примери порука само са по једним емотиконом, где је очигледно да је он једини носилац садржаја поруке. Управо због тога, употреба емотикона може се анализирати како са лексичког, тако и са семантичког и прагматичког аспекта.

3.1.2.2. Логограми

Логограм или логограф је назив који се односи на графичке јединице, односно слова, бројке и типографске симболе који представљају речи, делове речи или звукове, нпр. *x* и *z*. Док је код пиктограма битан њихов визуелни изглед који представља неки предмет или концепт, код логограма је од суштинског значаја

њихов изговор, а не њихово основно значење. Веома је честа употреба логограма у енглеском језику где се користе самостално или у комбинацији: *b4*, *@oms*, *2day*, *xxx*, *zzz* (Crystal, 2008a).

За разлику од енглеског језика, у коме спелинг, односно посебан изговор слова енглеског алфабета, као и велики број једносложних речи, омогућавају креативност израза комбиновањем различитих логограма, у порукама на српском језику пронашли смо само неколико примера логограма. У подкорпусу порука младих пронађени су примери употребе логограма *xxx*, који у енглеском језику представља пољупце (*kisses*). У оба подкорпуса, забележили смо честу употребу логограма *ccc*, који представља негодовање, али који уједно представља и пример ономатопеје.

- (M 61) < *Priblizavamo se makedonskoj granici pa rekoh samo da se odjavim ;-)*
Ne znam da li sam ti rekla: na more idemo svi porodicno, sa Petrom na celu ;-) *Cujemo se xxx* >
< *Srecan ti put Majo, ljubim te mnogo. Vec sam ti poslao Viber porukice.*
Xxx >
< *Jaoooooo, kako lazeeeeees...cccc... :-P* >
- (O 62) < *Mislim da jeste, zamisli njega sa nekom koja ne ume kolac da umesi za slavu...cccc* *Njemu se inace sve svidja sto spremim...e sad ili je mnogo zaljubljen, ili bude gladan...trece objasnjenje nemam ;-)* >
- (M 63) < *U3povala da je sutra, ne znam zasto:-P A ti cuti, ja se makar setim da cestitam rodj... :-P* >
< *Zovi o5* >

У примеру (M 63) видимо неке занимљиве и аутентичне примере логограма које смо пронашли у корпусу кратких порука младих (*u3povati*, *o5*), такође по узору на енглески језик.

3.1.2.3. *Вербализација смеха*

Поступак бележења смеха словима, односно слоговима који представљају својеврсну ономотопеју смеха, није новина и дуго постоји у писаној традицији српског језика. Смех се приказује кроз комбинацију сугласника *x* са самогласницима *a*, *e*, *u* (*ха-ха*, *хе-хе*, *ху-ху*). Међутим, оно што је новина језика кратких порука на српском језику јесте начин бележења смеха. Слогови се не одвајају цртицама, већ се пишу заједно и понављају се узастопно више пута, нарочито у порукама младих.

- (M 64) < **Hahaha** pa izgleda da moras, to iskazivanje neznosti mi nije jaca strana :D >
< **Aaaaaahahahahaha** sada je u busu neki lik koji se jako zarazno smejee **ha ha hahahahaha** >
< **Hi hi** hvala i ona tebe pozdravlja :* budalo :D >
< Kazu ljudi da sam ko secer! O:) **he he heeee** :D >
< Upsi, nisam...moraces ti da ih platis, **buahahahahahaahahaha** :-) >
< **Xaxaxa** nisam ocekivao drugaciji odgovor :-P >
- (O 65) < **Hahhahah** eto vica...bice ovo krvnicki posao,ali se nadam i da ce plata biti u skladu sa tim... :) >
< **He he**,da! Necu,ne brini!;-) >
< **Hihih**:)imamo neke rodjendane ali cemo svakako pre 5og doci da vas vidimo i nekima vucemo usi:) cmokic >
- (M 66) < **Ahahahhahahaahahaha** volim te (**keez**) >

С обзиром на то да млади, уопштено говорећи, много више користе овај медијум за комуникацију, и овде се уочава њихово настојање да се "играју" језичким изразом и уводе неке новине које затим постају њихов стил писања. Тако су настале нове словне комбинације за приказивање смеха, као што су *buahaha* или ћирилично *хаха*, а такође су занимљиви примери у којима је смех описан речима (*keez*) (M 66).

Табела 10. Број порука у којима је коришћена вербализација смеха.

Вербализација смеха	Млади	Одрасли
<i>Hahaha</i>	1321	28
<i>Hihhi</i>	1	11
<i>He he</i>	1	1
<i>Buahaha</i>	7	0
<i>Хахаха</i>	7	0
<i>Xixixi</i>	0	1
<i>Xe xe</i>	0	1

Примери вербализације смеха пронађени су у оба подкорпуса, дакле и у порукама младих и у порукама одраслих, са уочљивом разликом у фреквентности њихове употребе, што се може видети у Табели 10, где смо приказали и употребу ћириличних слова за приказивање смеха. Управо због наведених примера, али и чињенице да се вербализација смеха веома често комбинује са емотиконима који приказују различите степене смејања, од осмеха, преко кежења, до гласног смејања, односно "умирања" од смеха, ми смо ово поглавље сместили у графостилистичка обележја писања кратких порука.

3.1.3. Закључак

У овом поглављу анализирали смо лингвистичка обележја кратких порука на нивоу ортографије. Кроз анализу писања, приказали смо употребу знакова интерпункције, као и поштовање осталих правописних правила. Учили смо одређене специфичности у писању интерпункцијских знакова у односу на нормативни правопис. Тачка на крају изјавне реченице се често изоставља (слање поруке означава крај реченице), знак узвика се понавља у низу од неколико знакова и комбинује се са знаком питања, тротачка има посебну комуникативну функцију ублажавања исказа. У оба подкорпуса примећено је непоштовање правила о писању великог слова. Наиме, властита имена су писана малим почетним словом, као и

почетак реченице. Приметили смо да је ово негде последица брзине куцања услед различитих мање или више незгодних ситуација у којима се одвија писање поруке, негде је опција за писање великих слова једноставно искључена, а негде препознајемо индивидуални стил писања, код особа чије су поруке доследно писане малим словом. Такође смо уочили појаву грешака које су настале као последица медијума. Њих називамо омашке јер нису последица непознавања и непоштовања правописних и граматичких правила, већ настају услед одређених специфичности које са собом носи мобилни телефон, као средство за успостављање овог вида комуникације. У питању су врста и величина тастатуре, начин куцања порука, величина дисплеја, начин распореда и расподеле функција унутар самог телефонског апарата и слично. Уочили смо да се овакве омашке често јављају у кратким порукама и оне се углавном не исправљају јер се њихова интерпретација може лако закључити на основу језичког и прагматичког контекста. Као и у осталим жанровима електронске комуникације, уочили смо да се и у кратким порукама на српском језику углавном користе слова без дијакритичких знакова.

У овом поглављу смо такође приказали нове конвенције, појам који се односи на графолошка обележја која су специфична за овај писани жанр, као на пример, понављање графема, речи и интерпункцијских знакова, затим писање речи великим словима и наизменично великим и малим словима, писање речи без размака, те употребу неких ћириличних слова, као и спелинга енглеског алфабета. Посебну пажњу смо посветили писању сатнице и приказали смо велики број примера различитог комбиновања слова и бројева. С обзиром на то да су примери употребе свих наведених нових конвенција пронађени у порукама младих, дошли смо до закључка да су млади много креативнији у стварању нових начина формирања израза и спремнији да те иновације употребе у језику кратких порука. Употреба емотикона, логограма и вербализације смеха такође је много већа у порукама које пишу млади људи. Уочили смо да су наведене нове конвенције као и графостилистичка обележја постали препознатљив и саставни део комуникације кратким порукама.

3.2. Морфологија

Морфологија је део науке о језику који се бави проучавањем структуре, облика и творбе речи¹⁴. Проучавајући граматичке појаве и процесе унутар речи, она се допуњује са синтаксом, чији су предмет комбинације речи у конструкцијама, и лексикологијом, која реч посматра као јединицу речника (Бугарски, 2003а). Ми ћемо анализирати језик кратких порука са становишта сваке од наведених лингвистичких дисциплина како бисмо добили што јаснију слику о језичким карактеристикама овог поджанра електронске комуникације. С обзиром на то да се веома често језик кратких порука лаички описује не само као "правописно поједностављен и искварен", о чему је било речи у претходном поглављу, већ и као "неразумљив и препун скраћених облика", урадили смо морфолошку анализу језика кратких порука, првенствено кроз анализу врста скраћеница, различитих начина њиховог настанка те фреквентности њихове употребе. Најпре ћемо приказати анализу корпуса са становишта творбе речи, коју смо спровели са циљем да утврдимо да ли и у којој мери језик кратких порука има своје специфичности.

3.2.1. Творба речи

Основна јединица морфологије јесте морфема¹⁵ која у комбинацији са другим морфемама учествује у грађењу великог броја речи, односно вокабулара једног језика. Морфеме се деле на слободне, које могу да стоје самостално и везане, које могу да се употребљавају само у комбинацији са другим морфемама у саставу речи. Ова подела се донекле подудара са поделом на лексичке, са наглашеним лексичким значењем и граматичке морфеме, које превасходно имају граматичку функцију. Три основна процеса комбиновања морфема су слагање речи или композиција, извођење

¹⁴ Станојчић, Поповић (2011). Реч је утврђени, стални гласовни скуп, односно најмање један глас, који има значење и синтаксичу функцију.

¹⁵ Станојчић, Поповић (2011). Са морфолошког и творбеног становишта, реч се састоји од једне или од више морфема, а морфема је најмања јединица која је носилац или значења, или граматичке службе у реченици.

речи или деривација, те образовање граматичких облика или флексија. У свим овим процесима разликујемо две категорије – творбену основу и творбене афиксе, који се према положају деле на префиксе, суфиксе и инфиксе. Најпродуктивнији механизам за богаћење речника једног језика јесте морфолошки процес деривације, односно грађења речи помоћу префиксације, суфиксације и њиховог комбиновања. Нас занима колико су ови творбени процеси присутни у настанку специфичног језика електронске комуникације и да ли се њихови производи могу посматрати као препознатљива обележја овог жанра.

Кроз лексичку анализу корпуса кратких порука, о којој ће бити речи у наредном поглављу, у порукама младих учили смо велико присуство речи из омладинског жаргона, које смо груписали на основу поделе на врсте речи.

3.2.1.1. *Глаголи*

У морфолошкој анализи кренућемо од творбених механизма грађења глаголских облика. Навешћемо групу глагола који представљају пример префиксалне творбе глагола, "процеса у којем настаје глаголска сложеница састављена од префикса (најчешће предлога, а ређе и прилога, са функцијом везане префиксалне морфеме) и мотивног глагола, што представља пример творбе глагола слагањем – композиција". У овој вези, префикси мењају значење глагола, међутим осим комбиновања лексичких значења префикса и глагола и промена у сфери семантике, префикси мењају и граматичке категорије: глаголског вида и глаголског рода (Станојчић, Поповић, 2011).

Када се префикс *iz-* (и његови аломорфи¹⁶ *is-*, *iš-*) дода имперфективном¹⁷ глаголу, тај глагол осим измењеног значења добија и промењен глаголски вид,

¹⁶ Бугарски (2003а). Као јединица језичког система, морфема је апстрактног карактера, а њена конкретна говорна реализација – тј. њен фонолошки израз – јесте **морф**; различита контекстуално условљена остварења исте морфеме зову се **аломорфи** (нпр. морфема *раз-*).

¹⁷ 'неограничено вршити радњу'

односно постаје перфективан¹⁸. У подкорпусу младих пронашли смо следеће примере:

is-/iz-/iš- : *iskulirati, iscimati, istraumirati, ispaliti, ispipkati, iskomplikovati, istripovati, ishvaliti, isfurati, ispomerati, isplanirati, iskombinovati, isprevrtati, iskafenisati, isključiti se, istorokati, iskamčiti, izblejati, izmuvati, izljubiti, izmaziti, iznapadati, izignorisati, izđuskati, izmoriti, iščitati*

Поред основног значења предлога *iz*, који подразумева вршење радње мотивног глагола кретањем од унутрашњости или са нижег места према вишем, наведени глаголи углавном представљају завршетак радње (*ishvaliti*) или извршење радње на већем броју објеката (*ispomerati*). Иако ова врста творбеног процеса постоји у српском језику, сматрали смо да је потребно истаћи његову продуктивност у креирању жаргонског језика, који је саставни део језика кратких порука међу млађом популацијом. Не само да се префиксација јавља код новонасталих жаргонских глагола (*iskulirati, izblejati*), већ неки глаголи префиксацијом мењају своје основно значење (нпр. у жаргонском говору *ispaliti = ne znači ispaliti topovsko đule, već nekoga prevariti, slagati, izneveriti*).

Навешћемо још неколико префикса који представљају продуктивније моделе творбе глагола у нашем корпусу. Изабрали смо следеће глаголе јер сматрамо да припадају тзв. омладинском жаргону.

od- : *odblokirati, odraditi, odgledati, odslusati, odjaviti se*
na- : *navatati, nasetati se, naplacati, naodmarati, napatiti, nakaciti se nauzivati*
s(a)- : *skapirati, skontati, smuvati se, savatati*
u- : *ukapirati, ucirkati, ubagovati*
z(a)- : *zablokirati, zaginuti, zaraditi se, zgotiviti, zbrisati*
ras-/raz- : *raskokodakati, razbucati*
pro-/pri-/po- : *proluftirati, prolupati, privoditi, priupitati, pribeleziti, povatati, poplacati*

¹⁸ 'свршени тренутак радње'

Издвојићемо још једну групу глагола који настају помоћу творбеног процеса деривације. Наиме, префиксалном творбом мотивни имперфективни глагол (*koristiti*) постаје глагол перфективног вида (*iskoristiti*), који даље деривационим творбеним процесом суфиксације, тј. додавања суфикса *ava/-eva/-uva (-mu)* постаје глагол итеративног видског подвида (*iskorišćavati*). Примећена је честа употреба ове врсте глагола у обрађеном корпусу, те смо је стога уврстили у специфична обележја језика кратких порука.

isproveravati, iskorišćavati, savatavati, navatavati, razocaravati, pozavrsavati, ispaljivati, objavljivati, utrkivati, ujuravati, izdogovarati

- (M 67) < *Moze, samo sto ja putujem u ponedeljak uvece :) Aj se onda ti javi oko 7-8, pa da se **izdogovaramo** za dalje, m >*
 < *Svima bitna! :-D Ne, mene **iskoriscajavu** :-D hahah i tisina tamo :-D >*
 < *E samo da javim da sam nasla povoljnije karte od 17. do 28. avgusta ;-) A ti javi kad **isproveravas** sve na poslu, sta&kako... Btw, na svadbi u Bijeljini je bilo extra, otkrila sam shocking cinjenicu o sebi – u proslom zivotu sam definitivno bila Bosanka – a mozda i Bosanac:-D Moj omiljeni narod :-) Ljubim* >*
 < *Nemoj me **razocaravati**... dolazi! >*
 < *Sutra zborim kod Mace, a danas **navatavam** Slavku za temu – za to mi drzite palceve ;-) >*
 < *Ma hocu i ja tebe da vidim nego ne znam kad cu s mojima ovo da **pozavrsavam**, obecala sam im da cemo jos otici da vidimo neki namestaj i stvari za stan, a odlazem im vec stoti put :-(Jbg... >*
 < *News jos njet, jurcam nesto po bolnaji od jutros, bila kod anesteziologa, a sad **ujuravam** doktora da me puste kuciiii >*
 < *Nema na cemu. Bili su to trenuci ocaja dok je onaj prokleti spori net **ucitavao** slikurdace... >*

Анализом смо уочили да су поруке које садрже глаголе итеративног вида углавном писале особе женског пола. Не можемо са сигурношћу да одредимо да ли је у питању стил писања или одређене разлике међу половима у погледу става према активностима и обавезама, у сваком случају, приметили смо да особе мушког пола ретко користе овај глаголски вид.

3.2.1.2. *Остале врсте речи*

Са становишта морфологије, приметили смо да се у творби осталих врста жаргонских речи користе различити механизми, понекад самостално, а најчешће комбинацијом више различитих творбених процеса (нпр., скраћивањем, инверзијом, променом редоследа, суфиксацијом). Тако су настале речи: *tekma*, *cvidže*, *vugla*, *fuca* (*fudbal*), *sket* (*basket*), *mojne* (*nemoj*), *tiću* (*ćuti*), *zemo* (*može*), *bokte*, *tebra*, *dejsi* (*gde si*), *dindže* (*dinari*), *fuka* (*kafa*), *šuljka*.

- (M 68) < *Evo sad neku **tekmu** da gledam :) ti? >*
< *Moze! Ocete u petak posle posla da padne **fuka**, recimo pola 6, 6? Greenet Bulevar? >*
< *Ae **tebra** B-) >*
< *Pa dobro.. Videcemo se onda neki drugi dan. Srecan ti rad sutra! :-D :-P Joj boze tatalno me boli **vugla!** -. - tolko sam neispavana strasno... Onda s tobom kad sam bila dosla sam kad... oko 4 bese... Pa vece posle oko 5, pa sam spavala sat ipo jer sam morala da ustanem da se spremam i onda tamo sta smo spavali.. A grlo me od juce zeza >*
< *Imam sad bes.poruke **mojne** me zajebavas onako :-D:-D >*
< *Smete u 22h **sket?** >*
< *aj skupi ekipu da opalimo **fucu** jednu nama se vise **fuca** igra? :-D Ako nemas onda cemo basket >*

На основу анализе порука у нашем корпусу закључили смо да речи које припадају омладинском жаргону, а настале су комбинацијом различитих творбених процеса, чешће користе особе мушког пола. Ове речи су пренесене из говора у језик кратких порука. Најфреквентнија је употреба речи везаних за спорт (*tekma*, *fuca*, *sket*).

Такође смо уочили примере креативности у грађењу неких речи, које углавном имају позитивну конотацију и изражавају присност, пријатељство, љубав. Приказаћемо две најразвијеније речи, *rodjendan* и *stok* (ономатопејска реч за пољубац), које се често појављују у подкорпусу порука младих. Уз помоћ процеса скраћивања или деривационих поступака настале су следеће речи.

*rodj, rodjos, rodjendanko, rodjisa, rodjendanac, rodjis,
cmok, cmokic, cmoka, cmokovi, cmox, cmk, cmokisa, cokete, cokete cok*

О разликама међу половима било је речи у прегледу литературе других аутора, који су уочили стилске разлике на лексичком, морфолошком и синтаксичком плану. Наведени примери речи насталих морфолошким процесом деривације пронађени су углавном у порукама особа женског пола. Жене су склоније да се – "играју" речима, више користе деминутиве и речи које се користе у обраћању малој деци.

3.2.2. Скраћенице

Као што смо навели у претходним поглављима, у српском језику постоји више различитих творбених процеса. Поред три најпродуктивнија творбена механизма, постоје и поступци скраћивања, сливања, конверзије, калкирања и различите адаптације страних речи. Нас посебно интересује поступак скраћивања речи и израза који, иако не представља новину у развоју језика, постаје специфично обележје језика електронске комуникације управо због учесталости, те динамике и креативности у развоју и употреби. Радић-Бојанић (2007) истиче, на основу анализе дискурса електронских ћаскаоница, да се скраћенице могу сматрати својеврсним стручним жаргоном, будући да су га сковали и сада га користе искључиво учесници у различитим видовима електронске комуникације. Аутори из енглеског говорног подручја (Crystal, 2008a; Tagg, 2009) у својим анализама језика кратких порука много више пажње посвећују различитим облицима скраћивања речи (*initialisms, shortenings, omitted letters, nonstandard spellings*), и њихово постојање доводе у везу са потребом за концизним језичким изразом у овој врсти комуникације.

Анализирајући корпус кратких порука на српском језику уочили смо да употреба скраћеница није толико фреквентна. Учесници у комуникацији кратким порукама радије прибегавају употреби елиптичних структура, него употреби скраћеница. Међутим, уочени су различити покушаји, посебно међу младима, у

стварању скраћеница које су заживеле и постале карактеристичне за језик кратких порука. Навешћемо све пронађене примере и класификоваћемо их на основу критеријума њиховог настанка.

Оно што је заједничко овој групи скраћеница јесте да су оне настале елизијом вокала, дакле, у речи су остали само консонанти, што олакшава њено препознавање и разумевање.

- (M 69) < Mogli bi **vcrs** malo da izblejimo ako nemate sta da radite? >
< Ma nemam pojma! **Msm** poslao mi je zahtev za prijateljstvo i onda sam se setila :D >
< Joj, ne bas :-(Temperatura mi jos vise skocila i sva sam **bvz** :-| Hvala sto pitas i brines ;-) A kako ti je prosao ispit danas? >
< Hvala. :-) Aj javi se onda, jedino uvece tj. predvece sam zauzeta danas, **nmp** tacno kad, tako da javljaj se pa se verovatno vidimo. ;-) >
< Pa meni nista ne znaci da ti se javim ako **nmg** da te vidim :D >
< **Nrv** da mogu! -- i zelim! :p sta ti mislis! :p Ajde bezi tamo! >
< Evo bila do kaje sad idem pod tus i u krevet **mng** sam umorna. Inace nema nista, nigde ne idem i tako... Ih pa vidis da mislim, cim sam ti posl por... :p sta ti radis? >
< Pa **nmzs** preko fb da pricas :-D Onda bi morala da ugovorim neki grupni sastanak :-D >
< Unutra, ona prva ucionica iz hodnika, poceli smo vec... **Jbg**, sela ti jedna devojka na mesto... >
< **Jbt** gledam gde si, nema te:-D razmisljam dal da te cimam ovo ono... :-D Dobro sam dobro sam :-D drago mi je i da si ti ;-) >
< Znaci kasnim, uzas nema **jbng** busa, izvinjavam se, ali valjda stizem do 14:45 :-(>
< **Mrs**, vise ne pricam sa vama i ne druzim se :-P >
< Nadajmo se :D e, ona je prvom pet rekla da ce sutra da da kontrolni svim onima koji nemaju 2 ocene, tj onima koji nisu odgovarali.. Pa sad **nzm** da li ce nama <3 >
< Hehe ok :) vazi, ja cu **vrv** biti negde u gradu, pa me ti samo pokupi... >
< Ali **mrm** nesto da ucinim!!! Hahaha a malo bolje kada razmislim lik je '92! Sofija pomози mi i reci mi sta da ucinimmm!!!! >
< E ja sam mislila da se skupimo jedno vece moopol da igramo :-D vidis, i sad sam stavila :-D al to je zato sto sam srećna :-D a moze i remi, **svj** je :-) ocete kod mene? Sredjeno mi jos uvek xD >

Следећа група скраћеница настала је тзв. финалном елизијом, којом је остао или први слог или прва слова речи, али довољно да реч остане препознатљива.

- (M 70) < *Stv? Ja sam videla nesto kao 29. Ali mozda je to bio septembar ahahah >*
< *Ono bribery league... ja prepisala od tebe danas lista korporacije... a ustv je korupcije jel da? :-D >*
< *A miskooooo ^^ Joj sad mi krivo sto ih nemam na fb :-(Vrv je komendija prava dop. se sa njima :-D >*
< *Perem zube sad haha ajd odg cu ti za 5 min <3 >*
< ** Lepo i gramaticki ispravno xD ne ozb... >*
< *Pa ja sam ti rekla na ovaj da i saljes i neces pogresiti :) istekle su mi bes.por. E ja cu pismo sad da saljem dal se kaze 'ucescem NA UN ili U UN'?? >*
< *Izvini, veelika greska :) nije tebi trebala da stigne por. >*
< *Kako je danas lep daaaaaaan :) a nisu rekli da ce ovako biti kad cemo da se dog. za sutra? >*
< *a jel ima garancija na te delove i na ceo komp uopste? >*
< *Ja sve spakovala...yeeeeeahh... a info o busu dobih putem poruke... znaci, 13:30... ljubac za mog gufija >*
< *Mare mogu tek od srede, u guzvi sam, a hocemo sto posto da igramo. Pozz >*
< *Jeste od mene poruka, nemam kr. Nista, meni lepo 'vako :-). Ivana >*
< *Ma naravno da hocemo ;-) dogovaramo se sl. nedelje, ljubim :-* >*

Чак и у случајевима када је остављено само прво слово, реч је препознатљива на основу контекста (*dz = džabe, z = zovi, c = ćao*).

- (M 71) < *Karte su dz, a ne treba ti ni za usput-imam ja ;-) Samo ta jebena kola...>*
< *Z me odmah >*
< *Vidimo se. Ajde ć :-) >*

Скраћенице могу да настану и елизијом било ког другог дела речи, без обзира на то да ли је у питању консонант или вокал. Тако, поред финалне, разликујемо и иницијалну и медијалну елизију те њихове комбинације. Битно је да је онај део речи који је преостао препознатљив за утврђивање њеног значења. Примери овако елидираних речи су углавном скраћени облици речи које су пренесене из говорног

језика у језик кратких порука, најчешће са циљем да се створи атмосфера неформалне комуникације или духовитости, или да се скрати порука, односно смањи број карактера, а тиме и трошкови евентуалног слања већег броја порука.

- (M 72) < **Neam** pojma sad cu sa comi da se dog.. >
< **Cu** ti javim.. >
< Samo to si **teo** -.- c... >
< **Ae** :) kiss >
< Ma pitam onako, **vim** ne pominjes.. Pa ako vec nemas sta da radis tu onda idi iskoristi da se vidis s njima nisi mi reko **os** od nedelje neki dan da se vidimo? >
< Gotova sam hahah **mos** misliti :-D 3 str. Kraj je najbolji hahah e ako me posle ovoga ne izaberu... e onda stvarno ne znam koga ce :-D >
< **De nije.. vis kolko** je toplo.. Oke ;) >
< **E sa rais?** Ono...sutra bi mogli da se vidimo.. ili prekosutra..Sta mislis?>
< Mile **ocu didem** samo me pozovi desetak min pre nego sto podjemo.. ako se ne javim javi aci da me pozove ne radi mi zvono.. >
< **Al** pazi da je ne zagubis... ja cu te cim al ti moras tog trena da iskocis **nemo** posle bude u sred sam partije. >
< **E si kuci?** >
< **Si vido** prognozu? >
< Bice fora da na kraju stvarno poloziš... Ja cu onda **odma** da se prebacim na tvoj fax :) u koliko sati imas to sutra? >
< **Ajde oces** oko 2 da se nadjemo kod fontane? >
< Koji si smarac, '**ladno** spavas :-P >
< **Os** da sedis jos kod gaje da dodjem **el** da dodjete do mene? >
< Ma **ajmo** na kupanjac.. mnogo je vruce da bismo svrljali :D >
< **Bem** ti parfem mirisem kao ljubicica >
< Mikoooooo, **de si, si dobro?** Nista nisi odgovorila juce: hocemo na kaficu ovih dana? Kako si inace, je l' sve ok? Javi se, ljubim :-* >

Такође се користе и скраћени облици дужих речи, који су опште прихваћени у омладинском жаргону, на пример, *mata*, *geos*, *bios*, *profa*, *fon*.

- (M 73) < Yes, pre 10 min, upravo uzela **fon** da ti se javim :-) A gde si ti? >
< Duso sta radis, kako ide **mata**? <3 >

У корпусу су кориштене и постојеће скраћенице на српском језику, које се углавном користе у писаним жанровима, као што су *str.*, *npr.*, *br.*, *tel.*, *god.*, *ul.*, *itd.*, *tj.*, *prof.*, *gdjo*, затим скраћенице за градове и државе, као на пример *bg*, *nbg*, *ns*, *gm* (*Gornji Milanovac*), *ja* (*Jagodina*), *va* (*Valjevo*); *slo*, *mne*, *cro*.

(O 74) < *Kupite malo hleba, npr. lepinju. I novine. >*
< *Taj vas posao zlata vredan...:-) Jel bi mogla i meni jedno mesto kod vas da nadjes ako bi se vratila u srbiju? Znas sto kuvam kafu? Ekstra... a posluzem istu na vise stranih jezika :-) Umem i da kopiram, kucam, cistim...itd... :-) >*
< *Mozda bi bilo bolje pre. Ja cu ujutru rano doci na NBG, do medicine rad, da otvorim novo bolovanje, pa bismo mozda mogle da se vidimo kad ja to završim. Sad ne znam tacno kad ce to biti, ali mozemo da se cujemo. Kad ti kreces na posao? >*
< *ne znam, u Ns-u sam... >*
< *Kad putujete za Cro? >*

С обзиром на чињеницу да постоји велики број скраћеница које се на енглеском језику користе у кратким порукама, те на велику учесталост употребе англицизама у говору младих уопште, анализом смо открили донекле неочекиване резултате који показују веома малу употребу скраћеница преузетих из енглеског језика.

(M 75) < *Napisi msg >*
< *Jeeeeeeste, moramo da ponovimo asap, ali sa Dacom ;-) Btw, i ja kasnila na pos' o jutros, isto mi se spava do jaja, udavicu nekog :-D >*
< *Ma cula si 100% bree! Meni je ok ime.. I ja tebeeee <3<3>3 >*
< *A neeeeeemoj ljutis pls Pa stvarno ne znam ni kada cu doci kuci... try to understand me :) ... PLS >*
< *Oki, javi ako budes mogao ;-) thanx :-* >*
< *Btw, poslao mi je Ivan poruku sinoc, raznezila sam se, bas je miiiica :-) >*
< *Evo me na fb-u :-D >*
< *Izvini, ja sam mislila da se malo pre zezas sad mi Maja kaze da si ozb. :D sry >*
< *Omg omg!!! Red alarm!!! Luka popizdeo, zove Petra... javljam detalje... na sms ili na gmail/gtalk? >*

< Auuu kakva guzva danas! Tek sad malo predahnula, ali se vec spremam na Josipu, sa Sandrom, naravno :-D. Thanks za mejl, sacu da ga fwd gde treba. >

Попут употребе логограма у језику кратких порука на енглеском језику и у нашем корпусу пронашли смо примере творбеног процеса који подсећа на ребусе. У неким примерима уочавамо употребу изговора из других језика у комбинацији са српским речима.

(M 76) *< UЗpovala da je sutra, ne znam zasto :-P A ti cuti, ja se makar seti da cestitam rođj... :-P >*
< Zovi o5 >
< Aj laq noc :-) >
< No frx, izvini ti sto se ne javih, neplanirano sam otisla... >

Овај творбени механизам настао је са појавом електронске комуникације и није продуктиван у великој мери, али млади и овде показују своју креативност у употреби језика.

3.2.3. Закључак

Одрасли, када пишу поруке, углавном користе речи из свакодневне конверзације и мало користе скраћенице. Млади, са друге стране, у међусобној интеракцији кратким порукама употребљавају речи из омладинског жаргона. Управо је то разлог због ког смо много већи број речи које су претрпеле неке морфолошке промене у односу на стандардни језик уочили у порукама младих. На плану морфологије приметили смо да је морфолошки процес деривације, као најпродуктивнији механизам творбе речи, највише заступљен у грађењу глаголских облика (творба глагола перфективног вида, као и глагола итеративног видског подвида). Млади користе и комбинације више различитих творбених процеса како би обогатили свој омладински жаргонски речник.

Уочили смо употребу различитих типова скраћеница. Поред скраћеница које се користе и у осталим писаним жанровима, уочили смо и скраћене облике речи које

су пренесене из говорног језика, као и употребу неких скраћеница из енглеског језика. Употребом различитих врста елизије (елизија вокала, иницијална, медијална или финална елизија, те њихове комбинације) настале су скраћенице које су специфичне за језик кратких порука. Међутим, битно је истаћи да употреба скраћеница у језику кратких порука није толико честа као на пример у кратким порукама на енглеском језику. Такође смо уочили да, без обзира која врста елизије је у питању, скраћена реч остаје препознатљива и процес скраћивања не отежава разумевање исказа.

3.3. Лексика

Реч, коју је морфологија одредила као утврђени, стални гласовни (фонемски) скуп, односно најмање један глас (фонему) који има значење и синтаксичку функцију, најмања је самостална јединица лексичког система (скупа свих речи) једног језика и има службу означавања појмова (ствари, бића, појава, особина, односа, радњи, стања, збивања). Као основна јединица именовања и основна јединица лексичког система, реч се у науци о језику, па и у граматици, назива и термином лексема (Станојчић, Поповић, 2011). Из наведене дефиниције видимо да лексику тј. лексички систем једног језика чине све речи датог језика. Оне се могу описивати на основу различитих лексиколошко-стилистичких критеријума, који показују да речник једног језика није хомоген него садржи различите укрштене слојеве, који се очитују како у синхронијској структури тако и у дијакхронијском развоју (Бугарски, 2003а). Да бисмо описали речник језика кратких порука ми ћемо анализирати обрађени корпус са становишта употребе, порекла и простирања речи.

Постоји неколико подела и подподела речи на основу критеријума њихове употребе. Речи се деле на опште и посебне, говорне и учене или књишке, стандардне или књижевне и нестандартне или некњижевне. Лексику даље можемо делити на лексику карактеристичну за говорни, нестандартни језик, као што су колоквијализми, жаргонизми, дијалектизми и вулгаризми. Језик комуникације кратким порукама, иако у писаној форми, веома личи на говорни језик јер обилује

изразима који се избегавају у формалном писаном језику. У разговорном језику велики удео има неутрална лексика, тј. претежно се користе најфреквентније речи (Тошовић, 2002: 401). Истина је да је у порукама одраслих углавном присутна овако дефинисана разговорна лексика, тако да је, на лексичкој равни, много занимљивија анализа лексике кратких порука млађе популације и њу ћемо свести под заједнички појам – омладински жаргон, тј. речи које типично припадају речнику младих људи.

3.3.1. Омладински жаргон

Жаргон, поред дијалеката, спада у нестандартне језичке варијетете једног језика. Како Бугарски (2003а: 244) наводи, жаргоном се обично назива, са једне стране, претерана неформална употреба стручне терминологије, те скуп нестандартизованих назива којима се користе поједини занати, а са друге стране скуп језичких средстава карактеристичних за неку узрасну групу, односно субкултуру, као на пример омладински жаргон. Бугарски (2003б: 9-10) дефинише жаргон као "сваки неформални и претежно говорни варијетет неког језика који служи за идентификацију и комуникацију унутар неке друштвено одређене групе – по професији, социјалном статусу, узрасту и слично – чије чланове повезује заједнички интерес или начин живота, а која уз то може бити и територијално омеђена. Жаргон је обележен специфичним језичким средствима, пре свега лексичким и фразеолошким, а изузетно граматичким и фонолошким. Отуда је он слабо разумљив другим говорницима истог језика, који га често негативно вреднују у подразумеваној опозицији према стандардном или књижевном језику."

Специфичности омладинског жаргона се првенствено виде у избору лексике. Анализа жаргонизама који су семантички сродни, односно везују се за одређене сфере друштвених активности или појава, може нам пружити слику о интересовањима младих људи у данашњем времену, а која се испољавају у кратким порукама. Ми смо најпре идентификовали речи које сматрамо да припадају говору младих, па смо их затим класификовали на основу поделе на врсте речи. Кренућемо од глагола, с обзиром на то да смо анализом уочили да су глаголи најпродуктивнија

врста речи у омладинском жаргону. Глаголи приказују активности којима млади описују свој друштвени живот, и показују да су динамични, слободни, урбани. У поглављу о морфологији видели смо да млади користе различите морфолошке процесе како би стварали нове глаголе и на што експресивнији начин приказали своје свакодневне активности. Тематски гледано могли бисмо да издвојимо неколико, условно речено, семантичких поља, као на пример, глаголи везани за дружење и забаву (*blejati, zujati, cirkati*), секс (*privoditi, navatati*), слободно време (*razvlaciti se, svrljati*), учење (*strebati*), рад (*sljakati, odraditi*), као и велики број глагола који изражавају емотивна и психолошка стања (*kulirati, loziti se, zablokirati, smarati se, tripovati*). Овде ћемо приказати све глаголе које смо пронашли у корпусу кратких порука младих за које сматрамо да припадају омладинском жаргону, с обзиром на то да имају донекле измењено значење и употребу у односу на њихова објашњења у Речнику Матице српске (1990).

kulirati, cirkati, zablokirati, navatati, cimati, blejati, bataliti, privoditi, odraditi, razbucati, izmuvati, prolupati, kapirati, piciti, spopadati, cokiti, provaliti, dzonjati, lumpovati, istraimirati, strebati, eksirati, izljubiti, izmaziti, razvlaciti se, svrljati, folirati se, iznapadati, ispaliti, ispipkati, tupiti, kontrirati, prangijati, komirati, isfurati, lupetati, banuti, iskomplikovati, poplacati, peti se (umesto penjati se), zgromiti, blenuti, plaknuti se, loziti se, klopiti, pikati (loptu), begati, puknuti (=izgubiti), tripovati, zujati, iskombinovati, izdogovarati, sljakati, vatati, izignorirati, kontati, isproveravati, iskamčiti, vrnuti se, zapaliti za, nauzivati, kuntati, flipnuti, dzabalebariti, raskokodakati, zablentaviti, vukljaciti se, dernjati, savatati, sopingovati, izdjuskati, torokati, trenuti, zaginuti, zaraditi se, tangirati, ujuravati, djuskati, pavkati, lalati, iskafenisati, lajkovati, smarati, drati se, zezati se, zgotiviti, blamirati, smuvati se, loziti se, utripovati, lupati, bagovati

Посебну групу жаргонских глагола у корпусу кратких порука чине глаголи везани за телефон, као медијум комуникације, али и за електронску комуникацију уопште. Навешћемо глаголе које смо пронашли, као и неколико примера њихове употребе у кратким порукама младих.

cimati, zivkati, okrenuti (na tel), zabadati (tel/net), tipkati se, kuckati se, javniti se, sibnuti/pustiti (poruku), zovnuti, zvrnuti, odjaviti se, iskljuciti se, nakaciti se, kopati (po netu), crknuti (tel), riknuti (tel),

(M 77) < Pa ne znam.. dobro je vreme, sta ga znam... kolko vidim s prozora.. Aj ja te **cimam** sutra u 12 i 15, pola 1, da krenes od kuce. Ok?? >
< Rekla sam im da kupujemo u pon...ne zanima me da ih **zivkam** 100 puta>
< **Okreni** me kad ne budes u guzvi :-) >
< Pile, izvini molim te za sinoc.. Ajde **zovni** kada budes mogla.. >
< Bacaj se na pisanje! **Odjavljujem** se... >
< Pretpostavljam da spavas ;-)- Dodji kod nas na rucak danas, npr. oko 3 – **javni** se kad budes mogao :-* >
< Poslala sam vam slike :-)- **Sibni** i ti svoje kad budes mogao, ok? Nadam se da si dobro i da završavas kako treba sve to za fax;-)- **Kuckamo** se, cmok :-* >
>
< Izvini ali necu moci veceras da stignem. Imam neku poslovnu veceru oko 8. **Tipkamo** se. >
< Vazi, javi se kad dodjes! Srecan put i lepo se odmori! :-)- brate, proslo godinu dana, znaci odmah 'bre' da nadoknadimo :) p.s. **Riknuo** mi android, sad samo sms imam >
< Meni jako **zabada** net.. Tako da ono.. I nije los izgovor da **pustim** poruku :p >

Следеће примере смо издвојили јер илуструју још једну игру речима. Наиме, овде се медијуму додаје звучни ефекат, такође у циљу постизања ефектног израза.

(M 78) < La la la la laaaaaa **Ne cujem teeeee** :-D >
< Palim za Bl. Budi dobra ;-)- **Jel cujes sta ti kazem/pisem!**? >
< **Cujem, ne moras da se deres** :-P Ja sam uvek dobra :-)- Srecan put >

Експресивност и сликовитост жаргонизама нарочито се виде у изразима који се користе за опис физичких и духовних особина. Млади настоје да буду духовити и шаљиви у свом начину изражавања и често једни друге називају погрдним и вулгарним именима.

some, seljaku, keva, supak, riba, idiot, cvecka, lujka, stipsa, blento, matori, majmune, dzukelo, stoko, budalo, fuksa/fuksica, lik, likusa, gotiva lik, glupaco,

brate/brte/brt/tebra, buraz, brale, sine, ortak, faca, (nemoj biti) penzija, folirant, stekaro, ispaljivacica, slepci, kreteni, ludaku, konju, streber, retard, debil, sabane, nadrndana, zeno, mentol

(M 79) < Pa **some** poslao si mi jutros u 8 :* pa ti ja sad odg. Na to... sta se cudis... :D nemam kredita Tamara! >
< Hahahahaha.. jao **seljaku!!** :D >
< **Sabane** idi uci >
< Mogao si da dodas jos dvesta dinara, pa da zaokruzis iznos, **stekaro** jedna!:-) >
< **Matori**, nemoj mi se siris tu, oduzecu ti privilegije...pocev od auta...:-P>
< Jesam, tu mi je u kesi, nego pricam za USB, **glupacooooo** >
< **Brate** kakav je provod >
< Odlicno odlicno :-) Ima neke vajde od tebe **blento** :-D >
< Lepa je **likusa!** :P msm sori hahaha >
< Jao kakav **kreten!!!!** >
< Hahaha kakav **retard!** Evo je jana ilic samnom u busu, ali me nije skontala! Znas kako se prolepsala :O >
< Nije, imamo vec dve devojke...fali jos jedna za 2 taxija... nemoj biti **penzija!** >
< **Ispaljivacica** sam znam, sorry jos jednom i fala tebi na razumevanju, cmok >

Из наведених примера видимо да је најчешће употребљаван облик вокатива. Без обзира на то што се једни другима обраћају погрдним називима, из контекста порука можемо закључити да млади такве речи не доживљавају негативно, већ напротив, на тај начин показују блискост и пријатељски став. Из истог разлога употребљавају речи које се односе на родбинске везе, као што су *brate/brte/brt/tebra, buraz, brale*. Међутим, када погрдним речима називају неку трећу особу, онда овакве речи у себи садрже негативну конотацију.

Такође је уочен велики број жаргонских израза које млади користе да опишу своје расположење и/или свој емотивни доживљај неког догађаја.

smor, havarija, bruka, haos, raspad, prpa, strava, sigurica, uzas, bedak, vrh, hit, blam, krs, fora, sok, blablalba, simpa, mrak, ludilo, bag, bleja, superiska, smaranje,

opusteno, nebitno, bezveze, bukvalno, realno, slogirano, trulo, laganez, ful, kul, definitivno, kida, razvaljuje, tipa, fensi, retardirano

(M 80) < Bas **smor!** Jao jos mesec ipo dana do raspustaaa! >
< Ma izasao odmah posle drugog :D jaoj **havarija**.... >
< Auu tek sada?!? **Haos**.. Aj pa ti mi javi za napolje! Aj u 7? Haha >
< Samo jos da mi prodju sutra i prekosutra i onda petak **blejaaa** :D >
< Jeste :P **blammmmmmmmmmm!** Boze ja cu bezati od njega u skoli!!! >
< A u ostalom delu Evrope, **tipa** u Nemackoj, Engl, Holandiji itd su sve uzasne oluje i sve je **krs** samo je na Balkanu **ful** :D >
< Pa ja sam ti isto rekla da nije toliko bitno ako se svidjate jedno drugom, **realnoo!** Otkud znas? >
< Jaoooo **stravaaa!** Ma bezveze sam htela da te zovemm >
< Ahahah, **bukvalno** tako, smrc buhuuuuuu, a posle kazu da smo matorke, a mi se zezamo kao prava deca :-))) >

Млади користе читав низ различитих термина за изражавање позитивног расположења у односу на некога или нешто (*vrh, hit, simpa, bleja, superiska, ful, kul*). У неким случајевима, основно значење ових речи је потпуно супротно од позитивног значења које имају у омладинском жаргону (*havarija, haos, strava, mrak, ludilo, kida, razvaljuje*). Са друге стране, млади су креативни и у изражавању свог негативног расположења и критике (*smor, bruka, raspad, prpa, uzas, bedak, blam, krs, sok, blablaba, bag, smaranje, bezveze, slogirano, trulo, retardirano*).

Следећа група примера односи се на неке појмове из свакодневног живота. Ефектност жаргонске лексике млади постижу тако што на оригиналан начин користе различита творбена средства како би креирали домишљате и духовите изразе. Скраћивањем су настали *komp, fon, kunt*, пермутацијом слогова или гласова *vugla, fuka*, морфолошким прилагођавањем позајмљеница из енглеског језика *spika, kul, mjuza*, али и комбинацијом различитих творбених процеса *tekma, fuca, dindze*.

tekma (utakmica), fon, cvidže (naočare), bajs, vugla, gajba, ekipa/ekipica, kapiš, fuca (fudbal), bus, sket, komp, pivce, frka, cim, fazon, faca, ispala, kunt, kinta, evriči, svirka, lova, dindže, ladnoća, bolnaja, fuka, tipo, šuljka (košulja), spika, mjuza, kul, mata, geos, bios, fora, bataja, čuka (sat)

У наредне две поруке видимо још један пример оригиналности у креирању сопственог језичког израза. У овим примерима млади покушавају да превазиђу ограничења медијума (недостатак погледа, геста, прозодије) и да на оригиналан начин искажу своје емоције.

(M 81) < *Dobar daaaaaan (kez), Kako steeeee? (kez) Ja sam dosla da se raspitam kada bismo mi (jadni) studenti mogli da ocekujemo refundaciju putnih troskova za odlazak u Parlament? (kez) >*
< *Mikooo (uzdah) Mikooo ☺ >*

Поред речи које типично припадају говору младих људи, у жаргонизме се убрајају и нестандартни начини изражавања. Млади свесно користе измењен изговор и елиптичне реченице како би њихов говор задржао карактеристике говора младих, који настоје да буду духовити, неформални, посебни и неконвенционални.

(M 82) < *Dej si pile? >*
< *Eve me dodjoh do fona :-D idem ujutru u maxi, ce ti kupim :-D >*
< *Si vido prognozu? >*
< *Aj, zemo... >*

Оно што такође карактерише језик који млади користе у писању кратких порука јесте ономотопеја, подражавање звукова из спољашњег света гласовима и другим језичким средствима, са циљем да се код слушаоца или читаоца изазове сличан акустички утисак¹⁹. Употребом ономотопеје млади желе да на звучан, сликовит и експресиван начин искажу своје емоције, попут употребе емотикона²⁰.

(M 83) < *Hvala ti, draga moja! Bas si me obradovala:-) Cmok :-* >*

¹⁹ Будићи да је ономотопеја транспозиција неартикулисаних крикова и буке у артикулисани људски говор, она може бити само апроксимативна, па ономотопејске речи имитирају или боју звука, или ритам, или мимику, или артикулациони механизам.

²⁰ Поповић, Љ. (2009). "Комбинација ономотопеје са емотиконима резултира синкретичком емотивизацијом дискурса – када се у циљу јачања перлокуције активира више канала допремања емотивне поруке – писани, семиотички ликовни и аудитивни ономотопејски".

< Siss izlaziš? <3 **coka** >
 < Da probas? O.o pa sta su ti radili moji kad si izlomljen:-D:-D uh,banja zakon:-D :p samo se ti kaci s nama:-D :p **Mwah mwah**:-D >
 < Hahahahahahahahahahha ne verujem :) **mwa** >
 < Aaaaaa, znaci na ti nisam prioritet za vidjanje odmah sutra ili prekosutra? **Ccc... Dobro te, dobro... smrc smrc smrc... Saaaaaalim se ;-**)
 Moze vikend, nesto popodne/predvece, ok? >
 < **Hmmmmmm... razmislicu... >**
 < **Khm khm... Toje LAZ! Podsetimo se pitanja: kako ti se zvala bivsa devojka? Na to nisam dobila odgovor! Tako da ti je bolje da cutis, ne mozes protiv mene, ja sve pamtim :p :) boze u 7h ces da spavas... Aj lepo dzonjaj :-*** >
 < **Ufff, bas sam se potresla :p :-*** >
 < **Mmmmm... moj dorucak :-D** >
 < A sto nisi zvao blentavi? Ja treba da gledam u pasulj, **cccccc... >**
 < Popodne smo tu, osim S. Dodjite pre aerodroma, a? U 2 imam kako kazes bal vampira kod B. **Grr** >
 < Hvala puno, Dunjice! Napolju sam, pa ne mogu da pisem, **brrrr**. Vidimo se u subotu. :-* >

Najчешће и најразноврсније су ономатопејске речи којима се подражава пољубац (*cmok, cmox, mwah/mwa, coka, cokete,...*). Остале издвојене речи су примери ономатопеје који се иначе користе у писаном тексту, с тим што у језику кратких порука млади њихову експресију појачавају нпр. понављањем речи (...*smrc smrc smrc...*) или понављањем графема (*Hmmmmmm,...*; *Ufff,..; ccccc...*).

3.3.1.1. **Вулгаризми**

Вулгаризми или простачке речи такође спадају у нестандартне језичке изразе, који се често користе у неконтролисаном говорном језику, али се ретко пишу (Бугарски, 2003а). Савић и Митро (1998: 8) дефинишу псовке као "један облик говорног чина експресива којим говорник изражава одређену конверзациону навику, став или емоционални однос према саговорнику (конкретном или имагинарном), према ономе о чему говори, према самом себи или некој вредности". Иако не спадају директно у омладински жаргон, циљ нам је био да утврдимо учесталост употребе

вулгаризама и псовки у језику кратких порука млађе популације и да видимо у којој се мери оне преносе из говорног језика у овај писани жанр електронске комуникације. Међутим, иако се пронађени вулгаризми крећу од погрдних назива до врло експлицитних псовки, желимо да истакнемо да у односу на обим анализираниог корпуса фрекветност њихове употребе није толико велика. У анализираним кратким порукама нису забележени примери у којима се користе псовке или вулгарни изрази да би се испољила вербална агресија или увредила особа којој се шаље порука, док Радић-Бојанић (2007) наводи да је много више негативних ситуација, са испољеном агресијом и увредама, него позитивних контекста, у којима учесници у ћаскаоницама користе вулгаризме и псовке.

- (M 84) < *Jeeeeeeeeebiga, omeli me Turci, majke im ga nabijem :-D* >
 < *Hahahaha, ne seri da si stigla :-D* >
 < *A natasa jedi govna hahahaha* >
 < *Ma da, i ja kenjam :D* >
 < *Hahahahah e ne zajebavaj :D hvala :D srećan mi rođendan :D* >
 < *Hahahahah.. krećenu :P* >
 < *To, konjuuuuuuuu :-)* >
 < *Pi*koouuuuuuuuu :-D* >
 < *Gde si, bemmumisa?* >
 < *Kuj te jebE :-P* >
 < *Dan mi je uz qrac! Uvalili su mi takvu kosku na poslu, stite jednu koleginicu koja bi trebalo to da radi, pa su uvalili meni jos i to, na sav redovan posao! Popizdela sam!* >
 < *e jbg majkumu. pa od chega. shto mi krivo* >
 < *Odlicna su mesta :) volela bih da smo isle zajedno al jbg <3* >
 < *Jbt, i dalje ne verujem! :-D* >
 < *Ja tek kod SKCa, cekam jbn tramvaj... wtf?! Je l' danas subota ili nedelja, jbt?!?* >
 < *Ma nista me ne pitaj.. Opet sam napravila sranje.. :(((Sva sam sjeb.. pravo da ti kazem. :) >*
 < *My location – Repnica! WATAFAK??? DE SAM TO JA?? >*
 < *Onda uplati 20.000, kad si vec toliko darezljiv, mamutijebem... >*

Анализирајући функције које има употреба вулгаризама у регистру кратких порука дошли смо до следећих резултата. Учесници у комуникацији кратким порукама углавном користе вулгарне речи да би се нашалили. Шала у којој има псовки могућа је једино између блиских и пријатељски расположених саговорника. Чак и када се једни другима обраћају погдним именима, учесници у комуникацији обавезно користе нека од средстава која нуди овај медијум (емотиконе, вербализацију смеха, понављање графема) како би ублажили свој исказ, односно пренели своје добре намере. Из истог разлога се користе скраћенице, звездице или спојено написане речи.

3.3.1.2. *Идиоми и колокације*

Под лексикологијом у ширем смислу најчешће се мисли на лексикологију проширену фразеологијом, науком о фразеологизмима, због тога што се увођењем фразеологије проширује број јединица у лексичком систему (Драгићевић, 2007). У овом поглављу, у оквиру анализе лексике, издвојићемо и неке идиоме за које сматрамо да такође припадају омладинском жаргону. Према Драгићевић (2007) "фразеологизми (идиоми, фразеолошки обрти, фраземи, устаљене конструкције) јесу устаљене језичке јединице које се састоје од најмање две речи и имају јединствено значење".²¹ У поглављу о карактеристикама фразеолошких јединица, термином идиом Мршевић-Радовић (1987) именује јединицу са искључиво конотативним значењем.²² Значење идиома, као врсте фразеологизма, посматра се као целина, а не као збир значења њених саставних делова. Мршевић-Радовић (1987) наводи да фразеолошкој јединици, као сложенем знаку, одговара једно (јединствено) значење, које се у литератури назива опште или глобално. Прћић (2008) идиомом назива

²¹ Тако, на пример, конструкција *кад на врби роди грожђе* спада у фразеологизме зато што је то устаљена вишечлана језичка јединица, јер се у њој не може мењати ни ред речи ни саме речи у њој, а и јединствена је јединица, јер цела конструкција означава *никад*. Према томе, *кад на врби роди грожђе* јесте експресиван начин да се каже *никад*.! (Драгићевић, 2007)

²² Ауторка такође анализира значење и употребу следећих термина: фразеолошка јединица, фразеологизам, идиоматска фраза, устаљена фраза, фразеолошки обрт (израз, конструкција), устаљени обрт (конструкција), фразем. (Мршевић-Радовић, 1987)

редован, а понекад и систематски, спој најмање две лексеме, а често више њих, како семантичких тако и функцијских, по правилу унутар одређене синтагме или реченице.²³ Овде ћемо навести неке примере идиома које смо пронашли у нашем корпусу.

Boli te/me uvo, boli me dupe, lud sto posto, ko te sisa, kao pusten sa lanca, za sve pare, do jaja, dva dana jahanja, gledati u pasulj, uprtiti k'o mazgu, sve u 16, pamti pa vrati, sve po spisku, ne znam gde udaram, hvatati zjale, drzati fige, uvaliti kosku.

(M 85) < Sineee, a drugare ne zoves! **Boli te uvo...** >
< Ahhahaahaha :-D **bole tebe uvce** :-) Sta radi Ancica, je l' je pustas jadnu da ode i kuci s vremena na vreme? ;-)>
< E ipak necu da ti kazem nemoj!!! **Boli me dupe!** Ima da mislim na sebe! Ja hocu i ne zanimaju me drugi!
< **Ko te sisa** :p >
< Ahahaha znaci **do jaja** je bio odmor, tako treba! :) ja putujem za nedelju dana tako da moze za vikend. Ajde zvacu te u petak da se dogovorimo :) >
< Pa to je fin decko, a ne ko ti, **kao pusten sa lanca** :p ajd >
< Iako si ti moj zaboravio, ja ipak pamtim datume i cestitam :-P Srecan ti rojendan mrcino! :-) Sve naj, uzivaj, slavi i ucirkaj se **za sve pare** ;-) cmok :-* >
< Da, da, donosi sta drugi skuvaju **sve u 16** :D ne smaram se previse, nego kratke posete pa ne mogu sam da vezbam hodanje po ceo dan :D >
< E da popizdis! Vec 40 min pokusavam da posaljem mejl, a govno internetsko zajebava! Zamisli! Na svu muku, jos i ovo! Sutra zovem sbb da im **sve po spisku...** >

Сви наведени идиоми пренети су из говорног омладинског жаргона у језик кратких порука и задржали су своје јединствено идиоматско значење (нпр. *boli te uvo* = *немој се секирати*; *do jaja* = *фантастично, одлично, изванредно*).

У корпусу кратких порука младих пронашли смо примере фразеолошких израза који се називају колокације, и које Бугарски (2003а) одређује као уобичајене лексичке везе, али без формирања чврстих фразеолошких јединица. Драгићевић

²³ ... идиом представља више или мање компактну целину – са становишта форме, функције, садржине и употребе, образујући на тај начин посебну јединицу лексикона и посебну одредницу у речнику. (Прћић, 2008)

(2007) указује да се у истраживањима лексичких односа у области лексикологије, недовољно пажње посвећивало анализи различитих типова синтагматских лексичких односа, односно "семантичком утицају једне лексеме на другу у линеарном низу"²⁴. Како Прћић (2008: 149) наводи колокација представља уобичајен, а понекад и редован, двочлани спој једне лексеме с неком другом, по правилу унутар одређене синтактичке јединице – синтагме или, нешто ређе, реченице, или као сложена колокација. Колокације чине уобичајене лексичке везе²⁵. У нашем корпусу најчешће колокације су комбинације придева и именица (*cista glupost, krcat autobus*), глагола и именица (*nabaciti piletinu, pasti vidjanje, legla lova, pisati puskice*), али и друге комбинације (*mrtva umorna, brdo predmeta, valjati se od smeha, smoriti se k'o bulja*).

(M 86) < Pa kao kad ostane sam. A to je, oseca usamljenost i onda utehu tu trazi. Al to je **cista glupost** jer nije svestan da mu to ne moze pomoci <3 >
 < ... kad ti meni **nabacis** neku **pilecinu**, da omastim prsti, pa da sve cokcem :-D >
 < Tako je! Nego kako nego sa preduzece :D stvarno nista ne propustas Gago, jer je jбно blato, i uzasna je magla... ali nadam se da cu ozdraviti od planinskog vazduha :) i kuvane rakije :) ajd ako hocete za vikend da **padne vidjanje**, krajnje je vreme! :* >
 < Ma **crkla mi bat** a nisam kuci >
 < Hahah, ma ne sa mnom skocko, mica **je online**. :-D jesi ti nocas treca? >
 < Mare mogu tek od srede, u guzvi sam, a hocemo **sto posto** da igramo. Pozz >
 < Drage moje, da li ste raspolozene za **casicu razgovora** i nekoliko casa Mohita sa Majom i mojom malenkoscju? Npr. sledeca nedelja, ponedeljak ili utorak, oko 20h :-) Ljubim vas ja !!! :-*:-* >
 < Pa da, ali i tebi treba vremena da kazes sve, **uhvati te trema**, bar je mene :P Da, obe smo dobile 5 <3 >

Неке од наведених колокација настале су са појавом електронске комуникације и свакако представљају жаргонске изразе (*crkao telefon, crkla baterija*,

²⁴ Више о појмовном и значењском одређењу колокација видети у Драгићевић (2007), поглавље 9. 'Синтагматски лексички односи'.

²⁵ По својој суштини, свака колокација чини садржинску, функцијску, а делом и формалну, целину, која пружа опис специфичне микроситуације у ванјезичкој или језичкој стварности. (Прћић, 2008: 149)

riknuo telefon, kopati/brljati po netu, biti online, ucitavati slike, zahtev za prijateljstvo), док остали примери представљају колокације преузете из разговорног језика, али које млади често користе у неформалној комуникацији као што је комуникација кратким порукама. (*sto/100 posto, sto/100 godina, sto/100 puta, casica razgovora, drzati palceve, trac partija, krajnje vreme, imati lufta, i tako to, grizla savest, uhvatila trema, zarazno se smeјati, kako stojis s vremenom*).

3.3.1.3. Англицизми

По свом пореклу, речи се деле на домаће или изворне и стране или позајмљене. Стране речи су оне речи које су позајмљене из неког другог језика, и како наводи Бугарски (2003а) то представља "најчешћи начин проширивања речника, и односи се на просто преузимање речи и израза из језика даваоца у језик прималац, у истом или приближном значењу, а уз фонолошко-графолошку адаптацију, тј. прилагођавање изговору и писму језика који позајмљује." Позајмљенице представљају саставни део речничког (лексичког) фонда сваког, па и српског књижевног језика. Како су оне настале као последица различитих географских, историјских и културно-цивилизацијских контаката, позајмљенице у српском језику воде порекло из великог броја језика и деле се на: романизме, грцизме, турцизме, германизме, чехизме, русизме, хунгаризме и англицизме (Станојчић, Поповић, 2011).

Ми ћемо овде анализирати употребу англицизама у комуникацији кратким порукама с обзиром на велику учесталост њихове употребе у говору уопште, а посебно у говору младих. Будући да је енглески језик присутан у различитим областима савременог живота у многим језицима света, англицизми се још називају и интернационализми. Међутим, Прћић (2005: 19) сматра да "због своје доминантне међународне улоге комбиноване с извесним својствима страног, другог и матерњег језика" енглески језик добија "нов, социолингвистички условљен, квалитет који би се најприкладније могао изразити називом енглески као одомаћени страни језик", и што

у случају српског језика доводи до настајања "једног новог специфичног варијетета, који би се могао подвести под домен социолекта"²⁶.

Анализу употребе англицизама приказаћемо тако што ћемо примере класификовати на основу степена њихове адаптације у складу са графолошко-фонолошким и морфолошким нормама српског језика.

У порукама младих забележен је велики број енглеских речи, написаних у оригиналу, што представља пример нулте адаптације, односно дословног преписивања оригинала. Постоје различити разлози њихове употребе, било да именују појмове из области рачунарске технологије:

(M 87) < *Koliko je? Ali smor je zato sto je kao telefon a nije telefon haha neeee iPhone je vrhh :D* >
< *Mozes na viber/skype?* >
< *Probaj ako ima opcija da na telefonu wireless hotspot pa da se laptopom konektujes na taj wifi sa telefona i onda posaljes* >

или наводе оригиналне модне робне марке, или називе локација или фестивала.

(M 88) < *Svaka vam cast za pakovanje, ja uvek u poslednjem trenutku :-D A je l' se spakovao i Princ 01? I smislio koje ce marke da nosi po Finskoj? Da li Tommy Hilfiger ili Marks&Spencer? :-P* >
< *Jel bi hteo u subotu na Jimmy's?* <3 >
< *Drugari, hajmo na pice u cetvrtak, 25-og od 20.30h! :) Naci cemo se u baru 'Korto' u Nusicevoj. Za neupucene to je pored kafica 'Greenet' i svaki 3. koktel je besplatan :)* >
< *Utorak, 20h, moze?:-) Hocete negde u centru, tipa Coffee Dream kod Doma omladine (gde smo onda sedeli), ili negde drugde, gde vama dvema vise odgovara? ;-)* Смок >
< *Pileeeee :-) Nisam ni za kakve akcije, nazalost :-(Udarila sam nogu pre neki dan, pa moram malo da mirujem :-| Kako si mi ti? Ides na Beer fest?* >

²⁶ Прћић (2005: 69). "Овај нови социолект својствен је урбаним, обично двојезичним, људима млађе генерације, започетог, а незавршеног образовања, који своју језичку и другу културу стичу углавном путем популарних медија. Хибридни језик којим се они, а понекад и не само они, служе, може се назвати једино англосрпским језиком: то је врста српског језика који (све више) одступа од својих норми и (све више) бива употребљаван према нормама енглеског језика".

Такође је забележено да млади углавном све што је везано за музичку и филмску индустрију на енглеском језику пишу у оригиналу

(M 89) < Odslušaj pesmu od **ellie goulding burn!** Vazi, vazi!!!! <333333 >
< Ako je ovo glas od **Britney u scream and shout** ja dam glavu... Ima jedan deo gde nema sanse da ona peva. >
< **Winners and losers** opet na **fox life** ^^ >
< Nego, kad smo vec kod zike, kako ti se cini **stay** od **rihanna**? Ja odusevljena >
< E, pozdravio te **James McAvoy!** >
< Pa nek ukuca samo **watch series online**, ali to je bez prevoda, tu ona gleda <333 >

Неки англицизми се користе као стилистичке варијанте (нпр. *cool, sorry, ok, happy, hello, please*) и одраз су креативности, односно игре речима, пошиљаоца поруке.

(M 90) < Nijee bre! :D e pa **cool**.. cestitam :D >
< Kasnimo, **sorry**, krecemo tek za 10 :-(>
< Aha... pa **ok**.. Sad ide lepo vreme pa da vozimo :-) >
< Cini me **happy** da znam da imas lep dan >
< Draga, **hello!** :) Da li bi ti odgovaralo u cetvrtak da se vidimo? Ti predlozi gde da se nadjemo, a sto se vremena tice neka bude u 18h ili u 20h.>
< Poslala sam ti mejl, baci pogled, **please** ;-) >

Уочили смо да одређени број младих људи, студената филологије или свршених филолога, пише делове реченице, а понекад и целе клаузе на енглеском језику, правилно граматички, семантички и прагматички употребљене. Ово је још један доказ да млади не виде комуникацију кратким порукама само као начин брзе размене информација већ врло свесно граде слику о себи бирањем стила и начина свог језичког израза.

(M 91) < **Thanx anyway**, bas si pametan :-) >

< E super :-) Javljam ti sta i kako cim ja saznam vise info ;-)
Have a nice day! :-) Ljuuuuuuuubim :-* >
 < Ok, guapa, uzivaj :-) I ne daj se, **be yourself!** ;-)
 Kod mene nista novo, a kod tebe? Sasa se javlja? Besos :-* >
 < Hahahahaha Sto si bezobraznaaaa :p... poz Jelenu i **see ya next week** :) :-* >
 < **Coming in approximately 10 minutes** ;-)
 ... or more :-D >
 < Pa vidim ja ne stizu ti Viber porucice... **how very strange, indeed...**
 ajde drz' se tu, **wrap it up** sto pre mozes na poslu pa pravac kucici da uzivas ;-)
 Cmok :-* >
 < Sutra mi dolaze iz ZG-a neki, vidimo se **next week** :-* >
 < Koji je ovo haos napolju? **Drive safely** ;-)>
 < **Hello!** :) Dobro smo stigli, lepo se provodimo! :) Nema problema za sinoc! :) **Wish you were here!**
 Svi te pozdravljamo, a ja te ljubim! :) >
 < Dakle, jos jedan izignorisan poziv...ccc...**you just never stop, do you?** :-P
 Eee, a je l' si vec u aeroplanu? >
 < Ne znam sta da ti kazem, osim – **hang in there!** >

Често можемо наићи на примере додавања српских граматичких и лексичких морфема англицизмима који су написани у изворном ортографском облику. Анализом смо уочили да су то углавном речи везане за нове технологије јер у српском језику често немамо одговарајући превод за њих, а њихов транскрибовани облик би многим био непрепознатљив (нпр. *iksplorera, jahua, dzitoka,...*).

(M 92) < Caos Emilija! :) Nadam se da si super! Ja sam juce stigao u UK, i sve je perfektno. Kada ti odgovara da se cujemo preko **Skypea**? Zelim ti predivan dan X* Dejan >
 < E bre, sta uradi s **Viberom**? :-(>
 < Ma evo, sad sam preko **explorera** i **yahooa** poslala mejl... ali gmail i dalje nece... >
 < Di si, je l' sve ok? Pisala sam ti danas na **gtalku**, ne znam da l' ti je stiglo... Mislim, cmoka :-* >
 < Nemam ni ja, al' zato znam kako da **forwardujem** onima koje uveseljava da vide cirilicu :-)>
 < Ako moze to xD sinoc sam nesto cackala, meni na tom **twitteru** nis nije jasno... msm kako se **twittuje** i to :-P samo blenem i citam sta su drugi **twittovali** xD >

У подкорпусу младих пронашли смо примере измењеног преписивања оригинала у циљу постизања одређеног комуникативног ефекта. Да се овде ради о намерној модификацији оригинала видимо из њихове комбинације са неким специфичностима језика кратких порука, као што су емотикони, понављање графема, те комбинована употреба интерпункцијских знакова. Пошиљаоци порука на овај начин настоје да буду занимљиви, забавни и оригинални.

(M 93) < E ovaj Milan sve zaboravi da mi kaze :-) A preko koje agencije idete? Kafica moze **ofkors**, super, bas se radujem ;-) Ajmo krajem sledece nedelje, ako ti to odgovara? Cmok :-* >
 < Ma kreteni... Znaci, znas ti to sve kako ide, pa da me sprovedes, posto ja nemam pojma :'(Onda cemo **tugedr** :-) E a koliko je uclanjenje? >
 < **Lavju tuuuuu** :-* >
 < **Jur' velkam** :) >
 < **Ouki douki** :-* >
 < **Yes, ser(onjo)!!! :-):-:-)** >
 < Ma ja sam slobodna **ol d tajm**... samo mi se danas ne igra >
 < **Gud morning**... Ja imam boxic vcrs, pa jedino opet posle? >
 < **Kol mi!** ;-) :-* >

Устаљена пракса у српском језику подразумева фонетско транскрибовање страних речи, у нашем случају англицизама, на оба писма, ћирилицу и латиницу. Наредни примери илуструју тачну или приближно тачну транскрипцију оригинала, са додавањем српских граматичких и лексичких морфема.

(M 94) < Ne znam sta da radim sa memorijskom i futrolom... dal da zadrzim?? Ja se nadam da cu isti **fon** kupiti.. da ne bude da sam bzv zadržala >
 < Zamisli da mu se svidjam hahahahahahahaha jaoooooo !!!!!!!!!!!!! **Sori** ako te smaram! **I sori** ako ucis! Ali sta je hteo da uradi ?????? >
 < Ja sam zvala ima jos 9 mesta i treba da se odnese potvrda da se upise mesto na njoj i da se **bukiraju** mesta i to je to... ili neko danas da ode to i zavrsi ili da se ceka sutra pa ako bude bude ako ne ostali smo bez mesta i to je to >

< *To bi mu bila jedna od opcija :-D Al opet – nasla si koga da pitas, sta ja znam o finom ponasanju i kulturi, vidis da su me **banishovali** iz Drustva u kom sam poznata kao ‘ona mala bezobrazna i arogantna’ :-D >*
 < *Neki **apdejt** nesto? Inace, sanjao sam te :P >*
 < *Hahahahahahaha **sou** :))) ajde uzivajte, dok se vi zajebavate ja ucim ovde, sutra mi ispit :) inace, bio sam u nemackoj, doterao masinu :) >*
 < ***Lajkovao** mi je sada sliku na instagramu hahahahahah, a mozda nije video <3 >*
 < *Aha **okej**, pa pitacemo ga onda sutra, hvala ti <3333 :D >*
 < *Jel treba da idem peske do **pet sopa** >*
 < *U inat **hejterima!** :D >*
 < *Mislila sam da ce biti smor ali bas je u **fulu** koncert :D >*
 < *Stvarnoooooo? :O a mozda si **ubagovala**ahaha >*
 < *Ma dobro, nije ni bitno uostalom, samo ti nju pitaj :D napisi joj sad samo poruku na **fejsu** da bismo znali sto pre >*
 < *Imas li instalacioni disk za **Fotosop**? >*

Из наведених примера можемо видети да фонетски транскрибовани англицизми имају различиту употребу, у неким случајевима су замена за постојећу реч у српском језику (*fon* = телефон; *sori* = извини, *bukirati* = резервисати, *banishovati* = протерати, *истерати*), док се у неким другим случајевима употребљава енглеска реч због своје концизности у односу на српску реч или фразу (*apdejt* = неке новости/информације; *sou* = добар провод, лудило, хаос; *lajkovati* = рећи/показати/написати да ти се нешто/неко свиђа/допада; *okej* = у реду, наравно, договорено; *pet sopa* = продавница за кућне љубимце). Такође смо уочили и употребу енглеских речи које су претрпеле граматичке и морфолошке трансформације и добиле нова значења у српском језику. На пример, употреба енглеског придева *full* = пун, потпун, комплетан употребљеног уз именицу, у српском језику добија ново значење = одлично, изванредно, и сл. Издвојићемо и реч *ubagovati*, која има основу у техничком термину из области рачунарске технологије (*to debug* = отклонити грешку), и која је тако модификована постала саставни део омладинског жаргона са измењеним значењем = имати проблема. И последња два примера (*fejs*, *fotosop*) су илустрација постојања великог броја англицизама из области нових технологија и

електронске комуникације, који су "заживели" у говору у свом фонетски транскрибованом облику.

Последњу групу примера чине тзв. скривени англицизми (Прћић, 2005) који се односе на пресликавање енглеских речи, структура, значења и употреба у српске речи и структуре.

- (M 95) < Aaaa! **Cmok i zagrl** odavdee! Tetke, pa kako ste? Ja evo pisem, tacnije pokusavam da pisem. Sa mudrosu sve u redu. Divna je jaako. Zaljubih se potpuno. :* za vas. >
- < E drago mi je bas! :-) Kod mene ne bas tako kao kod tebe, ali intenzivno radim na tome, tako da ce biti i to ;-) **Cmok&zagrl** :-* >
- < Da znas da bismo mogle! Mnogo je proslo, stvarno ga preterasmo :-\ Aj **bicemo u kontaktu** (cescem ;-) pa cemo valjda nesto konkretno i smisliti :- D Ljuuuuuubim vas sve :-**** >
- < Stiglo, javljam ti **definitivno** cim pre! :-) Pozzzzz >
- < Jaoo ako veceras bude pala kisa pa ja cu **definitivno** da se ubijem!!!!!!!!!!!! >
- < Tako je! Nego kako nego sa preduzece :D stvarno nista ne propustas Gago, jer je **jbno** blato, i uzasna je magla... ali nadam se da cu ozdraviti od planinskog vazduha :) i kuvane rakije :D ajd ako hocete za vikend da padne vidjanje, **krajnje je vreme!** :* >
- < Karte su dz, a ne treba ti ni za usput – imam ja ;-) Samo ta **jebena** kola...>
- < Dunja, ipak ne mozemo na Skype veceraske, lepo se provedi u **Veljkoless** drustvu. Will be in touch x x x >

Издвојили смо ове примере јер смо у њима препознали структуру и употребу речи и синтагми својствених енглеском језику. На пример, фраза отпоздрављања **Cmok&zagrl** настала је по узору на енглеску фразу *Hugs&kisses*. У синтагми-колокацији *bicemo u kontaktu* препознајемо енглеску конструкцију *We'll be in touch*, с обзиром на то да смо у Речнику Матице српске нашли само изразе *бити у вези са*, *контактирати са*, *имати контакт*. Издвојили смо и прилог *definitivno* као скривени англицизам јер се у наведеним примерима његово значење не поклапа са значењем наведеним у Речнику Матице српске (**дефинитивно** прил. *коначно*, *потпуно*), већ

одговара дефиницији енглеског прилога *definitely*²⁷ = *сигурно, уистину, заиста*. У наведеном речнику међу изразима са речју *време*, нисмо пронашли колокацију *krajnje je vreme*, те смо и у њој препознали енглеску фразу *It's high time*. Придев *jebeni/a/o* и његова скраћеница *jbni/a/o*, које смо класификовали као вулгаризме, користе се у српском језику, али сматрамо да је њихова учестала употреба у омладинском жаргону настала по узору на енглески придев/прилог *fucking*.²⁸ У последњем примеру видимо необичну употребу властитог имена уз енглески суфикс *-less* (= *без*), који се у енглеском језику користи уз придев и означава недостатак одређене карактеристике.

3.3.2. Дијалектизми и архаизми

На основу критеријума о простирању разликују се речи које су ограничене на уже језичко подручје (нпр. локализми, дијалектизми, регионализми, итд.), оне које припадају целом језику и оне које су распрострањене у више језика (интернационализми) (Бугарски, 2003а). У нашем корпусу примећена је употреба одређеног броја дијалектизама. Станојчић и Поповић (2011) наводе да се у књижевном језику дијалектизми јављају, углавном, у две ситуације. У говорном језику, оствареном као разговорни супстандард, када су резултат језичког аутоматизма: матерњи језик се никад сасвим не потискује, па ће се понека таква реч спонтано јавити, и у писаном језику уметничке књижевности, када је резултат свесног одабира лексема и облика речи, ради стварања одређеног утиска у тексту. Аутори даље наводе да су многи дијалектизми истовремено и архаизми, али и регионализми, речи које се користе на ширим подручјима, него што је то подручје једног дијалекта.

Део корпуса који се односи на поруке млађе популације чине поруке које су углавном прикупљене од младих људи који припадају београдској урбаној средини.

²⁷ Oxford Advanced Learner's Dictionary (2010) **definitely**, *adv. (informal)* a way of emphasizing that sth is true and that there is no doubt about it.

²⁸ Oxford Advanced Learner's Dictionary (2010) **fucking** *adj., adv. (taboo, slang)* a swear word that many people find offensive that is used to emphasize a comment or an angry statement.

Њихова употреба дијалектизама и архаизама углавном се користи за испољавање блискости (*djesba*) или представља резултат свесног избора са циљем постизања посебног ефекта самог исказа (*leba ti, vala bas*), имитацију говорног језика (*fala, ma jok*) или једноставно пошиљалац поруке жели да буде духовит и оригиналан (*dje cula i dje ne cula, 'aljinca*).

- (M 96) a) < **Vala bas**, proklinjem glupi test :) bas sam bila raspolozena sinoc za akciju :D ljutko mi je sladje :) tagovacu te na fejsu na pospanka :p >
< **Ma jok**, evo na kompu nesto ;-) Sta ti radis? >
< Hahahahahaha :D pa kako da odem juce kad sam ceo dan bio na vezbama :p :D... e neka ste vala...odoh da uhvatim cuku sna pa u nove radne pobede :D:D >
< Odlicno odlicno:-) **Ima neke vajde** od tebe blento:-D >
< **Aman** dokle vise sugavo vreme? -.- Kako ce biti za koncert? >
< Vidi kakav je **kijamet** napolju... mozda ipak ne :-D Aj budi drug pa odradi jedan krug vezbi i za mene ;-) >
< **Ma more**, dacu ja tebi trajne posledice... po dupetu! :-P Nema nista s Reljom, nismo se culi >
- б) < Oki, nema veze, opusteno, vidimo se **ondak** za 45 min, plus-minus koji minut mog kasnjenja :-D >
< Stigla, **divanim** ispred. >
< Srecan srecan divan dan!!!! **Vazda** mi mailove slala, i sve ti se lepo desavalo, a mogle bi i na kafu ;-) >
< A je li, **oklen** ti ta info o prevozniku? Btw, je l' znas da meni uopste nije stigla ni jedna poruka od Travelina? Verovatno kontaju da, ako jave tebi, javili su svima nama ;-) Inace, jos nisam ni pocela da se pakujem, evo me u gradu :-) >
< Jao, znam taj aerodrom, manji ali simpa skroz – barem meni bio **onomad** pre 10 godina ;-) Popijte neku Deutsche Kaffee i uživajte jos malo u normalnoj zemlji :-) >
< **Elem**, a sta bi od nasih silnih dogovaranja za more? 8-) >
< Ma divne ste obe. :-) Pusi mi se, pije mi se kafa i **kanda** me zaboleda glavica. >

- 6) < O **djesba** Arena? Otkud ti u Bjeljini? Kako bilo tebi na svadbi? **Esmo** se igrali po stolovima? A sad business, kad se skajpavamo oko Parigi-ja? Zemo petak popodne? >
 < A ko mi to pise, **bolan?** :-) >
 < E hvala ti, **dje cula i dje ne cula!** Svaka ti je ka' Njegoseva, a narocito ova za kafu ;-)
 Hocemo od sledece nedelje nekad, a? Kad ides na odmor? >
 < A niuuuuuuuuje 1:1, znala sam da cete da me zajebavate za to :-P Sorry stvarno, bas mi je krivo :-(Al' taman imate dodatnu nedelju za dijetu, pa cete ipak moci da nabacite ono sivo '**aljinice**, mmmmm ;-)
 Hihihihih, ljubim :-* >
- 2) < Oke brale **fala** ti puno.. >
 < Aj, **leba ti**, vidis da od njega nema vajde... >

Наведене примере смо груписали тако што смо издвојили примере са турцизмима и грцизмима а) (*vala bas, ma jok, e neka ste val, ima neke vajde, aman, kijamet, ma more*), затим примере са архаизмима б) (*ondak, divanim, vazda, oklen, onomad, elem, kanda*), такође смо груписали примере који се односе на дијалектизме в) (*djesba, esmo, bolan, dje cula i dje ne cula, 'aljinice*). У последња два примера г) (*fala, leba ti*) уочавамо изостављање слова *h*. Ове примере смо издвојили као дијалектизме који су постали саставни део разговорног језика.

3.3.3. Закључак

Као што смо већ рекли, у порукама одраслих углавном је присутна разговорна лексика, тако да је наша анализа, на лексичком нивоу, била усмерена на лексику кратких порука млађе популације. Жаргонски језик који је присутан у кратким порукама младих увелико је пресликан из жаргонског говора. Учили смо да су глаголи најпродуктивнија врста речи у омладинском жаргону. Глаголи приказују активности којима млади описују свој друштвени живот, и показују да су динамични, слободни, урбани. Такође смо издвојили жаргонске глаголе везане за електронску комуникацију. Тематски гледано, постоји неколико различитих семантичких поља, везаних за дружење и забаву, слободно време, учење, али се

такође уочава и разноврсна употреба жаргонских речи које изражавају емотивна и психолошка стања. Експресивност и сликовитост жаргонске лексике млади постижу комбинацијом различитих творбених средстава како би креирали домишљате и духовите изразе. Уочена је и употреба ономатопеје, која има за циљ да појача ефекат емотивног исказа.

Млади се не устручавају да у својим порукама користе вулгаризме, које некад пишу у оригиналу, а понекад користе скраћенице. Употреба вулгаризама у језику кратких порука углавном има за циљ постизање шаљивог ефекта. Чак и када се једни другима обраћају погдним именима, учесници у комуникацији обавезно користе нека од средстава која нуди овај медијум (емотиконе, вербализацију смеха, понављање графема) како би ублажили свој исказ, односно пренели своје добре намере. Из истог разлога се користе скраћенице, звездице или спојено написане речи.

Уочили смо и велику присутност идиома и колокација које су преузете директно из говорног омладинског жаргона. Неке од наведених колокација настале су са појавом електронске комуникације и свакако представљају жаргонске изразе.

Такође смо уочили и употребу великог броја англицизама, који се пишу у складу са различитим степенима адаптације. У оригиналу се пишу речи везане за музику, филм, робне марке и слично, али и као стилистичка варијанта српских речи. У подкорпусу младих пронашли смо примере измењеног преписивања оригинала у циљу постизања одређеног комуникативног ефекта, пошиљаоци порука на овај начин настоје да буду занимљиви и оригинални. Поред фонетски транскрибованих англицизама, приметили смо и употребу структура и значења преузетих из енглеског језика.

Употреба неких дијалектизама и архаизама у језику кратких порука има посебну прагматичку функцију. Млади их свесно бирају и уврштавају у свој језик првенствено да би појачали експресивност свог изражавања.

4. ДИСКУРСНА ОБЕЛЕЖЈА КРАТКИХ ПОРУКА

У оквиру истраживања дискурских обележја кренућемо од теоријско-методолошке претпоставке дефиниције дискурса. Основно значење речи дискурс је "разговор", "говор" или "расправа", међутим поимање дискурса у лингвистици обухвата неколико дефиниција. У најширем смислу речи, дискурс је контекстуализована употреба језика или резултат употребе одређених лексичких и граматичких јединица у оквиру једног комуникативног чина. Дискурс се понекад изједначава са појмом текста и исказа, па се свако надреченично јединство назива дискурсом. Дискурс се сматра динамичким процесом, без обзира на то да ли се анализира са аспекта језичких (на пример, деиктичке ознаке у дискурсу) или ванјезичких чињеница (систем вредности, друштвени модели понашања, идеолошка концепција и слично).

Тема нашег рада јесте анализа језика кратких порука, који потпада под шири појам "електронског језика": *e-language, netlingo, e-talk, geekspeak, netspeak, weblish* (Thurlow 2001; Crystal 2001). Поповић (2009) користи појам *електронски дискурс*, који представља скуп посебних виртуелних жанрова електронске комуникације којима је заједничко постојање одређеног техничког медијума за њихово функционисање, и у свом раду даје основне резултате истраживања електронског дискурса са комуникативног, структурно-симантичког, функциоално-стилистичког и прагматичког аспекта.

Нас посебно занима прагматички аспект дискурса кратких порука, као поджанра електронског дискурса. Прагматика, као лингвистичка дисциплина, почела је да се развија као део семиотике. То је прва дисциплина која је увела у проучавање однос језика и говорника, па самим тим и неке нове параметре, као што су комуникативна намера и контекст исказивања (у најширем смислу речи). Како Јул (Yule, 1996) наводи, прагматичка перспектива у оквиру истраживања дискурса има

тенденцију да се посебно усмери на оне аспекте анализираниог дискурса који су иако неизречени или ненаписани, успешно комуникативно пренесени. Дакле, у прагматици дискурса, много више пажње се посвећује психолошким концептима као што су заједничко знање, веровања и очекивања учесника у комуникацији. У дискурсу кратких порука, као и у осталим поджанровима електронског дискурса, могу се анализирати различита језичка и нејезичка семиотичка средства којима се изражава илокуциона моћ исказа. Илокуциони чин обухвата оно што казујемо, њиме изражавамо наш став, намеру, однос према саговорнику. Представља комуникацијску снагу исказа, динамику која вуче комуникацију ка своме циљу. То је ниво који производи ефекат, уколико су задовољени услови.

У дискурсу кратких порука постоји читав низ различитих стратегија (видети поглавље о новим конвенцијама у писању) за испољавање сопственог става или емоција, као и за изражавање одређених реакција од стране примаоца порука. Поред тога, специфичности, како на морфолошко-синтаксичком, тако и на лексичком плану, такође утичу на развој посебног и оригиналног језика, који поприма карактеристике језичког варијетета. У овом делу нашег истраживања, пажњу смо посветили опису различитих аспеката дискурса кратких порука.

4.1. Сложеност језичке структуре

Сам назив кратка порука указује на концизан језички исказ у којем пошиљаоци настоје да са минималном употребом језичких елемената реализују жељену комуникативну функцију. На сажетост кратке поруке свакако утиче медијум њеног преноса, са ограниченим бројем карактера у једној поруци код старијих модела телефона, као и начином њеног писања, односно куцања. Са друге стране, треба узети у обзир и ванјезичке елементе, као што су брзина комуникације, те просторно и ситуационо окружење, који увелико одређују време које писац поруке има на располагању за смишљање, писање и проверавање текста поруке. Управо из наведених разлога, дужина кратких порука се креће од само једне речи или знака до сложених језичких исказа са неколико клауза.

Технолошки развој мобилних телефона у последњих неколико година значајно је утицао на првобитну концепцију кратких порука. У свом зачећу, основна функција кратке поруке била је слање кратког и сажетог информативног садржаја. Појавом мобилних телефона нове генерације, добили смо словно-бројчано-знаковну тастатуру на додир и велики екран, што у великој мери повећава брзину и лакоћу куцања порука. Такође, мобилни оператери нуде тзв. пакете претплате на коришћење мобилних телефона са могућношћу слања великог, а често и неограниченог, броја порука, те промоције са бесплатним порукама. Ови технолошко-економски услови имали су директан утицај на дужину и начин формирања језичког исказа у кратким порукама, што је показала и наша анализа корпуса, где смо уочили велики број дугих порука са више засебних синтаксичко-комуникативних јединица. Поређењем два подкорпуса, приметили смо да млади људи, првенствено тинејџери и студенти, којима је мобилни телефон саставни део свакодневне и необавезне комуникације, имају навику да много чешће пишу дуже поруке, које по својој синтаксичкој структури личе на говор, за разлику од одраслих особа којима је комуникација кратким порукама и даље првенствено средство за брзу и ефикасну размену информација. Млади користе поруке не само да размене корисне информације, већ и да опишу своја емотивна стања, изнесу личне ставове или препричају неки догађај, и на тај начин кратке поруке добијају и неке нове комуникативне функције у виду дескрипције и нарације. Пронађене су дуже поруке и код одраслих особа, али ређе него код млађих особа.

(M 97) < Marko, ako ti zbog nekih bezveze razloga pitas da otkazes nase vidjanje, a pritom se 7 dana nismo videli, sta ja treba da pomislim?! Ja necu tebi da budem obaveza, i da me pomeras onda kada imas vremena i nista drugo isplanirano! Ako je tako, a ocigledno jeste, onda ni ja ne zelim vise da se vidjamo! A pritom si i svestan da treba test da radimo, i da to treba sto pre, a znas da ne mogu sama! >

< Gde li ti lutas veceras?;-) Sad sam i ja usao u kucu, lepo je vece! Kod mene je sve ok, bio sam na moru u junu, bilo je super, bas sam se odmorio! Hvala sto si se javila, iskreno, bas cesto pomislim na tebe, al' otkud znam, ne okrenem te, valjda ne bih da budem dosadan previse. Inace, moji su svi

na moru, i tako se kombinujemo na smenu. Ja se moru opet nadam polovinom avgusta! Kako si ti? Nadam se da je kod tebe sve ok! Ej, bas bi voleo da se vidimo! >

<Draga, moram da ti se izvinim za danas, moracemo da odgodimo kaficu! :-(Naime, vucem neki kasalj danima, za vikend me zadesi i grip tako da idem na inhalacije, imam neku terapiju, pa bih morala malo da mirujem. Ali, u cetvrtak bi trebalo sa nekim drustvom da se vidim od 18h u "Veselim domacicama" i znam da ti je to dan pred put, ali ako budes mogla molim te pridruzi nam se. Izvini jos jednom! :-| >

(O 98) < I vidi da ne budes previse stroga sa Vuletom, pa dete je, i sad mu lici i da ispusti telefon i da svasta napravi... On je zlatno dete! Eto tetka mu pre dve nedelje ulazeci u bus i pricajuci sa njenim ljubljenim dragomirom a vama poznatim tecom, i ubacujuci kofere u prtljaznik sibnem telefon da sam sva tri parceta, baterija, poklopac, kuciste, skupljala po autobuskoj stanici... a moja predstava je privukla paznju koju nisam ni ukapirala dok me posle jedan iz publike nije u busu pitao jel vama ispao telefon? A kada sam pala u bg ispred zgrade i uganula nogu, tada je leteo na sut od gradilista, dracke ga jurio i ronio. Sav izgreban i izubijan, ... tako da pusti dete on je bar dete... >

Делећи поруке на "просте", оне које садрже једну реченицу или клаузу и "сложене", оне које броје више од једне клаузе, Кристал (Crystal, 2008а) је пронашао да су две трећине свих порука просте по својој структури. Са друге стране, Линг (Ling, 2008) у својој студији о разликама у писању порука између полова, наводи да је просечан број речи у поруци код особа женског пола 6.95, а код особа мушког пола 5.54. Резултати до којих смо дошли анализирајући наш корпус разликују се у два подкорпуса. У поређењу са порукама које пишу одрасли, млади чешће пишу дугачке поруке, али такође и чешће пишу изразито кратке поруке, које се често састоје од само једне речи или знака, или највише неколико речи. У зависности од ситуације, њихова преписка подсећа на кратку дијалoшку форму, по принципу једно питање, један одговор.

(M 99) S: < Kako se pise reno? >

D: < Renault >

S: < A pezo? >
D: < Peugeot >
S: < Folcvagen? >
D: < Volkswagen >
S: < Ok >

M: < Spavas? :* >
J: < Neee :D>
M: < Sta radis? :* >
J: < Izlezavaam see...Sta mi tiii radiis? :* >
M: < Blejim na trgu. :* >
J: < Nijeee brrr? :* >
M: < Nije. :* >

Код одраслих особа, примећен је другачији приступ писању порука, кроз настојање да у једној поруци напишу што је могуће више информација релевантних за одређену ситуацију.

(O 100) < Stigla jaja. Donecu ti 30 danas a ostalih 30 sutra. Zvrncucu te na interf. kada stignem (oko 17h). Pa neka nam je lep pocetak radne nedelje...:-) >
< Bazen nam pocinje od 17.30h, ali ja idem na slavu pa nama danas ne odgovara. Mi mozemo sutra od podne, u bilo koje vreme. >

Без обзира на уочене разлике у писању порука код млађих и старијих особа, у целом анализираном корпусу (20.000 порука) више од половине порука је сложене структуре, односно садржи више од једне клаузе, било да клаузе функционишу као самосталне јединице или су део дуже, зависно сложене реченице. Такође, у складу са већом дужином порука, и просечан број речи у порукама на нивоу целог корпуса био би већи од 6.

У наредном поглављу, анализираћемо сложеност језичке структуре кроз приказ врста клауза и начина њиховог комбиновања у кратким порукама, те покушати да одредимо специфичне одлике овог вида комуникације у односу на говорни и писани језик.

4.1.1. Сегментирање текста од стране аутора поруке

Како наводе Станојчић и Поповић (2011) "комуникативна реченица (= реченица у ширем смислу) јесте, дакле, синтаксичко-комуникативна јединица којом се исказује целовита (одн. завршена) порука док је клауза (= реченица у ужем смислу) таква синтаксичка јединица којом се означава одређена ситуација. Типичан облик реченице у ужем смислу јесте предикатска реченица, тј. реченица формирана помоћу глагола у личном (=финитном) облику употребљеног с функцијом предиката. Захваљујући глаголу у личном облику могуће је именовати ситуацију и конкретизовати је на временско-модалном плану и приписати је субјекатском појму".

Наш циљ је да анализирамо везе између клауза, као и начин на који се оне комбинују у кратким порукама, било у односу синтаксичке независности или паратаксе или пак зависности или хипотаксе. Овде је битно нагласити да смо користили појмове *јединице* и *клаузе* у складу са дефиницијама које је користила Тег (Tagg, 2009) и које се донекле разликују од традиционалног тумачења. Наиме, јединица се односи на текстуалну целину која се завршава неким знаком интерпункције или на начин типичан за кратке поруке (емотикони, вербализација смеха), док под појмом клаузе подразумевамо и оне реченице које унутар једне јединице функционишу као клауза у традиционалном смислу, иако немају предикат (нпр. именичке фразе).

(M 101) < *Nema vise predavanja kod njega, | **samo konsultacije**. || Premisljam se jos. || Ides sutra u pola 2? >*

(O 102) < *Raspitaj se | koliko je pregradjivanje sobe, | **ali ne sirotinjska varijanta**, | i prijavi | da su zidovi u kuhinji popucali. >*

Приликом поделе јединица на клаузе водили смо рачуна о врсти предиката, у складу са поделом предиката на прости (глагол потпуног значења) и сложени (непотпуни глагол + потпуни глагол у облику инфинитива или да + презент).

Непотпуни глаголи овог типа су модални (*моћи, морати, требати, вредети, смети, умети, хтети...*) и фазни (*почети, стати, престати, наставити, продужити, прекинути...*). Без обзира на врсту, предикат мора да у свом саставу има лични глаголски облик. Следе примери у којима смо клаузе са сложеним предикатом класификовали као једну целовиту клаузу.

(M 103) < *Draga moja, | ja sam od sad free, | al posto sam na NBGu | **i trebate mi vremena da dodjem do Ade**, | ti mi javni otprilike | kad se nalazimo:)* | *smoka:** >

< *Vera, htela sam da vas pitam | da izadjem malo ranije danas, | posto putujem za Sloveniju, | pa da bih stigla, | ako je ok?* >

(O 104) < *Vazi Zeko. | Hvala na lepim zeljama. | Nadam se | **da ce ovo vreme prestati da nas mucu i smeta da funkcionisemo**. | Mi smo kod kuce | i klimatizujemo se, | a ti ako ne mozes po vrucini ok. | Cujemo se | i vidimo. | Pozz* >

4.1.1.1. **Говорно комбиновање клауза**

Анализом синтаксе језика кратких порука истражили смо сложеност језичке структуре, са једне стране, као и појаву елиптичних језичких структура, са друге стране, о чему ће бити више речи у наредном поглављу. Посебну пажњу смо посветили идентификацији и анализи оних језичких карактеристика које су типичне за говорни језик, као што су број и структура клауза у једној поруци који често личе на низ јединица какве се могу чути у говору, чиме пошиљаоци порука желе да постигну неформалност и интимност усмене конверзације. Картер и МекКарти (Carter and McCarthy, 2006) користе појам вишеструке координације (*multiple coordination*) како би описали начин на који се клаузе комбинују у говору, било да су повезане зависним и независним везницима или знаковима интерпункције. Халидеј (Halliday, 1994) такође описује клаузе говорног језика као "низове повезане везницима, углавном координаторима (*and, but*) и субординаторима (*because, so*), који у одређеној мери функционишу као координатори". Овакву врсту комбиновања

клауза Тер (Tagg, 2009) назива *speech-like clause combination*, односно говорно комбиновање клауза. Навешћемо неколико примера, уз напомену да су клаузе одвојене једном усправном линијом (|), а јединице двома (||). Анализа је показала да поруке са типичним говорним комбиновањем клауза, углавном садрже једну дужу јединицу (М 105), а ређе две (М 106) или више јединица (М 107).

(М 105) < Nadala sam se da ce biti lepse vreme, | a ako vam odgovara | mogli bi da se vidimo oko 17 h, | jer tada stizem s posla. >

(1 јединица)

(М 106) < Ma nista, | ne moras se izvinjavati, | ionako sam odspavala samo pola sata tad...plus 2 sata popodne i plus 0 hours nocas u busu... || sasvim dovoljno, zar ne? :-/ >

(2 јединице)

(М 107) < Jao cimra kako si me obradovala! || Bas mi je drago | da si se sjetila, | hvala ti puno, | a da znas | da umirem od smijeha tvojim vicevima | sto saljes mailom | i uvijek me razveselis, || ljubim te puuunooo :- D >

(3 јединице)

< Ljubaviiii! Ceo dan ne znam gde bijem, | Lukin tata je u bolnici, | lose mu bas, | pa sam isla s njim u posetu posle posla, | sad idem na cas na nbg i tako, | uzas. || Sa ovim Milanom sto mu drzim casove imam jos samo veceras | i u sredi valjda | i posle sam slobodnaaaa, | pa ti javljam | kad mogu | i ako i ti mozes da pijemo kafuuuu sad jedno vece. || Ljubim te miko, | imam plavi lak | i mnogo mi je lep, | pitao te luka | gde si kupila, | izjavio je | da hoce da kupi 20 bocica | da ofarba motor, | mnogo mu se sviđa boja hahahaha | kreten. || Sta ti radis, | gde si, | sta si, | kako siiii? <3 >

(4 јединице)

Клаузе које се у јединицама комбинују на начин који је типичан за говорни језик углавном се повезују независним везницима или зарезима (паратакса) и/или зависним везницима, да клаузама или инфинитивима (хипотакса). Као што се може видети из следећих примера, јединица може да садржи две (М 108), три (О 109), четири (М 110), пет (О 111), шест (О 112), седам (М 113), осам (М 114), а ретко и већи број клауза.

- (M 108) < Ili da odem malo kasnije, | kad odspavam koji sat? >
- (O 109) < Posalji mi onaj broj, | ukoliko mi isključe telefon, | da mogu da produzim jos pet dana uplatu. >
- (M 110) < I mislila sam sledece nedelje nekad ;-)| ali ti se svakako javi | kad budeš mogao, | da te ne smaram ja ;-)>
- (O 111) < Ponesite mi sutra novac za srebro, | ako ste na odmoru | ne brinite | videćemo se sledeci put | kad dolazim. Lidiya >
- (O 112) < Majo, cucemo se danas | kada dodjem sa posla oko cetiri, | da se dogovorimo | gde da se nadjemo, | da ti dam ovu hranu | sto sam spremila.>
- (M 113) < Slatkisu :-)| ja cu od 17h biti u gradu | da se nadjem sa jednom drugaricom,| verovatno nesto do 19h, | a kasnije posle 21h da se vidim sa Ivom, | pa ako ti se uklapa | da se vidimo oko 19h, | pa posle nastavimo svi zajedno? >
- (M 114) *Evo i mene da odgovorim, | sto se mene tice, | moze vikend, | a pon mi je diskutabilan, | nisam jos sigurna | da li mogu, | pa vodjena time, | sta kazete na nedelju predvece?*

4.1.1.2. Специфично комбиновање клауза у кратким порукама

Са друге стране, синтакса језика кратких порука поседује сопствене граматичке карактеристике које су настале као резултат како различитих комуникационих функција које овај вид комуникације са собом носи, тако и околности процеса настанка текста те ограничења самог медијума. Ове специфичности подразумевају убачене или тематски неповезане низове клауза, као и различите елипсе које се не могу типично пронаћи у говорном језику. Назив који Тег (Tagg, 2009) користи - *text-specific clause combination* - могли бисмо превести као комбиновање клауза типично за кратке поруке. Поруке у којима су клаузе комбиноване на овај начин углавном садрже већи број "простих" јединица, односно

дужина јединица се поклапа са дужином клаузе. Пронађени су, такође, и примери у којима су на овај начин комбиноване и јединице са две и највише три клаузе, које су најчешће у некој врсти зависног односа, било коришћењем везника субординације, било употребом *да* клаузе. Наша анализа је показала, а наши резултати се поклапају са оним које је дала Тег (Tagg, 2009; 262), да кратке поруке у којима су клаузе комбиноване на начин типичан за кратке поруке често имају већи број јединица (до 6), али мањи број клауза унутар једне јединице (максимално 4), у поређењу са говорним комбиновањем клауза (максималан број јединица 4, а може бити и више од 8 клауза у једној јединици).

Следе примери кратких порука са истим бројем јединица и клауза, са две (М 115), три (О 116), четири (М 117), пет (М 118) и шест (М 119) јединица/клауза у једној поруци.

(М 115) < *Pare nismo dali, || ces sutra do njih? >*

(О 116) < *Snezo, ja sam na TMFu. || Poslala sam poruku Mii. || Predavanje je u svecanoj sali. >*

(М 117) < *Vazi! || Ja sam za! || Imamo brojeve. || Dogovoricemo se. ;):) >*

(М 118) < *Mi smo na poslu.. || briga te, || zatvori ih tamo, || kazi da ces da spavas || ljubim te :-) >*

(М 119) < *Na uscu, || mozda cu kasnije do Ade || Reni, stigoh. || Hvala ti stvarno, || ti si my angel. || Ljubim te skroz naskroz >*

Као што смо већ навели, јединице које су комбиноване на начин типичан за језик кратких порука могу да садрже и неколико клауза, али важно је истаћи да број клауза унутар једне јединице не прелази 4. Наредни примери илуструју комбиновање 2 јединице са 3 (О 120), 4 (О 121), и 5 (М 122) клауза. Следе примери порука са 3 јединице и већим бројем клауза, 4 (М 123), 5 (М 124), 6 (М 125) и 7 (М 126) клауза, те пример (М 127) са 4 јединице и 7 клауза.

- (O 120) < Isključili mi telefon | sto nisam platila racun :-) || Sta radis? >
- (O 121) < Tanja mi se javila, | ima neke majstore u subotu, | pa nece moci da se uklopi. || Da li ti odgovara mozda sutra pre koncerta? >
- (M 122) < Sto se mene tice, | moze da ostane sutra | – zato ti nista dalje nisam ni javljala;-) || Jedino ako tebi vise odgovara danas, | pa da pomerimo, a? >
- (M 123) < Gde si Kajo, || sta radis, || jako sam zabrinut | zato sto mi se ne javljas:-(>
- (M 124) < E je l' bi mogao malo kasnije da svratis do moje zgrade, | ne moras na posao | jer ne mogu sad nikako da istrcim? || Je l' ti ok? || Npr. oko 11? >
- (M 125) < Ahahaha znaci do jaja je bio odmor, | tako treba! :-) || ja putujem za nedelju dana | tako da moze za vikend. || Ajde zvacu te u petak | da se dogovorimo :-) >
- (M 126) < Super, bas mi je drago | da je sve lepo proslo :-) || Pokusavam | da stupim u kontakt sa bratom ti, | ali nesto me kulira :-D || Hvala za pozdrave, | ljubim i ja vas puno! *** >
- (M 127) < Nema problema, draga! || Hajde onda u utorak da se vidimo, | tj. da idemo na festival "Mikser", | ako ti to odgovara. || Čućemo se još, | pa ćemo da se dogovorimo. || Lepo se provedi na svadbi! :* >

У корпусу су пронађене и поруке у којима су клаузе комбиноване на оба, напред објашњена, начина. У следећим примерима видимо комбиновање јединица на начин који је типичан за језик кратких порука, док клаузе у неким јединицама представљају пример говорног комбиновања.

- (M 128) < Ma, lagano, razmisli, | ali opet nemoj ni mnogo da cekas | jer ce dosta njih da poleti kod njega ;-) || Idem sutra | pa ti javljam | kako je proslo | i sta je rekla ;-) || A ti se naspavaj, | iskoristi subotu, | ko zna | kad ce opet | da nam se ukaze prilika :-D >
- (M 129) < Nadam se | da nije nista ozbiljno kod tebe | i da ces sve brzo prebroditi. || Sedeli smo do pre jedan sat, | zezali se | i pricali. || Naravno svima si

nedostajala | a pogotovo u smesnim dijalozima. || Ozdravi sto pre. || Laku noc:-) >

Резултати анализе сложености реченичне структуре кратких порука показују разноврсну употребу клауза, по питању броја и начина њиховог комбиновања унутар јединица. Са једне стране, приближно половина порука садржи једну или две јединице, које се састоје од једне клаузе, док се у дужим порукама могу видети сложени реченични искази, односно јединице са већим бројем клауза, било да су клаузе у односу координације или субординације.

4.1.2. Специјалне независне реченице

"У специјалним независним реченицама употребљена је минимална формулација потребна да се у конкретним комуникативним условима пренесе одређена порука. Захваљујући томе, реченица је лишена комуникативно сувишних (тзв. редундантних) језичких елемената, чиме је постигнута максимално економична формулација." (Станојчић, Поповић, 2011). Аутори даље наводе да "саговорник у конкретним условима комуникације може, и поред сажете форме реченице, да схвати оно што се подразумева" и да "поред тога што омогућава економичну и динамичну комуникацију, сажета и специфична форма оваквих реченица погодна је и за експресивне комуникативне функције, односно за испољавање говорникових осећања и личног става". Специјална независна реченица је реченица са неизреченим предикатом или са глаголом у инфинитиву (*нпр. Вапра!, Не галамити!*). Ове реченице се не могу разумети ван контекста и као такве више припадају јединицама говора него реченицама јер се, због своје недовољне прецизности, у усменој комуникацији углавном користе са осталим нејезичким комуникационим средствима (мимика, гестикација, интонација и слично). Специјалне реченице представљају непотпуне реченице или исказе и њихово значење постаје потпуно тек када се допуни деловима из контекста или одређене ситуације. Међутим, гледано са аспекта функционалности, специјалне реченице функционално преносе потпуну поруку и остварују посебне комуникативне функције помоћу минималне лексичко-

синтаксичке формулације. Специјалне реченице су независне реченице, које се у комуникацији употребљавају као самосталне и завршене поруке. Њима се преносе целовите, али специјалне поруке прилагођене конкретним комуникативним условима. Оне су погодне за изражавање експресивности, кроз емотивне коментаре (*Напокон!*), узвична обавештења (*Грми!*) или узвичне квалификације (*Какав неред!*), као и за изражавање повишеног набоја кроз узвична упозорења (*Ауто!*), заповести (*Тишина!*) и забране (*Не газити траву!*). С обзиром на то да немају предикат, лексичко језгро ових реченица су именице или именичке синтагме (*Права зима!*), прилози (*Полако!*), придеви (*Нов!*), речце (*Не! Да!*) и глаголи у инфинитиву (*Не журити!*). Примере специјалних независних реченица ћемо груписати у две групе, као примере из два подкорпуса.

(M 130) < **Ma bre opusteno ;)** *razumem ja te necu racunati, videcu nesto drugo za sutra, ako budem ostala gajbi i budem ok onda cu te iscimati pa ti vidi kakvo je stanje kod tebe;* >
 < **Hahahahaha...jao seljaku!! :D** >
 < **E kukavice :-D** >
 < **Svasta s tobom Marko :D** >
 < **Ooo pa lepo :-)** **bravissimo :-)** *ma isto sam. Lepo lepo sam provela :-)*... *tek cu...E sta bih mogla da uzmem za kasalj ?? I kolko je otprilike? Sta rabodis?* >
 < **Hahah zanimljivo skroz :D** >
 < **Greska ;-** >
 < **Sjaajno! Sjaaaaaajno!** **Hahahahaha Cestitam mozgu! :-D** *E znas sta bilo na vestima? Nema vise zemunske marine :-(splavovi otisli..nema ih vise..spaseno samo 10 splavova.. Koji su bese bili tamo splavovi osim keopsa?* >p >
 < **Uuuuuu, persun, pa ti ides 20 dana na more – siroko, nema sta ;-** >
 < **konacno vise...** >
 < **Hahaha stravaa :D** >
 < **Uzasnoooo!** >
 < **Hahahaha SOKKK!** >
 < **Ahhahhahhahahaha kraaaaalj!!** >
 < **Debil bree hahaha** >
 < **Da, da --** >

< *Ha-ha blammmmm* >
< *Katastrofaaaa! Hahaha P<3* >
< *Ma ocajji:-|* >

(O 131) < *Ostalo za avgust. Zamalo pokolj. Kad da te zovem?* >
< *Srecno na maturi!:-)* >
< *Ide sporo. Guzva. Mali Pozarevac.* >
< *Blago vama:-)* >
< *Strasno;-)* >
< *Nego sta :-)* >
< *Ziva. Idem kuci.* >
< *Radim, smrc. Popodne, gora varijanta. Kako ste vi?* >
< *Nista. Stanje nedefinisano.* >
< *Samo napred. Tako ti je lakse. Sutra idemo na svadbu. Ostalo standardno.* >

Kao što se može videti iz navedenih primera, specijalne rečenice su veoma sažete i sastoje se od jedne ili dve речи или синтагме у функцији само једног реченичног члана. Као што смо већ раније навели, овакве реченице се због свог економичног израза, веома често користе у говорним комуникацијама, док се у писаном облику знатно ређе употребљавају. Њихова употреба у језику кратких порука јесте још један од показатеља колико комуникација кратким порукама по својим карактеристикама личи на говорни језик. Управо учесталост размене порука, налик на дијалог у говору, омогућава разумевање оваквих непрецизних исказа, са делимично саопштеном поруком.

(M 132) T: < *E bas sam htela danas da te zovem! :-)* Aj oko 7 da se nadjemo na nasem mestu na Bulevaru :-) >
M: < *Extra! Moze! :-)* Cujemo se samo jos blizu 7 da te ne cekam na ladnoci...;) >
G: < *Ljubi ga seka :-*E, a oces ti kod nas na rucak? Imas sta da jedes :-D* >
B: < *Mrzi me, naci cu nesto :-)* >
G: < *Pu, lenstino mala! :-P Ako se predomislis, javi pa dodji, ce smuckamo nesto, a ima i rakijice ;:-)* >

P: < Zaključio mi je 2 >

D: < Kreten! >

Анализом смо уочили честу употребу специјалних независних реченица у оба подкорпуса, указујући да и млади и одрасли теже краткоћи језичког израза ради брзине комуникације. Међутим, постоји разлика између специјалних независних реченица и предикатских реченица, из којих је изостављен предикат и које се називају елиптичне реченице. Порука реченице са изостављеним предикатом је прецизна, за разлику од делимично саопштене поруке у специјалној реченици. О елиптичним реченицама биће више речи у наредном поглављу.

4.1.3. Закључак

У истраживању дискурских обележја језика кратких порука кренули смо од анализе сложености језичке структуре. Приметили смо да се клаузе у кратким порукама комбинују на два начина. Један начин представља говорно комбиновање клауза, које подразумева вишестуку координацију, у којој су клаузе повезане везницима или интерпункцијским знаковима. Са друге стране, синтакса језика кратких порука поседује сопствене граматичке карактеристике. Поруке у којима су клаузе комбиноване на овај начин углавном садрже већи број јединица са по једном клаузом, односно низове тематски неповезаних или уметнутих клауза. Уочена је и значајна употреба специјалних независних реченица, чија сажетост и сугестивност одговарају краткоћи језичког израза овог облика комуникације.

4.2. Елипсе у кратким порукама

Како у говорном, тако и у писаном језику постоји тенденција да се изоставе речи за које сматрамо да су непотребне или нису неопходне за разумевање. Елипса (грч. *éllipsis* = недостатак) се односи на реченицу у којој је, из разлога економичности, емфазе или стила, један део структуре изостављен, а може се

реконструисати на основу испитавања контекста, или њен садржај зависи од претходне реченице. Свакодневна комуникација је пуна елиптичних дијалога, тако на питање *Куда идеш?* обично једноставно одговарамо нпр. *У град.* У одговору је изостављен субјекат [*Ја*] и предикат [*идем*], а исказана је само прилошка одредба за место *у град.* Овакав дијалог је потпуно разумљив и чак би било сувишно одговарање потпуном реченицом (*Куда идеш? – Ја идем у град.*). Исто тако питање *Хоћеш ли да тијемо кафу?* у говору се често скрати на *Хоћеш кафу?* или само *Кафа?*. Велика заступљеност елиптичних исказа у кратким порукама указује на непосредност овог вида интеракције као и на постојање заједничког знања између учесника у комуникацији о одређеној ситуацији или контексту.

4.2.1. Врсте елипси

Постоје различите врсте елипси те је потребно разликовати ситуациону елипсу са једне стране у односу на текстуалну и структурну елипсу са друге стране (Carter and McCarthy 2006: 181). Кверк (Quirk et al, 1985; 861) такође прави разлику између ова три типа елипси, на основу различитих начина на које је могуће реконструисати садржај који недостаје. Према Кверку, код ситуационих елипси пуни облик исказа могуће је реконструисати на основу екстралингвистичке ситуације, док је код преостала два типа пуни облик могуће реконструисати не на основу познавања контекста, већ на основу суседних делова текста, код текстуалне елипсе, или на основу граматичких правила, код структурне елипсе. Тег (Tagg, 2009; 264) у својој анализи кратких порука на енглеском језику поред елипси карактеристичних за говорни језик (*speech-like ellipsis*), издваја и оне које су типичне за језик кратких порука (*text-specific ellipsis*), као што су медијална елипса, те употребе копула и помоћних глагола без личних заменица у функцији субјекта.

Анализом корпуса порука на српском језику уочили смо честу појаву интертекстуалне елипсе²⁹, као и елиптичних структура, те би се елиптичност интеракције могла истаћи као препознатљива карактеристика језика кратких порука.

²⁹ Уместо појма ситуациона елипса, ми ћемо користити појам интертекстуална елипса.

Међутим, не сматрамо да су елипсе специфичне искључиво за комуникацију кратким порукама, пре бисмо могли рећи да су оне последица 'телеграфског' стила изражавања, који је свеприсутан у различитим поджанровима електронске комуникације.

4.2.1.1. *Интертекстуалне елипсе*

Интертекстуална елипса је присутна/могућа у случајевима када ситуација или контекст чине да елемент који недостаје буде јасан или подразумеван те се његовим изостављањем не ремети разумљивост исказа. То могу бити лексичке речи које су раније споменуте у дијалогу, али исто тако и граматичке речи (нпр. *заменице*) које се могу реконструисати на основу осталих структура и граматичких сигнала. Интертекстуална елипса је неформалне природе и углавном се користи у конверзацији. Пропозициони садржај који је изостављен у елиптичним реченицама углавном се односи на особе, догађаје и изражавање става кроз коментаре, чиме се потврђује постојање заједничког знања и познавања ситуације између учесника у говору/преписци. Ми ћемо груписати примере порука са елиптичним исказом управо на основу тематског критеријума. У угластим заградама [] навешћемо упитну реч која указује на део који је изостављен у датом исказу.

У следећим примерима, изостављена су властита имена особа о којима се говори, што указује на то да би оба учесника у комуникацији требало тачно да знају о коме је реч.

(M 133) < [Ko?] Nije mi se javila, a danas je nisam zvala, dosla sam kuci opet kasno, aj, pusticu joj sms za nedelju:-), ako moze, bese 19h? >
< Kad ce [Ko?] da idu kod mise >
< Pa nije glupo ako ga [Kora?] pita [Ko?] spontano da on nista ne provali>
< Necu joj [Kome?] poslati, objasnicu ti zasto B-) >
< Ne budi tako skroman :p [Ko?] pitala me je samo kako sam uspela da te zadrzim dok ona [Ko?] ne dodje :) >

- (O 134) < [Ko?] Zvali da [Ko?] podigne pasos >
 < [Ko?] Krecemo. Zovem [Koga?] posle >
 < Ima li [Ko?] i dalje temperaturu? >
 < [Ko?] Mi jele. :-) >
 < Dobro jutro. Primetila sam da ih [Koga?] nema. Obavezno se vidimo. >
 < Kupi nesto. [Ko?] Nema zelje. >

Наредну групу примера чине поруке које се односе на различите догађаје, било да су у питању уговарања виђања, састанака или неких других дешавања углавном у скорој будућности или се односе на неки претходни догађај. У овим порукама најчешће недостају детаљи који су добро познати учесницима у комуникацији, а то су често одговори на упитне речи *шта, кад, где, коме*, и слично.

- (M 135) < Dakle Ivona, svaka cast;) potrudicu se da do veceras posaljem [Шта?] prof. [Којој?] Hvala ti, sa velikim H:* ako sta jos bude bilo javicu se, pozdrav tebi, podrav tvojima:-) >
 < Caos Milena! Kako si? Mi smo zavrшили takmicenje [Које?]. Ako imas vremena za koji sat da odemo na caj [Где?]. X Toma >
 < Je l' se spremas za nastup [Који?]?:-) Kad nam pocinje [Шта?] kod Vujicke, hleba ti, zaboravih? >
 < :-) Kreten [Ко?], bas. Aj videcemo [Шта?]. Gledamo se u subotu [Кад?, Где?]. :-* >

- (O 136) < Poslacu [Шта?] po mladenu >
 < Ok. Onda u pola 4 [Шта?]? >
 < Hoces da svratis do mene [Где?] u povratku? >
 < Nasla sam sve. [Шта?] :-) >
 < Devojke, Vlada vozi sutra. Vidimo se u standardno vreme [Кад?, Где?]. Ok? >

Такође желимо да истакнемо постојање порука у којима део исказа који чини коментар на претходну поруку или део поруке представља пример интертекстуалне елипсе.

- (M 137) < Prijatno :) I ja sam bas umorna, sad cu na spavanje... >
 < Ma kako god :-) u svakom slucaju se ne vidimo... a mozda ni sutra.. mada sta ga znam.. A sta ako se ja predomislim? :-) >

< **E blago tebi...** Ja jedva nocu uspem i 6h da skrpim da odspavam, a danju tek... Mrtva sam, odmaraj i za mene :-* >

< **Hehe lepo je to.. lep predlog** :-) Cucemo se sutra svakako ;-) >

(O 138) < **Super**, kad stignes daj ga mojima pa cu vec smisliti nacin da uzgojim plod. Hvala! >

< **E, bas, mi je zao**. Navrati na sednicu da se vidimo ;) >

< **Apsolutno!** Ako cujes Gocu M. reci joj da ja idem kolima iz skole iza 4. >

< **Ekstra**. Kod vas sam u sedam na kafici? >

< **Vazi**. Mi smo max do tri ovde. Javicemo ako nameravamo da krenemo ranije. >

Коментар, као шири појам, обухвата минималне одговоре, те би се сви минимални одговори могли сматрати примерима интертекстуалне елипсе, јер се могу разумети на одговарајући начин искључиво на основу познавања контекста или ванјезичке ситуације.

4.2.1.2. **Текстуалне елипсе**

Текстуална елипса подразумева поштовање граматичких правила и односи се на изостављање оних делова реченице који су већ поменути и не треба их понављати или се део који недостаје може јасно реконструисати из самог исказа. Текстуалне елипсе се најчешће користе у сложеним реченицама после везника (*и, али*), те у скраћеним релативним и адвербијалним реченицама. У текстуалној елипси могу бити изостављене лексичке речи, али и граматичке конструкције. Изостављене речи су наведене у угластим заградама.

(M 139) < *Da ali sam poneo najmanje para od svih, bukvalno su svi poneli vise [para] od mene* >

< *Please budi ljubazna kao sto si lepa i sutra ponesi svoje slicice iz Italije da gledamo, a mogla bi [poneti] i meni helanke* :-) >

< *Guapa, kako si mi, [da li si] u guzvi, mozes li na pice veceras? :* >*

< **[Javljam vam se]** Samo da vidim kako ste i da pozelim lep dan :-) >

< **Htedoh [da posaljem/napisem]** ovaj smajli :-) >

- (O 140) < Tu je guzva, a tamo nije [guzva]. Odoh po Mateju. Ti se javi da znam da li cu moci da idem na Otvorena vrata. U pola sest su [Otvorena vrata]. Ako dolazis mi bismo ostali u Immo centru i sacekali te. >
 < Poljupci za decu i jedan mali [poljubac] za tebe. >
 < Kad planirate setnju. Mi smo planirali [setnju] posle serije Vojna akademija. Ako ste raspoloženi dodjite na kafu i da odgledamo zajedno seriju. >
 < Maki, kako ste, kako je malisa i [kako je] veliki brat? Jesi li se oporavila i kako se snalazis? >
 < Ja mislim da sam ispred vrata doduse neobezezenih [vrata] ali Marka nema >

Сви наведени примери су разумљиви и без изостављених речи, чак би, у неким реченицама, њихово поновно спомињање било сувишно. Текстуална елипса је присутна и у говорном и у писаном језику као начин економичне употребе језика, и свакако је оправдана њена употреба у концизном језичком исказу кратких порука.

4.2.1.3. Структурне елипсе

Елиптичне структуре се јављају на плану морфологије и синтаксе, и односе се на изостављање граматичких речи, као што су помоћни глаголи, заменице, упитне речце и предлози. У српском језику често долази до њиховог преклапања (нпр. изостављање помоћног глагола код перфекта, односно крњи перфекат је пример елиптичне структуре на плану флективне морфологије, али и на синтаксичком плану). Нашом анализом корпуса уочено је да је веома заступљено изостављање личних заменица, међутим оваква врста елиптичне структуре не крши граматичка правила јер се у српском језику у личном глаголском облику виде лице, број и често род субјекта (< Krenula sam <33333 >). Елипса је такође веома заступљена у упитним реченицама, а манифестује се изостављањем упитних речци да, ли и њихових комбинација³⁰. На овај начин упитни искази добијају облик изјавне реченице, која има функцију питања, што се може закључити на основу контекста или је очигледно на основу упитника на крају исказа.

³⁰ Више о елиптичним питањима у наредном поглављу.

- (M 141) < Ma.. kako god.. Evo ja [sam] legla. A ti? >
 < I ja sam :-) ali necu biti [u] gajbi >
 < Ja [sam] se probudila da tebe ispratim na posao :D Ma idem na fax sad, malo da vidim sta se radi tamo :) Blago tebi, meni se bas spava... >
 < Jesi [li] nasla cipele? >
- (O 142) < Eksprodirala [je] sijalica u spavacoj, grlo se odvojilo, leteli [su] uzareni parcici. Otisla [je] faza. Popravila [sam]. >
 < Poslala [sam] :-) >
 < Gume [su] resene, jos u 10.00 sati. ILY!!! ;-) >
 < Jovanovic [je] postao deda! >
 < Uzela [sam]. Cmok. Vidimo se veceras >

Употреба елиптичне структуре често појачава експресивност самог исказа јер својом елидираном конструкцијом истиче информативни садржај саме поруке. На пример, у поруци < Jovanovic postao deda! > елиптична структура надомешта недостатак прозодије, којом би се у говору исказало одушевљење датом информацијом.

4.2.2. Закључак

У језику кратких порука, као и у говору, присутна је тенденција за изостављањем речи које нису неопходне за разумевање. Идентификовали смо примере интертекстуалних елипси у којима се најчешће изостављају делови који се односе на људе, догађаје и коментаре, чиме се потврђује постојање заједничког знања између учесника у комуникацији. Елиптичност исказа се у порукама постиже и кроз текстуалне елипсе, које подразумевају изостављање већ поменутих речи, као и структурне елипсе, које се односе на изостављање граматичких речи. Структурна елипса је најчешће заступљена у упитним реченицама, а манифестује се изостављањем упитних речи *да* и *ли*.

4.3. Питања: врсте и комуникативна функција

Комуникативна функција упитних реченица јесте питање којим се тражи информација у вези са датом ситуацијом. По реченичном облику питања могу бити упитне, изјавне и елиптичне реченице. "Упитник се пише иза сваке упитне независне реченице, било да је упитни карактер означен формално упитним речима, или формом обавештајне реченице са упитном интонацијом, било да је то непотпуна реченица." (Пешикан и др., 2010: 135)

4.3.1. Основна подела

Питања се по форми могу поделити на општа или тотална и посебна или парцијална. Општом упитном реченицом се тражи информација о томе да ли је дати садржај истинит или не, односно да ли се одређена ситуација реализује или не. Ова питања су затвореног типа јер захтевају кратки одговор, само "да" или "не", или евентуално "можда". Општа питања почињу "свезом *да* са упитном речцом *ли*, неким глаголским обликом и речцом *ли* иза њега, речцом *зар*, или на неки сличан начин" (Стевановић, 1980: 274), али "се може употребити и неутрална реченица, јер се питање обележава и упитном интонацијом (дизањем гласа), односно упитником" (Станојчић, Поповић, 2011: 349).

Посебном упитном реченицом се тражи информација о садржини неког дела упитне реченице, а одговор на такво питање је израз којим се исказује та садржина (Станојчић, Поповић, 2011; 350), па се оваква питања називају отворена питања. Она почињу неком упитном заменицом и упитним прилогом (*ко, шта, који, какав, колики, чији; где, куда, камо, одакле, докле, кад, откад, докад, како, колико*).

4.3.1.1. Општа или тотална питања

Анализа показује да се општа питања у кратким порукама реализују на различите начине и да су много чешћа у односу на посебна питања. Разлог за то би

се могао пронаћи у ограничењима која са собом носи комуникација кратким порукама, у виду броја карактера, брзине и услова куцања поруке, с обзиром на то да посебна питања често захтевају детаљније, а самим тим и дуже одговоре. Следе примери различитих начина постављања општих питања, из оба подкорпуса.

Најчешћи начин формирања општих питања јесте помоћу комбинација свезе *да* и речце *ли* и облика презента глагола *јесам/бити* и речце *ли*. Наиме, постоје различите графолошке реализације ових упитних израза, од којих су неке граматички правилне, а неке неправилне. У складу са граматичким правилима, речца *ли* се увек пише одвојено, тако да је искључиво правилно писати *да ли*, а неправилно *дал* - облик који се често сусреће у порукама младих, док у подкорпусу порука одраслих није забележен ни један пример спојеног писања овог упитног израза.

(M 143) < **Da li** da Jelena kaze Petru da sam to jaaa? Moram sad da kazem Jeleniiii jaooooooooo ne znammmmm!!!! Pomagaaaajjj!!!! >

< Guapa, znam da si u guzvi, ali moram da te pitam nesto:) **da li** ti je slobodan 1 stan za iznajmljivanje samo za mesec dana:) ljubim puno:* >

< Ccc, **dal** si normalan? 24h ces da radis? >

< **Dal** ima neki rok za sem iz bankarstva? Ja bi to sl nedelje...vrv moze...>

(O 144) < **Da li** znas neko dete koje ide u gimnaziju matematicki smer? >

< **Da li** si danas u skoli? Treba mi tvoj savet. Poz. Maja >

< **Da li** je ostalo da si ti deurna u prvoj smeni, moram da javim Marini koja je ona smena. >

< **Da li** treba da se ide u komoru po potvrdu? Ako treba uzecu je pre posla. Pozdrav. Jasmina >

Израз *је ли* и *је л'* се пише одвојено када *је* има морфолошку, односно синтаксичку функцију у реченици, као на пример помоћни или егзистенцијални глагол: *Је л' дошла Ивана?* (перфекат), *Је л' би дошла Ивана?* (плусквамперфекат), *Је л' Ивана срећна?* (копула у именском предикату, *Је л' хладно напољу?* (копула у прилошком предикату). Из ових примера видимо да се *је ли/је л'* по правилу односи само на треће лице једнине глагола *јесам/бити*. Међутим, из свакодневне неформалне комуникације у језик кратких порука пренесена је употреба израза *је*

ли/је л' и са осталим лицима једнине и множине. У наредним примерима видећемо различите графолошке реализације овог упитног израза, растављено и спојено писање, те скраћено писање са и без апострофа, где облици *јел*, *јел'* и *је л* нису у складу са правописним правилима.

- (M 145) < **Je l'** smem da prosledim tvoj broj? :-) >
< **Je l'** mozes da mi poneses fiziku? <3<3 >
< E **je l'** bi mogao malo kasnije da svratis do moje zgrade, ne moras na posao jer ne mogu sad nikako da istrcim? **Je l'** ti to ok? Npr. oko 11? >
< A **je l** to probleem tebi? .* >
< **Jel** mozes samo da mi das fiksni, ako nije problem, posto nemam vise minuta. Hvala ti puno <3<3<3<3<3 >
< Ne, ne :D **jel** mi sutra idemo do skole? Aj danas! >
< dolazimo, **jel** u 5? >
< **jel** vas ima za basket? >
< **Jel'**? >
< **Jel** me zezas? Ahhahahaha >
< Sofija **jel** meni retardirano stoji ajlajner? Ali iskreno mi reci da se ne blamiram! >
- (O 146) < Dobro je da svakako mora doci u skolu, na dezurstvo ili na sednicu. Sad mi je malo lakse. Pozdravi je puno. Btw, **je l'** Slavici sutra rodjendan? >
< **Je l** uplacen prevoz? >
< Zaboravih da te pitam, **je l'** ima sanse da napravis sarmu za Novu godinu? :-) >
< **Je l'** mozete da mi posaljete PIB i ostalo sto mi treba za predracun? Nemam kod sebe taj papir na kom sam to zapisao... >
< **Je l'** ti dala Sanja nesto iz Avona za mene? :-) >
< Sta pricas bre? Sto? **Jel** mogu da te zovem? >
< **Jel** mozete da mi posaljete fajl sa prvom vezbom iz berzi? >
< **Jel** nas primate oko 5 na kafi? >
< **Jel** ono danas srećan dogadjaj? Mislim na tebe i cekam da se javis :-* >
< Treba mi prof. nemackog. **Jel** ok da mi das kontakt te tvoje ili imas nekog drugog? >
< **Jel** poznajes nekog u Zarkovu ko bi besplatno ili za malu nadoknadu izdao stan jednoj divnoj porodici, tj. nama, posto je izgleda ono preko Dejanovog posla otpalo >

Оно што је неправилно јесте употреба скраћеног, и правописно неправилно написаног, облика *јел* уз глагол *бити*, било да има функцију помоћног (*Јел' си вечерао?*) или главног глагола (*Јел' си ти нормалан?*). У оба ова случаја правилна би била употреба пуног облика другог лица једнине глагола *јесам/бити* и речце *ли* (*Јеси ли вечерао?; Јеси ли ти нормалан?*). Исто правило важи и за остала лица једнине и множине (*Јесам ли?, Јесмо ли?, Јесте ли?, Јесу ли?, а не Јел' сам?, Јел' смо? и Јел' сте? Јел' су?*).

(M 147) < **Jel su se** završile reklame? >
 < Sof **jel ste** kod kuće popodne da svratim? pa možemo do usca? >
 < **Jel ste** napolju? >
 < **Jel ti je** odgovorila nešto? >
 < Jaoo hahah aj,aj.. **Jel si** otisla za karticu ono? >
 < Dunja, **jel si** saznala ocene iz biologije :-) >
 < **Jel ti je** stao bus? Hahahaha >
 < **Jel ti je** rekla nešto jelena? T <3 >
 < **Jel si** pri kraju? :* >
 < Aj veceras oko pola devet, pre nego sto krenem na posao? **Jel ti nije** kasno? >

(O 148) < Pita mara **jel si joj** ostavila ključ? >
 < **Jel si** htela da se cujemo? zvrncnem te kad završim za 10 min? >
 < **Jel si** zadovoljna kajsijama? >
 < **Jel je** i veceras cas u pola 9? >
 < **Jel si** budna da te zovem na fiksni? >
 < **Jel su** ti lepe >
 < Gde si veverka, **jel ste se** lepo vratili, **jel ste se** aklimatizovali? Kako ste? Jel Aki jos na raspustu ili je vec posao u drugo polugodiste? Ljubim vas.
 < Izvini sto pitam, **jel si** videla gde sam ostavio kusur od cigara. Izgleda da sam negde izgubio >

Занимљиво је да је пронађен само један пример писања пуног облика *је ли* у порукама младих (M 149), док одрасли чешће пишу пуни облик овог упитног израза за постављање питања општег типа (57 примера), и такође га користе уз сва лица једнине и множине (O 150).

- (M 149) < **A je li**, oklen ti ta info o prevozniku? Btw, je l' znas da meni uopste nije stigla ni jedna poruka od Travelina? Verovatno kontaju da, ako jave tebi, javili su svima nama ;-)- Inace, jos nisam ni pocela da se pakujem, evo me u gradu :-)- >
- (O 150) < Kako si? Ja sad odoh kod Rada. Zakazao mi je u pet, pa cu doci do pola osam kuci. Kakva je kod tebe situacija? **Je li** te zvao Dule? >
 < Snezo, izvini, nedelja je jutro. **Je li** zgodno da te pozovem? >
 < **Je li** ti odgovara da se nadjemo ranije tokom dana jer ja u 3 moram da sam na Novom bgd. Recimo oko 12 na Trgu da se nadjemo? >
 < Meni izgleda nisu. **Je li** moram to preko Joce da resim ili ih mogu ja nazvati? >
 < To ne znam. Morao bih da pogledam. Nisam trenutno pri Internetu. **Je li nije** problem kasnije da pogledam pa da ti javim? >
 < **Je li** ti **nece** smetati da nam se i Milena pridruzi? >
 < Irena **je li nije** kasno da te nazovem nesto da te pitam? Peca >

Следе примери општих питања која су формирана употребом глагола у личном (финитном) облику плус енклитичка речца *ли*.

- (M 151) < **Imas li** instalacioni disk za Fotosop? >
 < Ma sto da ne, mozes ti to...:D **Idemo li** vcrs koji krug da prosetamo? >
 < Igi, **ima li** rezultata? :-)- >
 < **Ima li** nekih news? >
- (O 152) < **Znas li** koga sa 36? >
 < **Mogu li** te pozvati nakratko htela bih te nesto pitati? >
 < **Imamo li** jogu veceras? Pozz >
 < **Mogu li** sa vama ujutro do vma? >

Општа питања се постављају и коришћењем речце *зар*, и пронађени су примери у оба подкорпуса. Речца *зар* даје упитној реченици експресивну вредност и често се користи и за формирање негативних питања, када се изражава неко чуђење, изненађење, или се тражи потврдан одговор. Употреба маркера *зар* и *је ли* уз изјавне реченице, представља чест облик постављања питања којима се тражи слагање са

изјавом и представљају сличну појаву као у енглеском језику (*question tags*) (видети примере у поглављу о упитним партикулама).

- (M 153) < **Zar** se na poslu spava :p Ja evo pijem kafu, pokusavam da se razbudim, pa da krenem da ucim :D >
< **Zar** nisi bolestan? Haha >
< Pa **zar** ce nas nevreme spreciti? Mene nece, cak iako bude grmelo, ne znam za tebe >
< **Zar** sam te toliko izmorila? :-) evo necu vise :p dobro jutro :-) >
< Sutra nemam fax jer je praznik :-) A **zar** ti ne dolazis do nas? :-) >
- (O 154) < A sto se ne javljas? **Zar** jos niste presli granicu? Nije valjda da produzavate boravak. Don't you dare! ILY!!! >
< **Zar** nema u petak? >
< Vazi narano! Samo **zar** nismo rekli oko 16h? >
< Bas nista? **Zar** nisi rekao da je odobreno? >

Општа питања се могу формирати и помоћу изјавне реченице, тако што се на крају стави упитник, аналогно упитној интонацији у говору.

- (M 155) < Ok, guapa, uživaj :-) I ne daj se, be yourself ;-) Kod mene nista novo, a kod tebe? **Vasa se javlja?** Besos :-* >
< **To nije Lara?** >
< Ajde kod Pravnog u 17h, ako ti nije cim da dolazis dotle? ;-) >
< **Ti to planiras da napadas neke lepotice na moru kad mora da ti koza bude tip top?** :-D >
< Vazi vazi :) kad pocinje raspust? :D za novu je sve dogovoreno? >
- (O 156) < **Doc**i ces u haljini? >
< **Ovo te je ujak nagovorio?** Ccc! Radim do 9 >
< **Malo sam izlapela. Film pocinje u 15.50?** >
< **Relja ide na rekreativnu na Taru?** >

4.3.1.2. Посебна или парцијална питања

Када постављају посебна питања, пошиљаоци порука најчешће користе упитне речи *ко, шта, где, када*, а веома ретко *зашто и како*, углавном због техничких ограничења медијума (Crystal, 2008a: 105)³¹. У нашем корпусу забележили смо примере питања која почињу и неким другим упитним заменицама и прилозима, али оно што је заједничко свима јесте тражење конкретног, кратког одговора.

- (M 157) < *Ja sam i dalje za :-)* **Koliko** nas na kraju ide? >
< *Verovatno cu oko 10 da svratim da uzmem recept, sta si im ti javila?* >
< *Konju, gde si?* >
< **Gde** se uzimaju karte u Pioniru? *Msm sa koje strane je blagajna? :-)* >
< *A otkud znas? :P* >
< *Vazi, a dokle cete biti odprilike? :*) >
< **Koji** cas imate francuski sutra? >
< **Kakva** je haljina? :-) >
< *Stvarno? Ko vam je to rekao od starijih?* <3 >
< **Sta** sutra radimo iz srpskog? >
< *A ko peva tamo? I ko sve ide?* >
< *Ja ti rekoh da mi se javis ranije... Sta si uradio na prijemnom? Jesi zadovoljan?* >
- (O 158) < **Ko** radi od osoblja sa tobom? >
< **Kako** ste danas? >
< *Ok. Sta te sad zadesilo?* >
< *Vlado, kakva je situacija za sutra?* >
< **Kad** dolazi? >
< *Veko, sad izlazim... Gde si ti?* >
< **Gde** da te cekamo? >
< **Gde** nabavljas biftek? *Srozalo mi se gvozdje. Poz. Majda* >
< **Kad** se selite? >

³¹ Crystal (2008a). 'Plainly, if most texts are single sentences, and the average length is around six words (p. 91), the routine content of text messages must be pretty limited, concentrating everyday and largely ephemeral notions of who, what, where, and when (rather than on more profound and long-lasting explorations of how and why).'

< **Kad** ides na Taru? >
< Sanjce **kakva** je situacija kod tvojih u Smederevu? >

Издвојићемо групу питања која би на први поглед захтевала шири, детаљнији одговор, а уствари су једна врста поздрава, типична за разговорни језик, односно неформалну комуникацију.

(M 159) < Pa ne moze, tek sam dosla... s mora, mislim ;-)
Pa sta ima bre? >
< Nisam bila u gradu, sledeci vikend cu. Jesi krenuo na fax? **Kako ti se cini?** :* >
< Nista evo mrzi me da ustanem. Gde si bila, **kako bilo?** >
< Ma elita smo haha :D nista evo krenula sam u skolu. Vidiiiiim :D **sta ima kod tebe** :-) >

(O 160) < **Kako ide?** Ma nista gledam tv :D kad ide u skolu ove nedelje? >
< Sutra krecem. A sad sam seo u bus, krenuo sam za Bg. **Sta se radi?** ;-* >
< **Kako si kolega**, jel sve u redu, svi ste zdravi i veseli? Kiss. >

4.3.2. Елиптична питања

Елипса је такође веома заступљена у упитним реченицама и представља пример структурне елипсе јер се манифестује изостављањем упитних речци *да*, *ли* и/или изостављањем помоћних глагола.

(M 161) < Vazi...samo internet i dalje ne radi... **S tobom sve ok?** >
< Izvini, ni ne pitah: je l' ti ok to? Si stigla kuci? **Ides negde?** >
< **Hoces biti kuci popodne,da svrnem?** >
< Sto ode sa fejsa? Sta radis, **jesi jos u selu?** :-* >
< **Mozes da stignes do 10h kod Marka?** >
< **Mogu da te zovem na fiksni?** >
< **Jesi krenuo?** >
< **Hoces sutra oko podne na pice?** >
< **Ok, znas sta ima novo?** >

(O 162) < **Kako vi?** >

- < *Stigao Mladjo?* >
- < *Kupio novine?* >
- < *Idete na vakcinaciju?* >
- < *Jesi bila na pauzi?* >

Наведени су примери структурно елиптичних упитних реченица. Без обзира на изостављање упитних речци, сва питања се лако разумеју и не доводе до потешкоћа у комуникацији. Употреба питања са елиптичном структуром одлика је неформалног стила комуникације и њихова употреба у језику кратких порука указује на присност између саговорника.

Елиптична питања се углавном користе анафорично, тј. односе се на неко претходно питање или изјаву. Елиптична питања често имају облик изјавне реченице, а њихова функција питања се може закључити на основу контекста или је очигледна на основу упитника на крају исказа.

- (M 163) < *Eeeeeeejjjjj tiiii :D evo krenula na fax i zavrсила na kafi :D ti?* >
 < *Nista novo vredno spomena. A za Novu nemam pojma, nista jos nisam planirao, malo sam se posvadjaо sa nekim drustvom pa je zato jos neizvesnije... :-)* **Ti?** >
 < *Jel sigurno nije bilo nista pored recenica? **Nikakva gramatika?** Ono kao da menjas zajedno imenicu i pridev po padezima?* >
 < *neki basket vcrs?* >
 < *Znaci ne mozes? :'(* >
 < *Ej zvala si me?* >
 < *I istorijuu :-)* **jel mozes?_>**
- (O 164) < *Ne, vodim M na rodjendan. **Ti?*** >
 < *Pozvani smo u nedelju na rostilj kod Ljilje i Bobana. **Idemo?*** >
 < *Pecem rakiju, **ti?*** >
 < *lola zna?* >
 < *Dogovor za sutra vazi? **Gde ces decu?*** >

Елиптична питања могу да изгледају, семантички гледано, недоречена, међутим она су веома јасна учесницима у комуникацији. Грајс (Grice, 1975) је увео појам конверзационе импликатуре, као суштинске карактеристике дискурса, чији је

основни постулат садржан у принципу кооперативности (*cooperative principle*)³². Конверзациона импликатура подразумева да ако нека реченица на први поглед нема никакве везе са претходном или је неразумљива, саговорник ипак покушава да је протумачи на основу заједничког предзнања.

(M 165) < *Evo ucim, nije lose. Ti?* >
< *E ja sam na karaburmi, imala sam cas do sad. Sto?* >
< *Gde ti odgovara? Ispred moje zgrade? Cimaj me kad budes tu...* >
< ***Pola dva, onda? Gde je predavanje?*** >
< *Aj za dvadesetak minuta? Kasno? :-)* >

(O 166) < *U koju radnju prvo?* >
< *Ha, ha. Ako se opet ukocim?* >
< *Sta radis? Kako bez zimskih cipela?* >
< *Vodis M na franc u subotu? Kafa u Knezu?* >
< *Ima dovoljno. Dakle?* >
< ***Cas sutra?*** >

У поруци < *Evo ucim, nije lose. Ti?* > уочавамо постојање заједничког знања контекста и формулаичких упарених реплика на почетку комуникације. У осталим примерима такође можемо да закључимо да саговорници поседују заједничко знање те да је порукама претходило неко раније договарање (< ***Pola dva, onda?*** ... >) или искуство (< ... *Ako se opet ukocim?* >).

У следећим примерима питања су исказана само једном речју и као таква садрже довољно информација да буду недвосмислено јасна примаоцу поруке.

(M 167) < ***Izgubili?*** >
< ***Dota?*** >

³² Grice (1975): 'Make your conversational contribution such as is required, at the stage at which it occurs, by the accepted purpose or direction of the talk exchange in which you are engaged.' У преводу (Савић, 1993): 'Нека ваш допринос разговору буде онакав какав се тражи, у моменту када се тражи према очекиваној сврси и правцу разговора у којем учествујете.'

< *Negoo?* <3 >
< *Ozbiljnoo? Smorr* >
< *Vec?* >

(O 168) < *Ides?* >
< *Stigla?* >
< *Moze?* >
< *Vikend?* >
< *12?* >

Из наведених примера видимо да постојање заједничког знања увелико олакшава разумевање, убрзава комуникацију и омогућава економичан и концизан језички израз, пожељан у оваквом виду комуникације. Пошиљалац поруке се ослања на одређену ситуацију или контекст, који су познати примаоцу поруке, чиме се понављање познатих информација чини непотребно и сувишно, што доводи до честе употребе питања са синтаксички и лексички елиптичним структурама.

4.3.3. Упитне партикуле

Једна од карактеристика говора јесу и тзв. упитне партикуле (привесци или формулаичка питања). То су непромењиве језичке форме које се користе у говору како би се проверило разумевање саговорника, навело саговорника на непосредан одговор или како би се потврдило нешто што је речено или договорено. У српском језику, упитне партикуле, као што су "зар не", "је л' тако", "а" и слично, често се користе у говорном језику.

У оба анализирана подкорпуса кратких порука пронашли смо различите изразе у функцији упитних партикула, од којих је најчешће употребљавана енглеска скраћеница *Ok?*, било као додаток питању или као засебно елиптично питање. У неким примерима видимо да често може да се развије у самосталну упитну реченицу (нпр. <*Je li vam to OK?* >).

(M 169) < *Vera, htela sam da vas pitam da izadjem malo ranije danas, posto putujem za Sloveniju, pa da bih stigla, ako je ok?* >

< I hear ya, i ja jurim svom bratu poklon - njemu je danas rođj :-D Za nedelju bi trebalo da mogu, zvrčni pa cemo da se iskombinujemo, **ok?** >
< Ajde u 1. **Ok?** >

- (O 170) < Nismo, samo smo u guzvi. Bar ja. Neopisivo. Pregledam upravo pismene. Javicu ti se sutra, **ok?** >
< Piletina u slatko-kiselom sosu i pire. **Ok?** >
< Biljo, mozemo posle podne. **Je li vam to OK?** >
< Hajde dodjite oko 6 ako nije problem posto su sad otisli, da ja ucim malo. **Je l' to ok?** >

Коришћење маркера *zar ne?* и *je li?* уз изјавне реченице такође представља чест облик питања којима се тражи слагање са изјавом, попут тагованих реченица на енглеском језику.

- (M 171) < Pa ti si mi rekla Tanja Popovic, **zar ne?** Petra, Danica i valjda ovi neki iz bloka, vedecu jos sa Petrom, ali nista nije sigurno jos >
< Pa rođjendani se najbolje i proslave peglanjem, **zar ne?** ;-) Samo ti zovi, kad god, ali ne zaboravi da od veceras i ja imam dva bonusa na kuliranje poziva :-P

Маркер *je li?* се често комбинује са другим речима. У следећим примерима навешћемо све пронађене реализације у оба подкорпуса.

- (M 172) < Zla sam, **je l' da?** >
< E, ipak ne idem na koncert dipesa, a ti sigurno ides, **je l'?** >
< Pada sneg i minus 1, **je l' tako?** >
< Najlepsi je u porodilistu, **je l' da?** Izljubi ga za mene, lepo proslavite, pozdravljam sve i ljubim. >
< Ma jesam, sve ok sad, ali je bilo gadno... Ajmo onda oko 7 ili 8, **je l' moze?** U 6 mi je bas nezgodno... >
< Majce, izvini molim te, je l' bismo mogle nekako da pomerimo za 19h? nesto mi je iskrslo za 17h pa ne mogu da stignem... **je l' ti nije frka?** >
< Moze u cetvrtak u 18h, i mozemo da se nadjemo npr. kod Vuka, pa cemo zajedno da se dogovorimo gde cemo, **je l' se slazes?** >
< Lepo se provedite, a ti i ja mozemo na kafu u ponedeljak ili utorak, **ako ti odgovara?** >

- (O 173) < *Ja sam predložila Sonji u 16.45 kod Pravnog, jer ne mogu ranije da stignem. **Je l' ti to odgovara?** >
 < *Da. Oko 12, **jel' da?** >
 < *Sefe u 6 i 20 te kupimo. **Jel jasno :-P** >***

Забележена је употреба трећег лица једнине глагола моћи *може?* у функцији упитних партикула које се односе на цео претходни исказ. Такође може да стоји као самостално елиптично питање, као део исказа одвојен зарезом, или у комбинацији са другим речима.

- (M 174) < *Samo da javim da idemo sutra, a zvacete te Maja ujutru da utanacite, **moze?** >
 < *a ja sad odoh, danas bas puno posla imam, ako završim ranije javljam ti se, **moze tako?** >
 (O 175) < *Nemoj da ubacujes kola u garazu da bismo isli po Minsku. **Moze?** >
 < *Imam prvu i jedinu pauzu u 5. **Moze tada?** >****

Коришћење речце *a?* у функцији упитне партикуле је карактеристично за говорни језик и њена употреба у језику кратких порука указује на присност и неформалност интеракције међу саговорницима.

- (M 176) < *Ti sad mislis, posto nisam vise ljuta na tebe, da ne moras vise da mi saljes poruke, **a?** >
 < *kafana, **a?** >
 (O 177) < *Popodne smo tu, osim S. Dodjite pre aerodroma, **a?** U 2 imam kako kazes bal vampira kod B. Grr >***

4.3.4. ИЛИ – Питања

Посебну скупину чине тзв. ИЛИ-питања (енг. or-questions) (Clayman i Heritage, 2002). Примећено је много примера у којима се у питањима нуде две опције, помоћу везника *или*. Поред примера у којима се експлицитно наводи друга

опција, било у истој реченици или у самосталној реченици – питању које следи, постоје и примери питања која се завршавају везником и као таква остављају отвореним постојање друге опције. Ова друга врста ИЛИ-питања је карактеристична за језик кратких порука, и могло би се рећи за електронску комуникацију уопште, јер оваква непотпуна питања, односно питања која подразумевају постојање алтернативе, али је не наводе директно, нису типична за писане жанрове.

(M 178) < Vazi.. Aa mozes i pre da dodjes...:p :D hocemo na bazen **ili** ?:) >
< Jel latinski sutra pita i ovo novo **ili samo staro**? <3 >
< Paаа, u petak i subotu sam druga smena, slobodan sam sutra i prekosutra, mogu u четвртак, на пример...?! **Ili sledece sedmice**...?:) >
< Jesi planirao sa nekim vec **ili**? Nije stari grad nego neki Teatro band, tako nesto, meni rekose da su slican fazon kao Stari grad... :-) >

(O 179) < Da li nam je uz pilates ukljucena i teretana za dz **ili je to ukinuto**? >
< Odmaras li **ili**? >
< Sta ces za rucak iz one tvoje radnje? **Ili nesto drugo**? >
< Dolazis li kuci **ili spavas тамо**? >
< Jeee! Posle prozivke na fb **ili**? >
< Idem kuci. Da te zovem za 10 **ili si sprečen**?:-(>
< Da li hocete da uzmem Mac **ili imate druge planove za rucak**? >
< Sanjci, hocemo li na pauzi? **Ili ti talijani vec sluze kroasan i kapucino**? ;)>

Из наведених примера видимо да су питања која се завршавају везником или специфична утолико што аутор поруке не нуди алтернативу, већ од примаоца поруке тражи одговор у виду објашњења. На пример, у поруци < *Odmaras li ili*? >, пошиљалац поруке на индиректан начин пита саговорника шта ради. У поруци, < *Jeee! Posle prozivke na fb ili*? > пошиљалац није сигуран како је његов саговорник *сазнао/чуо/доживео* одређену реакцију, те нудећи једну алтернативу оставља простор саговорнику за објашњење.

4.3.5. Негативна питања

Негативна питања смо издвојили као посебно поглавље с обзиром на њихову учестаност у кратким порукама. Како Белић (Белић, 2000: 288) наводи негативна питања се повезују са неизвесношћу; кад је онај ко поставља питање у неизвесности, кад "се боји да неко нема, да нешто није или не може, када неко претпоставља да неко нешто нема, али би ипак радо хтео добити позитиван одговор". Дакле, негативна питања углавном имплицирају потврдан одговор, али је пошиљалац ипак свестан да постоји и друга опција.

- (M 180) < ***Bubi ne spavas? :-)*** >
< ***Ejji sto ne podje sa Markom u kafanu?*** >
< ***Ee, Sofi, jel nemamo sutra kont. iz informatike? :-| <3 >*** >
< ***A ni vi ne idete svi na francuski? Onda prvo 7, realno njih je 36! Sta su dobili ovi iz tvog odeljenja? <3 >*** >
< ***Neces da dolazis?*** >
< ***Ne bi volela da svi znaju ako se vi smuvate ili? Ne kapiram te bas haha>*** >
< ***Sto? A sto se ne radujes? :-(>*** >
< ***E super! :-) Je l' ti nije cim da dodjes do Crvenog krsta, u BRE? A mozemo i u Grinet na Bulevaru, kako god hoces ;-)*** >
- (O 181) < ***Branka ne ide ove godine?*** >
< ***Nema odgovora?*** >
< ***Da nije trudna Aida? Ispitaj Anticu, nemoj da je sokiras >*** >
< ***A ranije ne mozete? Tu smo, cekamo vas >*** >
< ***Gogo nisam kod kuce. Je li nije problem da se cujemo sutra, nisam u mogucnosti sada da pricam. Pozz. >*** >
< ***Ja mogu tek oko 8 da budem kod tebe. Je li to nije kasno? >*** >

Негативна питања често личе на реторичка питања (стилска фигура у којој се на постављено питање не очекује одговор), која су веома сугестивна и упућују на један одговор, без могућности да се на њега одговори супротно говорниковом ставу.

- (M 182) < ***Pa ne znam! Msm da nije mozda malo glupo? >*** >

(O 183) < *Hej, gde si? Neces valjda da propustis ove iz agencije?* >

4.3.6. Да клауза у функцији питања

Ова врста питања представљају елиптични облик питања јер је у њима изостављен упитни исказ *да ли*. Ово је још један начин неформалног постављања питања, чије се тумачење значајно ослања на ванјезичку ситуацију и контекст, и присутан је у оба подкорпуса.

(M 188) < *Druzimo li se sutra? Da planiram?* >
< *Da ti zaheftam?* >
< *Da kupim haljinu za subotu? Sada sam u teranovi* >
< *Da ti ponesem biologiju?* >
< *Da ponesem tablet kod tebe? Hahaha :D* >
< *Da javim Teodori i Tamari? Hocemo jos nekog zvati?*<3 >

(O 189) < *Da ostavim Jeli?* >
< *Jeleni B sutra rođendan. Dolazi. Da joj kupimo poklon?* >
< *Da, svi. Da te vozimo?* >
< *Usle u 73. Da dodjemo do tebe?* >
< *Da te cekam da rucamo zajedno?* >

Питања која почињу *да* клаузом често можемо чути у говорном језику. Ова појава је још један од показатеља да језик кратких порука представља прелазни облик између говора и писма.

4.3.7. Низање питања

Учили смо да велики број порука у себи садржи неколико питања те смо ову појаву издвојили као синтаксичко стилску особеност језика кратких порука. Питања могу бити различитог облика, било питања општег типа, елиптична питања, изјавне реченице или неки други облик упитне реченице. Низањем питања пошilhaоци или

желе да скрате преписку и у једној поруци затраже више информација или једноставно желе да створе атмосферу неформалне конверзације, налик говору.

- (M 184) < *Sto se ne javljas??jel sve ok? Da li ti je dosao brat? >*
< *Guapa, kako si mi, u guzvi, mozes li na pice veceras? :* >*
- (O 185) < *Sta radite? Kako ste? Skola gotova ili nesto odradjuju? >*
< *Stigli? Kako ti je? >*
< *Mek? Sta? Tata? >*
< *Sta radite sutra popodne? 'se vidimo? Ili u nedelju? >*
< *Cujem da ponovo ides u majku Rusiju? Nedostaje ti muzic?:-) A bunar? Jeste li utvrdili ko je napravio incident? Vladin alat? >*
< *Koje casove to imas? Da zovem razrednog? >*

У примерима видимо да низање питања често има функцију поздравних формулаичких питања која се користе на почетку комуникације (< *Sta radite? Kako ste?... >*). Такође се низање питања користи за различита договорања, са или без нуђења алтернатива. Неколико питања у једној поруци указује на заинтересованост пошиљаоца поруке и његову усредсређеност било на примаоца поруке или на тему разговора.

4.3.8. Неке специфичности у употреби глаголских времена

Питања са употребом презента за будућу радњу. Овај начин постављања питања је често присутан у оба подкорпуса па смо сматрали да их је потребно издвојити као специфичност. Најчешће се употребљавају глаголи *видети* и *гледати*, у повратном облику.

- (M 190) < *Guapa kad se vidimo danas? :-)* *Je l' ti ok oko 8, pola 9? Ili reci ti kad :-)* *Смок :-* >*
< *Vazda bio! :-)* *Se vidimo sutra kod Milenice? >*
< *Hahahah..ne ne. Videces;-)* *i kad se gledamo? >*
< *Kako bilo kod palme? Da, bicu na bir festu u sredu.. Se gledamo tamo? :)* >

< Hahahaha :D...ja sad zavrshih termin plivanja tako da sam sve navedeno odradio jutros u 06h :-)... Hvala sto piiiitas...prezivljam nekako :D jel se gledamo sutra? >

- (O 191) *< Kad se vidimo? >*
< Kad se vidimo, nevidljiva zeno? >
< Je li se vidimo sutra? Slobodan sam od 7. Vita >
< Jel se gledamo u 15 do 9? >

Питања са употребом аориста. Употреба глаголског времена аорист је честа у језику кратких порука. Уочен је већи број питања у којима је употребљен аорист главног глагола у реченици, те смо издвојили ова питања као пример посебног обележја језика кратких порука.

- (M 192) *< Otprilike tamo negde izmedju 4 i 6, ako vam je to ok? Javljam kad tacno ;-) Ulica bese koja? >*
< Ko bese to? :-) dodji. >

- (O 193) *< Sto pocrkaste od smeha? Da nisi opet malo ljubomoran sto neki imaju tortu? >*
< Kako bese mail? Rusili smo komp, sve nestalo. >
< Sta ima kod tebe? Sta ono rece, kad ides na odmor? Bese u avgustu? >

4.3.9. Одступања од граматичке норме у упитним реченицама

Питања у којима пошиљалац намерно прави грешку у правопису или граматички честа су појава у порукама младих. Млади свесно преносе елиптичност и неформалност из говорног језика у језик кратких порука како би били духовити и како не би били схваћени превише озбиљно. У разговору са студентима о њиховим навикама писања порука, сазнали смо да би се формално, граматички правилно обликовано питање могло протумачити као нека врста резервисаности, превелике озбиљности или, чак, љутње. У порукама одраслих нису примећене овакве намерне правописне грешке у постављању питања.

- (M 186) < **Si gladan, oces da ti kupim nesto da jedes?** >
 < *I ja se bogme odvalih, ali sam ok, za divno cudo :-)* *Sto mi se spavaaaaa :-)* *A kako se ti drzis? **Si se naspavala?*** >
 < *Mala, **ces skoro kuci**, da perem beli peskir, sa tvog kreveta?* >
 < **Se vidjamo danas?** *Ili imas neke druge planove, da ne kazem gosce? :-P* >
 < *'si ziv?* >
 < *'si kupila karte?* >
 < **Guapa si stigla do Trga na vreme?** *Usla u bus?* >
 < **Su ti stigle Igorove slike?** >
 < *Jesi u Ripnju? **El bi mog'o remi vcrs?** :-)* >
 < **De ste?** *U konacima ili na jimmy-ju?* >
 < **Oces da se cujemo?** :-) >

Ова група питања спада у субстандардна стилска обележја разговора младих. Као и на плану лексике, млади желе да успоставе генерацијску идентификацију и на синтаксичком плану. Овакав стил писања је углавном присутан у међусобној преписци међу млађом популацијом. У већини примера уочавамо употребу енклитике на почетку исказа (<...*ces skoro kuci*...>, <'si kupila karte?>).

Потребно је разликовати питања са намерно направљеном грешком са циљем грађења одређеног ноншалантног стила опхођења од грешака који се праве због незнања и погрешне употребе везника *jer*. Пронађено је 5 примера у порукама младих.

- (M 187) < **Jer ste u gradu da se vidimo?** >
 < **Jer ides** *vc na Avalu?* >
 < **Jer si poneo kljuc** >
 < *A sta ima kod vas **jer ste imali** goste?* >
 < **Bato jer imas** *ti USB za nokiю, da ubacim neku muziku u mobilan ?!* >

4.3.10. Закључак

Претходно поглавље смо посветили различитим облицима питања, као и функцијама која она имају у кратким порукама. Учили смо да су у кратким порукама много чешћа општа питања у односу на посебна, вероватно због тога што

посебна питања често захтевају детаљније, а самим тим и дуже одговоре. Када постављају посебна питања, пошилаоци порука најчешће користе упитне речи *ко, шта, где, када*, а ретко *зашто и како*, што је у складу са ограничењима самог медијума комуникације по питању брзине и дужине писања порука.

Уочен је велики број елиптичних питања. Употреба питања са елиптичном структуром одлика је неформалног стила комуникације и њихова употреба у језику кратких порука указује на присност и постојање заједничког знања између саговорника. У порукама се често тражи и одговор, потврда или провера разумевања кроз тзв. упитне партикуле. Оно што је специфично за језик кратких порука јесте честа употреба ИЛИ-питања која се завршавају везником и тако остављају отвореним избор друге опције или алтернативе понуђеном садржају, као и употреба негативних питања, која углавном имплицирају потврдан одговор.

Такође смо издвојили и још неке облике постављања питања, који су довољно фреквентни да би се могли издвојити као препознатљиво обележје овог вида комуникације. Такве појаве су употреба *да клауза* у функцији питања, које се често могу чути у говорном језику, као и низање питања у једној поруци, која често имају функцију поздравних формулаичких питања или представљају фокусираност на тему разговора кроз узастопно тражење већег броја информација. Такође смо издвојили неке специфичности у употреби глаголских времена у питањима, као што су употреба презента за будућу радњу, те употреба аориста. У посебна синтаксичко стилска обележја уврстили смо и питања са одступањима од граматичке норме, која смо класификовали као субстандардно стилско обележје у порукама младих. Као и на плану лексике, млади желе да успоставе генерацијску идентификацију и на синтаксичком плану.

4.4. Минимални одговори

У овом поглављу анализираћемо минималне одговоре, односно најмање турнусе у говорењу, који олакшавају интеракцију у говору и омогућавају неометан ток разговора. Према теорији информација, у сваком комуникационом догађају

постоји *пошиљалац* који шаље *поруку примаоцу* о неком *предмету* на заједничком *језику/коду* кроз одређени *канал*. Јакобсон (1966) је одредио шест функција језика од којих свака одговара одређеном елементу комуникационог процеса.³³ Употреба и комуникацијска функција минималних одговора у језику кратких порука је првенствено усмерена на конативну и фатичку функцију језика. Наиме, како је конативна или апелативна функција језика усмерена на примаоца, односно има за циљ да делује на његова осећања, мисли и да изазове одређену реакцију, она представља непосредан "*покретач/извор*" минималног одговора. Са друге стране, минимални одговор има фатичку функцију, која је усмерена на контакт и комуникациони канал, јер је њен првенствени циљ одржавање комуникације, а не размена информација. Минимални одговор у комуникацији кратким порукама представља очекивану реакцију примаоца поруке на примљени садржај, која се изражава помоћу одређеног репертоара језичких средстава, то јест формулаичких упарених реплика. Изостанак оваквог одговора би се могао протумачити као нарушавање "*нормалне*" комуникације и могао би указати на негативно расположење или реакцију примаоца поруке.

Употреба минималних одговора у језику кратких порука указује на разговорну страну комуникације кратким порукама, и њихова улога је од великог значаја за остварење успешне интеракције јер у недостатку визуелног, односно физичког контакта, недвосмислено постоји потреба за вербалним сигналимa у виду реакције на садржај примљене поруке.

Употреба минималних одговора је, пре свега, карактеристична за говорни језик, односно за дијалошку форму комуникације.³⁴ Картер и МекКарти (Carter and

³³ Шест функција језика према Јакобсону (1966): референцијална (денотативна, когнитивна, усмерена на предмет), експресивна (емотивна, усмерена на пошиљалоца), конативна (апелативна, усмерена на примаоца), фатичка (усмерена на контакт/канал), метајезичка (усмерена на код) и поетска (естетска, усмерена на поруку).

³⁴ Стевић (1997) наводи да *минимални одговор*, или како га још назива *настављач*, *пропусница* или *жетон* служи да потврди пријем поруке и представља неку врсту зеленог сигнала за даље говорење. У говору се минималним одговорима придаје више или мање значаја, они могу да се "чују" или "пречују", односно да се поклапају са говорниковим исказом, такође могу да буду вербалне или невербалне природе (поглед, осмех, гест). У сваком случају, минимални одговори су саставни део говора, и имају улогу да омогуће или потпомогну почетак, наставак или развијање нечијег исказа или турнуса.

McCarthy, 2006: 922, 189) минималне одговоре називају *респонсивни токени* (*response tokens*) и дефинишу их "као речи или фразе које се користе да потврде оно што саговорник каже и да покажу пажњу, разумевање и интересовање слушаоца за оно о чему се говори" и као такви "се односе на цео претходни исказ". Наш циљ је да опишемо и класификујемо минималне одговоре који се јављају у нашем корпусу и да одредимо њихове комуникационе функције у језику кратких порука, као и њихове сличности и разлике у односу на говорни језик.

4.4.1. Класификација минималних одговора

Класификацију минималних одговора обавићемо на основу три критеријума: положаја, функције и облика.

У кратким порукама, минимални одговори најчешће заузимају иницијалну позицију и део су дужег одговора, односно претходе неком даљем коментару или исказу.

(M 194) < **E strava.** *Ne verujem da cemo se videti ovaj vikend jer predpostavljam da ti neces ici veceras do usca jer si vec tamo a i ja idem kod babe a sutra idem na banjicu.. mogli bi sledece nedelje da odemo do osnovne!* :P >
< **Ma jesam :-)** *sad cu engleski, al se iskreno nadam da mi nece dati sutra* <3 >
< **Ne, ne :D** *jel mi sutra idemo do skole? Aj danas!* >
< **Ahahaha** *Samo pitaj da dodjes do Ruzveltove, tj. do Vuka i tu sidji :-)* >
< **Vazi!** *A Dule?* :D >
< **Naravno :D** *a para ti treba mnogo, kapacitet je :D* >
< **Hahahahahhaha** *jaaaaaaooooo O:)* *super su ti poruke.. Ne znam kako da ti odg. :D hvala punoooo:** >
< **Hahahahah dobro..** *Pogresio si samo br.god., cetnaest O:)* >
< **Ok.** *Eto me za 5min. tu* >
< **Oki doki,** *see ya ;-)* >
< **No frx,** *izvini ti sto se ne javih, neplanirano sam otisla...* >
< **Vazi, vazi,** *javim se ja svakako, pa cemo vec nekako utanaciti ;-)* >
< **Ajde, ajde..** *Kupi samo neko obicno belo vino usput.. sve smo popili dok si se ti smislila..;)) ;p* >

- (O 195) < *Naravno, mozemo da se nadjemo i negde u gradu.* >
 < *E, pa lepo. Uzivaj. Cujemo se, pozz* >
 < *Bas divno! Nadam se da ste se lepo proveli! Ja sad odoh na posao, pa se cujemo popodne. Mi smo za tvoj rodjendan isli u neki skroz otkaceni restoran na spargle/ asparagus. (trebao nam povod :-))* >
 < *Super...aj javni se pa da se gledamo...tu sam ove nedelje i red je da se vidimo...* >
 < *Odgovara. Da li od ovog cetvrtka?* >
 < *Izvini, bilo mi je iskljuceno zvonu. Zeleni bukvar 112-114 str. M-M nista za domaci. Pozz* >
 < *Ako, neka si uzela. Hvala ti za lep provod, Mihajlo je dosao odusevljen.* >
 < *Nema veze :-)* >
 < *Okej, ali ja mogu i onako.. Vazii.* >
 < *Ajde javicu ti se sutra, idem do katastra pa mogu da svratim* >

Уочили смо појаву низања више различитих минималних одговора на почетку поруке како би се нагласила њихова експресивна функција. Због своје илокуционе снаге у категорију експресива убрајамо и специфична обележја језика кратких порука (нпр. емотиконе), као у примеру поруке < *Super! Deal ;-)* >. Дакле, минимални одговори могу да се налазе у групи од два или три члана једног исказа или као засебне целине, одвојене неким знаком интерпункције.

- (M 196) < *A dobro hvala ti punoo, samo koliko je bilo sa latinskog a koliko sa srpskog? Kako si uradila tii? <3<3<3<3<3<3<3 >*
 < *Dogovoreno! Hvalaaaaaaaa :-** >
 < *Ok, super ;-)* >
 < *Oki. Sorry.* >
 < *Super! Deal ;-)* >
 < *Moze, super, vidimo se! :-** >
 < *Nee, ne! Ne brini necu vise! :P* >
 < *Dobro je, to je vazno ;-)* Aj drzim palceve da sve bude ok, pa se cujemo :-* >
 < *Ma opusteno bre, samo mi reci jel pita tesko muzicko, i sta ste radili? <3>*
 < *E jbg, steta...super je prilika, narocito sto ne bismo placale kartu...* >
 < *Neee, ne! Nemoj molim te!:-D ne ozb, nemoj! Nije okej:-DNema veze* >

- (O 197) < *Nista, sorry. Vidimo se u ponedeljak?* >
 < *A, ne, evo nije poslata?!?* >
 < *Super. Bas mi je drago. Kazem ti, cak se i meni svidja. ;)* >
 < *Ok, hvala.:-)* >
 < *Uf, dobro je. Sad mozete da se svi napijete i zaboravite, kao i mi ovde. Ljubim vas:-** >
 < *Dobro. Opustajuće. Minska legla?* >
 < *Jel'? Pa da, tamo po klubovima.* >
 < *stvarno? Jeeee uzas!* >
 < *:-) e, dobro! A sad da nastavim da spavam. :-)* >
 < *Ajde, moze. Neko pre podne.* >

У неким примерима постоји више засебних минималних одговора, који представљају одговоре на различите исказе из претходне поруке.

- (M 198) < *Ne ne, mogu! :D ali imam uslov* >
 < *Aaaa, extra, ides na svadbicu :) opusteno, ja vas samo anketirala ako hocete, nista obavezno, cmokisaaa:** >
- (O 199) < *He he, da! Necu, ne brini! ;-)* >

Из наведеног видимо да минимални одговори углавном имају иницијалну позицију у кратким порукама, као непосредан одговор или реакција на садржај примљене поруке. Као такве, било их је лако уочити када смо све поруке у корпусу поредали по абecedном редоследу. Сви издвојени минимални одговори појављују се у корпусу најмање три пута. Много је теже уочити минималне одговоре који немају иницијалну позицију, тако да ћемо само навести неколико примера и констатовати њихово појављивање у корпусу.

- (O 200) < *Zato se i ja plasim da probam:-D crko' od smeha. Nista, da probamo za struk :-)* >
 < *Ne jedu tikvice. A, karbonare cu. Tnx :-) pridruzite se!* >

Други критеријум који смо узели у обзир јесте функција коју имају минимални одговори. Анализом смо уочили да минимални одговори у кратким

порукама могу имати различите комуникативне намене и функционалну оријентацију. У складу са теоријом о говорним чиновима, класификоваћемо одређене примере порука које имају заједничке карактеристике и сврстати их у одговарајуће категорије. Међутим, уочили смо да се минимални одговори у језику кратких порука разликују у поређењу са минималним одговорима у говору, утолико што они немају превасходну функцију да покажу интересовање и разумевање за оно о чему се говори нити да потпомогну даљи ток конверзације. Њихова функција у комуникацији кратким порукама је, у својој суштини, фатичка јер се односи на комуникациони канал и представља очекивани формулаички одговор, као потврду пријема поруке.

У највећем броју наведених примера минимални одговори припадају категорији експресива јер указују на психолошко стање писца поруке и на његов однос према пропозиционом садржају примљене поруке. Говорни чиновни извињења, одушевљења, слагања, неслагања, итд., који се реализују кроз минималне одговоре у кратким порукама углавном представљају реакцију на претходне исказе. Навешћемо неколико примера различитих говорних чиновна, као што су, говорни чин изненађења (М 201), говорни чин неверице и чуђења (М 202), или говорни чин дивљења (М 203). Минимални одговор може представљати коментар, који се односи на неку ситуацију или догађај (М 204), или изражавати задовољство (М 205), односно незадовољство (М 206).

(M 201) < *Auu tek sada?!? Haos.. Aj pa ti mi javi za napolje! Aj u 7? Haha* >

(M 202) < *Stvarno?! Strasno. Znas li kad tacno pocinje Panic? Imas tremicu?* >

(M 203) < *Bravo vi! Dakle imacemo klope do novembra. Vidimo se u utorak, Boze zdravlja. Ljub sve* >

(M 204) < *Ma opusteno, dobri smo bili...;* >

(M 205) < *Super. Vidimo se sutra.* >

(M 206) < *e jbg ne da ti se xD* >

Трећи критеријум се односи на облик минималних одговора. У говорном језику, према Картеру и МекКартију (Carter and McCarthy, 2006), минимални одговори могу бити прости (*minimal*): речи или звукови, као што су *yeah, mm*; или сложени (*non-minimal*): придеви и прилози као нпр. *absolutely, certainly, definitely, fine, good, great, indeed, really*; као и фразе или клаузе као што су *Is that so?; By all means; Fair enough; Not at all; True enough; Of course; What a pity!*. У нашем раду, ми ћемо такође делити минималне одговоре на просте и сложене, а посебно ћемо издвојити минималне одговоре који су специфични за језик кратких порука. То су углавном различити емотикони и скраћенице, на српском и енглеском језику, те вербализација смеха, различити знакови интерпункције и ономотопеја. О сваком од ових облика биће више речи у наредним поглављима.

У свим овим класификацијама, првенствено треба имати на уму да минимални одговор углавном не представља целовити одговор на постављено питање, већ има функцију непосредне реакције на примљену поруку и претходи пуном одговору, објашњењу или коментару, осим у случајевима када минимални одговор стоји самостално, као засебан турнус. Постоје неизбежна ограничења у овој анализи јер не можемо сагледати целовиту преписку, односно размену порука, па не можемо бити сигурни да ли је у питању минимални одговор или нпр. пуни одговор на *Да/Не* питање. Ово се посебно односи на минималне одговоре који стоје самостално, без додатних објашњења. Без ширег контекста, не можемо бити сигурни да је нпр. *Ок*, минимални одговор, односно реакција у виду слагања или одобравања или је једноставно одговор на општу упитну реченицу у смислу потврдног одговора.

4.4.1.1. Прости минимални одговори

У просте минималне одговоре убрајамо узвике и речце, одређене гласове, али и неке ономотопејске речи. У Табели 11 приказани су прости минимални одговори, али тако што су облици који престављају варијације речи са истим кореном груписани заједно. Наведени су примери за сваки од датих облика.

Табела 11. Прости минимални одговори.

Прости минимални одговори	Пример(и)
Ok/ Oki/ Оку/ Okej/ Okok	<p>< Ok, naci cemo ga vec nekako! ;-) Ljubim te pa se vidimo!;-*></p> <p>< Oki, lepo se provedi! Pa javi kako je bilo... ></p> <p>< Оку, meni box u 9h pocinje...U principu je bolje sutra, ali eto ako bas budes zeleo zrtvovacu se i danas ☺ ></p> <p>< Okej, sad cu ja jos malo. ></p> <p>< Okok :D pa to ti kazem, kao telefon, a nije telefon hahahah ali ne bih se zalila da ga imam hahaha :D ></p>
Da/ Da, da/ Daаа	<p>< Da, znam hahaha ></p> <p>< Da, da! Ma sada je neka krs pesma msm znam je ali je krs ></p> <p>< Daаа. Jos ne govorim dobro c, a nekad i s. Smeh. ></p>
Ma da/ Ma daj/ Ma ne	<p>< Ma da, a guzva je nenormalna. ></p> <p>< Ma daj, kakvi stara. Necu to da cujem. ></p> <p>< Ma ne... samo da vidim sta radis...pozdrav i da nesto ugovoris☺ ></p>
Ne	< Ne , nikako...ipak necu ici...pozzz >
Nope	< Nope , ni u subotu ni u nedelju...a sta ces u DZ, je l' sve ok?>
O, neee	< O, neee . Nadam se da ne prilazu sliku. ☺ >
Au/ Auuu	<p>< Au, dobro si mi javila. Prilicno sam doruckovala tako da necu vise nista da stavim u usta. Cmok:-* ></p> <p>< Auuu... ></p>
A/ Aaa	<p>< A, okej. Cekam vas ></p> <p>< Aaa, cekaj, cekaj! Treba da koncipiram izvestaj, pa ti saljem ☺ ></p>
Aha	< Aha . Ha, ha. Uporan je majku mu >
Ae	< Ae cekam te >
Aj/ Ajd/ Ajde	<p>< Aj sutra mi ponesi svesku iz latinskog vracu ti u petak <3 ></p> <p>< Ajd zovem te sad na fix ></p> <p>< Ajde, super. ></p>
Ako, ako	< Ako, ako domacice... divno je bilo i ambijent i muzika i klopa a ponajvise vi – jer ste bili veseli!..vec sam Saletu to pisala...A iskreno, od tebe nisam ni manje ocekivala;-) >
Uh	< Uh , hoce to s godinama☺I jesam ti pricala za Haralampija. Samo koju su slavu slavili kumovi, pojma nemam...Bitno da si se ti mene setila:)) jubim >
Uf	< Uf . ☺i sad je besna? Vezite je ☺ >
E/ Eee/ Eeeeeee	< E , bas bezveze. Proci ce ga to. Nemoj da se nerviras. Pokusaj malo da se odmoris. Pozdrav od nas za tebe i Luku. >

Анализом корпуса уочили смо да се прости минимални одговори употребљавају и као самостални турнуси, односно поруке. Најчешће се употребљавају речи којима се исказује одобравање и слагање са оним што је речено у примљеној поруци, као што су различити узвици (*Jeee, Juuuuu*), облици енглеске скраћенице *OK* (*Ok/ Oki/ Oky/ Okej/ Okok*), али и неки сложени минимални одговори попут *може* и *важи*, као и различити специфични минимални одговори (:-*, ???, <3).

4.4.1.2. Сложени минимални одговори

Сложени минимални одговори могу бити прилози, придеви или фразе, односно различите комбинације на основу категорија рода и броја (нпр. *hvala draga moja/dragi moji; hvala druze/drugarice/drugari;...*) или могу бити одлика различитих стилова писања и опхођења (нпр. *hvala, hvala puno, mnogo hvala, hvala najlepse,...*). У Табели 12 наведени су примери који се најчешће јављају у обрађеном корпусу, груписани су на основу сличног корена и значења и дати су примери порука за сваки наведени сложени минимални одговор.

Табела 12. Сложени минимални одговори.

Сложени минимални одговори	Пример(и)
Dobro/ Добро је/ Нм...dobro	< Dobro. Javicu se. > < Dobro je! Videcu danas da svratim...poz > < Нм...dobro...pokusacu da ti to vidjanje upakujem 😊 >
Nista/ Nista posebno/Nema nista	< Nista, drugi put. > < Nista posebno. Cujemo se drugi put. > < Nema nista! Brte vec sreda realnoo!!!! >
Hvala/ Hvalaaa/ Hvala ti/ Hvala puno/ Hvala draga/ Hvala mnogo	< Hvala, ali ipak ide kod bake i dede, da i mama malo predahne. > < Hvalaaaa :) nadam se da necu :) :-* > < Hvala ti. To mi mnogo znaci, onako bas, bas 😊😊😊 > < Hvala puno. Jesi se lepo provela? Gde si bila? I ja bio vani u Parizu dve nedelje kod prijatelja. > < Hvala draga!!! Uzivajte, ljubim vas!!! >

	< Hvala mnogo , pozdrav svima. >
Jasno	< Jasno . Idemo i po drugog sefa? >
Sorry/Sori	< Sorry , al' tako je ;-)> < Sori , cekam mastora za masinu. Verovatno ce da je penzionise:-/, al' da probam nesto. Cekam pricu. U pon idem na rodit, vidi kakva si s vremenom. >
Ne znam	< Ne znam , ja bih sad, ali tata nece. Mozda dodjem sama. Veceraj. Ljubim te. >
Valjda	< Valjda ...Jel Sashu zanima spedicija? >
Nazalost	< Nazalost , sutra nikako ne mogu. Ako ti odgovara neki dan sledece nedelje. >
Moze	< Moze , e ali ja mogu u petak.u subotu idem za ns. >
Naravno	< Naravno . To sam i mislila! >
Lepo/ Lepo, lepo	< Lepo . Ja krecem oko 7.30. a B u 7.50. > < Lepo, lepo . Bas mi je drago sto si se odlucila da odes. Pricacemo sutra. Pozdrav >
Odlicno	< Odlicno! Deki u kom delu grada se ti nalazis? Svratio bih do tebe na kratko da to preuzmem ako si negde u centru. Sto se mene tice mogu da sacekam i do sledece nedelje ako tebi nije hitno. Hoce li biti i malo orahovace? >
Super/ Supeeeeeer/ Superiska	< Super . Cujemo se kasnije. > < Supeeeeeer! Vidimo seeeeee :-* > < Superiska! :-) Pozdravi dve smizle, cmok! :-) >
Stvarno	< Stvarno? Kako izgleda?! >
Strava	< Strava: D sta imas ti sad iz fizike? <3 >
Strasno	< Strasno!!!! Hahahahahaha >
Znam	< Znam . Samo se nadam da ce biti dobro. >
Nemam pojma/Pojma nemam	< Nemam pojma . Neku vecu lutku s kolicima? Moramo da se otvorimo. Javi ako ne mozes, kupicemo na bb. > < Pojma nemam . Mozda sutra a mozda u pon... >
Nije problem / Ma nije problem / Ma nema veze / Nema na cemu	< Nije problem , uzecu kada se vratim, oko dva, danas idemo za lo. ☺ > < Ma nije problem . I da si ostavila ne bih video kad zablentavim. Nisam spavao > < Ma nema veze , hvala ti u svakom slucaju :D > < Nema na cemu . Samo da uspevamo da se prevozimo do nase destinacije. >
Vazi	< Vazi . Cujemo se. Luka i ja so oko pola pet u stanu. Mozes i sutra, ako ti odgovara. >
Jebem li ga/Jebem ti/ E jebiga	< Jebem li ga . Taksa je za plastiku ista, a videcemo za ostalo. > < Jebem ti , da poludis >

	< E jebiga >
Zao mi je	< Zao mi je , ne osećam je!! :-D hahahahah >
Divno / Bas divno	< Divno , vidimo se u pola 21 ☺ > < Bas divno! Nadam se da ste se lepo proveli! Ja sad odoh na posao, pa se cujemo popodne. Mi smo za tvoj rođendan isli u neki skroz otkaceni restoran na spargle/asparagus. (trebao nam povod :-)) >
Nego sta	< Nego sta ☺ >
U redu/ Onda u redu/ Sve je u redu	< U redu. Lep provod. Pozdrav > < Onda u redu. Odmorite malo. Ljubimo vas > < Sve je u redu , dao nam je Dragan knjigu. Ja sam jutros saznala da mu treba lektira za danas. Poruke ćemo prebaciti kad se vratis, uz kafu. >
Odgovara	< Odgovara. Da li od ovog četvrtka? >
Dogovoreno	< Dogovoreno , javni se kad si slobodna, busy zeno ;-) Cmoka :- * >
Obavezno	< Obavezno! Evo pozdravlja te Aca puno..? >
Bravo	< Bravo , vidis sta znaci inspiracija, motivacija, koncentracija, i jos po neka -acija ;-) >
Izvini	< Izvini ali ne osećam se najbolje, boli me stomak i zao mi je sto ne mogu da dodjem. Nemoj da se ljutis verujem da ce biti uskoro druženje >
Nikako	< Nikako! Samo smo u ovom modernom dobu potpuno zaboravili na razglednice! >
Sjajno	< Sjajno! Pa sta da ti kazem. >
Takodje	< Takodje. Ajde da se vidimo tokom tjedna. >
Svejedno	< Svejedno. Onda ti biraj. ☺ >
Svaka cast	< Svaka cast. Samo napred. >
Drago mi je	< Drago mi je. Poslala bi ti smajlija ali ne znam da ga pronadjem >
To	< To , konjuuuuuuuu ☺ >
Sve je ok/ Sve ok	< Sve je ok. Dogovorili smo se. > < Sve ok , nista ne brini guapa;-) Ljubim te, laku noc***** >
Mi smo za	< Mi smo za. Negde oko 11h?! >
Ekstra	< Ekstra. Kod vas sam u sedam na kafici? >
Haos	< Haos! Aj odo da spavam <3 >
U pravu si	< U pravu si. Kreten. Hvala ti. >
Imas sreće	< Imas sreće! Sedim pored kompa-Elettromeccanica Piossasko. Vlasnik je neki Giacinto a sin Alessandro >
Uživajte	< Uživajte , ljubim vas :-* :-* >

Као што смо већ истакли, минимални одговори представљају реакцију примаоца поруке на примљени садржај. Најчешће су у питању одговори на различите захтеве, предлоге или објашњења, у вези са различитим тематским садржајима, од уговарања виђања и позива на дружење, преко размене информација различитог степена интимности до захтева за услугама у виду молбе или индиректног питања, а ређе и директне наредбе. Иако нисмо радили анализу употребе говорних чинова на нивоу целог корпуса, на основу анализе питања и њихових комуникативних функција, можемо да изведемо овако уопштenu категоризацију о комуникативној и функционалној оријентацији кратких порука³⁵. Минимални одговори из Табеле 12 припадају категорији експресива, и могу се класификовати као:

- Говорни чинови којима се изражава слагање, неслагање или неодлучност на дати предлог, идеју, захтев или слично: *dobro, nista posebno, jasno, ne znam, valjda, moze, naravno, znam, nemam pojma, vazi, divno, nego sta, onda u redu, odgovara, dogovoreno, obavezno, nikako, takodje, svejedno, mi smo za, ekstra, haos, imas sreće, u pravu si.*
- Говорни чинови којима се изражавају честитке. Такви примери су: *lepo, odlicno, super, divno, bravo, sjajno, svaka cast, to, drago mi je.*
- Говорни чинови којима се изражава извињење: *sori, nazalost, jebiga, zao mi je, izvini.*
- Говорни чинови којима се изражава захваљивање: *hvala, nije problem, sve je u redu, sve je ok.*
- Говорни чинови којима се изражава чуђење: *stvarno, strava, strasno.*

Анализа указује да највећи број минималних одговора представља реакцију примаоца поруке на примљени захтев, реализовану кроз говорне чинове којима се изражава слагање, неслагање или неодлучност.

³⁵ Терлоу и Браун (Thurlow and Brown, 2003) нуде комуникационо-функционални модел за класификовање илокуционих чинова: *Communicative intent-functional orientation framework: Information Sharing, Requests, Scheduling and Planning, Friendship and Intimacy, and Social Network Maintenance.*

У Табели 13 приказаћемо неколико најчешћих комбинација сложених минималних одговора, као илустрацију не толико устаљених формулаичких фраза, колико примера различитих лексичких и граматичких варијација унутар основне структуре. Из наведених примера видимо да су најпродуктивнији елементи за формирање различитих минималних одговора речце *pa*, *ta* и *bas*, које у ствари представљају типичне дискурсне маркере говорног језика. Њихова употреба у језику кратких порука још једном потврђује сличност овог писаног жанра са говором.

Табела 13. *Најфреквентније комбинације сложених минималних одговора.*

Почетак фразе	Елементи убачени у фразу	Фреквентност
<i>Pa</i>	<i>aj/ajde, da, dobro, ekstra, evo, gde si, hvala ti puno, i ja, imam, jel sve ok, jel sve u redu, naravno, nazalost, ne, nego, ne mogu, nemam pojma, nije, nista, ne znam, ok, onako, ono, realno, strava, sve u svemu, sta, to, vazi, valjda, zasto, znam</i>	553 (млади) 90 (одрасли)
<i>Ma</i>	<i>aj, bezveze, bas, boli me uvo, bre, cao, da, daj, daj bre, daj uživaj, idi, jel/jeli, jes/jesam/jesi/jeste, jok, kakvi, koji, mars, moze, naravno, ne, ne zezaj, nema bre na cemu, nema frke, nema potrebe, nema sanse, nema veze, nemam pojma, ne znam, nije, nije bitno, nije mi prvi put, nije problem, nisam, nista, nista bitno, nista bre, nista posebno, ok, opusteno, salim se, sta ti je, taman posla, uživaj, valjda, znam</i>	421 (млади) 70 (одрасли)
<i>Bas</i>	<i>cudno, divno, dobro, lepo, mi je drago, mi je zao, nista, smor, to, uživamo</i>	20 (млади) 18 (одрасли)

Овде смо приказали фреквентност употребе наведених речци, било самостално или у комбинацији са другим речима, у оба подкорпуса. Резултати показују да млади чешће користе ове маркере дискурса говорног језика, што указује на то да млађа популација преноси неформалност и непосредност свакодневне комуникације у језик кратких порука.

4.4.1.3. Специфични минимални одговори

У специфичне минималне одговоре убрајамо оне форме и изразе који су типични за језик кратких порука, а то су углавном новине које прате појаву овог медијума комуникације. Ове новине се првенствено односе на специфична графостилистичка обележја језика кратких порука као што су емотикони и вербализација смеха. Иако се емотикони обично користе на крају синтаксичке јединице, која функционише као изјава, или на крају целе поруке, постоје примери у којима емотикон стоји на почетку поруке и као такав представља реакцију примаоца на претходну поруку. За разлику од емотикона, вербализација смеха често стоји на почетку поруке и изражава позитивну реакцију на примљени садржај поруке, али такође у неким случајевима представља увод у оно што ће бити речено и тада не спада у минималне одговоре. Неке примере минималних одговора које сматрамо специфичним за језик кратких порука приказаћемо у Табели 14.

Табела 14. Специфични минимални одговори.

Специфични минимални одговори	Пример(и)
:-))	< :-) videcemo :-) ne znam dal bi mu to prijalo... odgovaralo... msm dal zeli >
:-(< :-(Ma mi smo se vec vezali:-) pricacu ti sta radi:-) beba je prava vidi se:-) >
:*	< :-* :-* :-* :-* :-* :-* :-* :-* :-* :-* >
:-D	< :-D Saaaaalim se ja ;-) I ljubim te puno :-* >
Комбинација емотикона:	< :-* ;) > < :* :) >
<3	< <3 <3 <3 <3 <3 <3 <3 <3 <3 <3 <3 <3 <3 <3 >
hahahaha	< Ha,ha,ha ...bas lepo od mene: ja ti pozelim a ti moras da ispunjavas:;)))Da sam stigla bar neki pokloncic da posaljem >
Hehehe	< Hehehehehehe :-) Samo uživajte ;-) >
Хаха	< xaxa , to brate! Mi smo profitabilni, economicni! neka trose pare kad imaju! probaj pijan da vozis bord, mozda ti krene, imaces definitivno veca muda da se spustis! :-D >
Buahahahaha	< Buahahahaha :-D >

?	< ??? >
!	< !!!!! >
Ponavljjanje grafema: a/e/i/o/u	< Aaa stravaaaaa :D > < Eeeee :-)Super, super! Drzimo palceve! ;-) > < Iiiiiii ? > < Ooo pa lepo :) bravissimo :) ma isto sam.. Lepo lepo sam provela :)..tek cu.. E sta bih mogla da uzmem za kasalj?? I kolko je otprilike? Sta rabotis? > < Auuuuuuuuuu >
Tnx	< Tnx :-) >
OMG	< Omg omg sto to od ranog jutra :-D >
Ozb	< Ozb? Smorr jel ti hladno u duksu? >
Stv	< Stv? Ja sam videla nesto kao 29. ali mozda je to bio septembar ahahahh >
jbt	< Jbt , i dalje ne verujem! :-D >
Jbg	< Jbg , ja sutra ne mogu nikako, imam za fax nesto da radim... Onda cetvrtak, petak? >
Onomatopeja:	< Mwah mwah :-):-* > < Mmmm , sto imam dobar dorucak! I bas cu biti fit☺hvala:-* > < Hmmmm ne veruj u sve sto cujes ☺ > < Nja nja nja :p -- !Pa znam da je extra:-) Oni su moji idoli :-D > < Njaaaaoooo ..O:) :) hahah > < ccc skrasi se malo kuci :-P sa kim ides? :-D evo odmaram pa da se okupam dosla sa promocije i tako... > < Khm, khm ... To je LAZ! Podsetimo se pitanja: kako ti se zvala bivsa devojka? Na to nisam dobila odgovor! Tako da ti je bolje da cutis, ne mozes protiv mene, ja sve pamtim:p☺ boze u 7h ces da spavas...Aj lepo dzonjaj:-* >

Поред емотикона и вербализације смеха, анализом минималних одговора у обрађеном корпусу пронашли смо и примере понављања знакова интерпункције, као и примере понављања графема, што се односи на појаве које смо описали као нове конвенције у писању кратких порука. Такође бисмо издвојили употребу скраћеница те неких ономатопејских речи у функцији минималних одговора као још једну од специфичности комуникације кратким порукама.

На основу анализе примера, важно је истаћи да не постоји јасна дихотомија између минималних одговора и пуних одговора, односно између клаузе као одговора на питање и онога што представља потврду или коментар на примљену поруку. Због тога је идентификација и класификација минималних одговора у великој мери "арбитрарна и субјективна" (Tagg, 2009) и ово је један од разлога зашто нисмо приказали фреквентност употребе свих пронађених и наведених минималних одговора.

4.4.2. Закључак

Употреба минималних одговора у језику кратких порука је од великог значаја за остварење успешне интеракције јер у недостатку визуелног, односно физичког контакта, недвосмислено постоји потреба за вербалном реакцијом на садржај примљене поруке. Минимални одговор има фатичку функцију, која је усмерена на контакт и комуникациони канал, јер је њен првенствени циљ одржавање комуникације, а не размена информација, и представља очекивану реакцију примаоца поруке на примљени садржај, која се изражава помоћу одређеног репертоара језичких средстава, то јест формулаичких упарених реплика.

Минималне одговоре смо класификовали на основу њиховог положаја, функције и облика. У анализираном корпусу, минимални одговори најчешће заузимају иницијалну позицију и део су дужег одговора, односно претходе неком даљем коментару или исказу, могу се налазити у групи од два или три члана једног исказа или могу бити одвојени знаковима интерпункције. Минимални одговори могу имати различите комуникативне функције. У складу са теоријом о говорним чиновима, закључили смо да највећи број минималних одговора припада категорији експресива, као што су говорни чиновни извињења, одушевљења, захваљивања, честитања, слагања, неслагања, и слично. Поред поделе минималних одговора на просте и сложене на основу критеријума о облику, издвојили смо и примере минималних одговора који су специфични за језик кратких порука. То су углавном

различити емотикони и скраћенице, на српском и енглеском језику, понављање графема, ономотопеја, те вербализација смеха и различити знакови интерпункције.

4.5. Деикса

Деикса (грч. *deixis*=показивање, указивање) означава скуп језичких елемената који упућују на лица, тј. на учеснике комуникативног чина и временско-просторне околности у чијим оквирима се комуникација одвија. Било који језички облик који се користи да би се остварило "упућивање" на некога или нешто зове се деиктички израз (Yule, 1996: 9). Деиктички изрази се ослањају на контекст у ком су изречени или написани и искључиво познавање говорне ситуације може да омогући правилну интерпретацију деиктичких израза. Они се деле на проксималне, који обележавају место и време "близу говорника" као што су "ово", "овде", "сада" и дисталне "даље од говорника" као што су "то", "тамо", "тада" (Yule, 1996: 9), и обе врсте се дефинишу у односу на деиктички центар, односно тренутно просторно-временско окружење говорника/пошиљаоца поруке.

Деикса, дакле, обухвата посебне речи које у језику имају упућивачку улогу. Оне своје значење добијају "споља", из ванјезичке стварности, што је познато под именом *егзофора* или *егзофорична референција*

(O 207) < *Da, da. Sutra je **tamo**... Pozdrav* >

или из текста у ком се налазе, што се назива *ендофора* или *ендофорична референција*,

(O 208) < *Povedi i to slatko dete. Mozda **mu** i ne bude dosadno.* >

Ендофора има кохезивну функцију унутар дискурса, јер повезује различите елементе дискурса. Разликују се анафора, упућивање на претходно исказане јединице,

(M 209) < *Nema frkice Djanice bananince :-D Mmmmm... bananice... banane...mmmmm. Bilja mi se jos nije javila, cim se iskombinujem s njom za timeframe, javljam ti;-) Kuss** >

и катафора, упућивање на оно што ће тек бити изречено.

(O 210) < *Ovo mi je sin poslao: Dobio sam 4, bez tvoje pomoci, bez ponavljanja gradiva, bez pracenja na casu, bez ponavljanja reci... Pa ti vidi na kom nivou je moje znanje.* >

Традиционално разликујемо личну, временску и просторну деиксу³⁶. Међутим, овој подели можемо додати и тзв. друштвену деиксу (Yule, 1996: 10) и дискурсну деиксу, на коју први указују Филмор и Лајонс (Fillmore, 1971; Lyons, 1977). Поред три основна типа деиксе, ми ћемо анализирати друштвену деиксу у оквиру личне деиксе, као и тзв. деиктичке маркере става, који указују на психолошку и емотивну раздаљину.

4.5.1. Лична деикса

Лична деикса језички се артикулише личним и присвојним заменицама (*ja/ти, ми/ви, он/они, мој/твој*) и глаголским наставцима (*невам/неваи, невамо/невате, нева/невају*). Лична деикса упућује на лица присутна у разговору, на говорника и слушаоца (односно, у случају комуникације кратким порукама, на пошиљаоца и примаоца поруке) као и на лица која не учествују у комуникацији и која се, у случају говора, налазе у видном пољу учесника.

Анализа корпуса показала је да је највећа употреба личних заменица у првом и другом лицу једнине, како у номинативу (*ja/ми*), тако и у генитиву и дативу, и то кроз двојачке облике: дужи - акценатски (*мене/тебе; мени/теби*) и краћи –

³⁶ Тег (Tagg, 2009) је у корпусу кратких порука на енглеском језику анализирала употребу детерминатора *this* и *that*. Њено истраживање показује да се детерминатори употребљавају да означе заједнички временски оквир учесника у комуникацији, 'виртуелни простор' медијума и имају евалуативну улогу у описивању односа и догађаја.

енклитички и неакцентовани (*me/me; mi/mi*). Овај податак је у складу са суштински личном природом комуникације кратким порукама јер се пошиљалац поруке директно обраћа одређеној особи и преноси сопствене жеље, молбе, захтеве и слично.

(M 211) < Darija **ja** krecem za 2 minuta! **Ja** cu da **te** nazovem kada udjem u bus i **ti** kreni jer meni treba 5 minuta :D >
< Pa sta da **ti** radim, **ja** sam u vozui! :D tako da **mi** dodjes cokoladu! >

Заменице за треће лице једнине и сва лица множине много се ређе употребљавају, јер је у овој врсти комуникације, односно у недостатку друштвених акција као што су поглед и гест, отежано упућивање на ентитете у ванјезичкој стварности. Управо из наведених разлога, учесници у комуникацији кратким порукама углавном именују особе које не учествују у комуникацији, како би се избегла двосмисленост и нејасноћа.

(M 212) < Jel vas pitao **Toma** u petak? >
< Reci **danilu** da ne ide kuci >
< Meni je **mama** rekla da ce mi dati ako izlazite ti i **Jovana** tako da ja mogu!!!! >
< Moram da nosim **jeci** fon u sobu.. Salji na moj 064...ako imas sta :) aj
< Poslala mejl **Lazaru**. Stavila sam obe verzije, i englesku i srpsku – mozda ce hteti da procita sta je napisao :-) Odoh sad malo da spavam, pozdrav >
< Hoces ti da javis **Radi** da me nema danas, da ne digne poteru za mnom? :-D Ili da odem malo kasnije, kad odspavam koji sat? >

У енглеском језику постоји потенцијална двосмисленост, односно могућност две различите интерпретације, приликом употребе првог лица множине (Yule, 1996: 9). У српском језику, такође, правимо разлику између *ексклузивног ми* (*говорник и неко други*) и *инклузивног ми* (*говорник и саговорник*), с тим да се у српском језику, поред личне заменице, лице изражава и глаголским наставцима. Оно што смо приметили кроз анализу порука, и што можемо да видимо у наредним примерима, јесте да пошиљалаоци настоје да постигну јасну интерпретацију, а не треба занемарити

ни познавање ширег, егзогеног контекста од стране саговорника. Примећена је чешћа употреба личне заменице за изражавање *ексклузивног ми* (М 213), док се *инклузивно ми* види кроз глаголски наставак за прво лице множине и кроз неки падешки облик личне заменице (М 214).

(М 213) < *Ajde mi napisi u poruci recenice koje su vam bile na latinskom ako se secas nekiih pliz, **mi** imamo sutra pismeni <3<3 >*
< *ne znamo **mi** cemo sada jos malo na neku zurku >*
< ***Mi** jos idemo ka kolima, a ja sam mokra skrooooooooooz...cedim i kosu i majcu i sljapcem – znas na sta licim:-D A do kad cete vi da budete tu? >*

(М 214) < *Draga **moramo** da **otkazemo** imam nenormalnu glavobolju pisem ti posle da se dog sory >*
< *E pa meni je svejedno... **mozemo** i u gradu ako **nemamo** sta da **radimo** na fonu.. Kako zelis..E nemoj da se cimas vise za to >*
< *Ja sam i dalje za :-) Koliko **nas** na kraju ide? >*
< *Uf, i meni isto – trodnevni vikend bi bio idealan :-) **Nas** tri i kafica obavezno ;-) Ljubim te, lepo pavkaj :-* >*

Као што је напред наведено, разликујемо и тзв. друштвену деиксу, као подврсту личне деиксе, која упућује на однос између саговорника и на њихове друштвене разлике. У кодирању друштвеног положаја говорника, у различитим језицима користе се различити начини ословљавања и испољавања степена нивоа блискости, односно удаљености. У српском језику, главни индикатор друштвене деиксе је Т/В разлика (фран. *tu/vous*), испољена кроз заменице другог лица једнине, односно множине (*tu/Bu*). Избор једног од ових облика ће дефинитивно исказати говорничково поимање сопственог односа према саговорнику.

(О 215) < ***Postovana prof.** poslala sam **Vam** rad na ispravku pa kad stignete. Pozdrav. Verica >*
< ***Postovana Karmen,** samo da **Vas** obavestim da Aleksandar nece danas doci u skolu jer je dobio visoku temperaturu. Srdacan pozdrav mama Darija Simic. >*

< **Postovani**, *kasnimo sa dostavom nase ponude jer nam Snaider nije jos dostavio svoju specifikaciju. Ponudu cemo **Vam** poslati do ponedeljka do kraja dana.* >

< **Cika Milane**, *puno lepih zelja i dobro zdravlje **Vam** zelim. Srecan rojendan. Zoran* >

< *Dobio sam mejl nego ne stizem da **Vam** odgovorim. Nadam se da nije kasno da **Vam** sutra posaljem odgovor.* >

< **Marija**, *potvrđujem **Vam** dolazak na otvorena vrata u 17h. Pozdrav, Mirjana Nikolic* >

У наведеним порукама видимо примере друштвене деиксе, где она углавном представља обележје формалног обраћања (кроз употребу заменица, вокатива, хонорифика), које је условљено било разликом у годинама или неким друштвеним положајем, и као таква служи да изрази учтивост, поштовање и дистанцу у обраћању.

4.5.2. **Временска деикса**

Временска деикса је веома интересантна за анализу због тога што комуникација кратким порукама може и не мора да буде синхрона, што доводи до различитог схватања проксималних деиктичких израза, као што су *sad(a)*, *odmah*, *upravo*, *uskoro*, *kasnije* и слично, али и релативних временских интервала (*za 5 minuta*, *za pola sata*). Међутим, интерпретација временске деиксе се значајно променила, односно напредовала, паралелно са развојем мобилне технологије. За разлику од старијих типова мобилних телефона код којих се нису увек јасно видели тзв. детаљи поруке (*message details*), савремени *Android* телефони, уз примљену поруку аутоматски наводе датум и тачно време слања/пријема поруке, које би требало да у нормалним условима буде готово тренутно. Тако следеће поруке, под условом да се прочитају на време, постижу жељено тумачење и ефекат.

(M 216) < *Dodji u dom kulture **odmah!*** >
 < *Cucemo se **kasnije..*** >
 < *Dolazim **za deset minuta.** :)* >

- (O 217) < *Skype, sada ili za 2 sata.* >
 < *Uskoro cu kuci, pa cu ti se javiti.* >
 < *Upravo je stigao. Sve je ok.* >
 < *Krenuli smo pre pola sata.* >

Временску деиксу чине прилози, показне заменице и поједини придеви. "Прилози (адверби) су речи које стоје уз глаголе, придеве, именице и друге прилоге одређујући их по неком од њихових сталних пратилачких елемената (месту, времену, количини и сл.) ... Прилози који стоје уз глаголе одређују сталне пратилачке елементе глагола, а то су место, време, количина и начин вршења радње, стања или збивања." (Станојчић, Поповић, 2011). У обрађеном корпусу кратких порука забележена је употреба следећих прилога за време:

sutra, danas, sad(a), veceras, popodne, odmah, kasnije, jutros, preksinoc, danima, upravo, malopre, jos, naknadno, uskoro, ponovo, prekosutra, nocas, odavno, juce, ujutru, uvece, posle, pre, kad(a), nekada, nikada, tek, vec.

У Табели 15 приказаћемо фреквентност употребе неких од најчешће коришћених прилога у обрађеном корпусу. Из табеле видимо да су најзаступљенији прилози који се односе на будуће време. Ово потврђује улогу кратких порука у договарању заједничких активности у будућности или заказивању и планирању различитих дружења, сусрета или састанака³⁷.

Табела 15. Најфреквентнији прилози за време.

ПРИЛОГ	М	О	ПРИЛОГ	М	О	ПРИЛОГ	М	О
<i>danas</i>	268	464	<i>sad(a)</i>	841	498	<i>popodne</i>	45	42
<i>sutra</i>	452	717	<i>odmah</i>	58	27	<i>uskoro</i>	37	51
<i>juce</i>	91	94	<i>posle</i>	220	180	<i>ujutru</i>	61	97
<i>veceras/ vcrs</i>	161/ 40	145/ -	<i>kasnije</i>	77	81	<i>prekosutra</i>	7	18

³⁷ Тег (Tagg, 2009), у свом истраживању употребе детерминатора *this* у функцији временске деиксе, такође долази до закључка да се више од половине примера односи на блиску будућност.

И поред бројних прилога који се односе на блиску будућност учавамо велику фреквентност употребе прилога *sad(a)* у оба подкорпуса. Други по фреквентности употребе је временски прилог *sutra*. Ако упоредимо употребу ова два прилога у два подкорпуса, видимо да млади готово дупло чешће користе прилог *sada* у односу на одрасле. Разлог за то би могао бити у томе да млади (тинејџери, студенти) имају мање свакодневних обавеза (посао, породица), више се друже и договарају изласке, и могу да рачунају на синхроност комуникације кратким порукама, као и на правовремено постизање одговарајуће реакције. Са друге стране, учавамо знатно већу употребу прилога *sutra* код одраслих, што указује на потребу за унапред планираним активностима, из истих разлога.

Показне (демонстративне) заменице према својој служби у реченици припадају придевским заменицама. "Показне заменице су оне које означавају да је појам уз чије име стоје у близини (просторној или временској) једном од три лица једнине и множине, односно да је нека од особина појма уз чије име стоје као нека од особина које говорник, саговорник или неприсутно (3. лице) учавају на неком другом појму: *овај, ова, ово; тај, та, то; онај, она оно; овакав, оваква, овакво; оволики, оволика, оволико; толико, толика, толико; онолико, онолика, онолико.*" (Станојчић, Поповић, 2011). Као најчешће употребљаване показне заменице у обрађеном корпусу издвојићемо показне заменице *ovaj (nom.)/ ovog (gen.)* у комбинацији са именицама *put, vikend, dan/ puta, trenutka, meseca, vikenda, leta* и *ova (nom.)/ ove (gen.)* у комбинацији са именицама *nedelja, godina/ nedelje, sedmice, godine*. Такође су забележени примери употребе наведених показних заменица са различитим данима у недељи.

(M 218) < *Ok, ovaj put cu ti verovati na rec..* >
 < *I jaaaa, svaki dan odbrojavam u fazonu jos samo 15, jos samo 14 haha bar jos ova nedelja da prodje i onda ce ove 2 poslednje brzo :)* >
 < *Hvala na zeljicama, draga! I mi svi tebe ljubimo :* Mogle bismo popiti i neku kaficu ove godine :D* >

- (O 219) < Nista od naseg plana za subotu, opet slikam za Sensu **ovaj** vikend. A sutra uvece da odemo? Ja mogu kod vas da budem u 20.30. >
 < ok. pozuri sa tim. da predas **ove** sedmice >
 < Odgovara. Da li od **ovog** cetvrtka? >

Придеви временског односа су они придеви који означавају време на које се односи појам означен именицом уз коју придев стоји: *данашњи, вечерњи, сутрашњи, следећи, наредни, прошли, ондашњи, летошњи, годишњи, прошлогодишњи*. Издвојићемо придев *sledeci*, као најчешће коришћени придев временског односа у обрађеном корпусу и то у различитим облицима у складу са категоријама рода, броја и падешког облика, што ћемо илустровати делом порука који је извучен из програма конкордансе³⁸ (Слика 2).

1.	<i>ozda to bude u utorak a mozda</i>	sledeci	<i>cas. Pre podne. Koji j</i>
2.	<i>ipak ne mogu. Nadam se da cu</i>	sledece	<i>godine moci. Dres cu d</i>
3.	<i>ka kolegenica u tim terminima</i>	sledece	<i>nedelje?Pozdrav" 2011.</i>
4.	<i>emo na neki koncert u nedelju</i>	sledecu,	<i>ovde u Bg. Ona me pit</i>
5.	<i>dogovorili za naredni cas. Ja</i>	sledeci	<i>petak ne mogu. Da li m</i>
6.	<i>13.12. Moj plan je da sam od</i>	sledeceg	<i>pon u skoli. Izdrzite</i>
7.	<i>440067 Krofne su bile sjajne!</i>	Sledeci	<i>put pravim i za tebe i</i>
8.	<i>tak ne mogu. Da li mozes doci</i>	sledece	<i>subote u 16h? Vita "Oc</i>
9.	<i>ljam ti se ako se ohrabrim za</i>	sledeci	<i>utorak! 2011.11.12 10:</i>
10.	<i>isem za seminar mesta samo za</i>	sledeci	<i>vikend, a ukoliko neko</i>

Слика 2. Издвојени примери из програма конкордансе за придев *sledeci*.

На основу наведене илустрације употребе придева *sledeci*, уочавамо да се овај придев, као и код употребе показних заменица, најчешће користи уз дане у седмици, те у комбинацији са речима *nedelja, put, vikend*.

Недеиктички временски изрази. Забележена је и употреба недеиктичких временских израза који се односе на календарско време (датуми) и тачно наведено време (сати, минуте). Иако је употреба календарског времена знатно ређа у односу

³⁸ Користили смо WordSmith 6, софтверски програм конкордансе за претраживање корпуса у циљу проналажења одређене речи или фразе, те приказивања добијених резултата као KWIC (Key Word in Context), односно листе неповезаних редова писаног текста. Тражена реч или фраза налази се у средини сваког реда и приказана је заједно са речима које је непосредно окружују у анализираној реченици.

на деиктичке изразе управо због тренутне и неформалне улоге кратких порука, понекад пошилаоци поруке прецизно наводе и датум и тачно време, како би се избегло погрешно тумачење и потенцијално неочекиване последице.

(O 220) < **Subota 21.12. u 14.30** u happy klubicu u milana rakica 95 na starom mestu cekamo vas da zajedno proslavimo viktorov 7 rodjiscmok >
< Pozvani smo na zurku u Tresnji povodom 20 god. **Petak, 25.4.od 18h.** >

Са друге стране, пронашли смо велики број примера порука у којима је сатница написана на начине које смо описали у поглављу о новим конвенцијама.

(M 221) < Mala hoces sa mnom **oko pola 4, 4** do st merkatora do casovnicara?<3 >
< Hocemo u 7 kod fontane? >
< Moze **pola 6!** Ja sam kod slavije, pa gde god ti odg ja sam blizu! >
< U ne mogu u 17 nikako, aj kasnije, **oko 7-8**, je l' mozes? >

Без обзира на то да ли су у питању само бројеви, само речи или њихове комбинације, навођење прецизне сатнице има за циљ правилно разумевања од стране примаоца, као и његове правовремене и адекватне реакције.

4.5.3. Просторна деикса

Просторна деикса представља начин на који говорници доживљавају и изражавају раздаљину између своје локације, односно себе као деиктичког центра, и ентитета на које упућују у својим исказима. Просторну деиксу чине такође прилози, показне заменице, поједини придеви, предлози, али и неки глаголи који изражавају кретање, ка говорнику или од говорника³⁹. У обрађеном корпусу пронађени су следећи прилози за место: *ovde, tu, ovamo, onamo, gde, kuda, dole, gore, napred, pozadi, van, blizu, desno, daleko*. Следи неколико примера као илустрација просторне деиксе кроз употребу прилога и глагола кретања.

³⁹ Some verbs of motion, such as 'come' and 'go', retain a deictic sense when they are used to make movement toward the speaker ('Come to bed!') or away from the speaker ('Go to bed!'). Yule (1996; 12).

- (M 222) < Srećan put **nazad** u ne-Evropu ;-) >
 < Jeeeeej, super siii. Javi 10min pre nego sto stignes da sidjem, **gore** sam u kutku. :* >
 < E jbg, kasnim i ja, krenite bez mene, pa vas zovem kad budem bila **blizu** da mi kazete gde ste tacno, ok? >
 < Hahahahaha a sta te boli uvo zezacete se **tamoo** >
 < Ja sam **tu** za 5 min >
 < Svratite vcrs malo, **tu** mi je i maja! >
 < Zaboravio sam da ti odg. Bio sam na dan u Gm-u, pa sam se vratio sinoc. Jos koji dan **ovde**, pa za Bg. Ima li sta novo kod tebe? :) >
 < Stigla sam jebite se :-):-):-), **dole** sam iza sanki, **desno** >
 < Pogledaj **levo** od ulaza. >
 < E, bio mi brat iz Amerike, pa ti zato nisam odg... Jesi li se narucao? :) verovatno si vec **krenuo** nazad...:-* >
 < Gde bre? Evo **idem..** Blizu sam >
 < Pa hoces da **dodjes** gore? >

Анализом смо уочили да је прилог *tu* најчешће коришћени прилог за место те смо одлучили да његову употребу такође прикажемо илустрацијом дела порука које смо издвојили помоћу програма конкордансе. (Слика 3).

1. <i>Ž?ujemo se" 2012.06.23 15:30</i>	Tu	<i>smo na plazi ispod drveta.</i>
2. <i>gdan mozda? :D" "To ti je bas</i>	tu	<i>na terazijama, kod cesme <3</i>
3. <i>Ja sam ispred sk.... Ok bicu</i>	tu	<i><3 Javljam ti da li dolazim</i>
4. <i>m u 16h sto bi znacilo da bih</i>	tu	<i>mogla biti do pola5, 15do5.</i>
5. <i>ceras do blokaa al nisam bila</i>	tu	<i><3333333333" "Hahhah ja kao</i>
6. <i>vam do pre nedelju dana bila</i>	tu	<i>u komsiluku, na Kefaloniji</i>
7. <i>Jaooo eto da nikola nije bio</i>	tu	<i>znali bi sta je hteo da ura</i>
8. <i>ara? <3 Ozbiljnoo? Pa jel bio</i>	tu	<i>blizu tebe ili? :/ Nisam te</i>
9. <i>am da ne jedem! Tata nije bio</i>	tu,	<i>posle je doso kad sam bila</i>
10. <i>. veŽ?bom. Znam da ti je brat</i>	tu	<i>i da ti sve ovo ne pada na</i>

Слика 3. Издвојени примери из програма конкордансе за прилог *tu*.

Честа употреба прилога за место *tu* указује на постојање заједничког знања између ученика у комуникацији о ванјезичкој ситуацији, које је неопходно да се правилно разуме садржај и порука датог исказа.

Примећена је веома мала употреба придева за изражавање просторног односа у обрађеном корпусу. Издвојићемо неколико пронађених придева просторног односа као што су, на пример, *donji, gornji, desni, levi, ovdasnji*.

(M 223) < *jel sam ti ja lepo rekao gde se nalazi akademija, neces da slusas! lepo ja kazem posle hale sa **desne** strane....* >

(O 224) < *Uz put padala kisa. Zatvori **gornji** prozor.* >

Анализа корпуса је показала да су предлошко-падешке синтагме веома чест језички облик за изражавање просторне деиксе.

(O 225) < *Zauzeta si, stiglo ti je nesto preporuceno iz **banke**, hoces da otvorim?* >
< *Odgovara li ti oko pola 12 negde **u gradu** ili **na Adi**?* >
< *Snezo, ipak je Novi Beograd u kolapsu sto se prevoza tice. Doci cu do 12. Moram pesice **od Keja**.* >
< *Dobro. Ja upravo pisem neki rad. Moram da zavrsim do jedan. Ako zavrsim, doci cu **do Bulevara**.* >
< *Mogu. Cekaj me gdje se spusta **prema** PMF-u. ILY! ;-)* >
< ***Pred skolom** sam, Tanja S* >
< *Tek smo sad krenuli. **Kod Arene** smo. Kiss.* >

Приликом анализе просторне деиксе, треба имати на уму да говорник може да пројектује своју локацију, која се разликује од његове стварне физичке локације. Дакле, на основу говорникове перспективе, просторна деикса може бити одређена не само физички, већ и ментално, што је познато као деиктичка пројекција (Yule, 1996).

(M 226) < *You feel like talking? Ne bih da te zovem ako ti se ne prica... Ako hoces – **znas da sam tu** ...:-* >
< *Da bre, pa **ja sam ovde** vec 5 dana... Ok* >
< *Ivancice, bas te pominjemo Sandra i ja :-) **Je l' si tu ovih dana**, kad putujes?* >*

(O 227) < *Dosla u bg, **zvrcni ako si tu**.* >
< *E blesav si...Ok, **ako ustreba tu sam**...nemoj da te rate opterecuju posle ces da smrsas i bez misicne mase od frizera nista..haha* >

У комуникацији кратким порукама говорници деле заједнички "виртуелни простор", тако да говорник може да пројектује своју стварну локацију на имагинарну, односно на медијум комуникације и тренутну интеракцију, што се види из следећих примера.

(M 228) < *Evo i mene, posle pola sata, ali kada budete videle sa kog tel. vam saljem sms bice vam jasno:-(... nego, spremite se, ja dolazim, hehe!ko dodje zadnji mlohava mu guza, hehe* >

(O 229) < *Dobar dan, Zarko ovde. Samo sam hteo da vas pitam da li ima bazena u pon.? >*

У првом примеру (M 228), пошиљалац употребљава партикулу *evo* у изразу "*evo i mene*" како би указао на своје присуство, односно своје укључивање у комуникацију. Слични изрази се користе и у осталим медијима електронске комуникације (на друштвеним мрежама, у ћаскаоницама, форумима, итд.). У другом примеру (O 229) видимо да се формулаичка реплика, која се користи као уобичајен начин представљања приликом започињања телефонских разговора, пренела и у језик кратких порука.

4.5.4. Деиктички маркери става

С обзиром на то да употреба показних заменица за изражавање просторне деиксе може да има дубље, психолошко значење, о њој ће бити речи у посебном поглављу. Како Јул (Yule, 1996) наводи "могуће је да је истинска прагматичка основа просторне деиксе у ствари психолошка раздаљина", тако да смо ми ову функцију показних заменица класификовали као деиктичке маркере става, јер они помажу говорнику/пошиљаоцу поруке да искаже свој став и осећање према некоме или нечему у овом наизглед ограниченом медијуму комуникације.

У својој докторској тези, Тег (Tagg, 2009) анализирајући реализацију деиктичких односа у језику кратких порука посебну пажњу посвећује тзв.

евалуативној и референтној улози (*evaluative and referential role*) детерминатора *this* и *that* у изражавању степена блискости или чак позитивних и негативних ставова. Картер и МекКарти (Carter and McCarthy 2006: 180) такође наводе употребу детерминатора *this* и *that* у говорном језику за испољавање психолошке, а не физичке близине или раздаљине. За разлику од енглеског језика, ови детерминатори се у српском језику називају показне заменице и имају неколико језичких реализација, у складу са поделом на категорије рода и броја. Помоћу програма конкордансе издвојили смо примере употребе показних заменица *ovaj*, *taj* и *onaj* у мушком роду и једнини.

1	to? Haha Vidi kako je leeeep	ovaj	crnac u HowDoILook haaa :
2	jlepse i najbolje ti zelim za	ovaj	dan a i svaki naredni :D
3	mojoj jecom,obecala sam joj A	ovaj	drugi mi se bas dopada iz
4	akav kralj!!! Hahahaha Auu pa	ovaj	je isti cola i po glasu i
5	ako je kasno veceras? :)" "E	ovaj	Milan sve zaboravi da mi
6	cestitam, ali sam resetovala	ovaj	moj fensi smensi fon, i n
7	.55h, da poleti. Taman da nam	ovaj	nas Nikola jos malo ostan
8	"Oki doki, kiss :-&" "Htedoh	ovaj	smajli: :-*" Heherazumela
9	r!!!! Sofija kako se preziva	ovaj	tvoj petar? Hahaha vrh <3
10	und it quite amusing :-) A za	ovaj	tvoj kontinuitet u ispalj

Слика 4. Издвојени примери из програма конкордансе за показну заменицу *ovaj*.

Из наведених примера можемо закључити да се показна заменица *ovaj* (*ova*, *ovo*) углавном користи за изражавање блискости, благонаклоних ставова и позитивних емоција, како према људима тако и према стварима и догађајима из заједничког искуства комуникатора. Дакле, овде није у питању физичка близина, као у поруци < *Jel idete u **ovaj** nas tek? ako idete tamo...* >, или изражавање временске деиксе, као у поруци < *I necu da kasnim **ovaj** put, I promise :-)* >, већ начин да се помоћу деиктичког, у овом случају проксималног израза, искажу позитивна осећања.

1	ci s nekim Necu taj...ne mogu	taj	da gledam Mislila sam da p
2	!!!" Haha pa onu dunju znas a	taj	luka je onaj ruzan plavi..
3	avio mi je drug da je svratio	taj	Marko veceras do blokaa al
4	savko i nasmejanko, da sjebes	taj	master ASAP pa onda upises
5	im kad me licno neko smara na	taj	nacin..a ovako bas me brig

6	k, tu je sa prevodom ali meni	taj	sajt baguje mnogo i ima ba
7	se" "Ajde videcu, ja ne volim	taj	sladoled :P" Vazi Strava S
8	astika i trbusnjaci da skines	taj	stomak...itd itb :-) :-) :
9	ezultate, javi kako je prosao	taj	UZ sutra ;-)- U Slo nije bi
10	bas mi je zao sto te uhvatio	taj	virus :-(Odmaraj sto vise

Слика 5. Издвојени примери из програма конкордансе за показну заменицу **taj**.

Показне заменице *taj* (*ta, to*) могу да се користе као временска деикса, као у примеру < ...*nisam brate, izvini... Ceo taj dan sam bio u guzvi...* >, и као просторна деикса < ...*Mozemo sutra u 7 u taj vas komsijski kafic...* >. Међутим, употребом показне заменице *taj* (*ta, to*), говорник може показати и одређени степен отклона и психолошке удаљености према некој особи, предмету или догађају. На пример, у поруци < ... *tu je sa prevodom ali meni taj sajt baguje mnogo ...* > није реч о просторној удаљености већ о неком претходном не баш пријатном искуству и знању. Такође, из низа примера видимо да се ова показна заменица, као дистални деиктички израз, користи како би се исказали негативни ставови, неодобравање или нека врста критике (било ироничне или не).

1.	0.06 12:25 "Ako Danka jos ima	onaj	popust za pozorista, 31.
2.	Vapianu.... mada mislim da je	onaj	u Uscu zatvoren zbog ren
3.	li su to trenuci ocaja dok je	onaj	prokleti spori net ucitav
4.	uuuu je tablet, nije isti kao	onaj,	mnogo je boljii, bas je
5.	oblaci.. <3333 Koliko je lep	onaj	lik...<33333 Aaaaaaaa
6.	... "Sta mi bre uvek pises na	onaj	stari broj, sad ovaj vise
7.	mo da ti javim da sam položio	onaj	tezak ispit. :-) "Sep 19,
8.	pitam za mejl, da ti posaljem	onaj	jad i bedu od nasih slika
9.	Ceo dan necu biti gajbi A za	onaj	glup osecaj...ne znam sto
10.	..ako radi onda ostavljamo za	onaj	tamo vikend. Ako mama

Слика 6. Издвојени примери из програма конкордансе за показну заменицу **onaj**.

Поред употребе показних заменица *onaj* (*ona, ono*) за изражавање просторне (< ...*mada mislim da je onaj u Uscu zatvoren...*>) и временске деиксе (< ...*onda ostavljamo za onaj tamo vikend...* >), оне су такође пример дисталног деиктичког израза који се може користити за изражавање става и осећања. Међутим, за разлику

од претходна два примера (показних заменица *ovaj* и *taj*), показне заменице *onaj* (*ona*, *ono*) могу имати различите комуникативне функције. У поруци < *Ako Danka jos ima onaj popust za pozorista...* > или < *Koliko je lep onaj lik...<33333 >* показна заменица *onaj*, у комбинацији са речима *popust* и *lep*, изражава позитивну емоцију. У већини случајева, ипак примећујемо да се показна заменица *onaj* (*ona*, *ono*) чешће користи да се искаже негативно осећање и расположење < *... trenuci ocaja dok je onaj prokleti spori net ucitavao...* > или < *...pitam za mejl, da ti posaljem onaj jad i bedu od nasih slika...* >.

4.5.5. Закључак

У поглављу о деикси, анализирали смо различите језичке облике који се користе у кратким порукама како би упутили саговорнике на лица, односно на учеснике комуникативног чина и временско-просторне околности у чијим оквирима се комуникација одвија. Традиционално разликујемо личну, временску и просторну деиксу. Међутим, овој подели додали смо и деиктичке маркере става.

Лична деикса се најчешће изражава употребом личних заменица у првом и другом лицу једнине, што је у складу са личном природом комуникације кратким порукама, односно директном преписком између саговорника. Са друге стране када говоре о трећој особи, учесници у комуникацији углавном користе лична имена како би избегли двосмисленост и нејасноћу. Уочили смо и употребу друштвене деиксе, као подврсте личне деиксе, која углавном представља обележје формалног обраћања.

Употреба просторне деиксе указује на постојање заједничког знања између саговорника о ванјезичкој ситуацији. Међутим, учесници у комуникацији могу пројектовати своју локацију на менталном плану, која се у том случају разликује од њихове физичке локације. С обзиром на то да саговорници деле заједнички "виртуелни" простор, уочена је и употреба просторне деиксе која се односи на сам медијум комуникације.

С обзиром на то да је комуникација кратким порукама асинхроне природе, релативизује се употреба проксималних временских деиктичких израза. Међутим,

интерпретација временске деиксе се значајно променила, односно напредовала, паралелно са развојем мобилне технологије јер се на новијим моделима телефона уз примљену поруку аутоматски наводе датум и тачно време слања/пријема поруке, које би требало да у нормалним условима буде готово тренутно, па поруке, под условом да се прочитају на време, постижу жељено тумачење и ефекат.

На крају поглавља, одређене функције које показне заменице могу имати у изражавању просторне деиксе класификовали смо као деиктичке маркере става, јер помажу говорнику/пошиљаоцу поруке да искаже свој став и осећање према некоме или нечему у овом наизглед ограниченом медијуму комуникације.

4.6. Маркери дискурса

Поред назива маркери дискурса, у лингвистици се користе и други термини, као што су партикуле дискурса, прагматички маркери, конверзацијски маркери, оператори дискурса и слично.⁴⁰ Маркери дискурса се могу дефинисати у складу са два критеријума, на основу облика и функције. По облику маркери дискурса могу да буду једна реч (*еј, овај, знаш, значи, ајде,...*), као и фраза или део клаузе (*у ствари, као што знаш, само да ти кажем,...*). Као што видимо из наведених примера различите врсте речи могу да буду маркери дискурса: партикуле, узвици, прилози, везници, глаголи у личном облику. Оно што дефинише маркер дискурса и одваја га од лексичке, семантичке и синтаксичке класификације, у традиционалном смислу, подразумева да је маркер дискурса реч или фраза која је синтаксички независна и не мења пропозиционо значење реченице, уклањањем маркера реченица задржава своје значење непромењено. Маркери дискурса су много чешћи у неформалном говору него у писању. Како Стевић (1997) наводи свакодневном разговору својствене су разнолике партикуле: *еј, да, па, аха, дабоме, мх, хм, ето, тако, мислим, овај, е, знаш, видиш, знаш-мислим-оно, онда, о, ма дај, ајде, ијао*. У лингвистици, њима се придају

⁴⁰ О томе, те о различитим дефиницијама и класификацијама маркера дискурса пише Мишковић Луковић у својој докторској дисертацији под називом 'Маркери дискурса у савременом енглеском језику' (2006).

различите функције: промена теме, преформулисање исказа, планирање дискурса, наглашавање, ограђивање. Некада су то, једноставно, "празне речи" или фразе. Такве јединице називају се и испуњивачи (*fillers*), који су посебно присутни у неформалном разговорном језику. Међутим, како Половина (1987) наводи "партикуле се више не сматрају речима које немају своје значење, него се сматра да су то помоћне речи које дају допунске нијансе значења другим речима, реченицама и исказима. [...] Партикуле које доприносе значењу су "синсематичне" и обухватају: интензификацију, лимитативност, прикључност, ускличност, модалност и друге семе."

Према Картеру и МекКартију (Carter and McCarthy, 2006), маркери дискурса повезују сегменте дискурса, тако што директно учествују у његовом организовању, следу интеракције и праћењу међусобног разумевања говорника, односно учесника у комуникацији. Аријел (Ariel, 1998a, 1998b), на основу значења, сврстава маркере дискурса у три групе: маркери са примарном семантичком функцијом (*and, but, or, so, because*); маркери чија се функција у дискурсу везује за семантичко значење (*now, then, after all, say, or something*) и маркери без икакве семантичке функције (*oh, uh, well*). Хансен (Hansen, 1998a) одређује маркере дискурса као метадискурне инструкције, с обзиром на њихову превасходно функционално-прагматичку оријентацију⁴¹. Поповић (2009) под дискурским маркерима подразумева средства која, везујући различите формалне и садржинске елементе текста у целини, истовремено врше низ маркерних, делимитационих, конекторских, топикалних, дијалошких и прагматичких функција.

У поглављу о сложености реченичне структуре у језику кратких порука, било је речи о различитим начинима комбиновања клауза, где смо видели улогу везника као маркера дискурса у успостављању односа паратаксе или хипотаксе међу клаузама. Међутим, нас овде превасходно интересује употреба маркера дискурса за

⁴¹ Хајленд (Hyland, 2005) сматра да метадискурс представља идеју да комуникација није само размена информација, робе или услуга, већ и да обухвата личности, ставове и претпоставке оних који комуницирају. Он дефинише метадискурс као термин који обухвата изразе унутрашњег размишљања које аутор, било писаног текста или говора, користи да би остварио интеракционо значење у тексту и на тај начин исказао сопствени став и остварио комуникацију са читаоцима или слушаоцима, као припадницима одређене дискурсне заједнице.

изражавање различитих експресивних значења, односно говорниковог става према ономе што саопштава.

4.6.1. **Употреба маркера говорног језика у кратким порукама**

У нашој анализи кренућемо од препознатљивих говорних маркера који својим присуством у језику кратких порука још једном потврђују сличност овог писаног поджанра електронске комуникације са говорним језиком. Издвојићемо неколико маркера дискурса који су се најчешће појавили у обрађеном корпусу и покушаћемо да одредимо њихову комуникативну функцију у датим примерима. Такође, желимо да истакнемо да су маркери дискурса говора углавном присутни у порукама младих који, као што је већ било речи, користе овај медијум за свакодневну неформалну комуникацију, а не превасходно за размену корисних информација као што то углавном чине одрасли.

У следећим примерима, маркери дискурса имају функцију да појачају израз којим говорник изражава своје изненађење на примљену информацију или неочекивани одговор.

(M 230) < **Znaci**iiii ne znam sta ti je! :-D P.s. Ja njega mnogo volim! Poseban mi je!
P.s.s. Za pola sata te cimam, moramo da se cujemo >
< **Znaci**, ne nalazimo se? Ok, lepo se provedi ;-) >
< **Znaci** strasno! >
< Ahahaha **znaci** do jaja je bio odmor, tako treba! :) ja putujem za nedelju dana tako da moze za vikend. Ajde zvacu te u petak da se dogovorimo :) >
< Jao sad sam opet videla sliku hahahahaha **znaci** hit!!!!!! >
< Ma **aaajde** sta ti je:-):-* >
< **ajde** ne seri, nego dodji...nemam kola, mora neko po mene da dodje... >

У првих пет примера маркер дискурса *znaci*, у ствари, представља израз "да закључим". Наиме, у свим наведеним исказима видимо да аутор поруке употребом маркера *znaci* изводи закључак на основу примљене информације (*znaciiii ne znam sta ti je...*; *znaci, ne nalazimo se...*). Маркер дискурса *ajde* припада адверзативима,

утолико што указује на различито, односно супротно мишљење, став или предлог (*aaajde sta ti je...; ajde ne seri, nego dodji...*).

У следећим примерима, пошиљаоци порука користе маркере дискурса да истакну изражавање својих емоција или става, или да ублаже, односно осигурају афирмативно разумевање наизглед критичког исказа.

(M 232) < *Volim ja tebe mnogo, **znas** :-* >*
< *Hahahaha mars **znas** :D e pa ne moram nikad da odrastem:D Laku noc ! :-D >*
< *Hej, guapa:P kako si mi? :* **samo da znas** da mislim puno na tebe:) besos grandes :* >*
< *Stigla kucici, **da znas** :-) Hvala za sve, bas mi je bilo lepooooooooo :-***** >*
< *Guapa, kako protice rođendan? Mislim na tebe, **da znas** ;-) I lepo se provedi veceras:-* >*
< *Hahaha Mogu da pretpostavim kako bi to preslisavanje izgledalo :D Pa ja se inace stvarno vidjam sa njim ali drugarski naravno, **tako da znas**... Da ne bude posle da i ja nesto precutkujem:p >*
< ***E znas** sta... Nemoj ti nikog da pitas za pismo jer je glupo. Ispasce da ne znam da napisem, a zavrсила srednju koju sam zavrсила i jos studiram! Znaci nemoj da pitas nikog da mi pise.. Drugo je da ti nosis njima da oni pogledaju vec uradjeno nesto, pa da kazu misljenje. A i mami se svidja i kaze da to jeste mot.pismo. Tako da, mozemo ovako zajedno da ga napravimo ako treba i to je to Eto:-) >*
< *Mного te **bre** volim bas takvu kakva si. Nikada nemoj da se menjas pliz >*
< *Ma cula si 100% **bree!** Meni je ok ime.. I ja tebeeee <3<3 T <3 >*
< *Koja je to pesma **bre**?!?!? Hahaha >*
< *Ma nije mi cimanje **bre**;-) javljaj i stizem sto pre, blizu sam ja centru >*
< *Na Kefaloniji, bilo extra, i more i vreme, sve... ustaj **bre** mrcino, treba da se uci, ispitni je rok :-D:-P >*

У претходним примерима уочавамо различите функције маркера дискурса у изражавању осећања, који уједно представљају и индикаторе степена неформалности у интеракцији. Маркер дискурса *znas* и његове комбинације (*samo da znas, tako da znas, da znas*) указују на то да је говорнику изразито стало да његова изјава буде схваћена на жељени начин, док у поруци < *E znas sta...* > маркер дискурса уводи

нову тему, односно аргументацију. Такође смо навели неколико примера порука са маркером дискурса *bre*, који представља колоквијалну реч која се често употребљава у говору и најчешће се повезује са урбаним социолектом и нижим образовним и друштвеним статусом. Међутим, у нашим примерима *bre* има функцију да појача емотивну страну поруке, а посебно у примерима где је комбинован са сегментима који су специфични за језик кратких порука, као што су понављање графема (*bree*), комбинација интерпункцијских знакова (*bre?!?!?*) и употреба емотикона (*bre;-*).

У наредним примерима приказаћемо употребу још два маркера дискурса која су типична за говорни језик (*ono*, *sta (ga) znam*).

(M 233) < *Jesam.. **ono**.. valjda :P* >
 < *Pa ne ide; al **ono** sta nas briga* >
 < *Meni jako zabada net.. Tako da **ono**... I nije los izgovor da pustim poruku :p* >
 < *Cucemo se sutra kad cu da ti dam. Evo sad jela pa da se spremam. Drago mi sto si raspolozen:-) ja sam **ono**...okej... >*
 < *Pa dobro...**ono**... E ajd me molim te budi u 8!* >
 < *Pa ne znam.. dobro je vreme, **sta ga znam**... kolko vidim s prozora.. Aj ja te cimam sutra u 12 i 15, pola 1 da krenes od kuce. Ok?? >*
 < *Pa ne znam... mogu.. **sta znam**:-) Pa ja sam htela ranije 1h, 2h, al tad ne moze posto je doso.. pa recimo 3,4.. **sta ga znam** >*

Оба наведена маркера дискурса указују на присуство неодлучности код аутора поруке. Наиме, маркер *ono* је у највећем броју случајева праћен употребом тротачке, која се, у складу са правописним правилом, ставља на место где је говор прекинут, па је нешто остало неискazано и недоречено. У нашим примерима употреба маркера *sta (ga) znam* само истиче неодлучност израза *Pa ne znam...* са почетка исказа, те је његова функција првенствено да нагласи, односно појача основну поруку самог исказа.

4.6.2. Специфични маркери дискурса кратких порука

Одређени маркери дискурса, иако постоје у говорном језику, својом учесталом употребом постали су препознатљиво обележје дискурса кратких порука код млађе популације. То су углавном партикуле које имају карактеристике маркера дискурса, синтаксички су независне, не мењају пропозиционо значење исказа, али имају одређену прагматичку функцију. У анализи лексичко-семантичке кохезије у разговорном језику, Половина (1987) наводи редослед употребе партикула према фреквенцији: *a, na, e, u, онда, e na, ajде*, и закључује да "кад год се уводи неки нови пример, случај, епизода итд. односно нови тематски елеменат у разговор, појављује се у говорном језику и партикула *a*." Проучавајући употребу маркера дискурса издвојили смо партикуле које се најчешће јављају у нашем обрађеном корпусу: *e, ej, ae, aj/ajd/ajde, evo, ma, pa*. Навешћемо примере њихове употребе уз напомену да је у неким порукама употребљено више различитих маркера дискурса.

- (M 234) < *Ne ucim nego postavljamo tata i ja one ladice. Ajde saljem ti poruku kad završim* >
< *Ja sam uvek fina.. :p ajde.. Pozdrav!* >
< *Nemoj mnogo da se cimас. Ee :-) sredi lepo to. Zajeban je on. Ae lepo spavaj:-* >*
< *Ae dodji kod mene kad dodje djole da ne dolazi tamo nema gorivo.milos>*
< *E extra... Izvini stvarno... Gane danas pravio krstenje cerki, mojoj kevi rođendan... Ae pa se vidimo. >*
< *Ae tebra B-) >*
< *E bas sam htela danas da te zovem! :-) Aj oko 7 da sa nadjemo na nasem mestu na Bulevaru :-) >*
< *Aj dodji na viber :D <3 >*
< *Ejj :D sta radis? Jel ti bolje? Kad dolazis u skolu? <3 >*
< *Jaо ja sam se tek sad probudila kad mi je dosla poruka, aj samo malo da se rasanim pa te zovem >*
< *Ajd videcu ako naucim, cucemo see <3 >*
< *Hahahaha aj nema veze, cujemo se kasnije :D >*
< *Evo prosledicu ti >*

< **E** i ja isto, sve kao **aj** sutra pa nikako:**P** pa **ajd** mozemo u pon ako tebi odgovara? Hocemo do grada ili? :* **ma** strava je u skoli haha :D >
 < Hahhahahh **pa ajd** hoces u 15 do da se nadjemo? >
 < **E** nije tako :) Hahaha **pa** dobro... **Ma** idi gde hoces :P >
 < **E pa** hitno mi je! :D :P ti krivo sto ste se vratili? >
 < **Ma bas** sam se naspavala -.- zaspala u pola 4 ustala u 8 >
 < **Ma** nisu dosli, nego sam se ja mame uzelela pa sam dosla :) ostace ti lep dan, samo da se mi ne posvadjamo :D >
 < **Evo** ucim, nije lose. Ti? >

Из наведених примера видимо да маркери дискурса које смо окарактерисали као специфичне за дискурс кратких порука углавном имају иницијалну позицију у реплици и уводе нову тему. Чак и када се јављају унутар реплике, они или уводе нову тему, или сигнализирају измену референцијалне тачке (Polovina, 1987). Уочили смо да употреба маркера дискурса може имати различите функције у интеракцији кратким порукама. Поред увођења нове информације (< **E bas** sam htela danas da te zovem! :-) **Aj** oko 7 da sa nadjemo na nasem mestu na Bulevaru :-) >), њихова улога може бити емпатичка (< **Ma bas** sam se naspavala -.- zaspala u pola 4 ustala u 8 >), могу имати улогу поздрава на почетку реплике (< **Ejj** :D sta radis? Jel ti bolje? Kad dolazis u skolu? <3 >), а могу имати и адверзивну функцију (< Hahahaha **aj** nema veze, cijemo se kasnije :D >).

У поглављу о правопису било је речи о новим конвенцијама у писању са становишта анализе графостилистичких обележја, међутим, употреба емотикона, вербализације смеха и понављање графема има и свој прагматички значај, те се може анализирати са становишта комуникацијских намера говорника као и дејства које они постижу одређеним исказом, те ћемо о њима такође говорити као о специфичним маркерима дискурса кратких порука. У наредним примерима видећемо како употреба емотикона утиче на разумевање исказа, који би без њега могао бити протумачен на другачији начин. Дакле, употребом одговарајућег емотикона пошљалац поруке жели да обезбеди жељено тумачење од стране примаоца поруке. На пример, примаоци следећих порука са псовком, погрдним

речима, претњом, те наредбом, вероватно их неће примити на негативан начин, иако њихов основни семантички садржај носи негативну конотацију.

(M 235) < *Jebi se. :-)* >
< *E majmune :-P* >
< *Pi*kooooooooooooo :-D* >
< *Kretenuuuuuu :* <3* >
< *Zadavicu nekog! :-D* >
< *Ma ti uvek imas neke izgovore.. Ajde bezi! :p* >
< *Ne znam ni sam zasto sam ti popustio. Ovo je poslednji put, kada si sa mnom ima da postujes moje zelje :) Upravo se parkirao:****** >

Следећи примери, такође, илуструју исказе који би се посматрани као изоловане реченице могли протумачити на неколико начина. Међутим, и овако извучени из контекста, управо захваљујући употреби нових конвенција и различитих графостилистичких обележја језика кратких порука, они јасно преносе емоцију и став пошиљаоца поруке и његову комуникативну намеру.

(M 236) < *E bas me brigaaaaaaaa :-** >
< *Kaze mama da dodjes oko 21h :-)* >
< *Yes, jednu, dosta joj je :-D* >
< *Kad stizeeeeeees? Ja gladna :-D* >
< *Ujutru idem :-|* >
< *Strasno!!!! Hahahahaha* >
< *Bio sam 15-ak minuta, nema gde da se sedne pa sam otisao. :-)* >
< *Aj kako hoces :D* >
< *E pa nista onda :-)* >
< *To sto sam napisala :) :p* >

Када неко напише у поруци (< *E bas me brigaaaaaaaa :-** >), али тако да неколико пута понови графему *a*, и поруку заврши емотиконом који означава пољубац, закључујемо да у овој поруци нема ни љутње нити замерања. Такође у поруци (< *Bio sam 15-ak minuta, nema gde da se sedne pa sam otisao. :-)* >) коју пошиљалац завршава емотиконом *смајли*, видимо да он није љут због чекања и неуспелог сусрета. Кратка изјавна реченица (< *Ujutru idem :-|* >) без употребљеног

емотикона не носи у себи посебну информацију о емотивном расположењу пошиљаоца поруке. Међутим, емотикон који означава досаду и љутњу јасно говори да писцу поруке уопште није драго што ујутру мора да иде. Исто тако, придев *Strasno* уз неколико знакова узвика и вербализацију смеха (< *Strasno!!!! Hahahahahaha* >) указује на то да је у питању размена позитивних коментара.

У наредна два примера, употребом емотикона "*намигивање*", пошиљалац поруке даје свом исказу још једну додатну семантичку димензију. У првом примеру, реторичко питање носи у себи дозу ироније, а у другом примеру емотикон изразито "речито" најављује неку занимљиву информацију.

(M 237) < *Jesu skoro sve tri preterale sa kolicinom teksta ili mi se cini? ;-)* >
< *Cimni me kad se probudite, da ti kazem nesto ;-)* >

У наредном дијалогу видимо употребу емотикона како би се ублажио ефекат исказа. Оба учесника у комуникацији користе емотикон *смајли*, иако у суштини наводе критичке исказе, како се друга страна не би наљутила. Ако бисмо посматрали овај дијалог без емотикона, имали бисмо осећај да је у питању свађа, све до последњег исказа.

(M 238) A: < *Jesi u gradu? :)* >
B: < *U Papir Printu sam... :-)* >
A: < *E nista onda. Ja do sad imao neke goste, pa reko da izadjem. :)* >
B: < *Ja kad sam te pitao ti se neckas i onda sam prihvatio da radim jer sam mislio da neces u grad... :-)* >
A: < *Da si zvao na vreme:D Nema veze sad. :)* >
B: < *Sledeci vikend...:-)* >
A: < *Pa da si me danas zvao na vreme ne bi bio problem. :)* >
B: < *Nema veze, prosetacemo sutra uvece. :-)* >
A: < *Ja idem sutra za Bg :)* >
B: < *Dobro, lepo si sve namestio...:-)* >
A: < *Sta sam sad namestio? :)* >
B: < *Ma zezam se, opusteno...:-)* >

Оно што бисмо такође могли да издвојимо као маркер дискурса кратких порука јесте део клаузе којим се једноставно уводи неко питање или захтев, или се настоји ублажити ефекат неке информације. Навешћемо примере из оба подкорпуса, с тим да желимо да укажемо на чињеницу да када одрасли користе овај маркер они желе да остваре одређени степен формалности свог исказа, док код младих то није случај.

- (M 239) < **Samo da vidim** jesi li ziva? Nema te breeee >
< **Samo da pitam** kako si i da podsetim da sam tu, ako treba...Drz' se :-* >
< Ficko, **samo da proverim** jesi li mi ziv? Kako ide? :-) >
- (O 240) < Milose, **samo mi reci** zasto su Petrovicu bila potrebna imena Italijana? Vec sam mu rekla. Ali bih volela da znam...pozz >
< Suzana, **samo da te podsetim** za knjigu. BTW, zapisnici jos nisu gotovi, ali bice danas. Barem tako kazu. Vidimo se, po dogovoru. >
< Postovana Snezana, **samo da Vas obavestim** da Marija nece danas doci u skolu zbog prehlade. Srdacan pozdrav, mama Ljiljana Savic. >
< Marko, **samo sam htela da proverim** da li vam je stigla ponuda i autorizacija. Jako nam je los internet... pozdrav Vesna Transformatori >

Употреба сличних исказа такође је присутна у разговорном језику када нпр. покуцамо неком на врата "само да проверимо да ли је неко ту...", а може се чути и на почетку телефонских разговора. Ми смо ову појаву сместили у специфичне маркере кратких порука, али бисмо је исто тако могли уврстити у специфичне начине започињања кратких порука, са или без различитих формалних и неформалних начина обраћања примаоцу поруке.

4.6.3. Закључак

Маркери дискурса се много чешће употребљавају у неформалном говору него у писању. Њихово присуство у језику кратких порука још једном указује на разговорну страну комуникације кратким порукама. Уочене маркере дискурса у обрађеном корпусу сврстали смо у две групе, маркере говорног дискурса и оне који

су специфични за дискурс кратких порука. Међутим, можемо закључити да обе групе маркера могу обављати сличне функције у интеракцији. Наиме, из анализираних примера видимо да без обзира на то што маркери дискурса често немају посебно семантичко значење, њихова улога у реченици је незамењива у циљу постизања одређене интерпретације, као и за изражавање различитих експресивних значења, односно формулисање говорниковог става према ономе што саопштава. Такође је битно истаћи интерперсоналну улогу маркера дискурса у функцији индикатора степена формалности, односно неформалности међусобног односа учесника у интеракцији.

4.7. Макроструктура кратких порука

У различитим поджанровима електронске комуникације, присутан је и различити степен формалних структурних јединица које чине једну дискурсну целину. Са једне стране, ту је електронска пошта која има наглашену епистоларну форму, са структуром електронског писма у којој су јасно одвојени иницијални део у виду поздрава, средишњи део у ком је смештен садржај писма и одјавни део такође у виду поздрава. Са друге стране, у дискурсу кратких порука такође се користе изрази преузети из епистоларног дискурса, мада њихова употреба није тако честа нити обавезна као у електронској пошти. Неки аутори наводе да веома мали број порука (10%) поседује епистоларну форму (Ling, 2005).

4.7.1. Почетак кратких порука – обраћање

Приказаћемо различите начине на које учесници у комуникацији кратким порукама започињу и завршавају преписку, од формалних до потпуно нових неформалних исказа, који често представљају игру речима и указују на присуство креативности на морфолошко-лексичком плану (*cmk, ljubac, kissic, pozzz, ćaos, aj ć*).

Формални начин обраћања уз употребу конструкције са апелативом *poštovani* + социјални идентификатор (*kolega, profesore, roditelji*) и/или име/презиме

забележен је у 30 порука у подкорпусу порука одраслих особа и то у пословној преписци.

- (O 241) < **Postovane kolege**, zdravstvene knjizice mozete overiti svakog radnog dana od 8 do 16 casova. Referent, Radmila Milanovic >
< **Postovana profesorka**, na elektrijadu ne mogu da idem jer radim svaki dan, stvarno se izvinjavam. A ja dres nemam, igrala sam samo 2 utakmice u markeru. >
< **Postovani roditelji**, zbog vanredne situacije cas plesa nece biti odrzan danas. Hvala na razumevanju. Zorana P.K. Vracar >
< **Postovana Gordana**, ocekujemo da prevoz bude ugovoren pocetkom sledece nedelje i odmah cu Vam javiti cenu. Takodje, tom prilikom cemo se dogovoriti oko placanja. Pozdrav, Andjelko Trajkovic >

У приватној неформалној преписци најчешћи начини обраћања су *dragi/draga* + име/присвојна заменица и/или име (око 200 порука), затим поздрави *zdravo* (82), *ćao/ćaos* (77), *hej* (27), *dobro jutro* (59), *dobar dan* (13), *dobro vece* (13). Ако узмемо у обзир и специфичне начине обраћања, као што су *ej*, *e*, *ae*, *gde si*, *sta ima*, те обраћање по имену, можемо доћи до закључка да и у нашем корпусу (укупном корпусу од 20.000 кратких порука) око 10% порука има епистоларну форму, барем што се тиче употребе иницијалних структурних јединица.

- (M 242) < **Dragi** ja krecem tek oko sest nema sanse da sada idem napolje. Nemoj da patis videces me veceras:-) >
< **Dragi moji drugari:-))))!**Srećna vam Nova godina!Nadam se da ste se lepo izdjuskali, pa potom najeli, a ako ste jos i okrepili, ihhhhhh, puna kapa:-))))! Zelim vam sve najbolje, drago mi je sto smo drugari svih ovih godina, ljubim vas sveeeee:-* >
< **Draga moja**, želim ti SREĆAN ROĐENDAN!! :) :* Nadam se da si se dobro odmorila i nauživala u Grčkoj! Želim ti lep dan i ljubim te! Javi se kada ti bude odgovaralo da pijemo kaficu! Cmok! ;) >
< **Draga Ivona**, hvala na cestitkama:-)Pozdrav >
< **Draga**, svi su vec necim zauzeti. Hajde da se ti i ja vidimo jedan dan na nekoj kafici, pa da se ispricamo, jer vece okupljanje ocito mora sacekati. :-(Ljubim >

< **Dear**, mozemo li pola 12 stigla mi neka riba s Jadrana evo me u krljustima ko na peskariji :-) da ocistim pa stizem >

< **Darling**, kasnim malo, nazalost :-(Stizem za 15ak min :-* >

< **Guapa**, znam da si u guzvi, ali moram da te pitam nesto:) da li ti je slobodan 1 stan za iznajmljivanje samo za mesec dana:) ljubim puno:* >

(O 243)

< **Zdravo Tanja**, kako si? Sta ima novo? Htela sam da ti javim da se preseljavam do kraja meseca na Novi Beograd. Hocemo li biti komsinice? Puno te pozdravljam. >

< **Cao Ljiljana**, mozes mi poslati tvoj fixni broj telefona? Pozzz, Sinisa >

< **Hej Zale**, kako napreduje oporavak posle onih vratolomija? Bas si nas zabrinuo...Veca >

< **Dobar dan** :) Da li ste slobodni danas ili sutra u bilo koje vreme, treba mi nesto iz engleskog, kratko? Marija Obradovic

< **Dobro jutro!** Krenula radna nedelja, dobro sam, imam bas mnogo posla. U subotu noc se vratila iz Brisela, i tamo bio naporan program. Ovde ni s od snega, cak suncano. Ljubim te. >

< **Dobro vece Majda**, dolazim, ali kasnim, izvinite. Pocnite vi. Tijana >

< **Gde si Vesna**, sta mi radis, kako si, nismo se culi sto godina?:) Zeleo bih da vas pozovem na Bojaninu i moju svadbu 28 decembra u ns-u, pozivnice cete dobiti naknadno, a sada vam javljam da mozete da se organizujete! :)>

< **sta ima?** jesi li poslala aplikaciju. mislim da mozes zatraziti termin i prije nego skupis sve dokumente >

< **Ej** krenula sam do grada gde ces biti? tanja >

< **Snezo**, ja cu da sredjujem slike veceras. Sve ostalo smo pripremile. Saljemo ga sutra. >

< **Ae** jel idete na krf ili zakintos?? >

< **E aj** ako mozes da pricas jedno 10 15 min cimni me, imam min na ovom br. Da ti kazem nesto >

Навели смо различите облике обраћања пронађене у обрађеном корпусу и желимо да истакнемо да су они заступљени у оба подкорпуса, осим израза *dear*, *darling*, *guapa*, које смо пронашли само у подкорпусу младих.

4.7.2. Завршетак кратких порука – отпоздрављање

У поређењу са фреквентношћу употребе структурних форми обраћања, анализом смо дошли до закључка да учесници у комуникацији кратким порукама чешће користе различите форме одјављивања, односно отпоздрављања. Поред уобичајених израза који се користе у епистоларном дискурсу, као што су *pozdrav*, *srdacan pozdrav*, *s postovanjem*, или само потпис, само име или име и презиме, у дискурсу кратких порука развијен је читав низ исказа, који представљају комбинацију од једне или више речи или знакова, и који се непрестано развијају, мењају и надопуњују и тако стварају посебну скупину маркера дискурса, својствену комуникацији кратким порукама али, у извесној мери, и електронској комуникацији уопште, тако да је проценат порука који имају обележен крај, на начин који представља епистоларну форму, већи и износи приближно 20%. Ако узмемо у обзир да млади веома често користе емотиконе да би означили крај својих порука, односно исказа, примећујемо да се готово две трећине порука у подкорпусу младих завршава на овај начин.

Табела 16. Примери најчешћих поздрава на крају порука.

<i>cmok, cmokic, cmoka, cmokaаа, cmokici, cmokovi od mene, cmox, cmok&zagrl, cmok&grl, cmk, cmokisaaa, cmokeeeee, cmoke za obe, cokete, cokete cok</i>
<i>kiss, kissss, kisses, big kiss, kissica, kissic, kissici, kuss, hugs&kisses, xxx</i>
<i>poljubac, ljubac, ljubavac, ljub, pusa, pusica, ljubim/o te/vas, ljubim punoooo, ljubim&volim, puno poljubaca</i>
<i>pozdrav, pozz, pozzz, pozz&cmok, pozz svima, puno pozdrava, puno te pozdravljam, srdacan pozdrav</i>
<i>s postovanjem, postovanje</i>
<i>cao, caos, aj cao, aj ć, ć,</i>
<i>:-) :(;-) :-* :-D :-P <3</i>
<i>ILY, CU</i>
<i>vidimo se, cujemo se</i>

Најчешћи начин за завршетак поруке јесу различити изрази којима се испољавају позитивне емоције, љубав, другарство, подршка, емпатија, охрабрење

или једноставно добро расположење. Табела 16 приказује различите облике, који су пронађени у корпусу и који нам указују на то колико је присутна креативност у развоју дискурса кратких порука и колико учесници у овом виду комуникације настоје да помере границе самог медијума у жељи да изразе своје емоције. Иако су млади много креативнији у свом језичком изразу, анализа је показала да одрасли чешће завршавају своје поруке на епистоларни начин.

4.7.3. Закључак

У овом поглављу приказали смо у којој мери је епистоларна форма присутна у кратким порукама. Наши резултати се углавном поклапају са резултатима других истраживача (Ling, 2005). Мали проценат (10%) формално обележеног обраћања указује на чињеницу да се кратке поруке првенствено користе за личну и директну комуникацију, те епистоларну форму обраћања уочавамо у одређеним ситуацијама, као што су обраћање некој особи први пут, или након дужег времена, формална/пословна преписка, честитања, или је у питању специфичан начин комуникације и обраћања између саговорника. Уочен је мало већи проценат (20%) формално обележеног завршетка порука. Учесници у комуникацији кратким порукама испољавају креативност језичког изрази којим обележавају поздрав на крају свог исказа.

4.8. Упарени турнуси

По структури, дискурс кратких порука највише личи на говорни дискурс с обзиром на то да се његова основна организација заснива на систему по ком се говорна размена одвија устаљеним редоследом (А-Б-А-Б). За систем преузимања речи (*turn-taking system*, Sacks et al., 1974) Стевић (1997) користи термин систем "реч-за-реч", док Савић (1993) користи термин "ред говорења". Говор представља интеракцијску делатност, или другим речима друштвену активност у којој саговорници стварају, усмеравају и обликују разнолику говорну грађу.

Анализом конверзације уочене су карактеристичне форме, обрасци и схеме, као саставни делови интеракцијске говорне делатности. Основне јединице анализе узајамне говорне делатности су турнус⁴² (*turn*) и след (*sequence*) ког оне образују⁴³. На основу своје сложености, след може да буде прост и сложен, као и да има различите функције у говорењу, те се стога следови деле на различите типове (*sequence types*, Sacks et al, 1974).

Већ је било речи о томе да комуникација кратким порукама има много карактеристика говора, иако користи писану форму као медијум. Нас овде занимају структурна обележја интеракцијске размене остварене језичком делатношћу кратких порука. Сама асинхрона природа овог вида комуникације намеће правилно и организовано језичко деловање, те је примарна структурна јединица конверзације и основа кохерентног интеракцијског следа управо упарени турнуси (*adjacency pairs*, Schegloff, 2007)⁴⁴. Појам упарени турнуси подразумева след од два турнуса, који су тесно повезани у прилично конвенционално организованом односу. Анализом језика кратких порука и комуникације која се остварује кроз сервис кратких порука у мобилној телефонији, уочили смо да су упарени турнуси најчешћи облик интеракције, који учесници у комуникацији користе за обављање различитих функција. Њих је лако уочити јер се интеракција кратким порукама заснива на принципу послата и примљена порука, где иницијално слање поруке одређеној особи само по себи претпоставља/подразумева одређени одговор, односно реакцију примаоца поруке. Међутим, иако упарени турнуси имају своју препознатљиву структуру, често се појављују у мање или више проширеним следовима. Наш циљ је био да прикажемо различите форме грађења интеракцијских следова у комуникацији кратким порукама анализирајући њихову основну јединицу – упарене турнусе.

Шеглоф (Schegloff, 2007: 13) наводи основне карактеристике једноставног облика упарених турнуса: (1) састоје се од два турнуса; (2) учествују два говорника;

⁴² Други термин за турнус може бити и "реплика" (Zemskaja, 1981; Polovina, 1987).

⁴³ Стевић (1997: 228). 'Спецификацију следа, то јест елемената који га образују даје Шеглоф (Schegloff, 1968). Када је реч о организовању следа у конверзацији, посебно су значајни следећи извори информација: (Jefferson, 1978; Sacks et al, 1974; Schegloff, 1968).'

⁴⁴ Поред појма упарени турнуси, користимо и његове синониме: близински пар и искази у пару.

(3) следе непосредно један иза другог; (4) деле се на "први део пара" (*'first pair parts'*, *FPPs*) и "други део пара" (*'second pair parts'*, *SPPs*). Први део упареног турнуса чине питања, захтеви, понуде, позиви и слично, док се у другом делу пара налазе одговори, дозволе, одбијања, прихватања, слагања или неслагања, и слично.; (5) постоје различите врсте упарених турнуса, као на пример, поздрав-поздрав, питање-одговор, понуда-прихватање/одбијање, итд.

(O 244) M: < *Gde si?* >

N: < *Usao sam u bus upravo* >

(M 245) M: < *Jel mozes da mi doneses tablet i PS? PLIIIIIZ* >

N: < *Ok, nosim ti tablet i PS.* >

(O 246) M: < *Sutra pocinjem u 10h. Hoces li sa mnom u 9.15?* >

N: < *Hocu.* >

(O 247) M: < *Hej draga, ni nama tata ne ide veceras na predstavu pa ako ti odgovara da idemo nas dve zajedno?!* >

N: < *Vazi, sad sam u skoli pa se dogovaramo kasnije.* >

Наведени парови порука су примери различитих типизираних упарених турнуса, са препознатљивом структуром: питање-одговор (O 244), захтев-одговор/дозвола (M 245), понуда-прихватање (O 246) и позив-слагање (O 247). Наша анализа корпуса је показала да у највећем броју случајева искази у пару задовољавају основне поставке своје дефиниције, састоје се од два турнуса, испуњавају услов јукстапозиције и реализују различите врсте односа између првог и другог дела пара.

Следи пример сегмента размене кратких порука који се састоји од четири близинска пара, али различитог састава. Ради прегледније анализе, реплике ћемо нумерисати.

(M 248) 1a: < *U taxiju sam, stizem sorrrrrrrry* >

1b: < *Polako, i ja kasnim... cekamo ce :)* >

2a: < *Nemam kisobran. :(* >

2б: < Stani ispod onih stubova preko puta crkve na bulevaru, gde je springfild i to... >

3а: < Pije mi se neki alkohol. Ok, nadjemo se tamo pa idemo zajedno. Ajmo u our ipak, а? >

3б+4а: < Ajde, taman nikad nisam bila tamo :-) Evo kod Pravnog sam, stizem :-) Si kod stubova? >

4б: < Jesam >

Први близински пар (1а и 1б) се састоји од реплика у форми извињења. Први део другог пара је констатација, док је други део пара предлог (2а и 2б). Трећи близински пар има сложенији састав: први део пара садржи констатацију, предлог и позив (3а). У другом делу пара, прималац поруке одговара на позив слагањем, даје нову констатацију (3б) и започиње нови (четврти) близински пар, који има типичну структуру упарених турнуса, питање-одговор (4а и 4б).

Може да дође и до одвајања првог и другог дела упарених турнуса уметањем другог пара. Шеглоф (Schegloff, 2007: 97) користи појам *уметнути след* (*insert sequence*) да би означио језичку делатност која се обавља између два упарена турнуса. У својим ранијим радовима, Шеглоф (Schegloff, 1968, 1972а) наводи да појам уметнутог следа релативизује чврсту структуру близинског пара и доводи до другачије секвенцијалне организације у интеракцији. Особа којој је упућен први део упарених турнуса може започети нову говорну делатност пре него што одговори, односно да одговарајући други део упареног турнуса. Другим речима, ако се захтев за појашњењем поставља након првог, а пре другог дела упареног турнуса, у питању је уметнути след.

(M 249) T: < Hocemo na pilates sutra u 10h? Setila se da ima >

N: < Si sigurna da ima? Pitaj Anu... >

T: < Pa prvo sam pitala nju pa tebe talentuuu:) pokup te kolima na bul i idemo prvo da pokupim cvece za sadnju ako te mrzi da krenemo ranije vidimo se tamo u 10h pusa >

N: < Hocu ofkors :-) >

На питање које је Т поставила, Н одговара питањем којим проверава тачност примљене информације. Ново питање садржи уметнути елемент из претходне реплике чиме се прецизно одређује предмет који захтева додатно објашњење. Овде видимо да је Т, која је поставила питање, сада у ситуацији да даје одговор, као други део уметнутих упарених турнуса. Након што је добила одговор на свој захтев, Н даје одговор на први упарени турнус и заокружује "основни" след у овој интеракцији.

Поред уметнутог следа, разликује се још једна врста следа коју Џеферсон (Jefferson, 1972) назива *дигресивни след* (*side sequence*). Ова врста следа углавном почиње након првог дела упарених турнуса, који је довео до неразумевања код саговорника. Џеферсон сматра да је управо овакав "след неразумевања" (*misapprehension sequence*) најчешћи пример дигресивног следа, којим се основни разговорни ток прекида да би дошло до његовог наставка након објашњења онога што је било нејасно у првом делу исказа. Аутор даље наводи да след неразумевања има троделну структуру која се састоји од а) изјаве, б) неразумевања и в) објашњења.

(M 250) T: < *svrati na pice* >
 N: < *dje?* >
 T: < *a gde bi mogla?* >
 N: < *Gde si gde si?* >
 T: < *u Dzibutiju* >
 N: < *Amsterdam?* >
 T: < *Jok u Berane* >
 < *Naravno na Am* >
 N: < *Hahaha vidimo se oko osmice* >

Након позива који јој је Т упутио, Н поставља питање јер јој није јасно на које тачно место се позив односи. Започети дигресивни след се даље одвија уметањем нових следова. Тек када је задовољен трећи предуслов, односно када је Н добила објашњење на тражени захтев, она даје одговор и употпуњује основни ток разговора, тј. даје други део започетих упарених турнуса.

4.8.1. Постекспанзија другог дела упарених турнуса

Међутим, поред прототипа близинског пара који се састоји од првог и другог дела пара, у комуникацији кратким порукама уочена је веома честа појава тзв. троделне јединице, која је како Стевић (1997) наводи "природнија" у говору. Наиме, след од три реплике подразумева присуство коментара, који долази након упобичајеног следа од два дела. Ово враћање на претходно изречено, односно проширење назива се **постекспанзија** (*post-expansion*, Schegloff, 2007:115), јер следи након добијеног другог дела пара. Исти аутор користи појам '*sequence-closing third*' да нагласи да трећи део следа представља завршетак дијалога, односно начин да се заокружи след.

- (O 251) A: < *Tanja kad ce biti uplacen onaj novac za predavanja na letnjoj skoli?*
Zoki >
B: < *Krajem ned* >
A: < *Hvala ;-)* >
- (O 252) A: < *Vozis? Sutra krecem na posao...* >
B: < *Pa naravno!* >
A: < *Ok. Vidimo se...* >
- (M 253) A: < *Stigla kucici? Sve ok? :-)* >
B: < *Upravo udjoh u sobu... Sve je super. Sweet dreams! ;**** >
A: < *Super, i ti lepo pavkaj, cujemo se :-** >
- (O 254) A: < *Niste dosli u mladenovic?! Mi se ponadali...* >
B: < *Nismo. Glupo ovo vreme a ja sutra putujem. Za prvi maj dolazimo obavezno. Cmok* >
A: < *Oki. Lep provod i da gledim slike na fb :)* >
- (O 255) A: < *Kako ste danas?* >
B: < *Dosta bolje* >
A: < *Dobro je! Videcu danas da svratim... pozdrav* >
- (O 256) A: < *Jel deca imaju skracene casove ili normalne?* >

B: < *Mislim da normalno traju, niko nista nije javio.* >

A: < *Ok... nego bilo nesto u novinama... pozz* >

Из наведених примера видимо да коментар може да има различите функције, али сваки има за циљ да заокружи разговорну целину. У прва два примера (О 251/252) коментар представља начин да се потврди пријем одговора, било кроз захваљивање или слагање са добијеним одговором. У осталим примерима (М 253 и О 254/255/256) коментари имају сложенију структуру. Поред употребе минималних одговора на почетку исказа који представљају директан коментар на садржај примљене поруке (*Ok; Super; Oki; Dobro je!*), следи нови исказ као додатак или проширење коментара, у виду поздрава и лепих жеља (< ... *Lep provod i da gledim slike na fb :) >*), обећања (< ... *Videcu danas da svratim... >*) или објашњења (< ... *nego bilo nesto u novinama... >*). Наравно, ово су само неке од могућих комбинација овог троделног следа.

4.8.2. Самоисправка и исправка

Као посебно интересантне области истраживања разговорног дискурса сматрају се појаве попут лошег почетка, самоисправљања, паузе и слично. Разлог томе се налази у чињеници да такве појаве могу допринети разумевању процеса формирања исказа и когнитивних процеса везаних за њихову експресију. Савић (1993) наводи да се "термин исправљање користи да укаже на напор у вербалној интеракцији, када долази до тешкоћа било у говорењу било у разумевању", међутим "у спонтаном разговору постоји велики број грешака које никада не бивају примећене ни исправљене од стране самог говорника – самоисправљање нити саговорника – исправљање, јер су погрешке у говорењу иманентни део говорења. Исправљање и самоисправљање се односе на напор говорника у разговору да превазиђу тешкоће које се појављују током говорења или слушања, односно разумевања". У којој мери су оне "иманентне", с обзиром на то да грешака има врло различитих типова и настају из разних узрока (физиолошких, когнитивних, социопрагматичких итд.), питање је за дискусију, као и чињеница да се грешке

некада стварно и не примећују, а ако се примете не морају нужно бити исправљене од стране било ког саговорника, а понекад бивају исправљене.

Комуникација кратким порукама има много карактеристика говора, иако користи писану форму као медијум. Учесници у комуникацији кратким порукама такође могу наићи на различите потешкоће у разумевању и често постоји потреба да се изречено, односно послата порука, додатно објасни како би се додала превиђена информација или како би се избегла погрешна интерпретација.

Прецизирање садржаја поруке. Док су словне омашке, исправљене или неисправљене, у куцању порука доста честе у нашем корпусу кратких порука, чини се да је много мање самоисправки које нису везане за неки проблем у писању, већ показују да говорник жели да прецизира, реформулише садржај, како би порука била јасна примаоцу.

(O 257) M: < *Da li znas da ti je samo desno stop svetlo ukljuceno dok vozis? Je li to tako treba?* >

M: < ***Mislim na zadnje desno.*** >

N: < *Ne, trebalo bi da budu oba. Videcu sutra. Hvala.* >

(M 258) A: < *Samo da se javim da sam krenula. Jovana :-)* >

B: < *Oki, cimni kad budes bila kod ETFa ;-* >

A: < *Vazi. ;-* >

A: < *Kod ETFa sam... :-)* >

B: < *Odmah sidji na sledecoj, videces nas na stanici :-)* >

B: < ***... kad skrene kod Vuka ;-*** >

A: < *Ok. :-)* >

Иако се у примеру (O 257) јавља исправка за иначе сасвим јасну синтагму: *desno stop svetlo*, пошто на аутима стоп светла јесу "задња", пошиљалац се ипак исправља и додаје ту информацију. Могуће је и да одговор није уследио одмах после прве поруке (овде немамо записано време слања поруке), те на овај начин пошиљалац М настоји да успостави комуникацију, а пошто се ради о индиректном говорном чину "упозорења" очито му је важно да добије одговор од саговорника да је то упозорење примио к знању. У примеру (M 258), иако је број станица трамваја

"пре" и "после" "скретања код Вука" вишеструк, те ни са овом самоисправком не би било могуће неке ко није учесник у комуникацији схватити прецизно о којој станици се ради, можемо претпоставити да ова два саговорника ипак знају о којој се транспортној линији ради, па је кратка допуна сасвим довољна.

(O 259) a) M: < *Jel ostavljate sutra Sonju u 7.50? Ako bih mogla opet sa vama?* >

M: < **Hocu reci 6.50** >

N: < *Moze. Vidimo se.* >

M: < *Hvala!* >

б) S: < *E jbg:-(Onda sl.ned. Pozdravi mi Radu :-&* >

S: < *Htela sam ovaj smajli :-** >

У примеру (O 259) видимо омашке у писању које доводе до стварних семантичких грешака. Иако се ради о погрешним лексемама: погрешно откуцаном броју или емотикону, јасно је да се овакве грешке морају исправити, иначе договор (O 259a) и испољена емоција у поздраву (O 259б) неће бити схваћене како жели пошиљалац поруке.

Наведени сегменти преписке кратким порукама представљају примере у којима пошиљалац поруке сам исправља свој исказ, када увиди да порука коју је послао није потпуна (npr. *koje svetlo je u pitanju ili na kojoj tačno stanici treba sići*) или садржи погрешну информацију (*pogrešno vreme susreta ili pogrešan emotikon*). По правилу, самоисправка следи непосредно после првог дела упареног исказа и за то је довољан само један туднус, односно само једна порука.

За разлику од таквих, посебно послатих порука са самоисправком, уочили смо примере где се самоисправка јавља унутар текста једне поруке. Типичан сигнал да следи таква самоисправка унутар поруке је *mislim* и то у облику *msm*. Он се тако употребљава и у разговорном језику, у смислу "хоћу да кажем", "то јест", "односно" (Polovina, 1996;88), а својом кратком формом *msm*, иако једна од типичних скраћеница које се користе у кратким порукама, подсећа и на говорну форму такве употребе глагола који је веома често редукованих вокала, ненаглашен и брзо изговорен.

- (M 260) a) < Jos tacno 20 dana do kraja skoleee!!!! **Msm** prvog polugodista -.- >*
 < Gde se uzimaju karte u Pioniru? **Msm** sa koje strane je blagajna?:-) >
 < :-) videcemo :-) ne znam dal bi mu to prijalo... odgovaralo... **msm** dal zeli >
 < Pa idemo na bankarstvo... **msm** ja cu ici...>
- б) < Haa sofija znas kako u ovom jednom busu ima ovako sve kao drvece i trava **msm** drvece su sipke. A dole na pod su stavili kao fora trava hahaha a spolja je kao slika sume! Haa nema oblakaa! **Msm** ima malo ali nisu kisni haha :-D >

У примерима (M 260a) уочавамо прецизирање информације (*kraj skole – prvog polugodista, gde – sa koje strane, prijalo – odgovaralo – zeli, idemo – ja cu ici*). По садржају сви ти примери одговарају уобичајеној тематици и лексици која се налази у кратким порукама: планирању заједничких активности и дружења, прецизирању ко, када, где се налази или ће се наћи, и слично. Наредни пример (M 260б) унеколико одступа јер се аутор поруке позабавио једним описом, "декорацијом аутобуса". На увођење атипичне теме текста поруке указују и употреба апелатива и дискурских партикула *znas kako* као и синтагма *u ovom jednom autobusu* што се све и иначе у разговорном језику употребљава управо у таквој функцији – увођења нове теме (Polovina, 1987; 86).

Нешто су другачијег карактера унутаррепличке употребе маркера говорног дискурса које пошилалац користи као увод или најаву сопственог оправдања или извињења, или како то Шифрин (Schiffrin 1987: 74) назива "*initiating self-repair*". И у овим примерима самоисправка се одвија унутар самог исказа, а маркери дискурса су битни за анализу структуре дискурса кратких порука утолико што њихова појава указује на значај правилног успостављања и одржавања односа међу саговорницима. Употреба елемената говорног језика помаже учесницима у комуникацији кратким порукама да превазиђу ограничења медијума у остваривању жељених комуникативних функција, као што су извињења и оправдања (M 261a), промена договора (M 261б), неочекивани одговори-коментари (M 261в), "заборављена" информација (M 261г), проналажење изговора (M 261д) и слично.

- (M 261) a) < *Jaoo zaboravila sam da te zovem :P znaci da li mi verujes da sam vec u krevetuu? >*
- b) < *Pile, ajde ipak da ostavio vidjanje za sutra.. taman da ti ne zuris iz grada, a ja da sredim Jecinu sobu.. posto mi je keva najavila da se vraca za dva dana. Je l ti je to ok? >*
- в) < *Pa ne ide; al ono sta nas briga >*
- г) < *Hahaha Mogu da pretpostavim kako bi to preslisavanje izgledalo :D Pa ja se inace stvarno vidjam sa njim ali drugarski naravno, tako da znas... Da ne bude posle da i ja nesto precutkujem:p >*
- д) < *Meni jako zabada net.. Tako da ono.. I nije los izgovor da pustim poruku :p >*

Прва два примера (M 261a,б) представљају употребу маркера дискурса као увод у "правдање" и "одлагање договараног", што се може окарактерисати као непожељни контекст, те захтевају увод. За разлику од њих примери (M 261в,г,д) показују да се неки маркери дискурса типично јављају пред крај турнуса, као увод у одређено уопштавање, заокруживање претходно реченог.

Сви наведени сегменти преписке кратким порукама представљају примере у којима пошиљалац поруке сам исправља свој исказ (*self-repair*), када увиди да порука коју је послао није потпуна или садржи погрешну информацију. По правилу, **самоисправљање** следи непосредно после првог дела упареног исказа. Шеглоф (Schegloff, 2007: 100) када говори о проширењима делова исказа, наводи да постоји више различитих врста уметнутих следова који функционишу као експанзија која претходи другом делу пара (*pre-second insert sequence*). Са друге стране, према истом аутору, постоји само једна врста уметнутог следа која следи непосредно после првог дела исказа (*post-first insert sequence*), а то је **исправка** (*repair*)⁴⁵.

Ако слушалац у говору или прималац поруке у комуникацији кратким порукама има проблем са разумевањем примљеног садржаја, он природно започиње

⁴⁵ О механизму исправке писали су Sacks et al, 1974; Schegloff, Jefferson, Sacks, 1977.

исправку изреченог тако што идентификује врсту проблема. На овај начин исправка коју иницирају примаоци поруке постаје први део нових упарених турнуса. Први део пара у случају исправке су углавном питања посебног типа јер се управо упитним речима (*Ко?*, *Шта?*, *Када?*, *Где?*, *итд.*) специфично одређује извор проблема⁴⁶. У нашем корпусу уочили смо две типичне позиције таквих експанзија: на почетку разговора и унутар разговора путем порука.

На почетку разговора. За разлику од разговора лицем у лице у којима се на почетку размењују поздрави, а саговорници се виде међусобно, и телефонских разговора у којима постоји могућност, чак и ако се саговорници не представе експлицитно, да се међусобно препознају по боји гласа, у разговору путем порука ситуација је другачија: постоји могућност да се телефонски број "именује" те се одмах види ко шаље поруку, и у том случају се често поруке нити потпишу нити се саопшти ко пише поруку, али ако нема таквог "именовања" телефонског броја, изостављање експлицитне идентификације у поруци може бити збуњујуће и прималац тражи исправку.

- (O 262) *S: < Draga Majo, Marija mi je preporu >*
M: < Molim vas ponovite. Dobila sam nepotpunu poruku, ne znam ni ko šalje ni šta je u pitanju?! >
S: < Čao Majo, pobegla mi je poruka. U grupi imam jednu trudnicu koja ne želi kod nekog drugog i radim posebno sa njom. Marija mi je predložila da iskopiram knjigu koju imate u studiju. Ako je to u redu, došla bih i pozajmila vaš priručnik za rad sa trudnicama. Pozdrav, Sofija Janković >
M: < Pogledaj na sajtu naš raspored i dođi po knjigu. Pozdrav. >
S: < Ok, hvala, vidimo se. >

- (O 263) *M: < Sinoć u 23.40 sam rodila devojčicu, 3.8 kg, 53 cm >*

⁴⁶ Schegloff (2007) наводи да исправке које иницирају примаоци порука/слушаоци могу имати и мање специфичне облике упита (*Huh?*, *What?*, *Pardon me?*), могу садржати поновљени 'поправљиви' део исказа или могу тражити потврду онога што су примаоци поруке разумели или чули, а што се односи на извор проблема у комуникацији.

V: < Čestitam od sveg srca!!! >
< Samo mi **kazite vaše ime** molim vas >
M: < **Marija Milić** >

Оба примера показују условљеност писања порука путем телефона. У првом примеру (О 262) до проблема је дошло због погрешно притиснутог дугмета на тастатури. У другом примеру (О 263) у питању је још један технички аспект слања порука мобилном телефонијом: врло вероватно је иста порука о рођењу девојчице била послата низу блиских особа са претпоставком да сви имају идентификацију те се М није потписала у поруци.

Унутар разговора. Захтев да се разјасни и исправи нека грешка настаје често и унутар разговора путем порука, али се чини да су такве грешке често условљене непажњом једног од саговорника те је други саговорник принуђен да тражи разјашњење. У том погледу је илустративан следећи пример (О 264):

(О 264) M: < *sad krecem od branke. Da dodjem?* >
N: < *Ne dodji sutra.* >
M: < *kad?* >
N: < *Da mogu do posla. Ujutru ili oko dva* >
M: < **vazi** >
N: < **Kad ces?** >
M: < **zovi me ujutro pa cu doci. Sama se budim oko 8.30** >
N: < Ok >

У нашем примеру до потребе за исправком долази услед непрецизног одговора које М даје на ИЛИ-питање. Због тога је Н принуђена да специфичном упитном речју затражи прецизан одговор, чиме започиње нови упарени турнус. Када М да одговарајући одговор, Н заокружују преписку коментаром у виду слагања и одобравања. На овај начин је исправка успела и постигнуто је потпуно разумевање.

Недовољност и нејасноћа синтаксичког контекста и у следећем примеру отежава споразумевање.

(О 265) M: < ... u smislu da ga drzava stopira >

G: < *Noze* >
 < *Moze* >
 M: < *sta moze?* >
 < *cula sam da se to desava sa nasim socijalnim programom* >
 G: < *Mogu da naloze da se uradi* >
 < *Uredi upodobi sa zakonom* >
 M: < *ma cula sam da nam navodno nisu odobrili program* >
 < *ako se uopste dobro razumem* >

У наведеном сегменту преписке видимо примере и самоисправке и исправке. G на два места самоиницијативно исправља своје ортографске грешке (*noze/moze; uradi/uredi*). Међутим, без обзира на самоисправку: *noze/moze* овај модални глагол нема синтаксичку паралелу у претходном исказу: *u smislu da ga država stopira*. Да "држава то може: да га стопира" и у говору би захтевало употребу бар неких анафоричких израза (нпр. *Ona to može*) како би саговорник лакше обрадио информацију. M показује управо то – да не разуме значење ни са ортографском самоисправком, већ је нешто друго посреди, те тражи објашњење.

Поред исправке пропозиционог садржаја исказа, постоје и исправке које се тичу формалне структуре исказа. Док у говору до исправке може доћи услед објективних проблема, као што су бука, неразговетан говор, проблеми са слухом и слично, у комуникацији кратким порукама исправке формалне природе најчешће представљају исправке ортографских грешака, које настају као последица куцања порука. Иницијатива за исправком оваквих грешака може бити покренута од стране самог пошиљаоца (O 266), али и од стране примаоца поруке када дође до неразумевања (O 267).

(O 266) J: < *Na samtanku sam. :-** >
 < *Sastanku* >
 < *ILY!!!* >
 G: < *Ok. ILY!!!* >

(O 267) V: < *Mislila sam da i ti radis trk od ponedeljka* >
 < *Nisam stigla da odem po novi paket u telenor. Uzecu prenesi 500 najverovatnije* >

- < *Koji ti imas?* >
 < *Ajd necu da te zadržavam... pisi kad imas vremena* >
 N: < *ne razumem. kakav trk. radim od sutra* >
 V: < *Haha...tek, mrzim ove touch tastature tesko nabadam neka slova* >
 < *Trk je tek* >
 N: < *Imam prenesi i surfuj ali nisam sigurna koliko. Imam 300 min ka svim mrezama + 1000 min ka 063 i 1 gb brzog interneta* >

Обе преписке су примери размене порука преко апликације Вајбер, што се може закључити на основу стила писања, односно низања порука (вајбер експанзије), о чему ће бити више речи у посебном поглављу. У примеру (О 266) контекст је само предлог испред и помоћни глагол иза речи са погрешком, другим речима, вероватно недостатак ширег контекста условљава потребу писца поруке да се исправи. Ортографска грешка у другом примеру (О 267) је очигледно настала због брзине куцања и као последица близине слова *r* и *e* на тастатури телефона. Наиме, V је направила грешку коју вероватно није приметила, па се та реч тако написана може анализирати и као именица у објекатској функцији, а не као планирани адверб, са грешком, и наставила је своју реплику слањем нових порука. Међутим, N зауставља нови ток порука јер захтева разјашњење прве послате поруке. Тек када је обављена исправка, односно протумачен извор неспоразума, N одговара на следеће постављено питање.

Без обзира да ли се ради о самоисправци или исправци, јасно је из наше анализе да је саговорницима стало до успешног споразумевања. То се види из чињенице да су ретке више од две словне грешке, али чак и када је само једна словна грешка у питању, а синтаксички, лексичко-семантички и прагматичко-контекстуални елементи исказа могу бити у знатној мери недовољни да се порука разуме исправно, писци и примаоци порука настоје да то исправе. Оно што је специфично за феномен самоисправки и исправки у порукама у мобилној телефонији јесу појаве као што су препознатљивост неких графолошких грешака, па се саговорници ни не труде да их исправљају, коментари самих саговорника о техничком аспекту дописивања, спонтана "анализа" синтаксичког и прагматичког аспекта грешака, па чак и функција исправљања у циљу успостављања контакта.

4.8.3. Специфичности структуре дискурса кратких порука

Видимо да као и у говору, упарени турнуси чине основну интеракцијску јединицу у комуникацији кратким порукама. Међутим, говорна размена путем кратких порука има своје специфичности. Наиме, као што смо видели у поглављима о сложености језичке структуре и минималним одговорима, исказ у кратким порукама се често састоји од више засебних јединица. У послатој поруци, свака од ових јединица може да буде први део неког близинског пара, што за последицу претпоставља појаву одговарајућих других делова датих близинских парова, у поруци која следи као одговор. Могућност постојања паралелних упарених турнуса представља једно од карактеристичних обележја комуникације кратким порукама. Овде није у питању само асинхрони облик електронске комуникације, већ и специфичан стил својствен искључиво дискурсу кратких порука.

(M 268) *K: < Sanjci, evo i mene, bila po lekarima, zavrсила sve sto se rezultata tice, ok su, a u bolnaju se javljam prekosutra... imam sutra jos jedan kontrolni UZ na nekom fensi smensi aparatu (za svaki slucaj) i to bi trebalo da bude to. || Sta ima jos kod tebe, jel bilo nesto u Cro? || P.S. Prosli put si iskulirala pitanje o Nikoli, zasto cutis, mala lijo? :D :* >*
S: < Super za rezultate, javi kako je prosao taj UZ sutra ;-) || U Cro nije bilo nista posebno, sem blagih izleta u pedofiliju :-D || Za Nikolu ne cutim, a i nemam sta da kazem, nista se ne desava, nismo se videli 10 dana.. >

(M 269) *M: < Sta ima? || Kako na kineskom? || Bila kod doktora? >*
N: < Evo sad dosla iz grada. || Ok je, za sad deluje korisno. || Aha, ne moram na kontrolu vise. || Sta ima kod tebe? >
M: < Aha, dobro je. Nista, strebacina. Moram danas na faks. >

У оба примера видимо реализацију три близинска пара. У првој преписци пошиљалац поруке К започиње упарене турнусе, у којима први део пара чине констатација и два питања. S по реду даје одговарајуће друге делове пара, коментар на дату констатацију, као и одговоре на постављена питања.

У другој преписци М у поруци поставља три различита питања. Прво питање је једно уопштено, неформално питање, којим се отвара разговор, док се на друга два питања тражи конкретан одговор. N, у својој поруци, прецизно и јасно одговара на свако појединачно питање, с тим да на последње питање општег типа (да/не питање) даје и објашњење, односно додатну информацију. Након одговора, N показује жељу за наставком конверзације, постављањем новог питања. М најпре даје типизирани одговор на постављено питање, а затим додаје детаље као појашњење. У прва два исказа видимо три паралелна близинска пара, који представљају примере високе учестаности, П-О (питање-одговор).

(M 270) G: < *Jesi nasla cizme? Ja sam dobila temperaturu. >*
 S: < *Nisam isla, sad cu. Morala sam da odmorim. Kolika ti je? >*
 G: < *37.5, nije velika, ali me lomi da ne mogu da ustanem. Aj, javi da li si nasla.>*
 S: < *Popij aspirin. Hocu. >*

Овај сегмент преписке приказује пример два следа која се развијају паралелно кроз употребу близинских парова. G, као иницијатор преписке, поставља питање и даље наводи исказ у ком описује своје стање, чиме започиње два близинска пара. S даје одговор на постављено питање, уз коментар, и поставља питање као реакцију на дати исказ, које је уједно први део пара нових упарених турнуса. Сада G одговара на питање, уз коментар, а затим се новим захтевом враћа на претходни пар турнуса и наставља започети след. У последњој реплици S заокружује оба следа тако што даје коментар на претходни коментар као и одговор на постављено питање. Овде видимо два паралелна следа, али различите структуре. Први след има схему П-О-З-О (питање-одговор-захтев-одговор), док други след има другачију схему И-П-О+К-К (изјава-питање-одговор+коментар-коментар).

Свака следећа реплика у следу односи се на оно што јој је претходило и представља одређену реакцију на изречено/написано, односно на примљену поруку (респонсивни вид реплике). Иста реплика је истовремено усмерена према наредном исказу (проспективни вид реплике) и тиме условљава оно што следи и ограничава

избор потенцијалног одговора као другог дела упарених турнуса. Тако је на пример питање у другом исказу *Kolika ti je?* ретроспективно јер се односи на претходну констатацију да је G добила температуру, али је и проспективно јер започиње нови близински пар тражећи одговор на питање.

Оно што је такође занимљиво у овој преписци јесте да је дошло до замене места два паралелна следа у исказима. Наиме, пропозициони садржај другог близинског пара по свом значењу (у питању је здравље) постаје доминантан и прелази у први план конверзације.

4.8.4. Закључак

По структури, дискурс кратких порука највише личи на говорни дискурс с обзиром на то да се његова основна организација заснива на систему по ком се говорна размена одвија устаљеним редоследом. Асинхрона природа комуникације кратким порукама условљава организовано језичко деловање, те су упарени турнуси примарна структурна јединица дискурса кратких порука. Међутим, иако упарени турнуси имају своју препознатљиву структуру, често се појављују у мање или више проширеним следовима. Када је у питању експанзија првог дела турнуса, говоримо о самоисправци и исправци, до којих долази када настане одређени проблем у комуникацији. Експанзија може уследити и након добијеног другог дела упарених турнуса. Њена функција је да означи завршетак дијалога и заокружи след.

Као и у говору, у језику кратких порука може доћи до одвајања првог и другог дела упарених турнуса уметањем новог близинског пара и тада говоримо о уметнутом следу. У комуникацији кратким порукама уочили смо и појаву дигресивног следа, који је такође уметнут и који најчешће има за циљ да отклони неразумевање како би основни след могао бити настављен. Међутим, говорна размена путем кратких порука има своје специфичности. Наиме, исказ у кратким порукама се често састоји од више засебних целина. У послатој поруци, свака од ових целина може да буде први део неког близинског пара, што за последицу претпоставља појаву одговарајућих других делова датих близинских парова, у

поруци која следи као одговор. Могућност постојања паралелних упарених турнуса представља једно од карактеристичних обележја дискурсне структуре кратких порука.

4.9. Експанзије кратких порука у новим апликацијама (*Viber*)

Како бисмо што боље описали структуру дискурса кратких порука, у наш корпус смо накнадно додали и примере порука које смо прузели са апликације *Viber*⁴⁷ (фон.тран. вајбер). *Viber* је апликација направљена за "паметне" телефоне, која омогућава размењивање кратких порука, видео позиве и групно ћаскање. Поред тога, корисници вајбера могу да размењују слике и шаљу мултимедијалне поруке⁴⁸. Како ова услуга користи бежични пренос, она се не наплаћује посебно за кориснике који имају приступ интернету на својим мобилним телефонима, односно све услуге које пружа ова апликација су бесплатне.

Уочили смо да се кратке поруке преко вајбера по неким својим карактеристикама разликују од стандардних кратких порука. Не само да су бесплатне, већ немају ни ограничење од 160 карактера по поруци, што омогућава писање дугачких порука без прекида. Међутим, и поред тога, дискурс кратких порука преко вајбера се често састоји од низова кратких порука. Кроз анализу различитих примера сегмената преписке преко вајбера, приказаћемо нека посебна обележја која су настала са појавом нових апликација, као напреднијег медијума у развоју комуникације у мобилној телефонији, и представљају нову фазу у развоју језика кратких порука.

⁴⁷ www.urbandictionary.com Термин *viber* долази од енглеске именице *vibe* (скраћено од *vibration*). Навешћемо неколико дефиниција: A distinctive emotional atmosphere, sensed intuitively; To send someone an emotion using facial expressions, body movements, or other things not using words; Rhythm; Any musical aspect or quality indicative of a genre; Mood or atmosphere (good or bad vibrations), feelings, aura; (Plural) signals or messages sent out to someone.

⁴⁸ Viber can be used on iPhone®, iPad®, Android™ phones and tablets, Windows Phone, Windows®, Windows 8®, Mac, Linux and Symbian devices over 3G/4G or WiFi connections. www.viber.com

(O 271) M: < Vazi. Sta ste pricale? >

M: < Zvrzni. >

V: < Ona je u S. Karlovcima
do subote 18.40. >

V: < Sad cu. 5 min. >

Близински пар чини след од два турнуса, који су дефинисани као суседни, близински или спојени, од којих је други исказ респонсиван. Међутим, респонсивна реакција не мора уследити непосредно, што указује на то да јукстапозиција исказа није неопходан предуслов упарених турнуса. Појам *условљене релеванције* (*conditional relevance*, Schegloff, 1968) подразумева релевантан и очекиван други део пара и она представља суштинску карактеристику организације близинских парова. Наиме, свака прва акција је услов за неку наредну, односно за оно што из ње може да следи и са којом је у одређеној вези. Поштовање условљене релеванције омогућава да турнуси буду спојени, или другим речима да близински пар представља једну целину, без обзира што турнуси нису у непосредној близини. У нашем примеру, разлог што други део пара није наредни исказ јесте специфичност комуникације кратким порукама. Због готово тренутног размењивања порука, често се деси да се поруке пошаљу истовремено и на тај начин долази до преклапања исказа. Тако је V послала одговор (< *Ona je u S. Karlovcima do subote 18.40.* >) на питање (< ... *Sta ste pricale?* >), чиме је заокружила започети близински пар, док је у међувремену већ добила нови захтев (< *Zvrzni.* >), као први део новог пара, на који такође одговара (< *Sad cu. 5 min.* >). Овај сегмент преписке представља пример унакрсног позиционирања упарених турнуса.

У наредном примеру такође видимо два наизменична следа који се, у овом примеру, састоје из три дела, односно турнуса. Без обзира на недоследност у континуираном току једног следа до које очидно долази због специфичности размене порука преко апликације *Viber*, могуће је без већих проблема пратити развој сваког појединачног следа. Овде је значајно указати на још једно начело које је по својој суштини уско повезано са поменутиим појмом условљене релеванције, а то је појам *секвенцијалне имплицативности* (*sequential implicativeness*, Schegloff, Sacks,

1973: 206; Jefferson, 1978). Чињеница да сваки турнус може имати импликације за следећи турнус, односно да постаје условљавајући представља инхерентну карактеристику говорне размене као предуслов природне и логичке комуникацијске организације. На овај начин организација интеракције не мора да има строго устројену структуру, већ допушта да јединица као што је близински пар не мора бити у непосредном окружењу да би остварила смислену целину.

(M 272) *B t1: < Jesi mu ispricala? >*

S t2: < Vidi sto sam bila u studiju. >

B t3: < Ajao ko je slikao? >

*S t4: < Bas smo se slabo dotakli
te teme. Nekako mi nikad ni ne
pricamo ni o cemu ozbiljno. >*

*B t5: < Ma doci ce to na red
nekad spontano. >*

*S t6: < Neki fotograf iz Novog
Sada u fensi studiju.
Da da, u pravu si. >*

У нашем примеру, до појаве уланчавања различитих исказа долази због готово синхроне размене порука, па ћемо у циљу јасније анализе нумерисати турнусе у преписци. У непосредној близини се налазе два прва дела различитих упарених турнуса (t1 и t2). Истовремено стижу одговарајући други делови пара (t3 и t4). Међутим, овде учесници у комуникацији постају свесни преплитања својих исказа и настоје да заокруже целине. Тако одговор на питање у t1 добијамо тек у турнусу t4, након чега следе коментари (t5 и t6), у виду проширења упарених турнуса. Одговор на питање у турнусу t3 дат је у турнусу t6, чиме је заокружен и други близински пар.

Као што је већ било речи, след као основна јединица комуникације може да буде прост или сложен. До сложене структуре следа може доћи услед разних уметања различитих узгредних говорних делатности, које могу бити у већој или мањој мери везане за основни след разговора. Анализом дискурса кратких порука преко вајбера уочили смо специфична проширења реплика, која се реализују као

низање засебних порука, али које се истовремено надовезују на основну мисао. Ову појаву смо назвали *вајбер експанзије* јер се овакав начин комуникације појавио са појавом ове апликације. Као и све остале новине у комуникацији кратким порукама и ова појава је идејно потекла од младе генерације и показатељ је њихове креативности и њиховог активног учествовања у еволутивном процесу развоја дискурса електронске комуникације уопште. Из разговора са младих људима сазнали смо да се овај стил писања преноси и у остале видове комуникације кратким порукама, од стандардних кратких порука – *SMS communication*, преко апликација на *Android* телефонима, као на пример *WhatsUp*, *Messenger*, до комуникације на друштвеним мрежама, као што су *Facebook*, *Instagram*, *Twitter*.

(M 273) D: < *Hoces kod mene?* >

L: < *Nisam kuci. I can't.* >

D: < *A smor. Ok.* >

< *Hoces do Usca?* >

< *Ili na kafu? A?* >

< *Mislila sam da idem*

na sajam... i u onaj Lili... >

< *Ide mi se negde...* >

< *Jel ti treba nesto iz Lilija?*

Odgovoriiii... >

L: < *Zeno!* >

< *Stani!* >

D: < *Nisam zena, devojka!* >

L: < *Dobro, gde na kraju?* >

D: < *Do usca, pa Lili, mozda sajam...* >

< *E odoh na trening!* >

У овом примеру видимо како се суштински једна реплика састоји од више порука, од којих свака представља посебну јединицу. У својој другој реплици D даје коментар на претходни упарени турнус и проширује своју реплику низом питања и предлога, и на крају завршава захтевом за одговором. Експанзија ове реплике, у ствари, представља разраду основне мисли, односно захтева. У следећој реплици L користи нову поруку како би нагласила експресивност свог исказа, те уместо једне

реченице *Zeno, stani!* , она шаље две одвојене поруке са две узвичне реченице. Овде запажамо да вајбер екстензије имају значајну прагматичку улогу, те бисмо могли да их сврстамо у нове конвенције у дискурсу кратких порука. Трећа проширена реплика садржи две различите мисаоне јединице, па бисмо могли закључити да овде нова порука управо служи да би се истакла промена у расположењу.

Дакле, структура реплике јесте оно што је ново и различито у дискурсу кратких порука на вајберу. Слична реплика са више јединица, у стандардној комуникацији кратким порукама, била би написана и послата као једна порука, као у примеру (М 274).

(М 274) < *Jooj ja sam tebi potpuno zaboravio da odg :-l... sry i nadam se da te necu probuditi ;) ... elem dobio sam 9 :D* >

Навешћемо још један пример размене порука преко вајбера ради илустрације композиционо различитих елемената вајбер експанзија, како бисмо што боље разумели шта стоји у позадини оваквог начина писања.

(М 275)

J: < *Svi spavaju cek da izadjem* >

E: < *Aaa* >
< *Aj* >

J: < *fotografija* >
< *fotografija* >
< *Evo ovako juri u vodu* >

E: < *Hehe* >
< *Ahahaah* >
< *Carica je* >

J: < *Tada je i pokvasila cipelice
i carapice* >
< *A kad je pustimo trci
odmah ka dubini da stigne
da rukicama pljeska vodu* >

E: < *Hehe* >

*< Neka >
< :) >
< Super sto tako voli
vodu >*

*J: < Ma da i naguta se vode
ali se ne potresa malo
se namrsti sto joj voda
udje u oci ali nista >*

*E: < Znas koliko dece ne
mozes da namolis da
udje u vodu >*

*J: < Jeste super moj brat
je mrzeo vodu >
< Dodje na plazu i nece da
skine carape i sandale
haha >*

*E: < Ahahaha >
< Dobro je da nije
na njega >*

J: < Haha.. da >

У две реплике са експанзијом, које шаље J, видимо да је нова порука нова реченица. Уочили смо још једну специфичност у дискурсу кратких порука на вајберу, а то је да се ретко употребљава интерпункцијски знак тачка. Као да је постало неписано правило да се слањем поруке ставља "тачка" на реченичну целину, или клаузу. Ово се не односи на упитне и узвичне реченице, које се обележавају на одговарајући начин, било упитником или узвичником, или на неки начин карактеристичан за језик кратких порука (нове конвенције у писању, емотикони, вербализација смеха). Код другог саговорника у овој размени порука видимо још једну димензију проширења реплика. Наиме, у првој реплици, Е порукама раздваја минимални одговор од скраћенице која има функцију императива. У својој другој реплици, Е одвојено шаље поруке са два различита стила у изражавању

вербализације смеха, док се у трећој реплици чак и емотикон стоји као посебна порука у низу проширења реплике.

У циљу што вернијег приказа дискурса кратких порука преко вајбера, овде ћемо представити један дужи сегмент преписке. На овај начин желимо да укажемо на специфичности не само по питању стила писања порука (вајбер експанзије), већ и на брзину размене поруке, затим појаву преплитања више различитих следова до којих долази због самог медијума преноса, који омогућава тренутно размењивање порука, као и на употребу минималних одговора којима саговорник, као у говору, жели да потврди пријем поруке и охрабри или подстакне наставак нечијег исказа. Пре саме анализе, приказаћемо неке статистичке податке који могу да нам помогну да боље сагледамо цео след разговора, односно преписке, и да изведемо одређене закључке. Преписка је трајала 23 минуте (од 18:58 до 19:21), ако изузмемо прву поруку која је послата мало више од два сата пре почетка конверзације. Размењене су 23 реплике и укупно 59 порука. Из ових статистичких података видимо да је послат више него дупло већи број порука у односи на број реплика. Треба нагласити да расподела порука није уједначена, тако да реплике садрже од 1 до највише 10 порука.

Целу преписку ћемо због дужине поделити на три дела и анализирати сваки део посебно.

(M 276)

M: < :* 16:43

A: < Dobra vam je sličica :D 18:58
< Sta mi radiš, Markić? 18:58
< :D 18:58
< :* 18:58

M: < Hvala :* 19:00
< Evo me na pauzi na poslu 😊 19:00
< Kako si mi? 😊 19:00

A: < aaa lepo 😊 19:02

< ja sam ok, evo malo došla
kod Miloša između ispita,
vraćam se u nedelju 😊 19:02
< Kako si ti? 😊 19:02
< Jesi se umorio? 19:02

M: < Aham, pa uzivate malo 😊 19:03

A: < malo 😊 19:03

M: < Pozz tamo sve puno 19:03
< Ok sam recimo 😊 19:03

A: < što ti je profilna ovde 19:04
< da vas imam 😊 19:05
< nedostajete mi 19:05
< 😊 19:05

Први део конверзације представља пример ћаскања које је уобичајено када се двоје људи нису видели одређено време. Овде имамо један след уводне конверзације, која се састоји од неколико упарених турнуса стандардног типа питање-одговор. Анализирајући структуру реплика, примећујемо неколико специфичности комуникације преко вајбера. Свака нова реченица написана је као посебна порука. Као што смо већ навели, изјавне реченице или немају тачку на крају или се завршавају стављањем одређеног емотикона. Упитне реченице, и овде као и код стандардних кратких порука, имају правилно употребљен интерпункцијски знак питања. Такође видимо поруке у којима се налазе само емотикони. Такве поруке смо уочили и у нашем корпусу кратких порука, међутим, разлика је у томе што су овде самосталне поруке са емотиконом само део једне вишеслојне реплике, док у SMS дискурсу емотикон представља самосталну реплику са својом посебном прагматичком функцијом. Ова апликација нам омогућава да одмах видимо тачно време када је порука примљена. Ми смо навели сатницу уз сваку поруку како бисмо указали на готово тренутну размену порука, што омогућава да дискурс кратким порукама преко вајбера постане комуникација у реалном времену. Управо због тога,

ова врста интеракције кратким порукама има много више сличности са говором у односу на стандардне кратке поруке. Овде имамо пример разговора, али у писаној форми, где се специфична обележја овог вида комуникације користе за изражавање и наглашавање емоција, ставова и расположења, и обављају функцију коју у комуникацији уживо имају прозодијска средства и визуелни контакт.

M: < Pa evo danas me je ponovo kontaktirao majstor, kupio sam sve za sobu, tako da ce za par dana biti gotova, pa cu vec tu moci da spavam, a kupatilo cemo malo kasnije 19:05

A: < oh, pa super! 19:06

*M: < (fotografija)
< Pa da, danas sam bio kod nutricioniste 19:06*

A: < i? 19:07

M: < Dala mi je jako puno korisnih saveta 19:07

A: < sticker (yum) 19:07

*M: < I ti meni puno nedostajes, nadam se da cemo se uskoro i videti makar malo ☺
< (fotografija)
< (fotografija) 19:07*

*A: < G dolazi sledeći vikend u BG 19:08
< možeš s njim doći ako želiš :-D 19:08
< da se družimo ☺ 19:08*

M: < Ja radim svaki mrtvi dan,

poslednjih par nedelja 19:08

A: < *uhh 19:09*

M: < *Da sam makar vikendom
slobodan dosao bih 😊 19:09*

A: < *fini saveti 😊 19:09*

M: < *Sad je bas jeziva situacija na
poslu, jako puno ima
proizvodnje, cesto ni
nemamo proizvoda u
hladnjaci koliko puno
narucuju 19:09*
< *Pa da to je ukratko sto mi je
rekla 19:10*

A: < *ah.. 19:10*

У другом делу преписке имамо два следа разговора, посету нутриционисти и договарање виђања. М води конверзацију, док А, као у говору, шаље поруке којима потврђује да је присутна, да прати конверзацију и да охрабрује свог саговорника да настави своје излагање. Поруке које пише А имају различиту форму и садржај, било да су везник, стикер, различите партикуле или коментар, али све имају функцију минималних одговора, који служе као *настављачи* у конверзацији. Такође, у овом делу видимо да М шаље две дуже поруке (19:05 и 19:09). У првој дужој поруци у питању је препричавање одређене ситуације, док је у другој у питању описивање. Из овог можемо да закључимо да учесници у дискурсу кратким порукама пажљиво и свесно бирају начин и стил комуникације. Наиме, када не желе да оно о чему пишу буде прекинуто неком новом поруком, они своје излагање пишу у целини и шаљу као једну поруку.

M: < *Puno vise mi je jos ovako
dodatno rekla 😊 19:10*

< A sto se tice toga recimo 19.10

*< Non stop sam u nekoj frcki
trci, sve nekako sredjujem
sve za sebe, druzim se sa
svima 19.11*

< Ali uopste ne uzivam 19.12

*< I sad sto cu konacno imati
svoj odvojeni kutak mi je
opet ono blah 19.12*

*< I sve sto radim mi je onako
polu dosadno, bilo sta da
radim 19.13*

*< Taman sam mislio da sam
zaboravio na ovu, da se sve
smirilo, kad ono opet krene
mi tako sve u glavi da se
mota 19.13*

*< Lea mi preporucuje neke
drugarice, sve su oke, ali ja
ono kao nesto se sve krsa
premislijam 19.14*

*< Mozda pokusam sad sa
ovom jednom 19.14*

*< Samo se plasim da i ako
budem uspeo, da cu tako
biti flegmatican ☺ 19.15*

A: *< Pa, lepo za savete u svakom
slučaju, uvek je lepo čuti
neke fine stvari o ishrani,
kontam da dosta nas nije ni
svesno šta sve radimo
pogrešno :-D
Žao mi je za posao, znam da
ste pretrpani, ali davno nisi
biooo... A G dolazi na neki
test, možda dođe i s
Jelenom, pa možemo izaći,
to bi baš bilo lepo, jako bih*

*to volela, ako možeš da se
iscimaš da dođeš u subotu,
da se drugarimo – davno
nismo ☺*

*Super što rešavaš za deo svoj
u kući, mislim da bi trebalo
malo više da se raduješ oko
toga, ipak je to velika i bitna
stvar – sad ne može da ti
prisere Biljana :-DDD 19.18*

*< Što se tiče Milice, to već
moraš sam sa sobom da
rešiš, nemoj da ulaziš ni u šta
novo (vezu, ali možeš u neke
šemice, doduše) ako nisi
rešio s glavom što se tiče
prethodne veze 19.18*

< to ti je moj savet 19.18

*< Nemoj se plašiti ničega, ako
ti se sviđa i misliš da možeš
nešto s tom novom*

devojkom, što da ne? ☺ 19.19

*< Možda ti i na neki način
pomogne da zaboraviš ovu.*

Nego, ko je ta nova? :-D 19.19

*M: < Pa ja bih voleo da bude
tako, da mi nova veza
pomogne 19.20
< Ali ne znam kako da uradim
to, bas je dugo proslo 19.21
< A to je skroz završena prica 19.21
< Bas sam jeziv ☺ 19.21*

*A: < Ako je završena, samo ideš
dalje 19.21*

Трећи део смо одвојили као посебан јер садржи две дуже реплике, које се разликују од свих осталих реплика у овој преписци. М у 5 минута шаље 10 порука у

оквиру једне реплике. Анализирајући овако раздељену реплику на више краћих порука уочавамо да овакав стил писања порука има своју прагматичку функцију. Сваком новом поруком М изражава нову мисао. Низањем порука, М истиче значај сваке нове мисли и на тај начин дочарава своје размишљање, своје проблеме и недоумице. Са друге стране, А такође одговара једном дужом репликом, у којој таксативно даје одговоре и коментаре на све теме које је М започео (о исхрани, о послу, о виђању, о сређивању куће, о бившој и новој вези). Овде се А активно укључује у конверзацију и дугим порукама жели да јасно изнесе своје мишљење и не "ризикује" да буде прекинута неком новом поруком. Конверзација се затвара коментарима који на неки начин износе одређене закључке и тиме се ова преписка завршава.

5. ЗАКЉУЧАК

Овим истраживањем настојали смо да дамо одговоре на велики број лингвистичких питања и да покушамо да дефинишемо како фонолошка, лексичка и прагматичка, тако и социолингвистичка и комуникациона обележја дискурса кратких порука. Желели смо да свеобухватном анализом омогућимо да се боље разуме сам језик и разјасне недоумице и често површне оцене и погрешне критике које се могу чути на рачун језика кратких порука.

У складу са насловом дисертације, истраживање смо поделили на два дела. У првом делу истраживања анализирали смо лингвистичка обележја кратких порука на ортографском, морфолошком и лексичком плану. Кроз анализу писања, учили смо одређене специфичности у писању интерпункцијских знакова у односу на нормативни правопис (тачка на крају изјавне реченице се често изоставља, знак узвика се понавља у низу од неколико знакова и комбинује се са знаком питања, тротачка има посебну комуникативну функцију приликом изражавања става или емоција). У овом поглављу смо такође приказали нове конвенције, појам који се односи на графолошка обележја која су специфична за овај писани жанр, као на пример, понављање графема, речи и интерпункцијских знакова, затим писање речи великим словима и наизменично великим и малим словима, писање речи без размака, те употребу ћириличних слова, као и спелинга енглеског алфабета. Посебну пажњу смо посветили писању сатнице и приказали смо велики број примера различитог комбиновања слова и бројева. Употреба емотикона, логограма и вербализације смеха је много већа у порукама које пишу млади људи. Учили смо да су наведене нове конвенције као и графостилистичка обележја постали препознатљив и саставни део комуникације кратким порукама.

На плану морфологије, учили смо много већи број речи које су претрпеле неке морфолошке промене у односу на стандардни језик у порукама младих. Млади користе комбинације више различитих творбених процеса, као и скраћенице, које

настају употребом различитих врста елизије, са циљем да изграде свој сопствени стил комуникације. Међутим, битно је истаћи да употреба скраћеница у језику кратких порука није толико честа као на пример у кратким порукама на енглеском језику. Такође смо уочили да, без обзира која врста елизије је у питању, скраћена реч остаје препознатљива и процес скраћивања не отежава разумевање исказа.

У порукама одраслих углавном је присутна разговорна лексика, тако да је наша анализа, на лексичком нивоу, била усмерена на лексику кратких порука млађе популације, која углавном представља жаргонски језик младих пресликан из жаргонског говора. Тематки гледано, постоји неколико различитих семантичких поља, везаних за дружење и забаву, слободно време, учење, али се такође уочава и разноврсна употреба жаргонских речи које изражавају емотивна и психолошка стања. Млади се не устручавају да у својим порукама користе вулгаризме, које некад пишу у оригиналу, а понекад користе скраћенице. Уочили смо и велику присутност идиома и колокација које су преузете директно из говорног омладинског жаргона. Употреба неких дијалектизама и архаизама у језику кратких порука има посебну прагматичку функцију. Млади их свесно бирају и уврштавају у свој језик првенствено да би појачали експресивност свог изражавања. Такође смо уочили и употребу великог броја англицизама, који се пишу у складу са различитим степенима адаптације.

Други део истраживања усмерен је на анализу дискурсних обележја језика кратких порука и подељен је на девет потпоглавља. Кроз анализу сложености језичке структуре кратких порука, приметили смо да се клаузе у кратким порукама комбинују на два начина. Један начин представља говорно комбиновање клауза, које подразумева вишестуку координацију, а други начин се односи на специфично сегментирање текста од стране аутора поруке. Клаузе комбиноване на овај начин углавном садрже већи број простих јединица, односно низове тематски неповезаних или убачених клауза.

Уочена је и значајна употреба специјалних независних реченица, чија сажетост и сугестивност одговарају краткоћи језичког израза овог облика комуникације. Указали смо на присуство елипсе и навели примере три различита

типа елипсе. Интертекстуалне елипсе углавном указују на изостављање делова који се односе на људе, догађаје и коментаре, чиме се потврђује постојање заједничког знања између учесника у комуникацији. Елиптичност исказа се у порукама постиже и кроз текстуалне и структурне елипсе.

У поглављу о врстама питања и њиховим комуникативним функцијама у језику кратких порука истакли смо да су у кратким порукама много чешћа општа питања у односу на посебна, вероватно због тога што посебна питања често захтевају детаљније, а самим тим и дуже одговоре. У порукама се често тражи и одговор, потврда или провера разумевања кроз тзв. упитне партикуле. Оно што је специфично за језик кратких порука јесте честа употреба елиптичних питања, као и ИЛИ-питања, која се завршавају везником и тако остављају отвореним избор друге опције или алтернативе понуђеном садржају. Такође смо издвојили и још неке облике постављања питања, који су довољно фреквентни да би се могли издвојити као препознатљиво обележје овог вида комуникације. Такве појаве су негативна питања, низање питања у једној поруци, питања са одступањима од граматичке норме, употреба да крауза у функцији питања, питања са употребом презента за будућу радњу, као и питања са употребом аориста.

Посебно поглавље посветили смо анализи употребе минималних одговора, који у дискурску кратких порука имају фатичку функцију одржавања комуникације. Минимални одговор се односи на очекивану реакцију примаоца поруке на примљени садржај. У анализираном корпусу, минимални одговори најчешће заузимају иницијалну позицију и део су дужег одговора, односно претходе неком даљем коментару или исказу. Поред поделе минималних одговора на просте и сложене на основу критеријума о облику, издвојили смо и примере минималних одговора који су специфични за језик кратких порука (нове конвенције, скраћенице, ономатопеја и различита графостилистичка обележја). Иако могу имати различите комуникативне функције, минимални одговори најчешће припадају категорији експресива.

Анализирајући употребу деиксе у језику кратких порука закључили смо да се лична деикса најчешће изражава употребом личних заменица у првом и другом лицу једнине, што је у складу са личном природом комуникације кратким порукама.

Употреба просторне деиксе указује на постојање заједничког знања између саговорника о ванјезичкој ситуацији, док је интерпретација временске деиксе значајно напредовала, паралелно са развојем мобилне технологије и тачним навођењем датума и времена пријема поруке, што олакшава правовремено поимање временских деиктичких израза. Међутим, овој подели додали смо и деиктичке маркере става, који се односе на употребу показних заменица за изражавање става и осећања према некоме или нечему у овом наизглед ограниченом медијуму комуникације.

Поред употребе маркера говорног језика, уочили смо и употребу маркера дискурса који су специфични за језик кратких порука. Издвојили смо партикуле које се најчешће јављају у обрађеном корпусу: *e, ej, ae, aj/ajd/ajde, evo, ta, pa*. Такође закључујемо да нове конвенције и графостилистичка обележја језика кратких порука имају функцију маркера дискурса и да је њихова улога у реченици незамењива у циљу постизања одређеног тумачења, као и за изражавање различитих експресивних значења, односно формулисање говорниковог става према ономе што саопштава. Такође смо желели да прикажемо у којој мери је епистоларна форма присутна у кратким порукама. Мали проценат (10%) формално обележеног обраћања указује на чињеницу да се кратке поруке првенствено користе за личну и директну комуникацију, док је мало већи проценат (20%) формално обележеног завршетка порука последица различитих начина на које учесници у комуникацији кратким порукама обележавају поздрав на крају свог исказа.

Асинхрона природа комуникације кратким порукама условљава организовано језичко деловање, те су упарени турнуси примарна структурна јединица дискурса кратких порука. Они се често појављују у мање или више проширеним следовима. Када је у питању експанзија првог дела турнуса, говоримо о самоисправци и исправци, до којих долази када настане одређени проблем у комуникацији. Експанзија може уследити и након добијеног другог дела упарених турнуса. Њена функција је да означи завршетак дијалога и заокружи след. Као и у говору, у језику кратких порука може доћи до одвајања првог и другог дела упарених турнуса уметањем новог близинског пара (уметнути след, дигресивни след). Међутим,

говорна размена путем кратких порука има своје специфичности. Наиме, исказ у кратким порукама се често састоји од више засебних целина. У послатој поруци, свака од ових целина може да буде први део неког близинског пара, што за последицу претпоставља појаву одговарајућих других делова датих близинских парова, у поруци која следи као одговор. Могућност постојања паралелних упарених турнуса представља једно од карактеристичних обележја дискурсне структуре кратких порука. Анализом дискурса кратких порука преко апликације Вајбер уочили смо специфична проширења реплика, која се реализују као низање засебних порука, али које се истовремено надовезују на основну мисао.

У дискурсу кратких порука постоји читав низ различитих стратегија за испољавање сопственог става или емоција, као и за изражавање одређених реакција од стране примаоца порука. Специфичности, како на морфолошко-синтаксичком тако и на лексичком и прагматичком плану, утичу на развој посебног и оригиналног језика, који поприма карактеристике језичког варијетета. Поређењем два подкорпуса дошли смо до закључка да све новине у комуникацији кратким порукама идејно потичу од младе генерације и показатељ су њихове креативности и њиховог активног учествовања у еволутивном процесу развоја дискурса електронске комуникације.

Закључци до којих смо дошли у овом истраживању у области лингвистике могу се даље користити и у другим научним дисциплинама, као што су социологија, психологија и комуникологија. С обзиром на то да се комуникација путем електронских медија непрекидно развија, резултати овог рада отварају могућности за даље праћење еволуције не само језика кратких порука у мобилној телефонији, већ језика електронске комуникације уопште.

ЛИТЕРАТУРА

- Agar, J. (2003) *Constant Touch: a Global History of the Mobile Phone*. Icon Books, Cambridge, England.
- Aitchison, J. and D. Lewis (eds) (2003) *New Media Discourse*. London: Routledge.
- Ariel, Mira (1998a) 'Pragmatic operators'. In J.L. Mey (ed.), *Concise encyclopedia of pragmatics*. Amsterdam: Elsevier, 704-707.
- Ariel, Mira (1998b) 'Discourse markers and form-function correlations'. In A.H. Jucker and Y. Ziv (eds.) *Discourse markers: Descriptions and theory*. Amsterdam: John Benjamins, 223-259.
- Austin, J. (1962) *How to Do Things with Words*. Oxford: Clarendon.
- Belić, A. (2000) *Univerzitetska predavanja iz savremenog srpskohrvatskog jezika*. Izabrana dela. XIV tom. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Bieswanger, M. (2007) '2 abbrevi8 or not 2 abbrevi8: A Contrastive Analysis of Different Space- and Time-Saving Strategies in English and German Text Messages'. V: Hallett, T., Floyd, S., Oshima, S., & Shield, A. (Ed.): *Texas Linguistics Forum*, vol. 50, Austin: University of Texas.
- Bryant, J. Alison, Ashley Sanders-Jackson & Amber M. K. Smallwood. (2006) 'IMing, text messaging, and adolescent social networks'. *Journal of Computer-Mediated Communication* 11(2): article 10. <http://jcmc.indiana.edu/vol11/issue2/bryant.html>
- Bugarski, R. (1987) Pojam i klasifikacija jezičkih varijeteta. D. Kalodera, G. Mikulić (ur.), *Jezični varijeteti i nastava jezika*, Zagreb: Društvo za primijenjenu lingvistiku SRH, 3–9, Dostupno na: <http://www.hdpl.hr/Docs/Kalogjera/Kalogjera%20-%20Mikulic%20ur%20Jezični%20varijeteti%20i%20nastava%20jezika%2001%20Bugarski.pdf> [septembar 2012].
- Bugarski, R. (2003a) *Uvod u opštu lingvistiku*. XX vek. Beograd.
- Bugarski, R. (2003b) *Žargon*. XX vek. Beograd.
- Butts, L., Cockburn, A. (2002) 'An evaluation of mobile phone text input methods', *ACM Proceedings of the Third Australasian conference on User interfaces*, Melbourne, Victoria, Australia, vol. 7, pp. 55-59.
- Carter, R. and M. McCarthy (2006) *Cambridge Grammar of English: a Comprehensive Guide*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Clayman, S. and Heritage, J. (2002) *The News Interview*. Cambridge: CUP.
- Crystal, D. (2001) *Language and the Internet*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Crystal, D. (2008a) *Txtng: the Gr8 Db8*. Oxford: Oxford University Press.

- Crystal, D. (2008b) '2b or not 2b'. In The Guardian. Dostupno na: <http://www.guardian.co.uk/books/2008/jul/05/saturdayreviewsfeatres.guardianreview> (15. Jul 2015.)
- Davie, R., Panting, C., Charlton, T. (2004) 'Mobile phone ownership and usage among pre-adolescents'. *Telematics and Informatics* 4, 359-373.
- Драгићевић, Р. (2007) *Лексикологија српског језика*. Завод за уџбенике и наставна средства. Београд.
- Fairon, C. and S. Paumier (2006) 'A translated corpus of 30,000 French SMS'. *LREC*. Geneva.
- Farina F. and F. Lyddy (2011) 'The Language of Text Messaging: 'Linguistic Ruin' or Resource?' *The Irish Psychologist*, Vol. 37, Issue 6.
- Faulkner, X. and F. Culwin (2005) 'When fingers do the talking: a study of text messaging'. *Interacting with Computers* 17/2: 167-185.
- Filipan-Žigniћ, Blaženka; Sobo, Katica; Velićki, Damir (2012) 'SMS Communication – Croatian SMS Language Features as Compared with those in German and English Speaking Countries'. // *Revija za elementarno izobraževanje*. 5 (2012) , 1; 5-22.
- Fillmore, Charles J (1971) *Lectures on Deixis*. CSLI Publications (reprinted 1997).
- Fine, G.A. (1987) *With the boys: Little league baseball and preadolescent culture*. Chicago: University of Chicago Press.
- Glasser, A. and B. Strauss (1971) *Status passage*. London: Routledge and Kegan, Paul.
- Grice, P. (1975) 'Logic and conversation.' In Cole, P., Morgan, J.L. (ed.): 41-58.
- Grinter, R. and M. Eldridge (2001) 'y do tngrs luv 2 txt msg?' in Prinz et al (eds), pp. 219-238.
- Grinter, R. E. and M. Eldridge (2003) 'Wan2talk? Everyday text messaging'. *ACM Conference on Human Factors in Computing System (CHI)*.
- Halliday, M. A. K. (1994) *An Introduction to Functional Grammar*. London: Arnold.
- Hansen, Maj-Britt Mosegaard (1998) *The function of discourse particles*. Amsterdam: John Benjamins.
- Hard af Segerstag, Y. (2002) 'Use and Adaptation of the Written Language to the Conditions of Computer-Mediated Communication' , *PhD thesis*, University of Goteborg.
- Harper, R., Leysia, P. and Taylor, A. (Eds.) (2005) 'The Inside Text: Social, Cultural and Design Perspectives on SMS'. In *The Kluwer International Computer Supported Cooperative Work*, 4, New York: Springer.
- How, Y. and M.-Y. Kan (2005) 'Optimizing predictive text entry for short message service on mobile phones'. *Computer Human Interfaces International*.
<http://latimesblogs.latimes.com/technology/2009/05/invented-text-messaging.html>
<http://en.wikipedia.org/wiki/Emoticon>

- Humphrys, J. (2007) 'I h8 txt msgs: How texting is wrecking our language'. In *MailOnline*. Preuzeto sa sajta: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-483511/I-h8-txt-msgs-How-textingwreckinglanguage.html>, (27.decembar 2015.).
- Hunston, S. and Francis, G. (1999) *Pattern Grammar: a corpus-driven approach to the lexical grammar of English*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Hunston, S. (2002). *Corpora in Applied Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press. <http://dx.doi.org/10.1017/CBO9781139524773>
- Hyland, K. (2005) *Metadiscourse*. London. New York: Continuum.
- Jakobson, R. (1966) *Lingvistika i poetika*. Beograd. Nolit.
- Jefferson, G. (1972) 'Side sequences'. In Sudnow, D. (ed.) *Studies in Social Interaction*. New York: The Free press (294-338).
- Jefferson, G. (1978) 'Sequential Aspects of Storytelling in Conversation'. In Schenkein (1978). 219-248.
- Jelić, G. i Polovina V. (2015) KOSMS, neobjavljeni tekstovi SMS poruka u okviru korpusa Katedre za opštu lingvistiku, Filološki fakultet, Univerzitet u Beogradu.
- Kaewaphannagam, C., Broughton, M.M. and Soranasataporn, S. (2002) '*Corpus/Based Analysis: Guidelines for Getting Practical Language Input in Materials Development*'. SLLT, 11, dostupno na [www.sc.mahidol.ac.th/scig/sllt/sllt2002/ArticleSLLT\(Maurice\).pdf](http://www.sc.mahidol.ac.th/scig/sllt/sllt2002/ArticleSLLT(Maurice).pdf) (20. septembar 2015.)
- Kasesniemi, E.-L. and P. Rautiainen (2002) 'Mobile culture of children and teenagers in Finland' in Katz, J. and M. Aakhus (eds), pp. 10-192.
- Kasvio, A. (2001) 'Consumption, everyday life and culture'. Available at: : <http://www.info.uta.fi/winsoc/engl/lect/CONSUMPTION.HTML#9>.
- Ling, R. (2000) 'We will be reached: the use of mobile telephony among Norwegian youth'. *Information Technology and People* 13 (2), 102-120.
- Ling, R. (2004) *The Mobile Connection: the Cell Phone's Impact on Society*. San Francisco: Morgan Kaufmann.
- Ling, R. (2005a) 'Mobile communications vis-a-vis teen emancipation, peer group integration and deviance' in *The Inside Text: Social perspectives on SMS in the mobile age*, edited by R. Harper, A. Taylor and L. Palen. London: Kluwer. Pp. 175-189.
- Ling, R. (2005b) 'The socio-linguistics of SMS: An analysis of SMS use by a random sample of Norwegians.' Pp. 335 - 349 in *Mobile communications: Renegotiation of the social sphere*, edited by R. Ling and P. Pedersen. London: Springer.
- Ling, R. (2008) *New Tech, New Ties: How Mobile Communication is Reshaping Social Cohesion*. London: MIT Press.

- Ling, R. and N. Baron (2007) 'Text Messaging and IM: linguistic comparison of American college data' *Journal of Language and Social Psychology* 26/3: 291-298.
- Lyons, John (1977) 'Deixis, space and time' in *Semantics*, Vol. 2, pp. 636–724. Cambridge University Press.
- McEnery, A., R. Xiao and Y. Tono (2006) *Corpus-Based Language Studies: an Advanced Resource Book*. London: Routledge.
- Mišković-Luković, M. (2006) *Semantika i pragmatika iskaza: markeri diskursa u engleskom jeziku*. Filološki fakultet. Beograd.
- Мршевић-Радовић, Д. (1987) *Глаголско-именичке фразеолошке синтагме*, Београд: Филолошки факултет Београдског универзитета.
- Nastri, Jacqueline, Jorge Peña & Jeffrey T. Hancock (2006) 'The construction of away messages: A speech act analysis'. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 11(4). article 7. 16 April 2011. <http://jcmc.indiana.edu/vol11/issue4/nastri.html>
- Norman D. (1998) *The Invisible Computer*. MIT Press, Cambridge, MA.
- Pavlovych, A., Stuerzlinger, W. (2004) 'Model for non-expert text entry speed on 12-button phone keypads'. *Proceedings of the 2004 Conference On Human Factors In Computing Systems*, Vienna, Austria, pp. 351-358.
- Pešikan, M., Jerković, J. i Pižurica, M. (2010) *Pravopis srpskog jezika*. Novi Sad. Matica srpska.
- Plester, Beverly, Clare Wood & Victoria Bell (2008) 'Text Msg in school literacy: Does texting and knowledge of text abbreviations adversely affect children's literacy attainment?' *Literacy* 42(3): 137-144.
- Polovina, V. (1987) *Leksičko-semantička kohezija u razgovornom jeziku*, Beograd, Filološki fakultet.
- Polovina, V. (1996) *Prilozi za kognitivnu lingvistiku*. Beograd, Filološki fakultet.
- Polovina, V. (1999) *Semantika i tekst-lingvistika*, Beograd, Čigoja.
- Popović, Lj. (2009) 'Leksičke inovacije u elektronskom diskursu srpskog i hrvatskog jezika' // Tošović Branko (Hg.). *Die Unterschiede zwischen dem Bosnischen/Bosniakischen, Kroatischen und Serbischen. Lexik – Wortbildung – Phraseologie*. Gratz: LITVerlag, 165–183.
- Prčić, T. (2005) *Engleski u srpskom*. Zmaj. Novi Sad.
- Prčić, T. (2008) *Semantika i pragmatika reči*. Zmaj. Novi Sad.
- Puro, J.-P. (2002) 'Finland: a mobile culture'. In Katz, J.E., Aarkhus, M. (Eds.), *Perpetual Contact*. CUP, Cambridge, pp. 19-30.
- Quirk, R., S. Greenbaum, G. Leech and J. Svartvik (1985) *A Grammar of Contemporary English*. London: Longman.
- Radić-Bojanić, B. (2007) *neko za chat?! DISKURS ELEKTRONSKIH ĆASKAONICA NA ENGLESKOM I SRPSKOM JEZIKU*. Filozofski fakultet: Futura publikacije. Novi Sad.

- Rafi, M.S. (2009). 'SMS Text analysis: Language Gender and Current Practices'. *Language Vitality in South Asia*, Aligarh. Department of Linguistics, Aligarh Muslim University Press, India, pp 393-405.
- Речник српскохрватскога књижевног језика (1990). Матица српска. Нови Сад.
- Rock, F. (2001) 'Policy and practice in the anonymisation of linguistic data' *International Journal of Corpus Linguistics* 6/1: 1-26.
- Sacks, H., Schegloff, E.A. and Jefferson, G. (1974) 'A Simplest Systematics for the Organization of Turn-taking for Conversation'. In: *Language* 50/4, 696-735.
- Savić, S (1993) *Diskurs analiza*. Filozofski fakultet. Novi Sad.
- Savić, S. i Mitro V. (1998) *Psovka u srpskom jeziku*. Futura publikacije. Novi Sad.
- Schegloff, E.A. (1968) 'Sequencing in Conversational Openings'. *American Anthropologist* 70, 1075-1095.
- Schegloff, E.A. (2007) *Sequence Organization in Interaction: A Primer in Conversation Analysis*. Vol. 1. Cambridge: CUP.
- Schegloff, E.A. and Sacks, H. (1973) 'Opening up closings.' *Semiotica* 8(4), 289-327.
- Schegloff, E.A. , G. Jefferson and Sacks, H (1977) 'The preference of self-correction in the organization of repair in conversation'. *Language* 53 (2): 361-382.
- Schiffrin, D. (1987) *Discourse Markers*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Scott, M. (1996) *Wordsmith Tools*. Oxford: Oxford University Press.
- Searle, J. R. (1969) *Speech Acts*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Shortis, T. (2007a) 'Revoicing Txt: spelling, vernacular orthography and 'unregimented writing' in Posteguillo, S., M. J. Esteve and M. L. Gea (eds).
- Shortis, T. (2007b) 'Gr8 Txtpeceptions: the creativity of text spelling'. *English Drama Media Journal* 8: 21-26.
- Silfverberg, M., Miika Silfverberg, I., Scott MacKenzie, Panu Korhonen (2000) 'Predicting text entry speed on mobile phones'. *Proceedings of the SIGCHI Conference on Human Factors In Computing Systems*, The Hague, The Netherlands, pp. 9-16.
- Sotillo, S. (2012) 'Illocutionary acts and functional orientation of SMS texting in SMS social networks' In *Studies in Variation, Contacts and Change in English*, Volume 12: Aspects of corpus linguistics: compilation, annotation, analysis, Signe Oksefjell Ebeling, Jarle Ebeling and Hilde Hasselgård (eds.), University of Oslo.
- Stanojčić Ž. i Popović Lj. (2011) *Gramatika srpskog jezika za gimnazije i srednje škole*. Zavod za udžbenike. Beograd.
- Stevanović, M. (1980) *Gramatika srpskohrvatskog jezika za škole srednjeg obrazovanja*. Cetinje: OBOD.
- Stević S. (1997) *Analiza konverzacije*. Monografije, Knjiga 84. Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Sutherland, J. (2002) 'Cn u txt?' in *The Guardian*, 11th November.

- Шипка, М. (2010) *Правописни речник српског језика са правописно-граматичким саветником*. Прометеј. Нови Сад.
- Tagg, C. (2007) 'A corpus based analysis of SMS text messaging' in Teo, P. and C. Ho (eds), pp 267-284.
- Tagg, C. (2009) *A Corpus Linguistics Study of SMS Text Messaging*. Ph.D. dissertation, University of Birmingham.
- Tagliamonte, Sali A. & Derek Denis. (2008) 'Linguistic ruin? LOL! Instant messaging and teen language.' *American Speech* 83(1): 3–34.
- Thurlow, C. (2001) 'The Internet and Language'. *Concise Encyclopedia of Sociolinguistics*, Elsevier.
- Thurlow, C. and A. Brown (2003) 'Generation Txt? Exposing the sociolinguistics of young people's text-messaging' *Discourse Analysis Online* 1/1.
- Thurlow, C. (2006) 'From Statistical to Moral Panic: the metadiscursive construction and popular exaggeration of new media language in the print media' *Journal of Computer-Mediated Communication* 11/3: 667-701.
- Tošović Branko (2002) *Funkcionalni stilovi*. Beogradska knjiga. Beograd.
www.itk.ilstu.edu/staff/drathke/277web/.../reading/SMSoverview2.pdf
www.urbandictionary.com
www.viber.com
- Yule, G. (1996) *Pragmatics*. Oxford University Press. Oxford.
- Zemskaja, E. (1981) Земская, Е.А. и др. *Русская разговорная речь; опции вопросы, словообразоваие, синтаксис*. Москва; Наука.

ПРИЛОГ 1

Илустрација из корпуса кратких порука младих

Oct 29, 2013 7:05:21 PM Joj, maco, ja nikako da ti se javim, izvini...kad imas slobodno da ti dodjem na depilaciju? :-)

Oct 29, 2013 7:08:00 PM Ajde da ti javim sutra samo da li cetvrtak ili petak

Oct 29, 2013 7:14:34 PM Vaziiiiiiii :-*

Oct 30, 2013 11:32:45 AM Dodji u petak u 17h pa krecemo u 17 i 15

Oct 30, 2013 11:33:46 AM Dogovoreno! :-)Hvalaaaaaaaa :-*

Oct 30, 2013 11:39:49 AM Ljuuubiiin

Oct 30, 2013 1:06:29 PM Miko, si mozda probala majicu i aljince/tuniku? Je l' su ok, il' da menjamo? :-)

Oct 30, 2013 11:42:41 PM Pringles kupio bata, iiiiiiiiiiiii <3 <3 <3 Fajaaaaaaaa :-* :-* :-*

Oct 31, 2013 9:19:16 AM Dobro jutroooooo! :-)Imas od sinoc nesto u prvoj fioci u frizu...nije strauss :-PCokete :-*

Oct 31, 2013 9:25:56 AM MclceCream with chocolate topping? :-)10x a lot :-*

Oct 31, 2013 9:49:15 AM Oui :-)

Oct 31, 2013 11:42:15 AM Draga jel se vidimo danas? Mamu sam smestio na VMA, izgleda da ce ipak sutra biti operacija. Popodne i veceras sam free pa ti kazi da li ti odgovara i kada.<3
Joj, pile, ja sam upravo dobila ogroman prevod da završim do sutra, aj da pomerimo za sutra popodne, oko 6,7, ili kad ti odgovara?

Oct 31, 2013 11:43:37 AM Sutra mi dolaze iz ZG-a neki, vidimo se next week:*

Oct 31, 2013 11:44:49 AM E jbg :-) Onda sl.ned. Pozdravi mi Radu :-&

Oct 31, 2013 11:45:45 AM Htela sam ovaj smajli :-*

Oct 31, 2013 4:26:06 PM Na pks adresu sam ti poslala, slobodno dvostrano odstampaj ;-)Thanx :-*

Oct 31, 2013 6:07:30 PM De si? :-D

Oct 31, 2013 6:15:38 PM Kod Mlađe

Oct 31, 2013 6:20:25 PM Kad ces kuci? :-D

Oct 31, 2013 6:22:58 PM liiiiii, grejaci :-)Tek sad videla!,Thanx! :-*

Oct 31, 2013 6:24:05 PM Mada su bas onako deciji...da ih sacuvam do juna? Zatrebase :-D

Oct 31, 2013 6:29:58 PM liiiiii <3

Oct 31, 2013 7:44:09 PM Rininoj kumi rođa, pa ću posle...

Oct 31, 2013 7:49:32 PM Oke :-D

Nov 2, 2013 12:23:53 AM Pa de si :-)

Nov 2, 2013 12:58:13 AM Sta 'oceeeeeees :-P

Nov 3, 2013 10:09:21 PM Jesi prevela do kraja?

Nov 3, 2013 10:10:12 PM Jesam, sad citam i proveravam o_O

Nov 3, 2013 10:11:11 PM A nije trebalo do 6 da gotovo?

Nov 3, 2013 10:11:28 PM Cuti, nista me ne pitaj...

Nov 3, 2013 10:13:07 PM xD ok, ajd vidimo se sutra onda :)
E da popizdis! Vec 40 min pokusavam da posaljem mejl, a govno internetsko zajebava!
Zamislil! Na svu muku, jos i ovo! Sutra zovem sbb da im sve po spisku...

Nov 3, 2013 10:57:29 PM Probaj ako ima opcija da na telefonu wireless hotspot pa da se laptopom konektuješ na taj wif sa telefona i onda pošalješ

Nov 3, 2013 11:00:05 PM Može?

Nov 3, 2013 11:12:52 PM Ma evo ,sad sam preko explorera i yahooa poslala mejl...ali gmail i dalje nece...

Nov 3, 2013 11:13:43 PM Thanx anyway, bas si pametan :-*

Nov 3, 2013 11:13:58 PM A onda nije do sbb-a xD

Nov 3, 2013 11:14:35 PM Ma sigurno je sve po malo...prvo sbb, pa onda i gmail, majke im ga nabljem!

Nov 3, 2013 11:15:20 PM xDDDDD aj laku noć neno :>**

Nov 3, 2013 11:17:09 PM Al si me iskulirAo...jos i ti, i pored neta, sbba i gmaila ..cak i brat! Cccccc...

Nov 3, 2013 11:18:01 PM Aj laku noc, ljubi te djemba :-*

Nov 3, 2013 11:18:19 PM Hahaha pa mislio sam da ne smaram xDDDD aj vidimo se sutra đembo :>**

Nov 3, 2013 11:20:32 PM Ae tebra B-)

Nov 3, 2013 11:25:24 PM HVALA. KISS.

Nov 4, 2013 12:54:54 PM A mikoooooo, a kad cemo samo ti i ja na kafu? :-)

Nov 4, 2013 3:02:17 PM

2013.12.07 18:15 Evo sad cu to da pokusam da naucim, zvacu te ako ukapiram <3
2013.12.07 18:00 Nema na cemuu <3 jesi naucila reci?
2013.12.07 17:59 Poslala sam ti, izvini sto si cekala <3
2013.12.07 17:16 Ej bila sam u uscu, sad sam dosla kuci pa cu ti skenirati <3
2013.12.07 16:59 Aj,aj :D hahaha
2013.12.07 16:32 Vazi :D
2013.12.07 16:29 Ahahhahhah imaju u skoro svim prodavnicama popusti i pise lupam 10%, 20% itd. i onda pise kao ako kupis parce pice i sok dobijes kisobran hahahhahaha
2013.12.07 16:27 Od 6, pa ima kao shopping vikend, imaju popusti i koncerti i nesto za decu kao :P ima veceras Tropicico a sutra Jelena Tomasevic
2013.12.07 16:24 Tropicico peva veceras u uscu :)
2013.12.07 15:16 Nistaa :D
2013.12.07 15:14 Nemam pojma hahahaha kaze mi mama da znaci kad nekog nagovori da radi nesto protiv nekog drugog :P
2013.12.07 14:40 Nisam se naljutila uopste hahahha
2013.12.07 14:39 Sta je smesno?
2013.12.07 14:36 Ok
2013.12.07 13:23 Pa da, da taman da stignem da naucim sve :P aj cujemo se jos ali da kazem u pola 8 kod usca <3
2013.12.07 13:22 Sad je ona pesma talk dirty to me hahaha bas je stravaaa :D
2013.12.07 13:20 Ona devojka na kabinama u teranovi se opet nesto svadja ahahahhahahha
2013.12.07 13:19 Pa mogu i veceras haha sta ima veze? :D jel hoces? Pa aj, aj mozemo
2013.12.07 13:13 U uscu, u fazonu je ide kao riba sa kucetom u ruci!
2013.12.07 13:06 Sad je ona haljina u teranovi 599!!
2013.12.07 12:54 Videla sam sad Nikolinu Pisek!
2013.12.07 12:02 U busu sam, stizem za min, 2
2013.12.07 11:58 Kasnim par minuta, izviniiii
2013.12.07 00:11 Nije <3
2013.12.07 00:04 Ej jako mi baguje viber, cim krenem da kucam odmah se iskljuci..
2013.12.06 23:57 Ti mi odg na viberu a ja cu ti slati poruku :*
Hahahhahaha ispala

Ako nemas onda cemo basket

2012.04.27 15:07 Ma da a guzva je nenormalna.

2012.04.27 14:57 Sad u 3

2012.04.27 14:54 Stigao sam.

2012.04.27 13:41 Ok. Eto me za 5min.tu

2012.04.27 13:27 Krecem;-) zovem te kad budem tu negde
Ma nije mi cimanje bre;-) javljaj i stizem sto pre, blizu sam ja centru

2012.04.27 12:47 U stanu sam ali cu doci do centra,aj ako mozes javi malo pre nego sto završis
i ja krecem,trebace mi max 20min.da dodjem i nadjemo se tu. Jel rece nlb banka?

2012.04.27 09:58 E na ovaj broj mi se javljaj kad budeš slobodan;-) jeca
E aj javiljaj kad budeš mogao pa cemo se naci tu

2012.04.26 23:17 nedje;-)
Hej od 4 sam na faxu a pre moram do grada, tako da do oko 3 se mozemo naci na kratko
ako ti odg.tada?;-) jelena

2012.04.26 21:44

2012.04.26 16:27 Gde si?

2012.04.26 15:59 Ok, ispod doma cu biti

2012.04.26 15:58 Pa sta,moze to da se uzme.

2012.04.26 15:14 Krenuo sam.

2012.04.26 13:54 Mogli bi neki basket da opikamo

2012.04.26 12:39 Dolazim u 3.tj bus krece u 3

2012.04.26 12:20 Ok
Nisam jos uzeo kupicu u busu.sad idem kuci.da vidim dal cu u 3 ili u 6.

2012.04.26 12:16

2012.04.26 12:04 Završila sam ja to pre sat vremena
E da te pitam, kad ovi iz banke kazu da ce obaviti intervju sa tobom,odnosno testiranje,sta pitaju??jel znas Pozovi me da mi kazesz

2012.04.26 09:48 Hahahah pa sad sigurno ne bih nosila eskimske
cizme:-D

2012.04.26 08:50

2012.04.26 08:32 Hehehe pa moram da ih imam:-D Morala da odem do faxes.. Dobro jutro:-)
E htela sam da te angazujem za budjenje:-),al posto te nije bilo drugog sam uzela

2012.04.26 07:01

2012.04.26 02:17 E jel spavas?

2012.04.25 22:54 Javljam do 12.kad kupim kartu
2012.04.25 22:51 Pa da ali javljam ti sutra kad tacno krecem
2012.04.25 22:48 Dolazim u 6 sutra busom.
2012.04.25 22:01 Uopste nisi IN!
2012.04.25 21:34 Ma aaajde sta ti je:-) :-*
2012.04.25 21:32 Mars:-D

ПРИЛОГ 2

Илустрација из корпуса кратких порука одраслих

2014.01.16 08:14 Pare za fudbal. Ima u beloj koverti. Kiss.
2014.01.15 10:45 Ne. Ovde drama.
2014.01.11 12:20 R resen na pijaci. Devojke smestene, nisu zaklopile. Traje 1:15. Ja se setam.
2014.01.10 09:23 Mala sirena u BB. Deluje dobro u izlogu.
2014.01.10 09:20 Da vodim M sutra u pozoriste od 12?
2014.01.10 08:45 Uspeo sam da donesem djubre do stanice. Za malo da ga unesem u bus. Budala.
2014.01.06 09:31 Gvirni da li radi posta i do kad
2014.03.05 15:07 Idem u Kar po B, pa dolazimo.
2014.06.03 13:18 Jel smeju devojke malo napolje?
2014.05.30 15:09 2gi put: jel idemo tamo i kad?
2014.05.30 14:50 Pa, prolazili smo tuda, cisto geografski.
2014.05.30 14:36 Javi kad da dodjem po tebe, ako idemo. 6.30?
2014.05.30 13:53 U zadivljujuce kratkom roku, zavrсили smo i evo nas u Topcideru.
2014.05.28 15:16 Dolazim po tebe. Potvrđi.
2014.05.27 12:15 Jel ti rekla, sutra Kostolac.
2014.05.27 12:11 Jel' pravimo svadbu? Da znam, da si kupim odelo i cipele? Kiss.
2014.05.26 15:45 Tek smo sad krenuli. Kod Arene smo. Kiss.
2014.05.25 12:30 Kupite malo hleba, npr. lepinju. I novine.

Jul 2, 2014 8:21:45 AM To imam. Slobodno pisi

Jul 5, 2014 10:42:21 AM Draga, jesi li u Norveskoj ili tek sada u sredu putujes?
 Jul 5, 2014 10:43:43 AM A sms saljes zato sto nemas viber :p
 Jul 5, 2014 10:44:21 AM I sto opet nisikod kuce
 Jul 6, 2014 8:55:43 AM Dobro jutro :-) el si se ti bese nudio da mi pomogneš?
 Miroslava treba mi jedan papiric za plavu kovertu u sali 8.
 Jul 7, 2014 10:32:11 AM Vita
 Nisam stigao da ti se javim juce. Cujemo se veceras kada završis sa poslom. :-*
 Jul 7, 2014 1:11:34 PM Srecan put i lepo se odmori :-)
 Jul 7, 2014 5:15:11 PM Završila uskoro krecem ka uscu
 Jul 7, 2014 6:45:05 PM Hoces da svratis do mene u povratku?
 Jul 7, 2014 6:45:56 PM El lepo da me provociras? :p
 Jul 7, 2014 6:56:13 PM Naravno.... ti znas da ja zo od srca radim :-). Nazovi me kada dodjes kuci :-*
 Jul 7, 2014 7:01:37 PM Do kad mogu da zovem? Ne znam kad ću kuci
 Jul 7, 2014 7:03:30 PM Do 12
 Jul 7, 2014 7:04:10 PM Sve je ok
 Jul 8, 2014 2:00:44 PM Dogovor za sutra je malo pomeren ranije. Vidimo se u 10:30. Vita
 Jul 9, 2014 10:34:13 AM

01-01-14 11:53 Hvala! Takodje sve najlepse u Novoj 2014..
 14-02-14 12:37 Srecan rodjendan :))
 14-02-14 12:38 Hvala puno!
 01-03-14 10:29 Mmmm, sto imam dobar dorucak! I bas cu biti fit:) hvala:-*
 01-03-14 10:32 Od toga sigurno neces biti fit :-) nema na cemu, uzivaj i prijatno ti zelim :-*
 17-03-14 15:53 Joj znam, a plus sam sipala u vocni jogurt! Kalorijska bimba- Ali ukusna:) baj..
 17-03-14 16:03 Jel to bojana postala gospodja katic? :-)
 17-03-14 16:04 E jesteeeee! Evo menei Ace i Dejana....
 20-03-14 19:12 Ljubi mi ih puno puno puno i cestitaj im :-* :-* :-* Bas sam srecna JUPI :-D
 20-03-14 19:15 Da i ja sam se odusevila:) Jeste li jos na Alpima?

21-03-14 10:51 Ne, vratili se. Javi se da se vidimi ja ne radim do osmog.
 21-03-14 11:02 Obavezno! Evo pozdravlja te Aca puno..
 24-03-14 19:10 Ljubi mi mladozenju :-)
 24-03-14 19:13 Srecna i vesela i puna lepih iznenadjenja bila Nova 2014!!!!
 30-03-14 18:24 Hvala draga :-) i mi vama zelimo isto tako :-*
 30-03-14 18:33 Vaistinu se rodi! Takodje, sve naj najlepse neka vam donese ova godina!!!
 07-04-14 21:05 Heeej lepoto, srecan rodjendan!!! Puno ispunjenih zelja, ljubavi i putovanja! :-*****
 13-04-14 17:19 Hvala macko puno :-*
 13-04-14 17:37 Hvala draga:-***
 13-04-14 17:44 U bioskopu sam
 14-04-14 6:53 Mama otisao sam na rukomet
 14-04-14 6:54 Vрати se na rucak
 20-04-14 19:43 Dragi bako i deko srečnavam slava. Tata radi.Docicemo sutra.Aleksa.
 23-09-13 9:33 Ostala sam u bolnici treci sprat soba 4
 23-09-13 9:41 Ipak... kada su posete?
 Okt 29, 19:23:08 Baka Goco, jel bila operacija? Kako ste?

 2012.11.11 20:32 Onda odlicno, ja sam svakako u skoli tada a mozemo mojim kolima da odemo po pice...
 2013.07.14 15:03 Radim po podne ali mislim da mogu :) gde je okupljanje?
 2011.11.11 10:57 u svakom slucaju hvala
 Postovana kolegiice Savic, postoji li mogucnost da sredu iz ove nedelje zamenite sredom iz sledece kako bi nam oslobodili jedini termin koji nam se uklapa za basket.
 2011.11.08 10:27 S postovanjem kolega Bosko
 hvala vam na informaciji. nisam znao da je doslo do promene rasporeda. pozdrav bosko
 2011.07.08 16:01
 2011.06.27 10:17 Odradicu poster za vikend i naredne nedelje mozemo to da okacimo:-)
 2011.05.25 13:54 Ide li neko danas na turnir?
 2011.03.07 15:44 Mislim oko 18,30 ali to je negde u Zemunu tako da ce im trebati i dosta vremena

za povratak.
Mene je u medjuvremenu Joca pozvao na sastanak neke komisije za nabavke u 12h.

2011.05.19 17:55 Ajde da se cujemo kada ti završis, pa se tačno dogovorimo.
2011.05.17 16:33 Hvala draga. Koliko parica da ponesem?
2013.12.26 13:28 Sto jest jest, ali kazi da ti je koleginica malo caknuta u glavu.
2011.09.23 15:31 Hvala draga ali ne. Ovaj put sam kao prvi uslov stavila 5. vrata.
2011.08.06 21:18 Nemam kola
2010.08.22 00:32 Onda neka bude pola 12 a za mesto se dogovorimo sutra vece.
2011.09.06 16:44 Odgovara li ti oko pola 12 negde u gradu ili na Adi?
2011.05.30 16:39 Molim i drugi put. Samo nam pozeli da otputujemo:-)
2011.03.16 13:04 To ostaje
2010.10.08 21:19 Samo se ti oporavi, lako cemo za jogu.
Mislim da cemo se samo na kratko naci u 15 do 3 u skoli
2011.06.06 17:23 posto drugacije ne mozemo da se uklopimo.
2011.06.03 12:12 Ne idem na spa vikend s Sonjom u Kovacicu. Dolazis li u skolu danas?
Ti ces da me se odreknes ali opet ni tada ne mogu. Samo da mi prodje ova nedelja.
2012.12.29 14:58
2012.05.09 20:40 Neznam nikog ali cu se raspitati.
2012.05.05 11:35 Srecan rodjendan, neka Vam se sve zelje ostvare! :-) pozdrav
2011.12.23 11:19 Od kada ste danas u skoli?

Vukice, Luki je skolska zubarka rekla da dodje danas u 14 sati da mu popravi zub.
Ona je predlozila da dodje sa nekim od drugara, da ne bi bio sam. Molim Vas javite
2013.02.13 16:40 mi da li je to izvodljivo. Pozdrav, Ljiljana Pavlovic
2013.02.13 16:40 Ok. Krenuli smo.
2013.02.13 16:39 Tek sada
2013.02.13 08:02 Biljo, mi bismo dosli posle rucka, ako vam odgovara. Cujemo se.

2013.02.13 07:58 Sada sam kod Arene. Idem 601.
2013.02.13 07:58 Jesi li kupio hleb?
2013.02.12 16:49 Htela sam da napisem da sam u prevozu, ali mi je prst otisao na pogresnu dirku.
2013.02.12 16:15 Biljo, videcu se sa Sasom oko sest, pa cu da ti javim. Sa
2013.02.12 12:51 Jesam
Pa dobro. Ja sam malo vise prehladjena ovih dana. Ali guram i borim se.
2013.02.12 12:47 Do kada cu izdrzati ne znam. Pozdrav
Kako si, sta ima novo,ja sam evo na poslu, cekam pauzu.
Nista novo, sve po starom, Kada bude lepse vreme, javicu se pa cu doci.
2013.02.12 10:01 Poz.
2013.02.11 18:12 :)
2013.02.11 17:36 Ja sam odavno ispala iz trke. Trcim svoj krug.
2013.02.11 17:33 Da preteknes koleginicu;) Videcu sa clanovima komisije, a i sa sobom.
2013.02.11 12:37 Za aprilsko vincansko vece svakako necu stici.
2013.02.11 10:03 Sad mozes da branis 19og:p
2013.02.11 10:00 Hvala Ceco. Pozz
2013.02.11 09:55 Ok. Hvala ti. Dodje i to. Samo da prodje i da se završi. Valjda cu izdrzati.
2013.02.10 21:06 To,to Vece za hemiju, ti si tacka 5.8.Izvini nisam cula tel.
2013.02.10 21:02 Hvala Tanja. Ne znam da li je to Vece za fizicku hemiju?
Ljiljo, sad sam cula da je Vece 11.aprila u 10h, pa da ti javim za slucaj da nisi cula.
2013.02.10 20:14 Pozdravljam te.
2013.02.10 07:42 A kada ces uzeti Luku?
2013.02.10 07:06 Hvala. Pozdrav
2013.02.10 07:06 Ok
2013.02.10 06:28 Snezo, kada budes mogla, javi se.
Ja cu da napisem apstrakt branko insistira za ona tri zeolita.Cula se sa Ivanom,
2013.02.10 06:11 slozila se,tebi cu da posaljem da pogledas i da sredis po pravilima.ok?
2013.02.10 05:19 U Vinci sam.

2013.02.10 04:41 Napisi mi fiksni broj tel.
2013.02.10 04:40 Sta radite, drugari? Kako je Sasa? Sredio se valjda?
2013.02.10 03:57 Ja gledam tv.
2013.02.10 00:38 Mama sta radis ja nista
Je l' bi mogla da dodjes do autobuske da mi pozajmis pare za bus za Valjevo,
2013.02.10 00:32 opet sam izgubila pare a ne smem da kazem Oliveri.
2013.02.10 00:06 Ok
2013.02.09 21:09 Jeste li ustali?
2013.02.09 21:09 Hvala.
2013.02.09 08:00 Ok
2013.02.09 08:00 Ljiljo, nas dve smo spavale,kada dodje Milos oko 17h cemo ici po kartonsku ambalazu, ti se javi sta ti hoces.poz
2013.02.09 07:55 Ok
2013.02.09 05:06 Vazi Tanja. Cujemo se sutra.
Ljiljo,bila sam kod cika Slavka na 88-mom rođendanu, nisam te Ā ula na vreme.
2013.02.09 05:06 Zvrncucu te sutra,valjda necu biti luda.
2013.02.09 05:04 Vazi. Vidimo se.
2013.02.09 04:53 Ako ti odgovara, svrati u podne na caj. Završavam exp. Pozz

ПРИЛОГ 3

САГЛАСНОСТ

Сагласан/на сам да се моје SMS поруке, које су размењене између мене и других учесника у комуникацији, могу користити за потребе лингвистичке анализе у оквиру израде докторске дисертације докторанда Гордане Јелић, на Филолошком факултету, Универзитета у Београду. У складу са договором, сви моји лични подаци могу се користити у истраживачке сврхе, док ће приликом јавног објављивања у дисертацији или неком другом писаном жанру или усменом излагању садржај личне природе бити анониман.

Београд, _____ 20__ год.

Потпис даваоца сагласности

БИОГРАФИЈА АУТОРА

Гордана Јелић је рођена 11.07.1972. године у Книну, Република Хрватска. Дипломирала је 1996. године на Катедри за енглески језик и књижевност Филолошког факултета Универзитета у Београду. На истом факултету завршила је и магистарске студије, на смеру Методика наставе енглеског језика и дана 08.10.2010. године одбранила магистарску тезу под насловом "Развијање вештине академског писања у настави енглеског језика за техничке науке". Након дипломирања, радила је пет година као професор енглеског језика на неодређено време у ОШ "Н.Х. Синиша Николајевић", Београд, а потом у ОШ "Милентије Поповић", Београд. Од децембра 2001. године ради у Високој школи струковних студија за информационе и комуникационе технологије (која је, у наведеном периоду, мењала свој назив), у звању предавача за ужу стручну област – енглески језик.

Учествовала је на више научних скупова и објавила је више научних радова у области језика за посебне намене, метадискурса, методике наставе. Кроз израду докторске дисертације свој истраживачки рад усмерила је на област анализе дискурса.

Прилог 1.

Изјава о ауторству

Потписани-а _____ мр Гордана Јелић _____

број индекса _____ / _____

Изјављујем

да је докторска дисертација под насловом

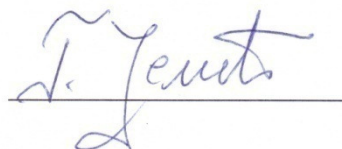
Лингвистичка обележја и дискурсна структура

_____ кратких порука у мобилној телефонији _____

- резултат сопственог истраживачког рада,
- да предложена дисертација у целини ни у деловима није била предложена за добијање било које дипломе према студијским програмима других високошколских установа,
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршио/ла ауторска права и користио интелектуалну својину других лица.

Потпис докторанда

У Београду, _____ 31.03.2016. _____

Прилог 3.

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку „Светозар Марковић“ да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду унесе моју докторску дисертацију под насловом:

Лингвистичка обележја и дискурсна структура

кратких порука у мобилној телефонији

која је моје ауторско дело.

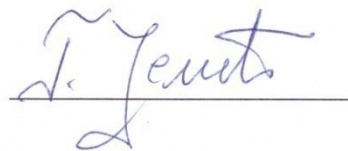
Дисертацију са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучио/ла.

1. Ауторство
2. Ауторство - некомерцијално
3. Ауторство – некомерцијално – без прераде
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима
5. Ауторство – без прераде
6. Ауторство – делити под истим условима

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци, кратак опис лиценци дат је на полеђини листа).

Потпис докторанда

У Београду, 31.03.2016.